

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

**11 EYLÜL SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA
KAMU DİPLOMASİSİ UYGULAMALARI:
SAHRAALTI AFRİKA BÖLGESİ**

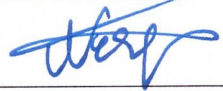

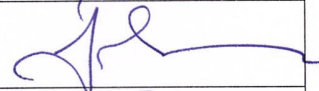
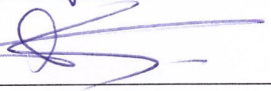
HAKAN AYDIN

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. NERGİZ ÖZKURAL KÖROĞLU

EDİRNE 2019

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

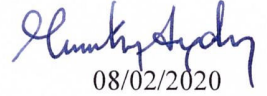
Hakan AYDIN tarafından hazırlanan “11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi Uygulamaları: Sahraaltı Afrika Bölgesi” konulu **Doktora** Tezi Savunma Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 33. - 34. maddeleri uyarınca 20/12/2019 Cuma günü saat 14:00'te yapılmış olup, tezin * kabul edilmesine..... **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Doç. Dr. Nergiz ÖZKURAL KÖROĞLU (Danışman)	<u>kabul edilmesine</u>	
Prof. Dr. Sibel TURAN	<u>kabul edilmesine</u>	
Prof. Dr. Burak GÜMÜŞ	<u>kabul edilmesine</u>	
Doç. Dr. İsmail ERMAĞAN	<u>kabul edilmesine</u>	
Doç. Dr. Soner KARAGÜL	<u>kabul edilmesine</u>	

(* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında “Kabul Edilmesine / Red Edilmesine / Düzeltilmesine” seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekmektedir.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

08/02/2020

Hakan AYDIN

Tezin Adı: 11 Eylül Sonrası Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi Uygulamaları: Sahraaltı Afrika Bölgesi

Hazırlayan: Hakan AYDIN

ÖZET

Türk dış politikası ekseninde kamu diplomasisi uygulamaları 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrası dönemde Türkiye ve Sahraaltı Afrika (SAA) ilişkileri örneğinde incelenmektedir. Sert ve yumuşak güç unsurlarının birlikte değerlendirildiği bütünlük güç yaklaşımının kamu diplomasisine etkisi temel alınmaktadır. Bu doğrultuda, sosyal inşacı yaklaşım perspektifinde Türkiye ve SAA ilişkilerinde kamu diplomasisi sürecinin yorumlanması amaçlanmaktadır. Özellikle 11 Eylül sonrası uluslararası ilişkiler düzenindeki değişim, kamu diplomasisi sürecini ve uygulamalarını önemli hale getirmiştir. Kamu diplomasisi kavramı etrafında yapılan tartışmalar 11 Eylül sonrası Türk dış politikasını etkilemiştir. Tez çalışmasında nitel araştırma tekniklerinden belge incelemesi ve görüşmeler yoluyla araştırma verileri toplanmıştır. Ayrıca Kasım 2014-2019 yılları arasında Türkiye ve SAA ülkeleri arasında gerçekleştirilen üst düzey ziyaretlerde yapılan resmi açıklamalar kamu diplomasisinin temaları doğrultusunda söylem ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Sonuç olarak Türkiye ve SAA ilişkilerinde kamu diplomasisi uygulamalarının bir dış politika stratejisi olarak kullanıldığını ileri sürmek mümkündür. Ülkeler arası iletişimi merkezine alan kamu diplomasisi sürecinde sosyal ve kültürel unsurlar esas iken resmi açıklamalarda ekonomik ilişki temasının ön planda olduğu sosyal ve kültürel ilişki ve siyasi ilişki temalarının daha sonra geldiği saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Kamu diplomasisi, Türk Dış Politikası, Sahraaltı Afrika (SAA), Bütünlük Güç, Sosyal İnşacı Yaklaşım, Söylem ve İçerik Analizi.

Title of Thesis: The Public Diplomacy Practices in Turkish Foreign Policy After September 11: Sub-Saharan Africa Region

Prepared by: Hakan AYDIN

ABSTRACT

Public diplomacy practises in the axis of Turkish foreign policy is analyzed in the example of Turkey and Sub-Saharan Africa (SSA) relations after the 11 September 2001 terror attacks. The impact of integrated power approach, in which hard and soft power elements are evaluated together, on public diplomacy is based. Accordingly, commenting on public diplomacy process in the Turkey and SSA relations within the perspective of social constructivist approach is aimed. Especially, the change in international relations order after September 11 has rendered the public diplomacy process and practices important. Arguments around public diplomacy concept have affected Turkish foreign policy after September 11. In the thesis study, research datas are collected with qualitative technics which are document review and interview. Moreover, official statements, which are made during the high level visits between Turkey and SSA countries between November 2014-2019, is subjected to discourse and content analysis within the direction of public diplomacy themes. As a result, it is possible to argue that the public diplomacy practices in Turkey and SSA relations are used as a foreign policy strategy. While social and cultural factors are main in the public diplomacy process centered on international communication among the countries, it is detected that economic relation theme is at the forefront in the official statements, social and cultural relation and political relation themes come after.

Key words: Public Diplomacy, Turkish Foreign Policy, Subsaharan Africa (SSA), Integrated Power, Social Constructivist Approach, Discourse and Content Analysis.

ÖNSÖZ

Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde popülerlik kazanması, kamu diplomasisiyle ilgili tartışmaları geniş çerçevede geliştirmektedir. Kamu diplomasisinin özellikle güç kavramıyla birlikte değerlendirilmesi bu tartışmaların seyrini de etkilemiştir. Öte yandan kamu diplomasisinin devletlerin dış politika stratejileri ekseninde görülmesi mümkün hal almıştır. 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında güvenlikle ilgili yaklaşımların yoğunlaşmasıyla, devlet ve toplum arasındaki ilişkilerin kamu diplomasisi çerçevesinde yansımalarının anlamlandırılması önem arz etmiştir. Kamu diplomasisi politikalarının pratikteki karşılığının incelenmesi, kavramın teorik zeminini güçlendirilmesini sağlayabilecektir. Dolayısıyla bu çalışmada kamu diplomasisiyle ilgili teorik tartışmalar ekseninde Türkiye'nin Sahraaltı Afrika'ya yönelik kamu diplomasisi uygulamaları konu edinilmektedir.

Bu tez çalışmasındaki yönlendirmeleri ve emeklerinden dolayı başta danışman hocam Doç. Dr. Nergiz ÖZKURAL KÖROĞLU'na, tez izleme komitesinde yer alan Prof. Dr. Sibel TURAN ve Prof. Dr. Burak GÜMÜŞ'e teşekkür ederim. Tez savunma jürisinde bulunan Doç. Dr. İsmail ERMAĞAN ve Doç. Dr. Soner KARAGÜL'e değerli katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Manevi desteklerini her zaman hissettiğim aileme içten teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
TABLO, GRAFİK, ŞEKİL ve HARİTA LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	1
Çalışmanın Analitik Yapısı	3
Literatür Taraması	5
Çalışmanın Sınırlılığı.....	8
Yöntem	9

BÖLÜM I: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kuramsal Çerçeve.....	13
1.1.1. Uluslararası Sosyal Yapı ve Sosyal İnşacılık Yaklaşımı.....	13
1.1.2. Kamu Diplomasisi Ekseninde Güç Kavramı.....	28
1.1.2.1. Sert Güçten Bütünleşik Güce Doğru Değişim.....	32
1.2. Kavramsal Çerçeve	38
1.2.1. Kamu Diplomasisinin Tanımı ve Kullanımı	38
1.2.2. Kamu Diplomasisinin İletişim Düzlemi: Siyasal İletişim	44
1.2.2.1. Algı Yönetimi.....	46
1.2.2.2. Stratejik İletişim	48
1.2.2.3. Propaganda.....	49
1.2.2.4. Lobicilik	51
1.2.3. Kamu Diplomasisinde Aktör ve İmaj.....	52
1.2.4. Kamu Diplomasisi Uygulama Araçları	55
1.2.4.1. Diplomatik Faaliyetler.....	55
1.2.4.2. Medya Faaliyetleri	57
1.2.4.3. Dış Yardımlar.....	59
1.2.4.4. Sosyo-kültürel Faaliyetler	61
1.2.4.5. Eğitim Faaliyetleri	65
1.2.4.6. Ekonomik Faaliyetler	66

1.2.4.7. Askeri Faaliyetler.....	68
1.2.4.8. Sivil Toplum ve Uluslararası Faaliyetler	70
1.2.5. Yeni Kamu Diplomasisi Yaklaşımı	71

BÖLÜM II: 11 EYLÜL SONRASI DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KAMU DİPLOMASİSİ VE TÜRKİYE - SAHRAALTI AFRİKA İLİŞKİLERİ

2.1. 11 Eylül ve Uluslararası Sosyal Yapı.....	75
2.1.1. 11 Eylül ve Kamu Diplomasisi	82
2.2. Dünya Ülkelerinin Kamu Diplomasisi ve SAA Bölgesi	85
2.2.1. ABD.....	86
2.2.2. Almanya	88
2.2.3. Brezilya.....	90
2.2.4. Çin.....	91
2.2.5. Fransa	93
2.2.6. Hindistan	95
2.2.7. İngiltere	96
2.2.8. İran	97
2.2.9. Japonya.....	99
2.3. 11 Eylül'ün Türk Dış Politikasına Etkileri	100
2.4. 11 Eylül Öncesinde Türkiye'nin Kamu Diplomasisi	102
2.5. 11 Eylül Sonrasında Türkiye'nin Kamu Diplomasisi.....	107
2.6. Tarihsel Süreç İçerisinde Türkiye ve SAA İlişkileri.....	117
2.7. 11 Eylül Sonrası Türkiye ve SAA Siyasi İlişkileri.....	124
2.8. 11 Eylül Sonrası Türkiye ve SAA Ekonomik İlişkileri	129

BÖLÜM III: 11 EYLÜL SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA SAHRAALTI AFRİKA'YA YÖNELİK KAMU DİPLOMASİSİ UYGULAMALARI

3.1. Türkiye'nin Kamu Diplomasisi: SAA Bölgesi.....	135
3.2. Resmi Kurumların Kamu Diplomasisi Uygulamaları.....	139
3.2.1. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü	139
3.2.2. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı.....	141

3.2.3. Dışişleri Bakanlığı.....	142
3.2.4. Milli Savunma Bakanlığı	146
3.2.5. Ticaret Bakanlığı	148
3.2.6. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu.....	151
3.2.7. Kültür ve Turizm Bakanlığı	152
3.2.8. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı	154
3.2.9. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.....	159
3.2.10. Yunus Emre Enstitüsü	163
3.2.11. Türkiye Maarif Vakfı.....	167
3.2.12. Diyanet İşleri Başkanlığı.....	168
3.2.13. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.....	172
3.2.14. Kızılay.....	174
3.2.15. Türk Hava Yolları	176
3.2.16. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu	178
3.2.17. Anadolu Ajansı	180
3.3. Üst Düzey Ziyaretlerin Söylem ve İçerik Analizi.....	182
3.3.1. Türkiye’den SAA’ya Gerçekleştirilen Üst Düzey Ziyaretler	184
3.3.1.1. Resmi Açıklamaların Söylem Analizi	187
3.3.1.2. Resmi Açıklamaların İçerik Analizi.....	202
3.3.2. SAA’dan Türkiye’ye Gerçekleştirilen Üst Düzey Ziyaretler	208
3.3.2.1. Resmi Açıklamaların Söylem Analizi	210
3.3.2.2. Resmi Açıklamaların İçerik Analizi.....	221
SONUÇ.....	228
KAYNAKÇA	235
EKLER.....	273

KISALTMALAR LİSTESİ

- 11 Eylül:** 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları
- a.g.ç.:** Adı geçen çalışma
- a.g.e.:** Adı geçen eser
- a.g.g.:** Adı geçen görüşme
- a.g.m.:** Adı geçen makale
- AA:** Anadolu Ajansı
- AB:** Avrupa Birliği
- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- AFAD:** Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
- AK Parti:** Adalet ve Kalkınma Partisi
- ASELSAN:** Askerî Elektronik Sanayii
- Bkz.:** Bakınız
- BM:** Birleşmiş Milletler
- BMGK:** Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
- COMESA:** Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı
- DAC:** Kalkınma Yardımları Komitesi
- DEİK:** Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
- DİB:** Diyanet İşleri Başkanlığı
- DPT:** Devlet Planlama Teşkilatı
- EAC:** Doğu Afrika Topluluğu
- ECCAS:** Orta Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu
- ECOWAS:** Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu
- FETÖ:** Fethullahçı Terör Örgütü
- GPD:** Küresel Kamu Diplomasisi
- KDK:** Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
- KHK:** Kanun Hükmünde Kararname
- KOBİ:** Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
- loc.cit.:** Önceden adı geçen çalışmada

- MSB:** Milli Savunma Bakanlığı
- OECD:** Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
- op.cit.:** Değinilen alışma
- SAA:** Sahraaltı Afrika
- SSCB:** Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
- STK:** Sivil Toplum Kuruluğu
- TBMM:** Türkiye Büyük Millet Meclisi
- TDV:** Türkiye Diyanet Vakfı
- THY:** Türk Hava Yolları
- TİKA:** Türk İşbirliği Kalkınma Ajansı
- TİM:** Türkiye İhracatçılar Meclisi
- TMV:** Türkiye Maarif Vakfı
- TOBB:** Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
- TRT:** Türkiye Radyo ve Televizyon
- TSK:** Türk Silahlı Kuvvetleri
- YEE:** Yunus Emre Enstitüsü
- YTB:** Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
- VOA:** Amerika'nın Sesi

TABLO, GRAFİK, ŞEKİL ve HARİTA LİSTESİ

TABLO

- Tablo 1:** Sert ve Yumuşak Güç Karşılaştırması
Tablo 2: Kamu Diplomasisinde Bilgi Akışı Sınıflandırması
Tablo 3: Bazı Ülkeler - SAA Ülkeleri Ticaret Hacmi
Tablo 4: Türkiye'nin SAA Ülkeleriyle Olan Ticaret İstatistikleri
Tablo 5: Türkiye'nin Kuzey Afrika Ülkeleriyle Olan Ticaret İstatistikleri
Tablo 6: Kamu Diplomasisinde Kurumlar ve Uygulama Araçları
Tablo 7: Türkiye'nin SAA Ülkelerindeki Diplomatik Temsilcilikleri
Tablo 8: TİKA Program Koordinasyon Ofisleri
Tablo 9: 11 Eylül Sonrası Türkiye'den SAA'ya Gerçekleştirilen Ziyaretler
Tablo 10: Söylem ve İçerik Analizi Yapılan Ziyaretler (Türkiye'den SAA'ya)
Tablo 11: Üst Düzey Ziyaretlerde Kullanılan Kelimeler (Temalara Göre Ayrım)
Tablo 12: Ekonomik İlişkiler teması içerisinde kelimelerin kullanım yüzdeleri
Tablo 13: Sosyal ve Kültürel İlişkiler Teması İçerisinde Kelimelerin Kull. Yüzdeleri
Tablo 14: Siyasi İlişkiler Teması İçerisinde Kelimelerin Kullanım Yüzdeleri
Tablo 15: 11 Eylül Sonrası SAA'dan Türkiye'ye Gerçekleştirilen Ziyaretler
Tablo 16: Söylem ve İçerik Analizi Yapılan Ziyaretler (SAA'dan Türkiye'ye)
Tablo 17: Üst Düzey Ziyaretlerde Kullanılan Kelimeler (Temalara Göre Ayrım)
Tablo 18: Ekonomik İlişkiler Teması İçerisinde Kelimelerin Kullanım Yüzdeleri
Tablo 19: Sosyal ve Kültürel İlişkiler Teması İçerisinde Kelimelerin Kull. Yüzdeleri
Tablo 20: Siyasi İlişkiler Teması İçerisinde Kelimelerin Kullanım Yüzdeleri

GRAFİK

- Grafik 1:** Yıllara Göre Türkiye-Afrika Ticaret Hacmi
Grafik 2: Üst Düzey Ziyaretlerdeki Açıklamalarda İlgili Kelimelerin Kullanımı
Grafik 3: Üst Düzey Ziyaretlerde Geçen Kelimelerin Kullanım Yüzdesi
Grafik 4: Üst Düzey Ziyaretlerdeki Açıklamalarda İlgili Kelimelerin Kullanımı
Grafik 5: Üst Düzey Ziyaretlerde Geçen Kelimelerin Kullanım Yüzdesi

ŞEKİL

- Şekil 1:** Güç Davranış Spektrumu
Şekil 2: Kamu Diplomasisi'nin Disiplinlerle İlgisi
Şekil 3: Yeni Kamu Diplomasisi Geliştirme Süreci
Şekil 4: Açıklamalarda Geçen Kelimelerden Oluşturulmuş Kelime Bulutu
Şekil 5: Açıklamalarda Geçen Kelimelerden Oluşturulmuş Kelime Bulutu

HARİTA

- Harita 1:** Afrika Kıtası Dini Dağılımı

GİRİŞ

Bu tez çalışmasında, 11 Eylül sonrası Türk dış politikası üzerinden sosyal inşacı (konstrüktivist) yaklaşım ekseninde kamu diplomasisi incelenmektedir. Kamu diplomasisinin kavramsal düzeyde tahlili ve dış politika yaklaşımları doğrultusunda Türkiye'nin Sahraaltı Afrika (SAA) ülkeleriyle ilişkilerinin kamu diplomasisi uygulamaları üzerinden değerlendirilmesi esas alınmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde değişen uluslararası ilişkiler anlayışı, toplumsal ilişkiler çerçevesinde uluslararası sosyal yapı vurgusunu geliştirmiştir. Bu bağlamda toplumun giderek daha fazla siyasal özne haline geldiği görülmekte, toplumsal talep ve beklentiler öne çıkmakta, küresel gelişmelerin önemi giderek artmaktadır. Soğuk Savaş sonrasındaki uluslararası düzende 'yeni' durumun özellikle siyasal ilişkilerdeki değişimin, ekonomik ve sosyal ilişkiler üzerine olan yansımalarının anlamlandırılması gerekmektedir. Öte yandan 11 Eylül sonrasında özellikle güvenlik alanında yaşanan farklılaşmanın da etkilerinin önemi ifade edilebilir.

İletişim alanının yeni bir konusu olarak görülen kamu diplomasisi, disiplinler arası tartışmaların gelişmesiyle birlikte uluslararası ilişkiler literatüründe ön plana çıkmaktadır. Özellikle siyasal iletişim düzleminde kamu diplomasisi süreci değerlendirilebilmektedir. Ayrıca literatürdeki tartışmaların derinleşmesiyle birlikte kamu diplomasisi uygulama araçlarının niteliksel ve niceliksel değişimi kamu diplomasisi yaklaşımını şekillendirmiştir. Uluslararası ilişkilerdeki güç kavramıyla ilgili kadim tartışma, kamu diplomasisi doğrultusunda da sürdürülmektedir. Dolayısıyla kamu diplomasisi uygulamaları ile güç arasındaki bağlantının da analiz edilmesi gerekmektedir. Nitekim gücün kullanımı, güç türleri ve sosyal süreçler çerçevesinde özneler arasında gerçekleşen güç ilişkilerinin incelenmesi önemli hal almaktadır. Bu doğrultuda sosyal inşacı yaklaşım etkili bir teorik zemin oluşturmaktadır.

İnsanlık tarihinin başlangıç noktasını da teşkil ettiği vurgulanan Afrika topraklarının önemi halen ortadadır. Özellikle 19. ve 20. yüzyıl içerisinde güç mücadelelerine sahne olan Afrika siyaseti uluslararası ilişkiler gündeminde etki uyandırmaktadır. Her ne kadar Afrika ülkeleri 1955 sonrası bağımsızlıklarını ilan etmeye başladılarsa da, kıtada siyasi ve ekonomik sorunlar çözülememiş, istikrarsızlıklar etnik ve sınır çatışmalarını ortaya çıkarmıştır. Afrikanın “yoksulluk ve geri kalmışlıkla” anılması, potansiyelini ve önemini geri plana itmiştir. Buna karşın Soğuk Savaş sonrası dönemde bölgesel politikaların öne çıkmasıyla birlikte Afrika bölgesinin dünya siyaseti, ekonomisi ve sosyal ve kültürel ilişkileri bağlamında önemi ve konumu daha belirgin bir hal almıştır. Nitekim Afrika nüfusu 1950’de 220 milyon iken bugün 1.3 milyardır ve dünya nüfusunun yaklaşık %20’sini Afrikalılar oluşturmaktadır. Ayrıca demografik yapı içerisinde genç nüfus oranı oldukça yüksektir. Afrika bölgesiyle ilgili yapılan değerlendirmelerde yeknesak bir Afrika perspektifinin yetersiz olduğu, Afrika’nın Sahraaltı, Kuzey, Güney, Orta, Doğu ve Batı bölgeleri hatta ülke grupları üzerinden bir ayırımın yapılmasıyla kıtaya ilgili daha doğru bir okumanın yapılabileceğini belirtmek mümkündür. Zira kıta ülkelerinin siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel yönden birbirinden farklılık taşımaları bunu gerektirmektedir.

Tarihsel perspektif içerisinde Türkiye ve Afrika ilişkileriyle ilgili Osmanlı Devleti dönemine de referans verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla ilişkiler uzun bir tarihi bakiye üzerinde değerlendirilmektedir. Türkiye’nin Afrika’ya yönelik politikaları ele alındığında, esasında SAA vurgusu daha fazla öne çıkmaktadır. Nitekim Türkiye’nin Afrika’nın kuzey bölgesi ülkeleriyle olan ilişkilerinin Ortadoğu çerçevesinde görüldüğü ifade edilebilir.

Dış politika stratejisi niteliğine haiz kamu diplomasisi, devlet/hükümet kararlarının oluşma sürecinde önemli bir konum kazanmaktadır. Bu doğrultuda Türk dış politikasında 11 Eylül sonrası sürece odaklanılarak SAA bölgesine yönelik siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel alanlardaki politikalar ve kamu diplomasisi eksenindeki araştırma sorularına cevap aranmaktadır. Kamu diplomasisi uygulama araçları çerçevesinde değerlendirilen kurumların faaliyetleri resmi bilgi ve belgeler

üzerinden değerlendirilmiş, birtakım kurum temsilcileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nihayetinde Türkiye’den SAA ülkelerine, SAA ülkelerinden Türkiye’ye yapılan ziyaretlerdeki resmi açıklamaların söylem ve içerik analiziyle birlikte kamu diplomasisi sürecinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın Analitik Yapısı

Araştırmanın konusunu; Türkiye’nin kamu diplomasisi politikalarının/sürecinin seyrini açıklama hususunda Türk dış politikası çerçevesinde stratejik bir anlam içeren kamu diplomasisi uygulama araçlarının SAA bölgesine yönelik faaliyetleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın kapsamı çerçevesindeki hipotezler ise şunlardır:

Hipotez 1: Kamu diplomasisi uygulamaları ilgili ülkenin güç kapasitesine sahip olmasını gerektirmektedir. Kamu diplomasisi politikalarının bütünlük güç¹ (sert ve yumuşak güçler) bağlamında özellikle ekonomik ilişkilerin yoğunlaşmasıyla daha etkin bir şekilde yürütülmesinin ve ilgili ülkenin dış politika stratejileri doğrultusunda kamu diplomasisi süreci ve uygulama araçlarının incelenmesinin mümkün olduğudur.

Hipotez 2: 11 Eylül sonrasında bölgesel gelişmelerin ön plana çıkması Türk dış politikasını etkilemiş ve güvenlik eksenli küresel gündem devletler arası ilişkilerin seyri ve işbirliği ortamının inşası açısından kamu diplomasisine önemli bir konum kazandırmıştır.

Hipotez 3: Kamu diplomasisinin amacı ilgili ülkeler arasında uzun vadeli bir ilişki inşası kurulmasıdır. Bu sebeple kamu diplomasisinde uygulama pratiklerinin çeşitliliğinden dolayı tüm araçların koordinasyonu ve planlamalar konusunda etkili bir üst kurum gerekmektedir.

---

¹ Bütünlük güç kavramı tabiri ilk kez bu çalışmada kullanılmaktadır. Nitekim literatürde sert ve yumuşak güç unsurlarının birlikteliği “akıllı” (*smart*) güç olarak adlandırılmaktadır. Ancak “akıllı” kelimesinin güç kavramıyla ilgili tanımlamayı tam anlamıyla karşılamadığı düşünülmekte olup, bütünlük güç kavramı tercih edilmektedir.

Hipotez 4: Kamu diplomasisi sürecinin gelişimi açısından devletin yönlendirici/birincil rolü sebebiyle Türkiye’de hükümet politikaları/yaklaşımları belirleyicidir. Bu bağlamda kamu diplomasisi sürecinde dış politikadaki stratejiler önem arz ettiğinden etkin ve aktif bir dış politikaya gereksinim duyulmaktadır.

Hipotez 5: Kamu diplomasisi belirli bir söylemler bütününe dayandırılmaktadır. Dolayısıyla siyasal iletişim ekseninde dış politikada liderlerin söylemleri ilgili politikaların çıktısını sunduğundan ilgili açıklamalar üzerinden söylem ve içerik analizi yapılarak kamu diplomasisi uygulama süreci nitel açıdan anlamlandırılabilir.

Tezin birinci bölümünde kuramsal ve kavramsal çerçeve içerisinde sosyal inşacı yaklaşım ve güç kavramı temelinde kamu diplomasisi kavramı ve süreci derinlemesine tahlil edilmektedir. Sosyal inşacı yaklaşım sosyolojik perspektif doğrultusunda kimlik, kültür, ideoloji, norm ve algılar üzerinden gelişen toplumlar arası etkileşim sürecini ele almaktadır. Sosyal inşacı yaklaşımda; sosyal/manevi faktörlerin maddi faktörler üzerindeki etkisi değerlendirilirken, uygulayıcı konumundaki aktör toplumsal gelişmeleri belirlemektedir. Her ne kadar sosyal inşacı yaklaşımda birey, ulus altı/üstü aktörler ve analiz düzeyleri olsa da, bu çalışmanın temel aktörü ve analiz düzeyi devlettir. Öte yandan bu bölümde güç kavramının kamu diplomasisi üzerine etkileri ve kamu diplomasisinin kavramsal durumuyla birlikte uygulama araçları incelenerek, ‘yeni kamu diplomasisi’ yaklaşımı içerisinde birbirine eklenen tartışmalara katkı yapılmaya çalışılmaktadır.

İkinci bölümde, 11 Eylül’ün bir değişim ve etki faktörü olmasından hareketle dış politika ve kamu diplomasisi kavramı üzerindeki yansımaları ve farklılaşan güvenlik anlayışı ekseninde 11 Eylül’ün kamu diplomasisi kavramıyla olan bağlantısı tartışılmaktadır. Ayrıca uluslararası siyasette öne çıkan ülkelerin, SAA ülkeleriyle siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel ilişkileri kamu diplomasisi düzleminde değerlendirilerek, Türkiye’nin kamu diplomasisi uygulamalarına karşılaştırma penceresi sağlanması hedeflenmektedir. Diğer yandan 11 Eylül ve Türk dış politikası bağlamında inceleme yapılmakta, tarihsel gelişmeler üzerinden Türkiye’nin kamu

diplomasisine yer verilmektedir. Bu bölümün sonunda kamu diplomasisi uygulamalarının anlaşılması amacıyla tarihsel süreç içerisinde Türkiye ve SAA ülkeleri siyasi ve ekonomik ilişkileri konu edinilmektedir.

Üçüncü bölüm ise 11 Eylül sonrasında Türkiye'nin kamu diplomasisi politikalarının anlaşılması üzerine inşa edilmektedir. Bu sebeple Türk kamu diplomasisi uygulama araçları çerçevesinde kamu diplomasisi faaliyetleri incelenmektedir. Dış politika stratejisi/söylemleri ve siyasi iletişim ekseninde değerlendirilebilmesi açısından Türkiye ve SAA ülkeleri arasındaki üst düzey ziyaretlerde yapılan resmi açıklamaların söylem ve içerik analizi gerçekleştirilmektedir. Sonuç olarak, söz konusu araştırma metodolojisi çerçevesinde tez konusuyla ilgili hipotezlere yanıt aranmaktadır.

Literatür Taraması

Tezin çalışma konularını oluşturan kamu diplomasisi kavramı, Afrika, Türkiye ve Afrika ilişkilerine yönelik ilgili literatürden bahsetmek yararlı olacaktır. Öncelikle kamu diplomasisi kavramını 1965'te geleneksel diplomasiden farklı bir şekilde ilk kez kullanan Edmund Gullion'dur. Ancak kavramla ilgili yaklaşımlar ve çok boyutlu tartışmalar disiplinler arası bir şekilde 21. yüzyılla birlikte yoğunlaşmaktadır.

Kamu diplomasisiyle ilgili iletişim disiplini temelindeki çalışmalar, uluslararası ilişkiler çalışmalarını da etkilerken Batı literatürünün ön plana çıktığı görülmektedir. Bu noktada bazı çalışmalardan bahsedilebilir. J. M. Mitchell'in 1986'daki *International Cultural Relations* kitabında diplomasiye yönelik tartışmasında kültürel diplomasi kavramı kullanılmıştır. Hans N. Tuch tarafından 1990'da *Communicating With World: US Public Diplomacy Overseas* adlı kitabında siyasi iletişim doğrultusunda kamu diplomasisinin tanımı ve uygulamaları incelenmiştir. 2002 yılında ise Mark Leonard, Catherine Stead ve Conrad Smewing tarafından ortaya konulan *Public Diplomacy* çalışması kamu diplomasisi hususunda ilk çalışma örnekleri arasında görülebilir. Ayrıca 2005'te yayınlanan Jan Melissen'in editörlüğündeki *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*

kitabı ve 2009'da çıkan Nancy Snow ve Philip M. Taylor'ın editörlüklerindeki *Routledge Handbook of Public Diplomacy* kitabı kamu diplomasisi literatürüyle ilgili geniş kapsamlı değerlendirmeler sunmuştur. 2006 yılında Alan K. Henrikson *What Can Public Diplomacy Achieve?* çalışması kamu diplomasisinin uluslararası ilişkilerdeki durumuyla ilgili önemli bir değerlendirme teşkil etmektedir. Eytan Gilboa tarafından 2008'de yayımlanan *Searching for a Theory of Public Diplomacy* makalesi kamu diplomasisiyle ilgili disiplinler arası tartışmalara katkı sağlarken, aynı yılda Geoffrey Cowan ve Amelia Arsenault'un *Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy* makalesinde kamu diplomasisinin monolog, diyalog ve işbirliği katmanları incelenmiştir. Kamu diplomasisinin yumuşak güç kavramıyla bağlantısının kurulması hususunda ise Joseph Nye'in 2004'te yayınlanan *Soft Power: The Means to Success in World Politics* çalışmasının önemini de belirtmek gerekmektedir.

2010'da Türkiye'de KDK'nın kurulmasıyla birlikte kamu diplomasisiyle ilgili çalışmaların artması, devletin bu alandaki rolünü göstermektedir. Nitekim Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden yapılan araştırmada kamu diplomasisiyle ilgili doktora tezi 2012 yılından önce bulunmazken, 2012'den sonra ise hem yüksek lisans hem de doktora tez çalışmaları sayısında artış kaydedildiği görülmektedir. Kamu diplomasisiyle ilgili kitap çalışmalarından bahsetmek gerekmektedir. 2012 yılı içerisinde Meltem Ünal Erzen'in *Kamu Diplomasisi*, Vedat Demir'in *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, Gaye Aslı Sancar'ın *Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler* kitapları yayınlanmıştır. 2014'te Muharrem Ekşi'nin *Kamu Diplomasisi ve AK Parti* çalışması, 2015'te Mehmet Şahin ve Senem Çevik editörlüğünde *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Gonca Yıldırım'ın *Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi*, kitapları literatürde yer edinmiştir. Yine 2015 yılında B. Senem Çevik ve Philip Seib'in editörlüklerinde çıkan *Turkey's Public Diplomacy* kitabıyla Türkiye'nin kamu diplomasisiyle ilgili değerlendirmeler, uluslararası literatüre sunulmuştur. 2016 yılında ise Haluk Karadağ'ın *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi*, Uğur Ünal'ın *Kamu Diplomasisi Kalkınma Yardımları ve Algı Araştırması Çerçevesinde* çalışmaları ortaya konulmuştur. Aralık 2018'de ise Ayhan Nuri Yılmaz ve Gökmen Kılıçoğlu

editörlüğünde *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler* kitabı yayınlanmıştır. Sonuç olarak kamu diplomasisine yönelik çalışmalar iletişim alanı düzleminde gelişirken, özellikle yumuşak güç kavramıyla olan bağlantısı kamu diplomasisinin uluslararası ilişkiler disiplini içerisindeki tartışmalarda yer almasını sağlamıştır. Ayrıca kamu diplomasisiyle ilgili çalışmalarda iletişim ve uluslararası ilişkiler disiplinin birlikteliği teorik çerçevede çok fazla kavramla tanımlamanın yapılmasını beraberinde getirmiştir.

Türkiye'nin Afrika'ya yönelik Türkiye ve Afrika ilişkileri çerçevesinde yakın dönemde gelişme gösteren Türkçe literatürü de zikretmek gerekmektedir. 2006'da Ahmet Kavas tarafından *Osmanlı Afrika İlişkileri* ve TASAM tarafından düzenlenen II. Uluslararası Türk-Afrika Kongresindeki bildirilerin toplandığı *Sahra altı Afrika* kitabı Ahmet Kavas ve Ufuk Tepebaş editörlüğünde yayınlanmıştır. 2011'de Numan Hazar'ın yazdığı *Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye-Afrika İlişkileri* çalışmasında Türkiye ve Afrika ilişkilerinin incelenmesi açısından önemlidir. 2013'te Ufuk Tepebaş tarafından yazılan *Dönüşüm Sürecindeki Sahra altı Afrika* adlı çalışmada bazı bölge ülkelerinin kalkınma ve güvenlikleriyle ilgili analiz yapılarak Türkiye ve Sahraaltı Afrika ilişkileri değerlendirilmektedir. Özellikle İsmail Ermağan'ın editörlüğünde 2014'ten bugüne her yıl yayınlanan *Dünya Siyasetinde Afrika* eserlerinde bölge ülkeleriyle ilgili nitelikli analizler yer almakta olup, çalışmanın Afrika konusunda Türkçe literatürdeki boşluğu önemli ölçüde doldurduğu söylenebilir. 2017'de Hasret Çomak ve Caner Sancaktar'ın editörlüklerinde *Afrika Politikası*, Ahmet Kavas'ın *Geçmişten Günümüze Afrika* eserleri, 2018'de Serhat Orakçı'nın kaleme aldığı *Türkiye Afrika İlişkileri* kitabı, Anadolu Ajansı tarafından çıkarılan ülke analizlerinin yer aldığı *Yükselen Afrika* çalışmaları yayınlanmıştır. 2019 yılında ise Elem Eyrice Tepeciklioğlu tarafından yazılan *Türk Dış Politikasında Afrika: Temel Dinamikler, Fırsatlar ve Engeller* kitabında Türkiye ve Afrika ilişkilerinin ortaklık temelinde nasıl geliştirileceği hususu konu edinilmektedir.

Kamu diplomasisiyle ilgili özellikle uygulamalar üzerinden incelemelerde bulunmak, teorik tartışmaların pratikteki karşılığını anlamayı kolaylaştırabilecektir. Bu çalışmada, uluslararası ilişkiler açısından güç kavramıyla ilgili değerlendirmeler

ekseninde Türk dış politikasında kamu diplomasisi uygulamalarının SAA bölgesine yönelik ele alınmasıyla söz konusu literatüre katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Çalışmanın Sınırlılığı

Çalışmadaki sınırlılıklar dört çerçevede belirtilebilir. Birincisi, kamu diplomasisi uygulama araçları devlet ve sivil toplum tarafından oluşturulabilmektedir. Fakat bu tez çalışmasında devlet aktörünün kamu diplomasisi sürecindeki esas konumundan hareket edilerek, araştırmanın temel konusu devletin kamu diplomasisi politika ve uygulamalarıdır. İkincisi, kamu diplomasisi kavramıyla ilgisi bağlamında 11 Eylül 2001 sonrası gelişmeler konu edinilmektedir. Bu hususta özellikle 11 Eylül'ün uluslararası sosyal yapıya yönelik etkisinin kamu diplomasisi kavramıyla olan ilişkisi, 11 Eylül'ü referans noktası kılmaktadır. Ayrıca 11 Eylül'le birlikte bölgesel gelişmelerin/politikaların yoğunlaşması, Türk dış politikasında da bölgesel stratejilerin ağırlık kazanması bir bölge olarak SAA'nın incelenmesini sağlamaktadır.

Üçüncüsü, Türkiye'nin SAA bölgesi ülkeleriyle olan ilişkileri derinlemesine değil, kamu diplomasisi hususuyla bağlantı kurulan konular üzerinden incelenmektedir. SAA bölgesi geniş bir alanı ve çok sayıda ülkeyi içermektedir. Dolayısıyla her birinin kendine özgü nitelikleri olan bölge ülkeleri ayrı ayrı ele alınmamış, Türkiye'nin bölgeyle ilgili genel siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel ilişkileri/politikaları üzerinden kamu diplomasisinin dış politika stratejisi olarak nasıl kullanıldığı değerlendirilmektedir.

Dördüncü olarak, kamu diplomasisi sürecinin siyasi iletişim perspektifinde anlaşılmasına yönelik üst düzey ziyaretlerde yapılan açıklamalara yer verilirken ilgili söylem ve içerik analizi uygulamasında sınırlılık bulunmakta olup Kasım 2014 sonrasında ulaşılan veriler incelemeye dahil edilmiştir. Bu sınırlılıkla ilgili şu belirtilmelidir ki; 2008 Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesinden sonra Türkiye ve Afrika ilişkileri açısından ilgili kurumların yapılanma dönemi başlamış, özellikle Kasım 2014 II. Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesiyle birlikte sürdürülebilirlik ekseninde uygulama

planlarıyla kurumsallaşma sağlanmıştır.² Dolayısıyla 2008 sonrasında Türkiye ve Afrika ilişkilerinde bir yol haritasının çizildiği 2014 Zirvesiyle birlikte ilişkilerdeki derinleşmenin boyutunun anlamlandırılabilceği ifade edilmelidir. Bu bağlamda Afrika'ya Açılım sürecinin 2014 sonrasında stratejik ortaklığa dönüştüğü de vurgulanmaktadır.³ Netice itibariyle Kasım 2014 Zirvesi sonrası üst düzey ziyaretlerdeki basın toplantılarında yapılan resmi açıklamaların çözümlenmesiyle ulaşılan söylem ve içerik analizinin kamu diplomasisi sürecinin bir parçası olarak anlamlı sonuçlar içereceği düşünülmektedir.

Yöntem

Tez çalışması fenomenolojik (olgu bilim) yaklaşım çerçevesinde yapılmaktadır. Fenomenolojik yaklaşım, görünenin ötesini anlamayı ve açıklayıcılık sağlamayı amaçlamaktadır.⁴ Tezin kavramsal çerçevesini oluşturan kamu diplomasisine yönelik 11 Eylül, Türkiye-SAA ilişkileri değişkenleri çerçevesinde incelemede bulunulması hedeflenmektedir. Sosyal bilimlerde değişkenlerin karmaşık yönü, birbirleri arasındaki ilişkileri ölçmeyi zorlaştırmaktadır. Bu sebeple uluslararası düzeni ve aktörlerin fikirlerini anlamak hususunda yorumlama esastır.⁵ Değişkenler arasındaki karşılıklı ilişkiyi açıklamak için veriler toplanmış ve çözümlenmiştir.

Çalışma konusuna binaen süreç sınırlılığı içerisinde gelişen ve etkenlerle oluşan sosyal değişim süreci analitik bir şekilde anlamlandırılmaktadır. Bu doğrultuda özellikle sosyal inşacı yaklaşım tarafından uluslararası ilişkileri analiz hususunda belirli değer, normlar, söylemler ve maddi unsurlar çerçevesinde yapı ve aktörleri çözümleyici bir rol benimsenmektedir. Dolayısıyla sosyal inşacılık karşılıklı etkileşimin ve davranışların değerlendirilmesi açısından etkili bir teorik zemin teşkil etmektedir.

² “İkinci Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi”, <http://afrika.mfa.gov.tr/default.tr.mfa> (Erişim: 01.09.2019).

³ Bilgesam, *Gelecek Vadeeden Kıta Afrika*, Rapor No: 70, Aralık 2015, s.16.

⁴ Edmund Husserl, *The Ideals of Phenomenology*, Springer Netherlands, 1999.

⁵ Bill McSweeney, *Security, Identity and Interests*, Cambridge University Press, 2004, s.116.

Çalışmanın ilgili başlıkları içerisinde nicel ve nitel veriler yer almaktadır. Özellikle çalışmanın sosyal bilimler çatısı altında yer alması, nitel araştırma yöntemini öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak sosyal olgu hakkında açıklama yapma olanağı doğmuştur.⁶ Tez konusuna matuf ilgili disiplin içerisinde literatür taramasıyla elde edilen bilgi ve belgeler değerlendirilmiştir. Ayrıca kamu diplomasisi uygulama araçlarını teşkil eden Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Dışişleri Bakanlığı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Yunus Emre Enstitüsü'nden kurum yetkilileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.⁷ Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler ilgili kurumların kamu diplomasisi uygulamalarını inceleme açısından kullanılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu tarafından karşılıklı üst düzey ziyaretlerin Türkiye ve Afrika ortaklık politikasında katalizör görevi üstlendiği ifade edilmektedir.⁸ Hem dış politika hem de kamu diplomasisi uygulamaları ve sürecinin değerlendirilmesi açısından Türkiye ve SAA ülkeleri arasında gerçekleştirilen üst düzey ziyaretlerde basın toplantılarında liderler tarafından yapılan açıklama videoları izlenmiştir. Nitekim kamu diplomasisi politikaları doğrultusunda liderlerin gerçekleştirdiği üst ziyaretler, ülkeler arasındaki ilişki inşasının sağlanması hususunda ilk aşamayı teşkil etmektedir.⁹

Kasım 2014-2019 yılları arasında Türkiye'den SAA ülkelere yapılan üst düzey 21 ziyarette¹⁰ ve SAA ülkelerinden Türkiye'ye yapılan üst düzey 12 ziyarette¹¹ basın

⁶ Sharan B. Merriam, *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*, Jossey-Bass Publishers, 1998.

⁷ Görüşme soruları ve görüşülen kurumlarla ilgili bilgi ekte sunulmaktadır.

⁸ Mevlüt Çavuşoğlu, *2019 Yılına Girerken Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Girişimci ve İnsani Dış Politikamız*, Dışişleri Bakanlığı'nın 2019 Mali Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu'nda Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, s.107.

⁹ R. S. Zaharna, "Mapping out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives-Information and Relational Communication Frameworks", *Handbook of Public Diplomacy*, Nancy Snow and Philip M. Taylor (ed.), Routledge, 2009, ss.91-97.

¹⁰ Bu ziyaretlerdeki resmi açıklama verilerine kullanılan kaynak doğrultusunda ulaşılmıştır. Metinlerde geçen toplam kelime sayısı 17692'dir.

¹¹ Bu ziyaretlerdeki resmi açıklama verilerine kullanılan kaynak doğrultusunda ulaşılmıştır. Metinlerde geçen toplam kelime sayısı 7450'dir.

toplantısındaki açıklamalara ait videolar çözümlenmiştir.¹² Bu doğrultuda açıklama metinleri içerisinde tez konusu kapsamında öne çıktığı düşünülen bazı alıntılar yapılarak siyasi¹³, ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkiler temaları çerçevesinde söylem analizi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca söz konusu ziyaretteki tüm açıklama metinleri içerik analizi kapsamında da değerlendirilmiştir. İçerik analizinde resmi açıklama metinlerinde yer alan 40 kelime¹⁴, siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel temalarla bağlantılı bir şekilde sayısal olarak incelenmiştir. Söz konusu 40 kelime ayrıştırılarak siyasi ilişkiler temasıyla ilgili 8 kelime, ekonomik ilişkiler temasıyla ilgili 16 kelime ve sosyal ve kültürel ilişkiler temasıyla ilgili 16 kelime şeklinde ele alınmıştır. Söz konusu kelimeler, word ve excel programlarıyla birlikte ilgili temalar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bununla birlikte içerik analizi grafiklerine ek olarak kelime bulutu yapılarak görsel destek sağlanmıştır.

Söylem, sosyal gerçeklik taşımaktadır.¹⁵ Çünkü söylemler eylemlerin bir göstergesi olduğundan gerçekliğin bir unsurudur ve politikaların kurgulanma biçimini yansıtmaktadır. Söylemde mesajları kimin dile getirdiği¹⁶, otoritesi, amacı ve muhatap kitle bulunmaktadır.¹⁷ Söylem onu dile getirene de oldukça bağlıdır. Dolayısıyla çalışma içerisinde ülkeler arasındaki eşit düzeydeki aktörlerin söylemleri incelenmiştir. Ayrıca söylemlerde siyaset, kimlik ve fikirlerin kesişim noktası oluşturulmaktadır.¹⁸ Toplum ve kültür arasında bir özellik içeren güç ve söylem arasında da ilişki kurulmaktadır.¹⁹ Söylemle fikirlerin dolaşımıyla konuyla ilgili

¹² Söylem ve içerik analizinin gerçekleştirildiği ziyaretlere ait liste ve kullanılan kaynak bilgisi ekte sunulmaktadır.

¹³ Askeri ilişkiler de bu kapsamda değerlendirilmektedir.

¹⁴ Açıklama metinleri içerisinde tüm kelimeler baz alınıp; siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel ilişkiler temalarını destekleyen kelimeler seçilmiştir.

¹⁵ Jennifer Milliken, "The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods", *European Journal of International Relations*, 1999, s.229.

¹⁶ Bu tez çalışmasındaki söylem ve içerik analizinde Cumhurbaşkanlığı/Devlet Başkanlığı açıklamaları değerlendirilmiştir.

¹⁷ Levent Doyuran, "Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi", *Erciyes İletişim Dergisi*, Temmuz 2018, Cilt 5, Sayı 4, s.313.

¹⁸ Mustafa Yetim ve Ramazan Erdağ, "Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Söylem Analizi: Revizyonist Söylemin Gelişimi", *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), Nisan 2018, s.83.

¹⁹ Teun A. Van Dijk, "Principles of Critical Discourse Analysis", *SAGE*, Vol.4(2), 1993, s.253.

anlamaların kurulması sağladığından, fikirsel ve maddi unsurların nasıl inşa edildiği ortaya konulmaktadır.²⁰

Söylem analizi, metinle ilgili nitel değerlendirmelerde bulunarak yorumsal bir perspektif sunmaktadır. İçerik analizi ise; iletişimin nicel bir şekilde betimlenmesine yönelik bir araştırma tekniğidir.²¹ İçerik analizinde temel amaç betimlemedir.²² Ayrıca araştırmacı, araştırmanın amacını yansıttığını düşündüğü ve kendi geliştirdiği temalar doğrultusunda veri analizini gerçekleştirmektedir.²³ İçerik analizi çerçevesinde nitel araştırmalarda kodlama birimi olarak kelime verilerinin ilgili metinlerdeki kullanılma sıklığı yüzdelere indirgenerek ortaya konulabilmektedir.²⁴ Bu sebeple içerik analizi; metnin içerisinde kodlama birimi olarak yer alan kelimelerin kullanım sıklığını belirlemektedir. Nihayetinde içerik analizi yoluyla sayısal ölçüm yapılabilmektedir.²⁵

Kamu diplomasisinde sürecinde mesajlar; dış politika stratejileri ve uygulamalar çerçevesinde anlam içermektedir. Dolayısıyla Türkiye ve SAA ülkeleri arasında siyasal iletişim ekseninde mesajların nasıl iletildiği önemlidir. Nitekim aktörlerin söylemleri doğrultusunda dış politikada anlamlar üretilmekte ve gerçeklik inşa edilmektedir.²⁶ Sonuç olarak Türk dış politikası düzleminde kamu diplomasisi uygulama araçlarının faaliyetleri değerlendirilip, belirlenen açıklama metinleri üzerinden söylem ve içerik analizi gerçekleştirilerek Türkiye ve SAA bölgesi ülkeleri arasındaki kamu diplomasisi süreci tartışılmaktadır.

²⁰ Lene Hansen, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, Routledge, 2006, s.20.

²¹ Orhan Gökçe, *Klasik ve Nitel İçerik Analizi: Felsefe, Yöntem, Uygulama*, Çizgi Yayınları, Mart 2019, s.21.

²² Orhan Gökçe, *a.g.e.*, s.25.

²³ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2000, s.151.

²⁴ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *a.g.e.*, ss.178-179; Orhan Gökçe, *a.g.e.*, s.79.

²⁵ Yusuf Devran, *Haber Söylem İdeoloji*, Başlık Yayın Grubu, 2010, s.37.

²⁶ Senem Aydın Düzgüt, "Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Postyapısalcı Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, Sayı 29, Bahar 2011, s.52.

BÖLÜM I: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde teorik tartışmalar ekseninde kamu diplomasisiyle ilgili kavramsal tanımların ortaya konulması hedeflenmektedir. Öncelikle kuramsal çerçeve başlığı içerisinde uluslararası ilişkilerdeki değişim açıklanarak, kamu diplomasisinin değerlendirilmesi açısından kullanılan sosyal inşacılık yaklaşımı tartışılmaktadır. Öte yandan uluslararası ilişkiler literatüründe ön plana çıkan güç kavramı konu edinilerek, kamu diplomasisiyle bağlantısı çerçevesinde bütünleşik güç kavramı incelenmektedir. Kavramsal çerçevede ise, literatürdeki durumuyla kamu diplomasisi ele alınmakta, kamu diplomasisi sürecinin uygulama boyutunun anlaşılması hususunda ise araçlar tasnif edilmektedir. Nihai olarak yeni kamu diplomasisi yaklaşımı başlığı içerisinde kavramın geldiği nokta belirtilmektedir.

1.1. Kuramsal Çerçeve

1.1.1. Uluslararası Sosyal Yapı ve Sosyal İnşacılık Yaklaşımı

1945-1990 yılları arası Soğuk Savaş döneminde²⁷ devletler arası siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkiler ideolojik tabanlı tehdit algılamaları üzerinden iki bloklu/kutuplu seyretmiştir. Özellikle bu süreç içerisinde iki bloktan birinde yer alan veya bağlantısız kalmak isteyen devletler arasında uluslararası siyaset farklılık arz etmiştir. Nitekim iki blok arasında her an bir çatışmanın/savaşın çıkabileceği beklentisi, dünya siyaseti üzerinde tetikleyici bir durum oluşturmuştur. Ancak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) sonrası 'yeni düzende' ülkeler çok boyutlu/kutuplu dış politika ekseninde siyasal, ekonomik ve sosyal ve kültürel ilişkilerini geliştirmiştir. Bu düzlemde uluslararası ilişkiler disiplinde uluslararası sosyal yapı²⁸ tartışmaları başlatılmış, uluslararası gündemde konu çeşitliliği yaşanmıştır.

²⁷ ABD ve SSCB liderliğindeki iki blok arasında ortaya çıkabilecek sıcak çatışma tehlikesine karşın caydırıcı etkide bulunabilmek için devletlerin silahlandığı ve siyasi, ekonomik ve sosyal alanda ideolojik temelli ayrışmanın yaşandığı dönemdir. 9 Kasım 1989 Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 31 Aralık 1991'de SSCB'nin feshedilmesiyle başlatılmaktadır.

²⁸ Devletler arası ilişkilerde sistem bağlamında öne çıkan tartışmayı belirtmek için referans alınmaktadır.

Soğuk Savaş sonrasında uluslararası ilişkiler yaklaşımlarının yeni durumu öngöremedikleri üzerinden yetersizlikleri sorgulanmıştır. 21. yüzyıla girildiğinde ise, ABD’de gerçekleşen 11 Eylül 2001 terörist saldırıları sonrasında uluslararası ilişkilerde yaşanan değişim veya dönüşüm küresel gündemi etkilemiştir. Terörizm, toplumsal güvenliğin sağlanması hususunda devletlerin önlemlerini tartışmaya açmıştır. ‘Değişen uluslararası düzende’ 11 Eylül’ün etkileri salt siyasi alanda değil, toplumsal ve kültürel ilişkiler üzerine de yansımıştır.

11 Eylül’ün sonuçları geleneksel diplomasi yöntem ve yaklaşımlarının etkinliğinin gözden geçirilmesini elzem hale getirmiştir. Her ne kadar 11 Eylül sonrasında Bush Doktrini²⁹, realist yaklaşıma dönüş işareti olarak görülse de, uluslararası gündemdeki gelişmeleri anlamlandırmak ve sorunları çözmek için alternatif yaklaşımlara daha fazla ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda 11 Eylül sonrası ulusal ve küresel tehditlerin yapılarındaki değişiklikler sonucunda güvenlik algılamalarında farklılaşmalar, güvenliği yeniden değerlendirme yaklaşımını geliştirmiştir.

I. ve II. Dünya Savaşları’nda olduğu gibi uluslararası çatışmalar küresel güçlerin kendi toprak sahaları üzerinden değil, etki sahaları olarak değerlendirilen ilgili ülkelerde “vekalet savaşları” şeklinde yaşanmaya başlamıştır. Bu gelişmeler karşısında yeni politikaların belirlenmesinde iletişimin önemi artmakta, toplumlar arası diyalog kanallarının gelişimi kritik hal almaktadır. Dolayısıyla toplumlar arası ilişkilerin ön plana çıkmasıyla uluslararası ilişkiler ve iletişim disiplinlerinin yaklaşması üzerinden çözüm geliştirici kavram ve çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Uluslararası politikaları açıklama çabası, zorunlu bir şekilde varlıkların (aktörler ve yapılar) oluşumu ve doğası hakkında ontolojik³⁰ hipotezler gerektirmektedir.³¹

²⁹ 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra ABD Başkanı George W. Bush tarafından sunulan çeşitli dış politika ilkelerini içeren doktrindir.

³⁰ Varlık felsefesi, varlığın temel özellikleri üzerinden incelemede bulunmaktadır.

³¹ Heikki Patomaki, *After International Relations*, Routledge, 2002, s.99.

Olgular üzerinde derin ve eleştirel düşünme, bilginin sorgulanması teorik incelemeleri beraberinde getirmektedir.³² Dolayısıyla hangi teorik metodun kullanılacağı hususunda tartışmalar da gelişmektedir. Özellikle sosyal inşacı yaklaşım çerçevesinde uluslararası ilişkilerdeki fikir dönüşümünün nasıl şekillendiği ve sosyal olguları üreten nedensel mekanizmalar ortaya çıkarılarak tahlil edilebilmektedir.

Uluslararası İlişkiler içerisindeki her aktör³³ ilgili ülkedeki iç ve dış koşulların etkisiyle birlikte düşünülmektedir. Dolayısıyla aktörlerin mevcut durumları ve sosyal süreçler oldukça önemlidir. Ayrıca uluslararası ilişkilerde yapı³⁴ devletler üzerinde hem nedensel hem de kurucu etki meydana getirmektedir. Bu doğrultuda yapı ‘sosyal ve toplumsal ilişkileri’ belirleyen bir süreç olarak görülmektedir.

Tarihsel düzlemde uluslararası ilişkiler açısından ulus devletlerin oluşum süreci kritik bir merhale olarak kabul edilirken günümüzde ulus üstü oluşumlar, siyasi entegrasyon inisiyatifleri, ekonomik ittifaklar, savunma, güvenlik örgütlenmeleri gibi makro düzeydeki yapıların yanı sıra, kimliğe dair her türlü bileşen uluslararası politikaya yön verir durumdadır. Ayrıca güvenlik merkezli pasif/durağan anlayış terk edilerek ekonomik ve siyasi öncelikler, değerler gözetilmekte, aynı zamanda insan odaklı bir perspektif öne çıkarılmaktadır. Uluslararası sosyal yapı ve aktörlerin dönüşümünde, kitle iletişim araçlarının gelişimi, kültür ve sivil toplumun varlığı oldukça etkilidir. Bununla birlikte dış politika alanında geleneksel ve yeni aktörlerin tercihleri işleyiş mekanizmalarında farklılıklar teşkil etmektedir.

Küreselleşmenin etkisiyle değişen uluslararası sosyal yapıda kültürel unsurlar toplumlar arasında yayılmaktadır. Küreselleşme devletleri birbirleriyle siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan “daha bağlı” bir şekilde hareket etmek zorunda bırakmaktadır. Dolayısıyla küreselleşme süreci ‘dünyanın kontrolünü’

³² Roger Spegele, *Political Realism in International Theory*, Cambridge University Press, 1996, ss.94-95.

³³ Bağımsız eylemler gerçekleştirebilen, varlığını muhafaza eden ve karar verme kapasitesi sahip birimlerdir. Uluslararası ilişkilerde temel olarak devlet ve devlet dışı aktörler bulunmaktadır.

³⁴ İç ve dış siyasetin yürütüldüğü ortamın özelliğini ifade etmektedir.

zorlaştırmıştır.³⁵ Bu kaotik durum karşılıklı siyasal, ekonomik ve sosyal ilişkilerde bağıllık ve bağımlılık doğurmaktadır.

Soğuk Savaş döneminin görece ‘güvenli’ dünyasının yerini, hızlı değişimler içerisinde öngörülmesi mümkün olmayan rekabetçi bir dünya almıştır. Uluslararası düzen içerisinde değerlerin, düşüncelerin ve bilginin farklılaştığı ve öznellediği evrensel yerelliğin birbirine karıştığı bir yapı oluşmaktadır. ‘Yeni uluslararası düzen’ içerisinde geleneksel diplomasi konularının yanında çevre, kültür, sağlık vb. alanlarda uluslararası diplomatik çabalar söz konusudur. Uluslararası sorunların çözümü için uluslararası çalışmalara ve iş birlikleri dünyadaki devletler arasındaki uyumun en ileri düzeye taşınabilmesini gerekli kılmaktadır. Uluslararası sosyal yapının temel aktörleri (birey, toplum ve devlet) arasındaki karşılıklı bağımlılık durumu meselelerin daha derin analizini ortaya çıkarmaktadır.

Dünya üzerinde coğrafi bölgelerin siyasal, ekonomik ve sosyal ve kültürel olarak entegrasyonu artmış, bölgesel politikalar ve ortaklıklar daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Devletlerin, iş birliği içerisinde oldukları diğer devletlerin kamuoylarını hedef alan iletişim politikaları ve süreçleri geliştirmesi beklenmiştir. Bu noktada yeniliklere açıklık ve sorunların çözümünde proaktif yaklaşım temel gereksinim olarak değerlendirilmektedir. Ekonomik açıdan ülkeler arası ilişkilerin yoğunlaşması, uluslararası sistemin işleyişi, bilişim ve iletişim teknolojileri alanındaki ilerlemelerle birlikte karmaşık bir süreç oluşturmaktadır.

Gelişen uluslararası düzeni anlamlandırmak açısından iletişim teknolojisi önemli bir değişkendir. Bu bağlamda bilgi çağı içerisinde bilginin kolay iletilebilir ve erişilebilir olması esası öne çıkmaktadır. Söz konusu bu süreçte tüm dünyaya ulaşmaya olanak veren iletişim araçları çok yönlü iletişim kanallarının varlığıyla toplumlar arası ilişkilerde çok boyutlu etkiler meydana getirebilmektedir.

---

³⁵ Anthony Giddens, *Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives*, Profile Books, Second Edition, 2002, s.2.

Uluslararası sistemi etkileyen kaynakların sosyalleşmesi düşünce ve inançların önemini artırmaktadır. Uluslararası yapıda düzenleyici ve yerleşik normlar ve hukukla birlikte düşünsel etkenlerin önemine dikkat çekilmekte, yapı; kurallar, inançlar, bilgi ve uygulamalarla birlikte ele alınmaktadır. Uluslararası yapı içerisinde ‘özneler arası’ anlayışın nasıl gerçekleştiği ve aktörlerin karşılıklı bir şekilde birbirini oluşturma süreci de konu edinilmektedir.

Uluslararası İlişkiler disiplininin gelişimi 1918’de Birinci Dünya Savaşı sonrasında rastlamaktadır. Söz konusu dönemde Uluslararası İlişkiler disiplini açısından temel amaç savaşın nedenlerini anlayabilmektir. Buna karşın devam eden süreçte Uluslararası İlişkileri açıklayabilmek oldukça zor bir hale gelmiştir. Bu noktada Uluslararası İlişkiler yaklaşımları olayları yorumlama çerçevesi sağlamış, ‘yapı ve süreç’ arasındaki bağlantının detaylı bir şekilde ortaya konulması esas belirginlik kazanmıştır. Nitekim Uluslararası İlişkiler disiplinine yönelik tartışmalardan bahsedilebilmesi için aktörler, yapı ve sürecin tanımlanmış olması gerekmektedir.³⁶

Uluslararası İlişkilerdeki teorik tartışmalardaki temel değişim, devletlerin iç ve dış politika ayırımı anlayışının sorgulanmasıyla başlamıştır.³⁷ Bununla birlikte uluslararası İlişkiler disiplinini oluşturan geleneğin etkisiyle toplum içerisindeki problemlere çözüm için “büyük tartışmalar” ortaya çıkmıştır. Tartışmalar esas itibarıyla uluslararası ortamın niteliği ve uluslararası aktörlerin özellikleri üzerinden şekillenmiştir. Uluslararası ilişkilerde aktörlerin amaç ve çıkarları da incelemeye dahil edilerek uluslararası ilişkilerin karmaşıklığı ve sosyalliği artmıştır.

Uluslararası İlişkiler içerisinde tartışmalarda olgular arasındaki ilişkiler teori/yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu noktada tartışmalar yüzeysel görünümünün ve gerçekliklerin ötesini görebilmek üzerinedir. Dolayısıyla düşüncelerin belirleyiciliği söz konusudur. Yaklaşım/teori; mantıksal tutarlılık

³⁶ Erdem Özlük, “Uluslararası İlişkiler Disiplininin Soy Kütüğü”, *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 9, Sayı 17, 2009, s.239.

³⁷ Steve Smith, “The Discipline of International Relations: Still an American Social Science?”, *British Journal of Politics and International Relations*, Vol.2, No.3, October 2000, s.375.

içerisinde nedensel anlamda açıklayıcı bilgiler içermektedir. Bir yaklaşımın betimleyici, karşılaştırma yapabilen ve açıklayıcılık özelliklerine de sahip olması ona daha anlamlı bir nitelik kazandırmaktadır. Buna rağmen yaklaşımların eksik bir yönü ise; bir yaklaşımın olayların belli bir yönüne uygulanabilirken diğer yönlerine uygulanamaması ve bir değişkenle de tüm olayların açıklanamamasıdır. Uluslararası İlişkiler yaklaşımları açıklayıcılık ve öngörü sağlamaktadır. Esas itibarıyla bir yaklaşım tümevarım, tümdengelim ve analogi yöntemleri kullanılarak oluşturulmaktadır.³⁸ Tüm bunlara, verilerin nasıl değerlendirilebileceğine yönelik metodolojik tartışmalar da eklenmektedir. Yaklaşım, bir ülkenin diğer ülkelerle olan ilişkilerinde günceli analiz ve geleceği tahmin etme yanında, geçmiş davranışları da tarihsel süzgeç içerisinde anlamayı amaçlamaktadır. Nitekim yaklaşım ilgili ülkenin iç ve dış politikanın aynı analitik şemsiye etrafında toplanmasını da sağlamaktadır. Seçilen olguların birbirleriyle olan ilişkileri hesaplanarak ‘uluslararası düzen’ açıklanabilmektedir.

1960’lı yıllarda uluslararası ilişkiler alanında ampirik/analitik³⁹ yaklaşımlar normatif düşüncüyü geri plana atmıştır. Ampirik yaklaşım, siyasal değerler arasındaki farklılıklar sorusuna cevap verememektedir. 1970’lerde davranışçılık yaklaşımı olarak gelişen ampirik yaklaşımda ideoloji olgusu göz ardı edilmiştir.⁴⁰ Normatif yaklaşımlar, idealist ve ütopyik teoriler oldukları, ampirik yaklaşımlar ise bilimsellik adına aşırı olguculuğa kaçtıkları için eleştirilmektedirler. Bu iki yaklaşım arasında bir senteze ulaşan sosyal inşacı (konstrüktivizm) yaklaşım popülerlik kazanmıştır. Sosyal inşacılığın bir teori olmadığı bir yaklaşım olabileceği konusunda görüşler mevcuttur. Çünkü uluslararası ilişkilerde geleneksel teorilerin neden sonuç çerçevesinde olayları açıklamaya çalışmasına karşın sosyal inşacılık süreçle ilgilenmektedir.⁴¹

³⁸ Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, MKM Yayıncılık, 7.Baskı, 2011, s.37.

³⁹ Deneysel yaklaşım, bilginin duyular ve deneyim sayesinde kazanılabileceğini savunan görüştür.

⁴⁰ Paul R. Viotti ve Mark V. Kauppi, *International Relations Theory: Realism, Pluralism and Globalism*, Macmillian, 1993.

⁴¹ Nergiz Özkural Köroğlu, “Konstrüktivist Yaklaşım Bağlamında Avrupa Komşuluk Politikası Örnek Olayının Analizi”, *Uluslararası İlişkilerde Teoriden Pratiğe Güncel Yaklaşımlar*, Sibel Turan ve Nergiz Özkural Köroğlu (ed.), Dora Yayınları, Nisan 2015, s.70.

Yaklaşımlar/teoriler parçalar arasındaki bağlantıları belirlemektedir.⁴² Bu minvalde yaklaşımlar olgular üzerinde derin ve eleştirel düşünme ve tahmin oluşturma şeklinde bilim felsefesinde anlamlandırma süreçlerine eşlik etmektedir.⁴³ Ayrıca sosyal olguları üreten nedensel mekanizmalar ortaya çıkarılarak, mevcut/olası gelişmeleri açıklama ve anlama söz konusudur. Nitekim karmaşıklığıyla birlikte sosyal olgular sadece gözlemlendiği şekliyle değil, altyapısında yatan nedenlerle anlaşılmalıdır.

Teoriler ontolojik ve epistemolojik olarak değerlendirilmektedir. Ontoloji, incelenenin ne olduğu sorusundan hareketle gerçek ve nesnel bir dünyanın varlığıyla bağlantılı bir şekilde düşünülür ve anlamlandırma üzerinedir. Epistemoloji ise, bilginin nasıl edinildiği ve bu bilginin alacağı biçimlerle birlikte gelişmektedir. Epistemoloji ‘konuların’ nasıl bilindiğiyle ilgilenerek, kaynaklar ve bilginin sınırları üzerinden sorgulama yapmaktadır. Özellikle bir gerçek maddi dünyanın var olduğu ama ona ait bilginin genellikle sosyal biçimde koşullandığının ve yoruma açıklığının altı çizilmektedir.

Uluslararası ilişkilerde teori/yaklaşım değişimi tarihsel süreçte büyük tartışmalar şeklinde gerçekleşmiştir. Uluslararası İlişkiler literatüründeki söz konusu tartışmalar üç döneme indirgenebilir. Birinci tartışma realizm ve liberalizm arasındadır. İkinci büyük tartışmayı ise, realizm ve liberalizmin oluşturduğu gelenekselci kanat ile davranışsalcılık (pozitivist) şekillendirirken, 1980’lerden bugüne uluslararası ilişkiler üçüncü büyük tartışma rasyonalist (pozitivist) ve düşünselci (post pozitivist) akım arasında cereyan etmekte ve bu tartışmalar içerisinde son dönemde ‘orta yolu’ temsilen sosyal inşacı teori/yaklaşım öne çıkmaktadır.⁴⁴ Düşünümsel bir perspektif taşıyan

⁴² Klevis Kolasi, *Uluslararası Politikanın Yapısal Teorisi*, Siyasal Kitabevi, 2016, s.127.

⁴³ Roger Spegele, *loc.cit.*

⁴⁴ Sezgin Kaya, “Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 63, Sayı 3, 2008, ss.83-111; Emanuel Adler, “Seizing The Middle Ground: Constructivism in World Politics”, *European Journal of International Relations*, Vol.3, Iss.3, 1997; Maja Zehfuss, *Constructivism in International Relations: The Politics of Reality*, Cambridge University Press, 2.Edition, s.2.

sosyal inşacılık ‘verili’ hareket etmediğinden dolayı teoriden ziyade bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir.⁴⁵

Sosyal inşacı yaklaşım içerisinde uluslararası politikanın sosyal olarak inşa edilmiş bir alan niteliğinde görülmesinin yanında, olguların açıklanması açısından kültürel referanslar da gelişmektedir. Hatta sosyal inşacılıkla ilgili literatürde “sosyolojik dönüş” veya “kültürel dönüş” gibi tanımlamalar da yapılmıştır.⁴⁶ Özellikle aktörlerin öznel arası anlamlarının önemsendiği ‘yapı’ kavramının yeniden düşünülmesi ve sosyal yapılar/olgularda bulunan nedensel mekanizmaların anlaşılması gerektiği vurgulanmaktadır. Çünkü kurallar ve kaynaklar tarafından oluşturulmuş yapı ve aktör arasında bağımlılık bulunmaktadır. Bu sebeple yapı ve aktör hem birbirinden bağımsız hem de bağımlıdır.⁴⁷ Ayrıca yapı; maddi (nesnel) ve fikirselle (öznel) parçalardan oluşmaktadır.

Sosyal inşacı perspektif, diplomasiyi devletler arası ilişkilerde davranış kuralları geliştiren bir niteliğe dönüştürmektedir.⁴⁸ Normlar; realizmde devletler tarafından baskı ile kabul edilirken, liberalizmde çıkarlara uyulduğu için kullanılmakta, sosyal inşacılık çerçevesinde bağımsız değişken olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca uluslararası ‘normatif yapı’ gelişerek, ‘çıkar ve güçle’ ilgili tanımlamalar içerisinde düşüncelerin etkisi öne çıkmaktadır.⁴⁹ Bununla birlikte, normların nasıl geliştiği inşacı yaklaşıma göre araştırılması gereken bir nitelik taşımaktadır.

Çalışmada sosyal inşacılığın kullanılması, pozitivist bakış açısının sosyal nitelikteki uluslararası ilişkilerin nasıl işlediğini tam olarak açıklayamamasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla gelişmelerin kökenlerini analiz edebilmek için düşünsel, davranışsal ve kimlik faktörleri etkili bir zemin oluşturabilir. Nitekim sosyal

⁴⁵ Joshua S. Goldstein ve Jon C. Pevehouse, *Uluslararası İlişkiler*, BB101 Yayınları, Eylül 2015, s.146.

⁴⁶ Richard Price ve Christian Reus-Smit, “Dangerous Liaisons?”, *Critical International Theory and Constructivism*, *European Journal of International Relations*, Vol.4, No.3, 1998.

⁴⁷ Anthony Giddens, *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*, Cambridge Polity Press, 1984, s.26.

⁴⁸ Muharrem Ekşi, *Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitabevi, 2014, s.46.

⁴⁹ Alexander Wendt, *Social Theory of International Relations*, Cambridge University Press, 1999, s.246.

inşacılık yaklaşımında uzun bir inşa sürecini benimsenerek, uygulamalar içerisinde inşa edilmiş düşünce ve kavramların kökenlerine inmek hedeflenmektedir. Ayrıca sosyal inşacılıkta analiz düzeyi devlet olarak önemini korumakta ve gelişmeleri değerlendirirken temel alınmaktadır. Bu sebeple materyal ve düşünsel unsurlar içeren uluslararası yapının temel aktörü devletin yasal sorumluluğu, çıkarları ve rasyonellik çerçevesinde hareket ettiği düşünülmektedir.

Sosyal inşacı yaklaşımda yapı ve aktör arasındaki ilişki de önemsenmektedir.⁵⁰ Özellikle yapılar ve aktörler arasında kimliğin oluşumu karşılıklı ve birbirlerine etkiler bir şekilde gerçekleşmektedir. Herhangi bir yapı içerisinde normlar, kurallar ve dilin önemiyle birlikte aktörlerin çıkarlarını nasıl oluşturdukları da araştırma konusu haline gelmektedir.⁵¹ Dolayısıyla bu süreçte yapı ve yapının unsurları olan birimlerin kullanılma biçimleri değerlendirilmektedir. Sosyal inşacılıkta amaç dünyayı açıklamaktan ziyade anlaşılmasını sağlamaktır. Örneğin; söylemlerin toplumsal ilişkileri inşa etme tarzına karşılık söylem metinlerini çözümleyip uluslararası ilişkilerin nasıl seyrettiği/çalıştığı konusunda bir açıklama sunulabilir.

Yapı ve aktör sorununun temelinde sosyal dünyayı oluşturan unsurlar ve aralarındaki ilişkilerin ontolojik durumu yatmaktadır. Yapı toplumun bir ürünüken aktör de toplumun içerisindedir. Dolayısıyla iki unsuru birbirinden ayırmak zordur. Ayrıca yapıdan kaynaklı gelişmelerin etkisi altından olduğundan aktörün ‘verili’ bir şekilde hareket ettiği düşünülmektedir. Sosyal yapılar insanların tercihlerinden, düşüncelerinden, söylemlerinden ve eylemlerinden meydana gelmektedir. Sosyal inşacı yaklaşımda yapı ve aktör birbirini belirlemektedir.⁵²

Sosyal unsurların maddi unsurlarla bir karşılıklı ilişkisi içerisinde bulunmasından ziyade bir bütünlük söz konusudur. Ayrıca sosyal yapı anlayışında uluslararası

⁵⁰ Walter Carlsnaes, “The Agency-Structure Problem in Foreign Policy”, *International Studies Quarterly*, Vol.36, No.3, 1992, ss.245-270; Jeffrey T. Checkel, “The Constructivist Turn in International Relations Theory”, *World Politics*, Vol.50, No.2, January 1998, s.335.

⁵¹ Nergiz Özkural Köroğlu, *a.g.ç.*, 2015, s.67.

⁵² Davut Ateş, “Uluslararası İlişkilerde Konstruktivizm: Orta Yol Yaklaşımının Epistemolojik Çerçevesi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt X, Sayı 1, Haziran 2008, s.215.

yapı/sistem/ilişkiler/siyaset salt ‘düşünceler eksenine’ indirgenmemelidir. ‘Kurallar ve kaynaklar’ olarak tanımlanan yapı kavrayışının öne çıkması, yapıların günlük faaliyetlerden başka bir şeyin etkisi altında olamayacağını göstermektedir.⁵³ Dolayısıyla yapı, aktörün bilgisi içerisinde ortaya çıkmakta, eylemlerle gelişme göstermektedir.⁵⁴

Sosyal inşacılığa göre uluslararası politika sosyallik arz eder, aktörlerin kimlikleri ve çıkarları önemsenmektedir. Özellikle bu yapının öznel arası olduğu ve düşünsellik boyutu yaygınlaşmıştır. Bu noktada uluslararası politikadaki pratikler, aktörlerin kimlikleri üzerinde de etki oluşturmaktadır. Aktörlerin kimlikleri, çıkarları ve eylemleri için belirleyici olan norm veya değerlerdir. Bu sebeple ilgili aktörlerin kimlikleri ve çıkarları sorgulanmaktadır.

Sosyal inşacı yaklaşımda aktörlerin davranışları çıkarların etkisi altındaki kimliklerden ve uluslararası kültürden/düşüncelerden meydana gelen normlar çerçevesinde şekillendirilmektedir. Normlar aktörlere göre hangi davranışın uygun, hangisinin uygun olmadığını göstermektedir.⁵⁵ Ayrıca normların düzenleyici etkileriyle kimlikler oluşmakta ve tutum gelişebilmektedir. Neticede kimlik bir sosyalizasyon sürecidir ve devletin kimliğinin ve çıkarlarının uluslararası toplumda nasıl tanımlandığı önemlidir.⁵⁶

Sosyal inşacılıkta dilin ‘inşa edici’ gücü de kabul edilmektedir. Ancak bu gücün materyal ya da sosyal yapılardan ve kurumsal uygulamalardan çıktığı ve bunlarla ilişkili olduğunu belirtilmektedir. Sosyal inşacı araştırma yöntemleri dilin ve diğer sembolik tarzların analizini ortaya çıkarmaktadır. İnşacı düşünce dünyayı yorumlamamızı sağlayan maddi faktörlerle ilgili ortak bilgi, kurallar ve semboller üzerinde durmakta ve bunların etkinliğini birbirleriyle bağlantılı hale getirmektedir.⁵⁷

⁵³ Anthony Giddens, *loc.cit.*, 1984.

⁵⁴ Anthony Giddens, *op.cit.*, 1984, s.377.

⁵⁵ James G. March ve Johan P. Olsen, “The Institutional Dynamics of International Political Orders”, *International Organization*, Vol.52, No.4, 1998, ss.943-969.

⁵⁶ Nergiz Özkural Köroğlu, *a.g.ç.*, 2015, ss.76-77.

⁵⁷ Nicholas Onuf, *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*, University of South Carolina Press, 1989, s.64.

Dolayısıyla bilgi ve nesnelere yorumlardan bağımsız olmadığı varsayımıyla hareket edilmektedir.

Sosyal inşacı yaklaşım düşünsel (reflektivist) akımlarla rasyonalist epistemoloji arasında konumlanmaktadır. Sosyal inşacılıkta nesnelere doğruluğu sorgulanmalıdır çünkü nesnelere ilgili sadece iddialar olabilir, kesin bir doğruluk yoktur.⁵⁸ Öte yandan sosyal inşacı yaklaşım uluslararası ilişkilerin nasıl değiştiğiyle ve bunun da zaman içerisinde kimlik ve çıkar üzerindeki etkisiyle de ilgilenmiştir. Örneğin; kimliğin gelişiminde öznel ve nesnel unsurlar söz konusudur. Dil, din, etnik köken, coğrafya, gelenekler, değerler ve hayat tarzı kimliğin nesnel unsurlarıdır.⁵⁹

İnsanların diğer insanlara ve olaylara onlar için ifade ettiği anlam temelinde nasıl tepki verdiği düşüncesi sosyal inşacılıkta temel tartışma noktasıdır. Bu bağlamda siyasi eylem ve söylemin inşası karşılıklı algılamalarla şekillenmektedir. Söylemler nesnelere biçimlendiren pratiklerdir. Zira ilgili aktörler kimlik ve çıkarlarını söylemler etrafında oluşturmaktadır.⁶⁰

Sosyal inşacılıkta gerçeklik inşası üzerinde durularak güce odaklanılmaktadır.⁶¹ Bu sebeple güce yönelik çözümler gerçekliğin anlaşılmasını sağlayabilmektedir. Ayrıca güç analizi salt maddi kapasite üzerinden değil, manevi kapasite çerçevesinde de gerçekleştirilmektedir. Örneğin; İngiltere tarafından nükleer silahlanma faaliyetleri, Kuzey Kore ya da İran'ın nükleer silahlanmasından, dünya ülkeleri açısından daha az tehdit edici olabilir.⁶² Bu sebeple sosyal inşacı yaklaşım algıların ve perspektiflerin uluslararası siyasetteki etkilerini konu edinmektedir.

Sosyal inşacılıkta kültür ve toplum arasındaki bağlantı gerçekliği teşkil etmektedir. Dolayısıyla sosyal inşacılığın analizi, insanların ya da toplumun doğası

⁵⁸ Alexander Wendt, *op.cit.*, 1999, s.121.

⁵⁹ Nergiz Özkural Köroğlu, *a.g.ç.*

⁶⁰ Alexander Wendt, *op.cit.*, 1999, s.1.

⁶¹ Stefano Guzzini, "Constructivist Social Theories Dealing With Reflexivity and Power", ECPR Joint Session of Workshops, April 2000, s.1.

⁶² P. R. Viotti ve M. V. Kauppi, *Uluslararası İlişkiler Teorisi*, çev. ed.: Metin Aksoy, Nobel Yayıncılık, 2016, s.290.

hakkındaki sorulardan belirli fenomen ya da bilgi biçimlerinin etkileşimdeki insanlar tarafından nasıl elde edildiğinin anlaşılması üzerinedir.⁶³ Ayrıca sosyal inşacılık yaklaşımında kimlik dilin neticesidir.⁶⁴ Bu doğrultuda düşünce ve davranış sunuşu da dille/söylemle mümkündür, kurallar dilden türetilir ve dili anlamamız gerekmektedir.⁶⁵ Birey ve toplum birbirini etkilerken, dil çerçevesinde gelişen kurallar ve politikalar, toplumsal inşada bir araç niteliğiyle değerlendirilmektedir.

Sosyal inşacı yaklaşımda diğer aktörlerin varlığı ‘ben ve öteki’ ayrımı üzerinden incelenmektedir. Bu ekseninde aktörler arasında karşılıklı bir şekilde kimlik tanımlaması geliştirilmektedir. Ayrıca sosyal olgular, aktörlerin yükledikleri anlamlar sayesinde gerçekleşmektedir. Kimliklerin eylem tercihi bakımından belirleyici etkisi bulunmaktadır. Aktör olarak bireylerin sosyal konumları ve eylemleri de öne çıkmaktadır. Bu ekseninde olgular betimlenir ve açıklamak için özneler arası norm ve değerler esas alınmaktadır. Aktörlerin çıkar ve faaliyetleri kimlik ekseninde tanımlanabilir.

Sosyal inşacılıkta varlıklara atfedilen anlamların değişebileceği kabul edilir ve bu durum gerçekliği de etkilemektedir.⁶⁶ Dolayısıyla gerçeklikler düzleminde inşacı yaklaşımda sosyal faktörler, maddi faktörleri anlamlandırmaktadır. Örneğin; eleştirel sosyal inşacılara göre aktörler, kimliklerini dış politikada meşrulaştırma aracı olarak kullanmaktadır.⁶⁷

Sosyal inşacı yöntem açısından uluslararası ilişkilerdeki olgular nesnel değil, öznel ve özneler arasındadır. Nesnel olgular belli maddi koşulların bir araya gelmesiyle ve gözlemcilerin algılarından bağımsız olarak varlığı doğrulanabilen bir niteliğe sahipken öznel olgular kişilerin algılarıyla şekillenmektedir. Gerçekliğin sosyal inşası,

⁶³ Vivien Burr, *Sosyal İnşacılık*, çev: Sibel Arkonaç, Nobel Akademik Yayıncılık, 2012, s.9.

⁶⁴ Vivien Burr, *a.g.e.*, s.53.

⁶⁵ Nicholas Onuf, *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*, University of South Carolina Press, 1989.

⁶⁶ Bahar Rumelili, “İnşacılık/Konstruktivizm”, *Küresel Siyasete Giriş*, Evren Balta (ed.), Nobel Yayıncılık, 2014, s.154.

⁶⁷ Edi Miranto, “Davutoğlu Doctrine and Turkish Foreign Policy in the Middle East: A Critical Constructivist Analysis”, *Jurnal Politik Profetik*, Vol.5, No.2, 2017, s.222.

yapılandırma ve özneler aracılığına dair varsayımları, uluslararası ilişkileri açıklamaktan ziyade anlamaya yönelik bir metodolojik duruşu desteklemektedir.⁶⁸ Bununla birlikte realist ve neoliberalist yaklaşımda aktör ilgili davranışın sonucuna göre hareket ederken, sosyal inşacılıkta belirli durumda nasıl davranılacağı uygunluk mantığına göre değerlendirilmektedir.

Sosyal inşacılık perspektifiyle neyin bilindiği ve onun nasıl bilindiği incelenmektedir. Nitekim sosyal inşacılık için en önemli soru; “ne, neye neden olmaktadır?” sorusudur. Bu durum beraberinde “neler var?” sorusunu gerekli kılmaktadır.⁶⁹ Dolayısıyla sosyal inşacılıkta indirgemeci ve aktör merkezci yaklaşım öne çıkararak, bireyci sosyal toplumlara, söylemlere ve özneler arası bir nitelik kazandırılmaktadır. Ayrıca bilginin önemsendiği bu süreçte epistemolojik bakış açısı da sosyal inşanın sorgulanmasını kolaylaştıracaktır.

Sosyal inşacılık yaklaşımında ‘etki üretme’ üzerinde de durulmaktadır. Nitekim genel teorik değerlendirmelerde yapı içerisinde etki etme gücüne odaklanılıp herhangi bir aktörün davranışı analiz edilmektedir. Zira uluslararası sistemde ‘ekonomik olarak az gelişmiş’ görülen bir ülkenin etki etme potansiyeli düşük biçimde değerlendirilmektedir.⁷⁰ Bununla birlikte Uluslararası İlişkilerde etkide bulunanlar arasındaki ilişkilerin seyri ve uluslararası sistemin dinamik niteliği önemlidir.

Sosyal inşacı yaklaşım içerisinde Wendt, aktörleri oluşturan yapıların, dışsal ve içsel yapılar şeklinde türlerini belirtmiştir.⁷¹ Ayrıca Wendt’e göre fikirlerin maddi nedenleri bulunmaktadır. Sosyal inşacılıkta rol kavramına da vurgu yapılarak, uluslararası sistemde tanımlanan düşman, rakip ve dost gibi aktörlerin rollerinden bahsedilmektedir.⁷² Dolayısıyla ilgili aktörlerin hangi rol içerisinde olduğu uluslararası ilişkiler içerisindeki değerlendirmeleri etkilemektedir. Bu durum

⁶⁸ Bahar Rumelili, “a.g.ç.”, 2014, s.163.

⁶⁹ Klevis Kolasi, *a.g.e.*, ss.16-17.

⁷⁰ Hüseyin Sevim, “Pierre Bourdieu’nun Uluslararası İlişkiler Kavramlarına Olası Katkıları”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 11, Sayı 43, Güz 2014, s.19.

⁷¹ Alexander Wendt, “The Agent-Structure Problem in International Relations Theory”, *International Organization*, Vol.41, No.3, Summer 1987, ss.357-359.

⁷² Alexander Wendt, *op.cit.*, 1999, ss.258-259.

aktörlerin rollerinin de sistemik gelişmelere açıklığını da beraberinde getirmektedir. Özellikle Soğuk Savaş ve 11 Eylül sonrası uluslararası düzende devletler arası ilişkilerin farklılaştığı ve rol yaklaşımının belirgin hale geldiği söylenebilir. Öte yandan sosyal inşacı anlayış içerisinde aktörlerin kimlikleriyle ve mevcut yapı arasında bağı kurmadaki kolaylığı, rol kavramı sağlamaktadır.⁷³

Sosyal inşacılar için tecrübe edilebilir, konuşulabilir ve kavramsallaştırılabilir olan gerçekliğin önemli bir göstergesidir. Yorumsamacı bir şekilde anlamların yorumlanabileceği ileri sürülerek; kurallar, semboller, anlamlar ve algıların önemine dikkat çekilmektedir. Bu noktada sosyal inşacı düşüncenin temel motivasyonu; yorumsamacıların (idealist ve bütüncül) özneler arası ontolojisi ile rasyonalistlerin ampirik epistemolojisini birleştirmeyi seçmektir.⁷⁴

Sosyal inşacıya göre bilgi, normatif öğeler olan ahlaki ve kültürel değerlerle birlikte gelişmektedir. Nitekim bilgi tarihseldir fakat gerçekliğin şartları olgunlaşmadan önce ortaya atılamaz. Bu sebeple bilgi veya bilincin ortaya çıkışı varlıktan sonra gerçekleşmektedir.⁷⁵

Sosyal inşacılık çerçevesindeki tartışmalar üç gruba ayrılmaktadır; sosyal inşacılığın geleneksel kökenlerine bağlı kalarak özneler arası anlamların açıklanmaya çalışılması hususunda iletişim faaliyetleriyle öne çıkan, dilsel hususlara vurgu yapılarak söylemsel pratiklerin ontolojik ilkeleri üzerinde duran ve önceki iki grubu uyumlaştırma amacı taşıyan olarak belirtilebilir.⁷⁶

Sosyal inşacılığın temel eleştiri noktaları arasında olguları aktörlerin birbirleri hakkında sahip oldukları inançlar üzerinden açıklama girişimi yer almaktadır. Böylelikle ilişkiler çoğunlukla kültürel olana indirgenmektedir. Kültürel ve aktörler

⁷³ Yücel Bozdağlıoğlu, “Konstrüktivizm ve Rol Teorisi: Kimlik, Rol ve Dış Politika Analizi”, *Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler-1*, Tayyar Arı (der.), MKM Yayınları, Nisan 2012, s.150.

⁷⁴ Klevis Kolasi, *a.g.e.*, s.29.

⁷⁵ Maja Zehfuss, *op.cit.*, s.18.

⁷⁶ Kader Özlem, “Sosyal İnşacılığın Temel Varsayımları İtibarıyla Güvenlik Yaklaşımı ve Avrupa Birliği’nin Balkanlar Genişlemesi”, *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kuramları ve Sorunlarına Temel Yaklaşımlar*, Sibel Turan ve Nergiz Özkural Köroğlu (ed.), Transnational Press London, 2017, s.209.

arası paylaşımlar nesnel bir gerçeklik biçiminde kabul edilmektedir. Sosyal inşacılık öznelliğe aşırı vurgu yapsa da, nesnelliği de kabul etmek zorunda kalmaktadır. Bu hususta yapı ve aktörün birbirinden ayırt edilmesi önemlidir.

Sosyal inşacılıkta ulusal çıkar tanımlama süreci; uluslararası sistemin sosyo-kültürel yapısı, kimlik ve çıkar kavramlarıyla karşılıklı biçimde gelişmektedir.⁷⁷ Sosyal inşacılık ülkelerin maddi güç unsurları olan askeri ve ekonomik kapasitelerini incelemektedir. Özellikle maddi unsurların analizini önceleyen yaklaşımların aksine, aktörlerin bu süreçteki davranışları anlaşılmaya çalışılmaktadır. Sosyal inşacı anlayış devletlerin dış politika yapım süreçlerini değişmez olarak görmek yerine sosyalliğine vurgu yapmaktadır. Nitekim söylemlerin hangi aktörler tarafından geliştirildiği kimlik inşası süreci dönemsel farklılıklar arz edebilmektedir.

Uluslararası sistemde meydana gelen gelişmeler/olgular her ne kadar gerçeklik arz etse de sosyal niteliktedir ve algıların belirleyiciliği söz konusudur. Örneğin; güvenlik anlayışı askeri kapasiteden/nesnel faktörlerden ziyade sosyal etkileşim tarafından belirlenmektedir. Pozitivist yaklaşımlar çıkarların büyük oranda maddi koşullar tarafından şekillendiğini vurgularken, idealist yaklaşımlar çıkar oluşumunda fikirlerin rolüne öncelik vermektedir. Bu doğrultuda fikirler, çıkarların dinamiklerini yönlendirmektedir. Dolayısıyla uluslararası siyasetin oluşumunu analiz etmek, aktörlerin kimlik ve çıkarlarını şekillendiren sürecin incelenmesini esas hale getirmektedir. Bununla birlikte uluslararası siyasette maddi güçten ziyade müşterek fikirler öne çıkmakta, amaçlara yönelik aktörlerin kimlikleri ve menfaatleri inşa edilmektedir.⁷⁸ Ayrıca bilgi çağı olarak adlandırılan bu dönemde iletişim araçlarıyla kitlelerin etkilendiği, tercih ve fikirlerinin şekillendirildiği görülmektedir.

Sosyal inşacı yaklaşımın nicel veriler sunma hususunda avantajlı konumunun olmadığı belirtilmektedir. Ancak yine de süreç izleme ile birlikte aktörlerin tercihlerinin anlamlandırılacağı ve bunun için röportaj, söylem ve içerik analizi ve

⁷⁷ Bahar Rumelili, "a.g.ç.", 2014, s.164.

⁷⁸ Alexander Wendt, *op.cit.*, 1999, s.1.

resmi belge incelemelerine başvurulabileceği savunulmaktadır.⁷⁹ Söylem analizinde özellikle “dil” unsurunun inşa edici rolüne vurgu yapılmaktadır. Nitekim tarihsel ve kültürel bağlam içerisinde gerçeklik dille oluşturulmaktadır.⁸⁰ Sosyal olgular üzerindeki düşüncelerin etkisi kapsayıcılık taşımaktadır. Hatta gerçekliğin bir sosyal inşa süreci olması, sosyolojik değerlendirmeleri de gerektirmektedir.⁸¹

Özetle, genel itibariyle kimlik ve kültür faktörüyle birlikte şekillenen uluslararası yapı ve aktörün toplumsallık ekseninde nasıl inşa edildiği üzerinden yapılan sorgulamalar, kamu diplomasisi süreciyle ilgili çıkarımlar oluşturabilmektedir. Öte yandan sosyal inşacı anlayış çerçevesinde gerçeklik ve algılar düzleminde hareket edilmesi, kamu diplomasisinin maddi ve fikirsel boyutlarıyla birlikte yorumlanabilmesini sağlamaktadır. Kamu diplomasisi uygulamalarının değerlendirilmesi hususunda güç kavramına yönelik de etkili bir çözümleme yapabileme zemini sunması sosyal inşacılık yaklaşımın önemini artırmaktadır.

1.1.2. Kamu Diplomasisi Ekseninde Güç Kavramı

Bir asırlık geçmişe sahip olmasından hareketle Uluslararası İlişkiler disiplinin gelişim sürecini en fazla etkileyen kavramlardan birisi de güç kavramıdır.⁸² Nitekim Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaygınlaşan devletler arası mücadelelerde belirleyiciliğiyle öne çıkan güç kavramı Soğuk Savaş sürecinde de bloklaşmanın önemli bir referans noktasını teşkil etmiştir. Güç, Uluslararası İlişkiler içerisinde en fazla realist yaklaşıma temel oluştursa da, diğer yaklaşımların da ilgisini kazanmıştır.

Esas itibariyle devletlerin dış politika belirleme süreci üzerinde güç kavramının araçlarıyla birlikte temel etkisi söz konusu olagelmıştır. Bu minvalde çıkar tanımlamaları da yapılarak hareket edildiği ve devletler arası ilişkilerin güç yaklaşımı

⁷⁹ Jeffrey T. Checkel, “Constructivism and EU Politics”, *Handbook of European Union Politics*, Knud Erik Jorgensen, Mark A. Pollack and Ben Rosamond (ed.), SAGE Publications, 2006.

⁸⁰ Marianne Jorgensen ve Louise J. Phillips, *Discourse Analysis as Theory and Method*, SAGE Publications, 2002, ss.5-6.

⁸¹ Peter L. Berger and Thomas Luckmann, *The Social Construction of Reality*, Penguin Books, 1966.

⁸² John Vasquez, *Power of Power Politics: A Critique*, Frances Pinter, 1983; Oktay F. Tanrısever, “Güç”, *Devlet ve Ötesi*, Atilla Eralp (ed.), İletişim Yayınları, 2.Baskı, 2006, s.55.

çerçevesinde çok boyutlu bir hal aldığı aşikardır. Tarihsel perspektifle bakıldığında güç kavramının zorlayıcı niteliği ön plandayken, özellikle 1990 Soğuk Savaş sonrasında zorlayıcı olmayan veya işbirlikçi özelliğiyle kavrama yönelik yeni tartışmalar gelişmiştir.

Her ne kadar iletişim çalışmaları bünyesinde ele alınsa da, kamu diplomasisinin Uluslararası İlişkiler çerçevesinde değerlendirilmesiyle birlikte, güç kavramının kamu diplomasisi anlayışına olan etkisinin anlaşılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Örneğin; dinleme, savunma, kültür, eğitim, yayıncılık gibi kamu diplomasisi araçlarının niteliğinden hareketle güç kavramının da incelenmesi konuyla ilgili çözümlemelerin yapılmasını kolaylaştıracaktır.⁸³ Bununla birlikte gücün kavramsal olarak ele alınması dış politika oluşumunu ve devletler arası ilişkilerin analizini daha somut hale getirebilecektir.

Güç kavramına yönelik analizlerde referans unsuru oluşturan uluslararası ilişkiler yaklaşımları/teorileri içerisinde sosyal inşacılık yaklaşımının kullanılması, kavramın tarafsız değerlendirilmesini sağlayabilecektir. Nitekim, uluslararası ilişkiler alanındaki ana akım pozitivist ve post pozitivist yaklaşımların güç kavramıyla ilgili farklı perspektifleri bulunurken, bu yaklaşımlar arasında bir 'orta yol' yaklaşımı olarak gelişme gösteren sosyal inşacılığın daha çok güç kavramının gerçeklik ve algısını anlamlandırmaya yönelik tutumu öne çıkmaktadır.

Kelime anlamı itibarıyla yaygın bir kullanım alanına sahip güç kavramı sosyal bilimler alanı içerisinde daha çok Uluslararası İlişkiler disiplinde yer edinmiştir. Güç kavramıyla ilgili net bir anlamlandırma hususunda zorluklar yaşanmakta olsa da, iktisatta paranın, uluslararası ilişkilerde gücün konumu üzerinden benzerlik kurularak tanımlama yapılmaktadır.⁸⁴ Ulus devlet süreci öncesi imparatorluklardan bugüne güç, devletlerarası ilişkileri şekillendiren önemli bir faktör olarak kabul edilmiştir. Bu ekseninde güç kavramının belirli bir zaman ve mekana bağlı kalmayıp uluslararası

⁸³ Nicholas J. Cull, *Public Diplomacy: Lessons From the Past*, CPD Perspectives on Public Diplomacy, Figueroa Press, 2009, s.10.

⁸⁴ John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, W. Norton and Company, 2001, ss.7-25.

ilişkilerde merkezi rol elde etmesi olağan bir hal almıştır.⁸⁵ Yine başka bir örnekte güç kavramının hava durumuna benzetilerek, herkes ondan bahsedebilir ancak onun işleyişini anlamak oldukça zordur vurgusu yapılmaktadır.⁸⁶ Güç kavramının tartışılabilirliği, kavramla ilgili tanımlama yapılmasını güçleştirmektedir.

Tarihte genel itibarıyla gücün kullanımı konusunda ülkeler zorlayıcı bir yaklaşımla hareket etmişlerdir. Dolayısıyla güç kavramı askeri ve ekonomik bakımdan ve maddi unsurlarla birlikte değerlendirilmiştir. Ancak gücün sosyal boyutu; değerler üzerinden yapılan tanımlanmaların gelişmesi kavrama yönelik yeni tartışmaları da şekillendirmiştir. Neticede Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde gücün niteliği ve kullanımı kapsamlı şekilde ele alınmıştır.⁸⁷

Genel tanımıyla güç; bir aktörün, başka bir aktöre onun aksi durumda kabul etmeyeceği bir şeyi kabul ettirebilmesidir.⁸⁸ Dolayısıyla güç; aktörün istediği bir şeyi başkasına kabul ettirebilme yeteneğidir. Güce sahip olmakla birlikte ilgili karşı aktörün tercihlerini şekillendirmek hedeflenir. Ayrıca güç kullanımının karşı taraftaki etkisi de analiz edilerek, tarafların tercihleri değerlendirilerek, gücün ilgili davranış üzerindeki etkisi doğru anlaşılabilir.

Machiavelli'nin gücü bir amaç olarak gören ve ahlaki değerlerden yoksun hale getiren söylemi tarihsel süreç içerisinde güce yönelik bakış açısını oldukça etkilemiştir.⁸⁹ Realist yaklaşım çerçevesinde Machiavelli'nin ahlaki kaygıları bir kenara bırakıp tanımlandığı güç anlayışı sorun oluşturmuştur. Güç kavramına teorik tartışmalarda en çok vurguyu yapması bağlamında realizmin güce yönelik söylemleri, uluslararası siyasal sonuçlar arasında nedensel faktör olarak etkilidir.⁹⁰ Bu doğrultuda

⁸⁵ Robert A. Dahl, "The Concept of Power", *Behavioral Science*, 2 (3), 1957, s.201.

⁸⁶ Joseph S. Nye, "The Changing Nature of World Power", *Political Science Quarterly*, Vol.105, No.2, Summer 1990, s.177.

⁸⁷ Hans J. Morgenthau, *Politics Among the Nation: The Struggle for Power and Peace*, McGraw-Hill Education, 2005.

⁸⁸ Robert A. Dahl, "op.cit.", ss.202-203.

⁸⁹ Bkz. Niccolò Machiavelli, *Hükümdar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008.

⁹⁰ Oktay F. Tanrısever, "a.g.ç.", ss.57-58.

Hans Morgenthau 1945 sonrasında “*Uluslararası Politika*” adlı eserinde devletler arasındaki realist duruşu derinleştirmiştir.

Güç kavramı içerisindeki somut unsurlar; coğrafya, doğal kaynaklar, ekonomik, askeri ve teknolojik kapasite ve nüfus olarak gösterilebilir. Soyut unsurlar ise; sosyo-kültürel özellikler, değerler, diplomasinin niteliğidir. Geniş çerçeveden güç çeşitleri; askeri, ekonomik, demografik, coğrafi, siyasal sistem, tarih ve sosyo-kültürel niteliktedir. Gücün göstergeleri; baskı, destekleme yoluyla davranış değişikliği yapmak, ilgi çekmek ve birlikte hareket edebilmek olarak ifade edilebilir. Gücün kullanımı noktasında çıkarlara göre hareket edilmektedir.

Realistler güç mücadelesi olarak açıkladıkları sistemin işleyişini insan doğasına dayandırarak insanı/bireyi, doğası gereği hırslı ve bencil bir varlık olarak tarif etmektedir.⁹¹ Bu doğrultuda birey düzeyindeki durumun devletlerarası ilişkilere yansımalarıyla güç mücadeleleri ekseninde çatışmalar gerçekleşebilmektedir. Dolayısıyla güce sahip olmak devletlerin uluslararası sistemde tutunabilmesi için elzemdir. Ayrıca realist perspektif dış politikanın esas amacını devlet çıkarlarını koruma zorunluluğu üzerinden değerlendirip, bunu her devletin gücü oranında yapabileceği vurgusunda bulunmuştur. Realist perspektifin aksine liberalizm ve neoliberalizm ekseninde güç kavramı iş birliği sürecine indirgenmiş ve ortak çıkarlar, mutlak kazanç düşünceleri önemsenmiştir.

Güç kavramıyla ilgili tartışmalarda özneler (aktörler) arası pratiklerin kabul edilmesiyle güç unsurlarının ucu açık olması üzerinden sosyal inşacılık tartışmaları şekillenmektedir.⁹² Ayrıca uluslararası güç dağılımında temel dinamikleri anlamaya ve tahminler yürütmeye çalışılmaktadır.⁹³ Dolayısıyla gücün ölçülmesi hususunda devletlerin davranışlarındaki değişimi ve devletlerin tercihlerini anlamlandırmak elzemdir.

⁹¹ Kadir Sancak, *Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç*, Nobel Yayın, Mart 2016, s.22.

⁹² Alexander Wendt, “Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics”, *International Organization*, Vol.46, No.2, Spring 1992, ss.391-425.

⁹³ Joseph S. Nye, *loc.cit.*, 1990.

Güç ya da gücü elde etme söz konusu olduğunda bilgiye büyük ölçüde ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim bilgiye sahiplik iletişim süreci üzerinde kontrol etkisi oluşturacak, bu durum ilgili taraf için gücü de kullanma ve yönetme kabiliyeti yaratacaktır. Dolayısıyla bilgi çağında güç, toplumlar arasında iletişimin gelişmesiyle yoğunlaşan sosyo-kültürel faaliyetlerin çıktılılarıyla birlikte değerlendirilmektedir.

1.1.2.1. Sert Güçten Bütünleşik Güce Doğru Değişim

Tarihsel süreç içerisinde gücün doğası üzerine düşünüldüğünde değişen araçlar güç çeşitleriyle ilgili kavramsallaştırmayı da etkilemiştir. Güç, tanımı gereği ilgili tarafların tercihlerini şekillendirdiğinden davranışsal bir sonuç taşımakta, devletler için sahip olunan, çoğalan, biriktirilen bir nitelik arz etmektedir. Fakat güç kaynaklarına sahiplik her durumda başarılı sonuçlar alınabilmesini garanti etmez. Günümüz siyasetinde güç kavramının somut niteliğinin ve zorlayıcı özelliğinin değişmesi yeni tartışmaları ve tanımlamaları beraberinde getirmiştir.

Uluslararası ilişkilerde üç tür güç kullanımı mevzu bahistir: sert, yumuşak ve bütünleşik⁹⁴. Sert güç; nüfus, toprak, doğal kaynaklar, siyasal, askeri ve ekonomik unsurlar üzerinden ifade edilirken, yumuşak güç; kültür ve sosyal faaliyetleri belirtmektedir. Hem sert hem de yumuşak gücün kullanıldığı yaklaşımın bir arada kullanılması bütünleşik güç olarak adlandırılabilir. Güç türlerine yönelik bahsi geçen kavramsallaştırmayla benzer şekilde Carr'a göre güç üç kategoride görülebilir: askeri, ekonomik ve fikir üzerindeki güç.⁹⁵ Ayrıca zorlayıcı veya zorlayıcı olmayan güç şeklinde de sınıflandırma yapılabilir. Nihayetinde maddi ve maddi olmayan unsurlarla birlikte güç, bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilebilir.

⁹⁴ Literatürdeki 'akıllı' güç kavramı tanımlaması yerine, bu çalışmada özgün olarak bütünleşik güç tabiri kullanılmaktadır.

⁹⁵ E. H. Carr, *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to The Study of International Relations*, Palgrave Macmillan, 2001, s.108.

Tezin inceleme konusunu oluşturan kamu diplomasisi kavramı ve faaliyetleri, genel itibariyle yumuşak güç yaklaşımı çerçevesinde ele alınsa da, sert güç unsurlarının da içerisinde yer aldığı bütünleşik güç formülasyonunun daha etkili bir değerlendirme zemini teşkil edeceği savunulmaktadır. Dolayısıyla yumuşak güçle birlikte anılan kamu diplomasisi ancak sert güç unsurlarıyla desteklendiğinde kalıcı ve nitelikli bir hal alabilir.

Uluslararası ilişkiler literatüründe devletlerin güce sahipliğiyle ilgili niteliksel ve niceliksel sınıflandırma da yapılmaktadır. Bu bağlamda devletler açısından süper güç, büyük güç, orta güç ve ulusal güç tabirleri kullanılmaktadır.⁹⁶ Güç sınıflandırması küresel, bölgesel ve ulusal güç anlayışıyla da ifade edilmektedir. Özellikle bölgesel güç yaklaşımında bölge inşasında fikirler, söylem ve sosyalleşme süreçleri ön plana çıkmaktadır. Bölgesel güç; gerekli imkanlara sahip olmak (maddi unsurlar), isteklilik (bölge ülkeleriyle ilişki kurmak istenmesi), statü (meşru bölgesel güç olarak bölgesel ve küresel aktörler tarafından kabul edilmek) şeklinde değerlendirilmektedir.⁹⁷ Bölgesel gelişmelerin ve politikaların ağırlık kazanması, güç tartışmaları da etkilemiştir.

Tarihsel süreç içerisinde devletler arası ilişkilerde askeri ve ekonomik güç anlayışları belirleyici olmuştur. Askeri ve ekonomik güç unsurlarını bir arada düşünen Joseph S. Nye'in "*hard power*" tabirini kullanmasıyla kavram sert güç olarak literatürde yer edinmiştir.⁹⁸ Temel olarak bir devletin askeri ve ekonomik araçlarının niceliksel ve niteliksel durumu onun sert güce sahipliğini ve uluslararası ilişkilerdeki rolünü de tayin edici bir etki sağlamaktadır.

Sert güç faktörlerinin Soğuk Savaş sonrası dönemde öneminin azaldığına yönelik vurgular yapılsa da, gerekli hallerde kullanılması açısından değeri aşikardır. Ayrıca

⁹⁶ Daniel Flemes, "Conceptualising Regional Power in International Relations: Lessons from the South African Case", *GIGA Working Paper No.53*, 2012, s.8; Baskın Oran, "TDP'nin Kurumsal Çerçevesi", *Türk Dış Politikası*, Baskın Oran (ed.), İletişim Yayınları, 1.Cilt (1919-1980), 15.Baskı, 2009, ss.29-33.

⁹⁷ Segâh Tekin, "Bölgesel Güç Parametreleri Bağlamında Türkiye Dış Yardımları", *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar*, Erman Akıllı (ed.), Nobel Akademik Yayıncılık, 2016, s.343.

⁹⁸ Öncelikle Nye tarafından '*soft power*' tabirinin kullanılmasıyla birlikte sert güç kavramı ayırında bulunmak amacıyla kullanılmıştır.

uluslararası ilişkilerde sert güce sahiplik “emredici” özellik de taşımaktadır.⁹⁹ Emredici güç tanımlaması, güçle değişmesi istenilen davranışların baskıyla sağlandığını göstermektedir.

Sert güç üzerinden geliştirilen güç formülasyonu şu şekildedir; algılanan güç = (coğrafya + ekonomik kapasite + askeri kapasite) x stratejik amaçlar, ulusal strateji takibi.¹⁰⁰ Dolayısıyla var olan somut kaynaklar üzerinden algılanan güçle birlikte stratejik yaklaşım işletilerek kapsayıcı bir güç yapısı belirlenmektedir. Sert güçte zorlayıcılık anlayışı hakimdir, bu durum askeri müdahalelerle birlikte ekonomik yaptırımlar hususunda da görülmektedir.

Askeri güç kullanımı belirlenmiş sınırları aşarak hedefin siyasi otorite yapısını etkilemeyi amaçlayan organize ve sistematik eylemleri içermektedir.¹⁰¹ İlgili devletin rızası olup olmadığının güç değerlendirmesi üzerinde etkisi büyüktür. Çünkü güç tanımında karşı tarafa istemediği bir şeyi yaptırabilme yeteneği vurgulanmaktadır. Eğer karşı tarafta “rıza” söz konusuysa, davranışta gücün etkisi farklı bir şekilde değerlendirilmelidir. Bununla birlikte uluslararası ilişkilerdeki güç dağılımının eşitsizliği üzerinden devletler arası ilişkilerin farklılaştığı ve güç kavramıyla ilgili anlayışın da değişikliğe uğradığı belirtilmelidir.

Küresel siyaset çerçevesinde değişen koşullarla birlikte ülkeler açısından askeri gücün kullanım maliyetleri değişiklik göstermiştir. Kitle imha silahlanmasındaki gelişmeler ve askeri gücün kullanılmasının ekonomik ilişkiler üzerindeki negatif etkisi önemli işaretlerdir. Dolayısıyla askeri güç unsurundan ziyade, diplomatik ve ekonomik araçların sert güç niteliğiyle kullanılmasını beraberinde getirmektedir.

Bütünleşik güç; sert ve yumuşak gücün dış politikada dengesi sonucunda oluşmaktadır. Bütünleşik güç içerisinde diplomatik, ekonomik, askeri, siyasi, yasal ve

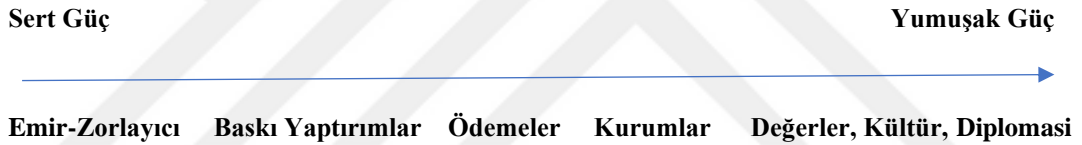
⁹⁹ Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs Press, 2004, s.7.

¹⁰⁰ David Baldwin, *Power Analysis and World Politics*, Princeton University Press, 1979, s.172.

¹⁰¹ Oran R. Young, “Intervention and International Systems”, *Journal of International Affairs*, Vol.22, No.2, 1968, ss.177-178.

kültürel araçların birlikteliği vurgulanmaktadır.¹⁰² Bütünleşik güç anlayışı yumuşak gücün tek başına etkili bir dış politika ortamı sağlayamamasıyla gelişmiştir.¹⁰³ Sert güç uygulamaları mevcut/potansiyel kutupların oluşmasına ve etkinliklerini arttırmalarına yol açabilirken, salt yumuşak güç kullanımı da yeterli sonuçların alınmasını garanti etmeyebilir. Nihayetinde güç kavramının çok boyutluluğu ve koşullara göre değişimi bütünleşik gücü önemli kılmaktadır.

Ahmet Davutoğlu'nun güç kavramıyla ilgili kavramsallaştırmasında da bütünleşik gücün önemi görülmektedir. Sabit veriler (sv); coğrafya, kültür, nüfus ve tarihle birlikte potansiyel veriler (pv); askeri, ekonomik ve teknolojik kapasitenin toplanması ve stratejik zihniyet ve planlama ve siyasi iradeyle çarpılması sonucunda elde edilen sonuç, gücü yansıtmaktadır.¹⁰⁴

Şekil 1: Güç Davranış Spektrumu¹⁰⁵

Yukarıdaki spektrumda sert ve yumuşak güç düzleminde vurgu noktaları belirtilmektedir. Bütünleşik güç yaklaşımı üzerinden özellikle küresel siyasette gündemin şekillenmesi ve 'cezbedicilik' oluşturmak için sert ve yumuşak gücün birlikte kullanılması gerekmektedir. Esasında bu hususta Soğuk Savaş dönemi örnek olarak gösterilmektedir.¹⁰⁶ Dolayısıyla bütünleşik güçte askeri güç arka planda

¹⁰² Transcript of Clinton's Confirmation Hearing, NPR, 13 January 2009, <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=99290981> (Erişim: 17.10.2019).

¹⁰³ Joseph S. Nye, "Responding to my Critics and Concluding Thoughts", *Soft Power and US Foreign Policy*, Inderjeet Parmar and Micheal Cox (eds.), Routledge, 2010, s.224.

¹⁰⁴ Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, Küre Yayınları, 22.Baskı, Eylül 2007, s.17.

¹⁰⁵ Joseph S. Nye, *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*, çev: Rayhan İnan Aydın, Elips Kitap, 2005, s.17.

¹⁰⁶ Joseph S. Nye, *op.cit.*, 2004, s.129; Joseph S. Nye, "Why Military Power is No Longer Enough", *The Observer*, 31 March 2002.

tutularak ekonomik, kültürel ve sosyal faktörlerin ön planda olduğu bir anlayış gelişmektedir.¹⁰⁷

	Sert güç		Yumuşak Güç
	Askeri	Ekonomik	
<i>Tür</i>	Askeri	Ekonomik	
<i>Davranış</i>	Baskı, caydırma	İkna, baskı	Çekicilik, gündem belirleme, oluşturma
<i>Kaynak</i>	Güç, tehditler	Yaptırımlar, ödemeler	Değerler, kültür, politikalar, kurumlar
<i>Hükümet Politikaları</i>	Caydırıcı diplomasi, savaş, ittifak	Yardım, destek	Kamu diplomasisi; iki yönlü ve çok yönlü diplomasi

Tablo 1: Sert ve Yumuşak Güç Karşılaştırması¹⁰⁸

Kapsam, alan, ağırlık ve maliyet açısından gücün boyutları ayrı ayrı değerlendirilebilir.¹⁰⁹ Bu noktada sert ve yumuşak güç arasındaki temel fark, kullanım niteliği ve kaynakların maddiliği üzerinedir. Nihai olarak uluslararası ilişkilerde devletlerin esas itibarıyla ‘çıkarlarına’ matuf bir şekilde eylemde bulunmaları güç kavramına yönelik tartışmaları oldukça etkilemektedir.¹¹⁰

Güç kaynaklarına yer verilmesi, ne kadar güçlü olduğunu göstermemektedir. Özellikle bu noktada temel husus güç unsurlarına sahip olan aktörün, karşı aktörün davranışları üzerinde etkileme kapasitesidir.¹¹¹ Bu sebeple gücü pratikte değerlendirmek ilgili devletler arasındaki davranış değişikliklerine yol açan etkileşimleri doğru anlamakla mümkündür. Ayrıca gerekli dönüşümü ve istikrar ortamını inşa edememiş devletler açısından maddi olmayan yumuşak gücün sınırlılığında da bahsedilebilir.¹¹²

¹⁰⁷ Beril Dedeoğlu, “Güç Kavramı, Kamu Diplomasisi ve Güvenlik” (Röportaj), *Ekopolitik UİM Rapor*, 2011, s.75.

¹⁰⁸ Eytan Gilboa, “Searching for a Theory of Public Diplomacy”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Cilt 616, Mart 2008, s.61.

¹⁰⁹ David Baldwin, *Power and International Relations: A Conceptual Approach*, Princeton University Press, 2016.

¹¹⁰ Bkz. Robert Kagan, *Paradise and Power*, Atlantic Books, 2003.

¹¹¹ Kadir Sancak, *a.g.e.*, s.40.

¹¹² Kadir Sancak, *a.g.e.*, s.134.

Diplomaside ikna yoluyla karşı tarafın tutum ve davranışlarının kendi istekleriyle uygun olup olmadığına veya nasıl uygun hale getirileceğine dikkat çekilmektedir. Dolayısıyla diplomasi üzerinden çeşitli taktik ve stratejiler kullanılmakta ve güç kapasitesine ihtiyaç duyulmaktadır. Kamu diplomasisinin başarısı sert ve yumuşak güç unsurlarının birlikteliği ekseninde gelişen bütünleşik güç kavramıyla değerlendirilmektedir. Özellikle kamu diplomasisi sürecinde hedef kitlenin etkilenmesi için güç önemlidir.¹¹³ Esasında ülkelerin siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıkları güç tartışmalarını da şekillendirmektedir.

Diplomasi ülkeler arasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel bağların geliştirilmesi fonksiyonuna da sahiptir. Diplomasi ekseninde devletler, askeri çatışmalardan kaçınmaktadırlar. Çünkü ekonomik ilişkiler devletler için kritiktir ve dış politikada karar alıcılar, politikaları askeri odaklı değil; ekonomik çıkarlarına göre oluşturmaktadırlar. Dolayısıyla güç ve güçlülük özellikle ekonomik süreçlere indirgenebilmektedir.

Kamu diplomasisi bütünleşik gücün uygulanmasına zemin oluşturmaktadır. Bu minvalde kamu diplomasisi hem güç kapasitesine ihtiyaç duyulması hem de gücün nasıl şekillendiğini anlamak açısından önemli bir araçtır. Örneğin; kamu diplomasisi sert gücün de bir aracı olabilmektedir. Özellikle kriz yönetimi durumlarında uygulanan kamu diplomasisinin sert gücün etkisini arttırmaya yönelik olduğu belirtilmektedir.¹¹⁴

Kamu diplomasisi uluslararası siyasette sosyal gücün sağlanması hususunda önemli bir uygulama pratiği sunmaktadır.¹¹⁵ Bu doğrultuda yumuşak gücü ifade eden kavramlar, kamu diplomasisini tanımlarken oldukça kullanılmaktadır. Kamu diplomasisi salt yumuşak güç üzerinden görülemez. Özellikle sert güç gerektiği anda uygun politikalar beklenmektedir. Dolayısıyla bu noktada ortaya çıkan sert ve

¹¹³ Jacquie L'Etang, "Public Relations and Diplomacy in a Globalized World: An Issue of Public Communication", *The American Behavioral Scientist*, 53(4), 2009, s.609.

¹¹⁴ Brian Hocking, "Rethinking the "new" Public Diplomacy", *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, Jan Melissen (ed.), Palgrave Macmillan, 2005, s.34.

¹¹⁵ Peter van Ham, *Social Power in International Politics*, Routledge, 2010, s.114.

yumuşak gücün bir arada düşünülmesidir. Kamu diplomasisinin sürdürülebilirliği açısından bütünleşik gücün önemi ortadadır. Nihayetinde güç planları çerçevesinde aktörler arası seçeneklerin değerlendirilmesi sonrasında uygun etkileşim kurulabilmektedir.

1.2. Kavramsal Çerçeve

1.2.1. Kamu Diplomasisinin Tanımı ve Kullanımı

Kamu diplomasisi olarak Türkçeye çevrilen *public diplomacy* kavramını 1965'te geleneksel diplomasiden farklı bir şekilde ilk kez kullanan Edmund Gullion olduğu belirtilse de, kamu diplomasisi kavramının daha önceki tarihlerde söylemlere yansıdığı görülmektedir.¹¹⁶ Ayrıca 1965 öncesinde kamu diplomasisi faaliyeti olarak Birinci Dünya Savaşı sırasında Woodrow Wilson'un talimatıyla ABD'nin savaştaki hedeflerinin diğer devletler tarafından anlaşılmasını sağlamak amacıyla Kamu Enformasyon Komitesi ve 1942'de halkı bilgilendirmek için Savaş Bilgi Ofisi ve Amerika'nın Sesi (VOA) radyosu kurulması gösterilebilmektedir. 1977'de Beyaz Saray'dan yapılan açıklamanın kamu diplomasisi başlığıyla verilmesi de kavramın kullanımını yansıtmaktadır.¹¹⁷ Nitekim 19. ve 20. yüzyıl içerisinde gelişen iletişim araçları sayesinde ülke kamuoyları arasında artan diyalog da kamu diplomasisi zemini çerçevesinde değerlendirilebilir.

Kamu; bir ülkede yaşayan insanların bütününe ifade ederken, kamuoyu; herhangi bir konuda fikir ve kanaat sahibi olan kişilerin oluşturduğu bir topluluğu belirtmektedir.¹¹⁸ En temel anlamıyla diplomasi ise; belirli konudaki görüşlerin diğer devletlerin karar alıcılarına iletilmesi sürecidir.¹¹⁹ Diplomasi bir devletin dış ilişkilerini yansıtan ve politikaları uygulama zemini teşkil eden bir araçtır. Dolayısıyla diplomasi dış politikadan bağımsız değildir. Politika stratejisi oluştururken diplomasi

¹¹⁶ Bilgi için bkz. <https://www.uscpubliediplomacy.org/blog/public-diplomacy-gullion-evolution-phrase>

¹¹⁷ Walter R. Roberts, "What is Public Diplomacy?, Past Practices, Present Conduct, Possible Future", *Mediterranean Quarterly*, Vol.18, No.4, Fall 2007, s.44.

¹¹⁸ Faruk Sönmezoğlu (der.), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, Der Yayınları, 2005, s.379.

¹¹⁹ Faruk Sönmezoğlu, *a.g.e.*, s.226.

taktiklerin belirlenmesini ve uygulanmasını sağlamaktadır. Ayrıca uluslararası ilişkilerde diplomasi; görüşme, müzakere ve uzlaşma aracı olarak da değerlendirilmektedir.¹²⁰ Bu bağlamda en temel tanımıyla kamu diplomasisi; bir ülkenin uygulamalarıyla diğer ülke kamuoyunu etkileyebilmesi ve toplumlar arasında etkileşim inşa etme sürecidir.

Kamu ve diplomasi arasındaki ilişkide kamu; tüm toplumu yansıtan bir anlam içeriyorken, diplomasi hükümet tarafından yürütülmektedir. Diplomasi tek yönlü ve bilgilendirici bir şekilde yapılırken, kamu diyaloga dayalı iki yönlülük gerektirmektedir.¹²¹ Kamu alanı, siyasi kurumları etkileyen sosyal ve politik alanın esas unsurudur. Ayrıca kamuoyunun durumu, oluşma süreci ve etkinliği de önemli bir tartışma konusudur.¹²²

Kamu diplomasisiyle ilgili: *“başka ülkelerin halkları üzerinde, klasik diplomatik yöntemlerin yanında; olumlu algı yaratılması ve ülke çıkarları doğrultusunda yönetilmesi amacı ile girişilen, uzun dönemli fayda sağlayan ve farklı yollardan marka/imağ yönetimi, algı yönetimi, halkla ilişkiler, uluslararası ilişkiler, diplomasi gibi alanlarda ilerleyen birçok çalışmanın, bir bütün halinde istenilen sonucu vermesini sağlayan bir süreçtir.”* tanımı yapılmaktadır.¹²³ Kamu diplomasisi kavramı içerisinde rıza, ortak çıkarlar, diyalog ve müzakere gibi hususlar önemsendirken; siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel alanlardaki uygulamalar yer almaktadır. Kamu diplomasisi süreci; stratejilerin belirlenmesi, ilgili mesajların tasarlanması, araçlarının belirlenmesi ve uygulamalar çerçevesinde yürütülmektedir. Kamu diplomasisi ilgili ülkedeki fikirlerin, ideallerin, kurumların ve kültürlerin üzerinde anlayış oluşturmaya çalıştıkları iletişim sürecidir. Bu doğrultuda kamu diplomasisi açık bir iletişim süreci üzerinden gerçekleştirilmektedir. Ayrıca bu durum, kamu diplomasisinde iletişim araçlarının çeşitliliği ve niteliğini de önemli kılmaktadır.

¹²⁰ Temel İskit, *Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018.

¹²¹ Nancy Snow, “Rethinking Public Diplomacy”, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Nancy Snow ve Philip M. Taylor (ed.), Routledge, 2009, s.8.

¹²² Thomas Risse-Kappen, “Public Opinion, Domestic Structure and Foreign Policy in Liberal Democracies”, *World Politics*, Vol.43, No.4, 1991, s.510.

¹²³ Meltem Ünal Erzen, *Kamu Diplomasisi*, Derin Yayınları, 2012, s.60.

Kamu diplomasisinde geleneksel diplomasinin aksine toplumun etkisi oldukça fazladır. Dolayısıyla kamu diplomasisi, farklı ülke halklarıyla iletişime geçerek algıların değiştirilmesi ve yönlendirilmesi çerçevesinde kullanılmaktadır. Özellikle sosyal ilişkiler her zaman belli bir akıstadır/değişim içerisindedir ve buna yönelik kamu diplomasisi yardımcı rol üstlenmektedir. Kamu diplomasisi sürecinde etkileşimde bulunulacak toplumu siyasal ve kültürel açıdan tanıma esastır. Dolayısıyla kamu diplomasisi tanıtıcı stratejiler içermektedir. Belirlenmiş bir strateji çerçevesinde kamuoyunda çeşitli kaynaklarla güvenilir bilgi akışı sağlanmaktadır. Bu hususta kamu diplomasisinin bir dış politika davranışı olarak bilgi, düşünceler ve değerler ağırlıklı politika (*noopolitik*)¹²⁴ gerektirdiği söylenebilir.¹²⁵ Bu doğrultuda hedef kitle bilgilendirilerek, belirlenen politikaların daha geniş insan topluluğuna yayılması gerçekleştirilmektedir. Neticede kamu diplomasisi sürecinde tabandan başlayan karşılıklı diyalog önemliken, bu sürecin devamlılığı yukarıdan aşağıya seyretmesiyle mümkündür. Bununla birlikte bu süreçte söylemler ve eylemler arasındaki dengenin korunması da gerekmektedir.

Kamu diplomasisi açısından kaynak ülkenin siyasi değerlerine ve ekonomik gelişmişliğine ‘hayranlık’ duyulabilir. Bu noktadan hareketle ilgili devlet bir ‘çekim merkezi’ haline de gelebilmektedir. Kamu diplomasisinde diğer ülkelerin algılamaların düzeltilmesi, ortak amaçlar için uygun zeminlerin bulunması da oldukça önemlidir. Bir ülkenin değer ve politikaları muhatap kamuoyları tarafından ilgi çekici görülmezse, kamu diplomasisi süreci etkili yürütülemez. Dolayısıyla kamu diplomasisi yönetiminde; imaj, etki ve ikna düzlemi içerisinde hareket edilmektedir. Öncelikle kamu diplomasisi uygulamalarında muhatap ülke ne kadar daha iyi anlaşılırsa, kamu diplomasisi uygulayıcı ülke kendisini o kadar iyi tanıtabilir. Daha sonrasında ise imaj geliştirilir, ikna ve etki çerçevesinde stratejik tutum benimsenebilir.

¹²⁴ John Arquilla ve David Ronfeldt, *The Emergence of Noopolitik: Toward An American Information Strategy*, RAND Corporation, 1999.

¹²⁵ Eytan Gilboa, “op.cit.”, s.61.

Kamu diplomasisi sürecinde ilgili toplumlar arasında ilişki inşası gerçekleşirken, yanlış algılamaların da düzeltilmesi esastır. Nitekim kamu diplomasisi iletişim ekseninde doğru anlama ve anlatma faaliyetlerini gerektirmektedir. Bu süreçte kamuoyu oluşturucuları; hükümet, siyasi partiler, medya ve çıkar gruplarının etkisi kaçınılmazdır.¹²⁶ Ayrıca kamu diplomasisinde sosyolojik, psikolojik ve zihinsel (düşünceler, beklentiler, inanışlar ve sosyal gerçeklikler) hususların ön planda olduğu görülmektedir.¹²⁷

Kamu diplomasisi faaliyetlerinin başarısı için; değerler, vizyon ve söylemin tüm insanlığa ve kültürlere saygı çerçevesinde yansıtılması, ‘dinleme ve diyalog’ eyleminin gerçekleştirilmesi, medyanın aktif olarak sürece katılması gerekmektedir. Kamu diplomasisinde dış politikaya ilişkin destek oluşturulması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla iç kamuoyunun ikna edilmesi elzemdir. Kamu diplomasisi, politik süreçlerin artarak diğer ülkelerle olan ilişkilerin geliştirilmesiyle sağlamlaştırılabilir. Bu süreçte tutarlılık ve süreklilik beklenmektedir. Kamu diplomasisi sürecinin istişareye açık bir şekilde yürütülmesi, tarafların dış politikalarını daha doğru bir seyir içerisinde şekillendirmesini sağlamaktadır. Ayrıca her iki taraftan da beklenen nesnel olmak, düşünceleri empoze ediyor görünmemektir.

Kamu diplomasisinde yumuşak güç unsuru olarak ‘ilgi çekme’, gücün askeri ve ekonomik boyutları üzerinde önemli bir tamamlayıcıdır.¹²⁸ Ayrıca değer ve çıkar ekseninde gerçekleştirilen kamu diplomasisi uygulamaları, durum ve talebe göre değişiklik gösterebilir. Ani değişiklikler ve süreç yönetimi önemsendiğinden kamu diplomasisi tepkiselliği ve proaktifliği gerektirmektedir.

Kamu diplomasisi politikası kültür, dil ve sosyal etkenleriyle birlikte düşünülmektedir. Bu noktada toplumsal bağlar inşa edilmektedir. Ayrıca kamu diplomasisi uygulamalarında temsiliyet, diyalog ve bilgi toplama etkilidir. Kamu

¹²⁶ Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Der Yayınları, 5.Baskı, 2012, s.591.

¹²⁷ Walter Lippmann, *Public Opinion*, Free Press, 1997, s.xxiv,

¹²⁸ Mark Leonard, Catherine Stead and Conrad Smewing, “Public Diplomacy”, The Foreign Policy Centre, 2002, s.4.

diplomasisi sürecinde uzmanlık, güvenilirlik, iyi niyet, karar vericilerin özellikleri, kurumların dinamikliği ve toplumun kültürü de önemlidir. Neticede kamu diplomasisi yaklaşımı ilgili hükümete etkinlik sağlayabilecek bir ortam yaratmaktadır.

Uluslararası ilişkilerde *ad hoc* diplomasiyle¹²⁹ başlanmış, bugün gelinen noktada kamu diplomasisi kavramına ulaşılmıştır. Kamu diplomasisiyle ilgili literatür henüz yeni gelişmeye başladığından kavramla ilgili yaklaşımların seyri oldukça önemlidir. Bununla birlikte kamu diplomasisi tartışmalarının disiplinler arası bir şekilde yürüdüğü görülmektedir. Geniş çerçeveden bakıldığında kamu diplomasisini destekleyen disiplinler; uluslararası ilişkiler, halkla ilişkiler, pazarlama, tarih, diplomasi, strateji, sosyoloji, psikoloji, kültürel çalışmalar, medya ve teknoloji olarak değerlendirilmektedir.¹³⁰ Bu hususta başarılı kamu diplomasisi stratejileri siyaset bilimi, iletişim bilimleri, sosyoloji, antropoloji ve psikoloji vb. disiplinler kullanılarak kurulmaktadır. Ayrıca kamu diplomasisi faaliyetleri olarak akademik çerçevede değişim programları, sportif ve kültürel aktiviteler, ziyaret programları önemli bir yer teşkil etmektedir. Kamu diplomasisinin etkinliğini artırma hususunda eğitimsel ve kültürel normlar ve kamu diplomasisi materyallerinin paylaşımı öne çıkmaktadır.¹³¹ Ancak birçok faktörün varlığı kamu diplomasisi uygulamalarının etkisini ölçme konusunda zorluk doğurmaktadır.¹³² Kamu diplomasisinin hangi değerlerle birlikte uygulanacağına yönelik eleştiriler de bulunmaktadır.¹³³

¹²⁹ Tek yanlı ve geçici nitelikte belirli bir amacı gerçekleştirmeye matuf oluşturulur.

¹³⁰ Eytan Gilboa, "op.cit.", s.74.

¹³¹ Bruce Gregory, "Public Diplomacy and Strategic Communication: Culture, Firewalls, and Imported Norms", *Conference on International Communication and Conflict*, August 2005, s.6.

¹³² William A. Rugh, "Conclusion: Field Experiences and Best Practices", *The Practice of Public Diplomacy*, William A. Rugh (ed.), Palgrave Macmillan, 2011, s.248.

¹³³ Alan K. Henrikson, "What Can Public Diplomacy Achieve", *Discussion Papers in Diplomacy*, 2006, s.31.

Kamu Diplomasisi Türü	Zaman Aralığı	Bilgi Akışı
<i>Dinleme</i>	Kısa ve uzun vadeli	Politika süreci ve analistlere doğru
<i>Savunma</i>	Kısa vadeli	Dışarıya doğru
<i>Kültürel Diplomasi</i>	Uzun vadeli	Dışarıya doğru
<i>Değişim Diplomasisi</i>	Çok uzun vadeli	İçeriye ve dışarıya doğru
<i>Uluslararası Yayıncılık</i>	Orta vadeli	Bir haber ajansından dışarıya doğru

Tablo 2: Kamu Diplomasisinde Bilgi Akışı Sınıflandırması¹³⁴

Kamu diplomasisi uygulamaları zaman aralığı kurularak incelenebilmektedir. Örneğin; yukarıdaki tabloda kamu diplomasisi sürecinde bilgi akışı kısa, orta ve uzun vadede; dinleme, savunma, kültürel diplomasi, değişim diplomasisi ve uluslararası yayıncılık üzerinden gerçekleştirilmektedir. Kısa, orta ve uzun vadeli uygulamalara dayandırıldığı için kamu diplomasisinin bilgi akışı ve faaliyetlerle yoğun bir şekilde desteklenmesi gerekmektedir.

Kamu diplomasisi, insani diplomasi olarak da tanımlanabilir. İnsani çerçevede tüm imkanları kullanma iradesini yansıtan insani dış politika Türk dış politikasında da son dönemde gelişme göstermektedir.¹³⁵ İnsani diplomasi, geleneksel diplomasinin salt çıkar eksenli yönüne karşılık insani değerlerin öne çıkarılmasıdır. İnsani diplomasi; ilgili ülkenin zor durumdaki insanların temel insani değerlerine saygı çerçevesinde karar alıcılar ve alandaki tüm paydaşlarla görüşmeler yaparak ve girişimlerde bulunularak oluşturulmakta, izlenecek politikaların ikna edici, toplumun talep ve beklentilerini karşılayan niteliği önemsenmektedir.

¹³⁴ Nicholas J. Cull, "Public Diplomacy: Taxonomies – Histories", *AAPSS*, Vol.616, No.10, 2008, s.35.

¹³⁵ Alpaslan Özerdem, "İnsaniyetçilik ve Türk Dış Politikası", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 13, Sayı 52, 2016, ss.129-149.

1.2.2. Kamu Diplomasisinin İletişim Düzlemi: Siyasal İletişim

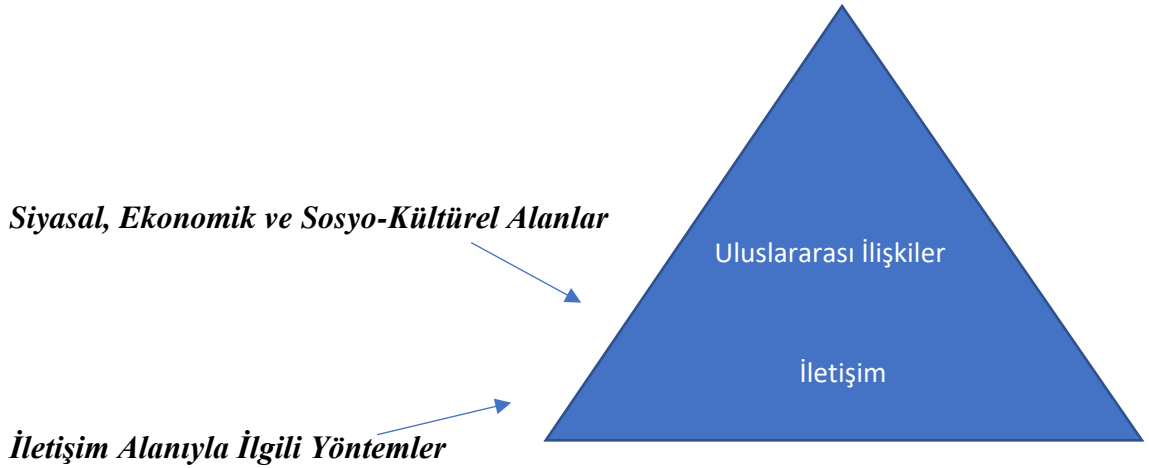
Kamu diplomasisi, iletişim düzleminde şekillenen bir süreçtir. İletişim alanıyla ilgili halkla ilişkiler başlığı içerisinde de tanımlamalar yapılsa da, özellikle dış politikada siyasal iletişim üzerinden gerçekleştirilen değerlendirmelerin de önemi belirtilmelidir. Teme olarak kamu diplomasisi ile iletişimin bağlantısına yönelik iki bakış açısından bahsedilebilir. Birincisi iletişimi ikna amaçlı bilgilerin aktarılması olarak gören çizgisel süreç yaklaşımı iken ikincisi iletişimin ilişki kurmak eksenli ele alındığı toplumsal süreç yaklaşımıdır.¹³⁶ Esasında kamu diplomasisinde ilk amaç muhatap kitlenin dinlenmesi ve önceliklerin tespit edilmesidir. Daha sonrasında bilgilendirme, paylaşım, ikna ve etkileme pratikleri kullanılmaktadır. Özellikle kamu diplomasisinde iletişim süreci güvenilirlik, şeffaflık ve tutarlılık üzerine inşa edilmelidir.

İletişim perspektifi içerisinde kamu diplomasisinin günlerle ölçülen reaktif, aylarla ölçülen proaktif ve yıllarla ölçülen ilişki inşası sürecinde haber yönetimi, stratejik iletişim ve ilişki inşası ortaya konulmaktadır.¹³⁷ Dış politikada etkili bir iletişim süreciyle birlikte devletler arasındaki tüm alanlardaki ilişkilerin ilerletileceği varsayılmaktadır. Bu hususta kamuoyları arasındaki algılamalar iletişim esnasında önemli bir yer tutmaktadır. Söylem ve eylemler çerçevesinde ise algıların oluşturulması veya yanlış algılamaların düzeltilmesi elzemdir. Diğer yandan iletişim sürecini aktif bir şekilde yürütmek, toplumlar arası siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkilerin gelişimini kolaylaştırabilecektir.

¹³⁶ R. S. Zaharna, "op.cit.", s.86.

¹³⁷ Mark Leonard, Catherine Stead ve Conrad Smewing, *op.cit.*, ss.10-20.

Şekil 2: Kamu Diplomasisi'nin Disiplinlerle İlgisi

Kamu diplomasisi faaliyetlerinde mesajların tasarımı ve dağıtımını içeren bilgilendirme ve algı yönetimi konuları, sosyal yapıların inşa edilmesini sağlamaktadır.¹³⁸ Ayrıca kamuoyunu bilgilendirme sürecinde manipülasyonun olmaması gerekmektedir. Nitekim toplumlar arasında karşılıklı güvene dayalı ilişkiler bu süreçte önemli bir kaldıraç görevi üstlenecektir.

Siyaset; toplum hayatının esasları ve yönetim sistemi ve politikaları üzerinden yapılan tartışmaları yansıtmaktadır. Siyasete göre kamuoyu; toplumdaki yargıların biraraya gelmesi ve ortaya konulması doğrultusunda belirlenmektedir. Kamusal alan içerisinde farklı bilgi kaynakları arasında bir etkileşim oluşturularak, kamuoyu siyasal sürecin bir parçası haline gelmektedir. En basit anlamıyla iletişim ise; iki insan veya insan grupları arasında gerçekleşen düşünce alışverişi olarak tanımlanabilir. İletişim faaliyetinin gerçekleşebilmesi için; kaynak, ileti, kanal, muhatap kitle ve geri bildirim bulunmalıdır. Bir başka ifadeyle Lasswell'in iletişim modelinde; iletişimcinin kimliği, hangi mesajı, hangi kanalla, kime, hangi etkiyle vereceği iletişim sürecinde esas alınmaktadır.¹³⁹

Siyasal iletişim, aktörlerin ideolojik amaçlarını, belirli kitlelere kabul ettirmek ve gerektiğinde eyleme dönüştürmek üzere çeşitli iletişim tekniklerinin

¹³⁸ R. S. Zaharna, loc.cit.

¹³⁹ Harold D. Lasswell, "The Structure and Function of Communications in Society", *The Communication of Ideas*, L. Bryson (ed.), Harper and Row, 1948, ss.37-51.

kullanılmasıdır.¹⁴⁰ Bu doğrultuda toplumlar arasındaki iletişim, askeri ve ekonomik kaynaklara sahiplik kadar önemli hale gelmiştir. Siyasal iletişim içerisinde iç ve dış politika birbirlerinden ayrılamaz haldedir. Dolayısıyla dış ilişkilerde çok boyutluluk artmaktadır. Siyasal iletişim ortamı psikolojik ve sosyolojik etkilere açıktır. Ayrıca yaşanan olayların içeriği ve nasıl geliştiği konusunda kamuoyuna geribildirimde bulunmak önemlidir. Bu noktada medyanın doğrudan etkisi bulunmaktadır.

Siyasal iletişim siyasal hedeflerin gerçekleştirilmesi için ikna sürecine odaklanmaktadır. Bu doğrultuda siyasal iletişim rızaya dayalı ikna üzerinde kurgulanmaktadır. Rıza oluşturma, “kanaat yönetimi” kavramıyla da ifade edilmekte ve devlet yönetimi için çok önemli bir hal almaktadır.¹⁴¹ Dolayısıyla bir devlet için kendi politikalarının uygulanmasında meşruiyet aranmaktadır. İç kamuoyunun ikna edilmesi dış politika uygulamalarını kolaylaştıracak ve dış kamuoyuyla olan ilişkileri de geliştirecektir. Ayrıca siyasal ilişkilerin ve hükümet aktörlerinin birbirleri arasındaki diyalogun iyi olmadığı ya da sorunların olduğu devletlere yönelik kamu diplomasi işletilemeyebilir.

Sonuç olarak kamu diplomasisi sürecinin başarısında siyasal iletişimin rolü büyüktür. Dış politika stratejileri çerçevesinde siyasal iletişimde kamuoyunu etkileme ve imajın inşası bağlamında gönderilen mesajların eylemler yoluyla desteklenmesi ve sürecin aktif politikalarla yürütülmesi gerekmektedir. Bununla birlikte siyasal iletişimin değerlendirilmesi hususunda resmi açıklama metinlerinin önemi söz konusudur.

1.2.2.1. Algı Yönetimi

Algı; iki birim arasında karşılıklı anlam kurgusu üzerinden gelişmektedir. İnsanlar arasında gerçekliğin oluşturulması ve benimsenmesi açısından algılar oldukça önemli bir yer taşımaktadır. Nitekim insanların gerçeklikleri başkalarıyla olan ilişkileri

¹⁴⁰ Aysel Aziz, *Siyasal İletişim*, Nobel Yayın Dağıtım, 2.Basım, 2007.

¹⁴¹ Bkz. Walter Lippmann, *op.cit.*

üzerinden kurgulamaları algıların mahiyetini teşkil etmektedir. Dolayısıyla algılarla ilgili değerlendirmeler, algıların yansımalarıyla ilgili çıktılar sağlayacak ve iletişim süreci anlam kazanabilecektir. Özellikle devletler arası kamu diplomasisi sürecinde kamuoylarının düşüncelerinin öneminden hareket edildiğinde, doğru bilgi çerçevesinde algı yönetiminin nasıl sağlanacağı sorusu gelişmektedir. Algı yönetimi, bireylerin algılarının olduğu iletişim sürecinde bireyi harekete geçirerek, tutum değişimi gibi konuları öne çıkarmaktadır. Ayrıca algının karmaşık bir şekilde kültürel faktörler, duygu ve değerler ekseninde oluşan bilişle ilişkisi de vurgulanmaktadır.¹⁴²

Kamu diplomasisi süreci algılara oldukça bağlıdır. Nitekim kamu diplomasisinde hedef ve muhatap kitle arasındaki algıların çözümlenerek gerçekliğin anlaşılması esastır. Dolayısıyla bu noktada doğru bilginin yansıtılması için algı yönetiminin önemi belirtilmelidir. Algılar değişkenlik arz ettiği için mevcut bilgi üzerindeki dezenformasyon (bilgi çarpıtması) faaliyetleri negatif bir etki unsurudur. İletişim ağlarının çeşitliliği ve istenildiği an bilgiye ulaşılması algı yönetimini hem kolaylaştırmakta hem de zorlaştırmaktadır.

Uluslararası siyasette özellikle olağanüstü dönemlerde söylemlerin iletişim araçları kanalıyla etkin bir şekilde aktarılması oldukça önemlidir. Söz konusu dönemde taraflar, birbirlerinin argümanlarına karşılık söylemler geliştirmektedir. Bu durum söylemlerin gerçeklikle olan ilgisini yani algıların sorgulanmasını da beraberinde getirmektedir. Hatta bu hususta algı farklılıkların derinleşmesi toplumsal düzeyde kutuplaşma ortamının oluşmasına da neden olabilir. Ayrıca kimlik farklılıkları da etki unsuru kapsamında değerlendirilebilir.

Kamu diplomasisi uygulamalarıyla ilgili devletin amacı ‘kendi hikayesini/politikalarını’ muhatap kamuoyuna anlatmaktır. Bugünün siyasetinde kimin hikayesinin kazanacağı önemlidir.¹⁴³ Dolayısıyla bu hikayenin/politikaların anlatımında kamuoyundaki algılar etkilenebilmelidir. Ayrıca kamu diplomasisi

¹⁴² Garth S. Jowett and Victoria O'Donnell, *op.cit.*, s.11.

¹⁴³ Jonathan McClory, “The Soft Power 30, A Global Ranking of Soft Power”, *USC Center on Public Diplomacy*, 2018, s.12.

uygulamaları ve söylemler tutarlı hale geldiğinde hedefler çerçevesinde doğru bir algı/algı yönetimi oluşturulabilir. Ayrıca imaj ve itibar çerçevesinde algı yönetimi; siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlardaki ilişkilerin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda kamu diplomasisinin iletişim düzlemi etkili bir şekilde inşa edilebilecektir.

1.2.2.2. Stratejik İletişim

Strateji kısaca belirli plan çerçevesinde ortaya konulan davranış bütünüdür. Kamu diplomasisi yaklaşımı politikalar üzerinden belirli araç ve planlarla yürütüldüğü için stratejik bir anlam da taşımaktadır. Bu bağlamda kamu diplomasisi sürecinde stratejik iletişim anlayışı gelişmekte, bu durum kamu diplomasisi uygulamalarına yansımaktadır. Dolayısıyla kamu diplomasisi, stratejik iletişim kavramıyla benzerlik arz etmektedir.¹⁴⁴

Stratejik iletişim; hedefin gerçekleştirilmesi için bilgisel, ikna edici ve söylemsel iletişimin amaca uygun kullanılmasıdır.¹⁴⁵ Stratejik iletişimde iletişimi proaktif kurgulamak ve süreklilik sağlamak uzun bir süreci beraberinde getirmektedir.¹⁴⁶ Stratejik iletişimde aktörlerin birbirleriyle uyumlu faaliyet gösterebilmesi için gerekli ortam tesis edilmektedir. Dolayısıyla aktörler olası değişimleri göz önüne alarak ileriye yönelik planlama yapmaktadır.

Kamu diplomasisi ekseninde karşılık bulan stratejik iletişim sürecinde politikaların doğru bir şekilde yansıtılması esastır. Bununla birlikte toplumsal ilişkilerde bilginin yaygınlaşması/hareketliliği stratejik iletişimi de etkilemiştir. Bu bağlamda stratejik iletişimde söylemlerin nasıl kullanıldığı oldukça önemlidir. Çünkü

¹⁴⁴ İbrahim Kalın, “Kamu Diplomasisi için mola!”, 27 Mart 2010, https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ibrahim_kalin/2010/03/27/kamu_diplomasisi_icin_mola (Erişim: 16.09.2019).

¹⁴⁵ İnci Çınarlı, “Stratejik İletişim Yönetimi Bağlamında Paydaş Kuramının Eleştirel Bir Değerlendirmesi”, *İletişim Fakültesi Dergisi*, 2014/I 46, s.32.

¹⁴⁶ Nancy Snow, “Public Diplomacy and Public Relations: Will the Twain Ever Meet?”, *International Public Relations and Public Diplomacy*, Guy J. Golan, Sung-un Yang and Dennis F. Kinsey (ed.), Peter Lang Publishing, 2015, s.84.

söylemlerin etkisiyle birlikte toplumlar arası ilişkiler şekillenmekte ve bu durum iletişim sürecinin başarısını belirlemektedir.¹⁴⁷ Netice itibariyle uzun dönemli ilişkiler ağı üzerinden değerlendirildiğinde kamu diplomasisi, günlük iletişim dışında stratejik bir şekilde kurgulanmaktadır.

1.2.2.3. Propaganda

Propaganda tarihsel süreç içerisinde otoriter rejimlere sahip ülkeler tarafından kitlelerin yönlendirilmesi hedefiyle kullanılmıştır. Propaganda kelime anlamı itibariyle *propagare* kelimesinden türetilmiştir. *Propagator* genişletici, yayıcı anlamında *propagatio* yayma, dağıtma olarak tanımlanmaktadır. Temel anlamıyla propaganda; bir bireyin veya grubun başka birey veya grupların davranışlarını biçimlendirmek veya kontrol altına almak için, haberleşme araçlarından da faydalanarak kendi amaçlarını gerçekleştirmek hususunda bilinçli faaliyetlerdir.¹⁴⁸ Propaganda araçları olarak film, kitaplar, reklamlar, karikatürler, posterler, broşürler kullanılabilir.¹⁴⁹ Propaganda özellikle Hitler, Lenin ve Mussolini gibi liderlerin kendi dönemlerinde uyguladıkları ve toplumu ilgili düşünce etrafında toplamaya yarayan bir yöntemdir.¹⁵⁰ Propagandayla konuyla ilgili bilgi tasarlanmakta, dağıtılmakta ve kontrol edilmektedir.

Temel olarak propaganda sürecinde fikirler ve yöntemler ön plana çıkmaktadır. Belirli yöntemler çerçevesinde fikirler karşı tarafa benimsetmek/aşılacak istenmektedir. Bu doğrultuda propagandada fikirler arasında bir mücadele söz konusudur.¹⁵¹ Propaganda faaliyetlerinde bulunan kaynak, mesajlar göndererek hedef kitlenin düşüncelerini belirlemektedir.¹⁵² Özellikle propaganda sürecinde kitle iletişim

¹⁴⁷ Philip M. Taylor, "Public Diplomacy and Strategic Communication", *Handbook of Public Diplomacy*. Nancy Snow and Philip M. Taylor (eds.), Routledge, 2009, s.14.

¹⁴⁸ Terence H. Qualter, "Propaganda Teorisi ve Propagandanın Gelişimi", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı 35, 1980, ss.255-308.

¹⁴⁹ Garth S. Jowett ve Victoria O'Donnell, *Propaganda and Persuasion*, SAGE, 2012.

¹⁵⁰ Gonca Yıldırım, *Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi*, Beta Yayınları, 2015, s.193.

¹⁵¹ Nicholas J. Cull, David Culbert and David Welch (eds.), *Propaganda and Mass Persuasion: A Historical Encyclopedia (1500 to the Present)*, ABC-CLIO, 2013.

¹⁵² Gonca Yıldırım, *a.g.e.*, s.195.

araçlarıyla istenilen görüşleri kolayca benimsetebilmek ve bir etki-tepki oluşturmak hedeflenmektedir.¹⁵³

Kamu diplomasisinin aksine propaganda olumsuz bir çağrışım kurmaktadır. Her ne kadar geçmişte devletlerin başvurduğu bir siyasal iletişim aracı olarak görülse de, günümüzde devletler kamuoyunun etkilenmesi açısından propaganda faaliyetlerini kullanmamaktadır. Nitekim propaganda, kamu diplomasisi kavramıyla değişime uğramıştır. Çünkü propaganda faaliyetleriyle insanların ne düşünmesi gerektiğinin ‘dayatılması’ sorun doğurmaktadır. Ayrıca propandada her şey kötü gösterilebilir ve kasten yalan kullanılabilir.¹⁵⁴ Propagandanın aksine kamu diplomasisinin ikna düzleminde diyalog ve gerçekleri olduğu gibi yansıtması söz konusudur. Propaganda kısa vadeli olarak uygulanmaktadır.¹⁵⁵ Ancak kamu diplomasisi daha uzun vadeli icra edilir ve başarı süreci içerisinde geliştirilmektedir.

Propaganda sürecinde etkileşim önemsenmez.¹⁵⁶ Ayrıca propaganda toplumsal kontrolün sağlanmasına da hizmet etmektedir.¹⁵⁷ Dolayısıyla etik anlayıştan uzak bir şekilde hedef kitlenin düşünceleri belirlenmektedir. Fakat şeffaflık anlayışı üzerine yükselen kamu diplomasisi sürecinde etik oldukça önemlidir. Kamu diplomasisinin aksine propaganda içerisinde ‘gizli gündem’ çerçevesinde yönlendirme bulunmaktadır. Kamu diplomasisinin amacı ise gerçeklere dayalı stratejik bir iletişim dili inşa etmektir. Bununla birlikte propagandayla bilgi akışı yönetilmektedir. Bilgi çarpıtması üzerine kurulu propaganda kavramına karşın kamu diplomasisinde bilginin doğruluğu hususları ön plana çıkmaktadır.¹⁵⁸ Sonuç olarak propaganda kavramının

¹⁵³ Melvin L. De Fleur and Sandra Ball-Rokeach, *Theories of Mass Communication*, Longman, 3.Edition, 1975; Harold D. Lasswell, *Propaganda Techniques in the World War*, University of Michigan, 1927.

¹⁵⁴ John Brown, “Public Diplomacy and Propaganda: Their Differences”, September 2008.

¹⁵⁵ Haluk Karadağ, *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Eylül 2016, s.62.

¹⁵⁶ Edward S. Herman, “The Propaganda Model: A Retrospective”, 09.12.2003, s.8, <https://pdfs.semanticscholar.org/3f75/e6c08f2d7ac940d82906b8bbd09ad4f57b8b.pdf> (Erişim: 10.10.2019).

¹⁵⁷ Nejdet Atabek, “Propaganda ve Toplumsal Kontrol”, *Journal of Selcuk Communication*, Cilt 2, Sayı 4, 2003.

¹⁵⁸ Haluk Karadağ, *a.g.e.*, s.4.

yerini kamu diplomasisinin almasında 11 Eylül sonrasında toplumlar arasındaki değerlerin paylaşımı anlayışının kayda değer bir etkisi bulunmaktadır.¹⁵⁹

1.2.2.4. Lobicilik

Lobicilik; her türlü iletişim ve bilgi ağı kullanılarak çeşitli kişiler veya gruplar tarafından ilgili kamuoyunun etkilenmesine yönelik faaliyetleri belirtmektedir.¹⁶⁰ Lobicilik yasal zeminde bir devletin siyasi aktörlerinin kararlarını etkileme ve davranış değişikliği sağlama üzerinden gerçekleştirilmektedir. Lobicilikte hedef, kamuoyunu belirli fikir ve davranışı benimsemeye ve bu davranış etrafında tutum takınmaya ikna edebilmektir. Lobicilik en geniş kapsamıyla ABD’de yapılmaktadır.¹⁶¹

Lobicilik, diasporayla eş anlamlı bir şekilde kullanılmaktadır. Lobicilik faaliyetlerini gerçekleştiren gruplar; çıkar/baskı grupları olarak da ifade edilebilir.¹⁶² Dolayısıyla lobiciliğin temel amacı siyasi mekanizmayı ilgili amaçlar doğrultusunda harekete geçirebilmektir.¹⁶³ Lobicilik faaliyetleri içeriği itibarıyla olumlu ve olumsuz bir şekilde tanımlanabilir. Ayrıca lobicilik faaliyetlerinin başarısı için; ilgili devlet içerisindeki karar yetkisi olanlara erişim, kamu menfaati, toplumun kanaat önderlerinin desteği de gerekmektedir.

Lobicilik, uluslararası ilişkilerdeki meselelerin müzakeresi hususunda uygun zeminin hazırlanılmasına da yardımcı olabilir.¹⁶⁴ Lobicilik kurumlarının ilgili hedefler doğrultusunda birbirleriyle koordinasyon halinde hareket etmeleri, mesajların doğru bir şekilde iletilmesini kolaylaştıracaktır. Lobicilik faaliyetlerinde bulunan kurumların hedeflerinin ne olduğunun bilinmesi önemlidir. Sonuç olarak lobicilik faaliyetleri

¹⁵⁹ C. Matthew Armstrong, “Operationalizing Public Diplomacy”, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Nancy Snow ve Philip M. Taylor (ed.), Routledge, 2009, ss.66-67.

¹⁶⁰ Uğur Ünal, *Kamu Diplomasisi, Kalkınma Yardımları ve Algı Araştırması Çerçevesinde*, Gazi Kitabevi, 2016, s.140.

¹⁶¹ ABD Başkanı Ulysses S. Grant’ın Beyaz Saray mesaisi dışında dinlendiği otelin lobisine gelenlerin sorunlarını dinlemesiyle lobicilik kavramı gelişmiştir.

¹⁶² Gonca Yıldırım, *a.g.e.*, s.206.

¹⁶³ Müjde Ker Dinçer, *Lobicilik*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1999, ss.45-47.

¹⁶⁴ Gaye Aslı Sancar, “Uluslararası Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s.199.

karar mekanizmalarını zorlayarak, harekete geçirmeye çalışırken kamuoyu algıları üzerinde etki unsurudur.

1.2.3. Kamu Diplomasisinde Aktör ve İmaj

Kamu diplomasisinde değişen toplumsal düzende sivil toplum ve devlet dışı aktörlerin etkisi önemli olsa da, devlet aktörü birincil konumunu korumaktadır. Devletten devlete nitelendirilen geleneksel diplomasi çalışmalarının yerini devletten halka ve halktan halka süreç içerisinde hareket eden kamu diplomasisi almaktadır. Bu bağlamda hem devlet hem de sivil toplum aktörü toplumlar arası ilişkilerde önemli bir konum kazanmaktadır. Kamu diplomasisinde devlet aktörünü temsil eden liderlerin yürüttüğü diplomasi faaliyetleri de önemsenmektedir. Özellikle değişen hükümet politikaları da bu sürecin gidişatını etkilemektedir. Ayrıca sivil toplum tanımının içerisinde ajanslar, hükümet dışı organizasyonlar, düşünce kuruluşları, üniversiteler, ülke markaları (bilinirlik, ün, ülkenin kalitesi) vb. kamu diplomasisi sürecini etkileyen unsurlar olarak değerlendirilebilir. Kamu diplomasisinde muhatap ülkenin kamuoyuna bütüncül perspektifle politikaları anlatabilmek esastır. Nihayetinde kamu diplomasisi aktörlerinin belirli bir amaç doğrultusunda hareket etmesi beklenmektedir.

Kamu diplomasisi sürecinde aktörlerin kimlikleri, politikaların başarısını belirleyebilmektedir.¹⁶⁵ Kamu diplomasisinde aktör stratejik bir şekilde hareket ettiğinden kamu diplomasisini salt mesaj iletim süreci olarak görmek yanlıştır. Öte yandan devletler arasındaki ilişkilerin sürdürülebilirliği için de aktif faaliyetlere sahip kurumlara ihtiyaç olup, kurumsallaşmanın sağlanması ve buna yönelik politikalar üretilmesi beklenmektedir. Dolayısıyla kamu diplomasisi anlayışı hükümet politikalarından ziyade devlet politikalarına dönüşebilmelidir.

Kamu diplomasisi sürecinde aktörün kararları da belirleyicidir. En basit anlamıyla karar alma iki veya daha fazla alternatif arasında, bir kişi veya grubun irade tercihinde bulunmasıdır. Karar alma rasyonel bir şekilde yani var olan seçeneklerin en iyisinin

¹⁶⁵ Ted Hopf, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", *International Security*, Vol.23, No1, Summer 1998, s.190.

tercih edilmesiyle gerçekleşmektedir. Karar alıcıların içerisinde buldukları sosyal, ekonomik ve ideolojik ortamın da karar alma sürecine etkisi oldukça fazladır.¹⁶⁶ Dış politikada karar alma sürecinde devletlerin örgütlenme biçimleri ve bireylerin tutum ve davranışları dikkate alınmalıdır ve rasyonellik kadar devletin hukuki veya kurumsal yapısı da önemlidir. Dolayısıyla bürokrasinin durumu karar alma davranışları üzerinde etki yaratmaktadır. Ülke kamuoyunun dış politikaya yönelik farkındalığı da karar alma sürecini şekillendirmektedir. Ayrıca dış politika kararlarının meşruiyet taşıması esastır.

Devlet çıkarları çerçevesinde karar alıcılar alternatif planlarla birlikte hareket etmektedirler. Bu noktada karar alma; dış politikanın unsurları ve dış politika oluşturma süreciyle birlikte değerlendirilmektedir. Bir ülkenin siyasi, askeri, ekonomik ve sosyo-kültürel durumu dış politikanın unsurlarını teşkil ederken, karar alıcı mekanizmalar/birimler süreci belirlemektedir.¹⁶⁷ Ayrıca tüm bunların dışında uluslararası/sistemsal faktörlerin de bu sürece etkileri bulunmaktadır.

Dış ilişkiler çerçevesinde kararların analiz seviyeleri; birey (liderlerin bireysel özellikleri, kişisel inanç ve değerler), devlet (kamuoyu ve kamu kurumları) ve sistem (küresel düzen/konular) olarak şekillenmekte, farklı değişkenlerin birbirleriyle etkileşim içerisinde dış politikayı nasıl inşa ettiği meselesi tartışılmaktadır. Genel anlamda devlet karar ve politika değişimi bağımlı değişken olarak etkisini göstermekte iken karar alıcı aktörlerin kişisel özellikleri ve psikolojik faktörler bağımsız değişken olarak değerlendirilebilir.

Karar almada konjonktürel gelişmelerin etkisi de hesaba katılmalıdır. Karar alma sürecinde kamuoyu ve karar alıcıların algılamalarının da kararın oluşmasına etkisi oldukça büyüktür. Çünkü aynı olay karşısında farklı tepki/davranışlar gelişebilmektedir. Ayrıca karar alıcıların subjektifliğinden kaynaklanan bazı

¹⁶⁶ Valerie Hudson, "The History and Evolution of Foreign Policy Analysis", *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, Steve Smith, Amelia Hadfield and Tim Dunne, Oxford University Press, 2016.

¹⁶⁷ Faruk Sönmezoğlu, *a.g.e.*, 2012, s.257; Lowell Barrington, *Comparative Politics: Structures and Choices*, Wadsworth Publishing, 2012, s.10.

farklılıklar gözlemlenebilir. Bununla birlikte yasal sınırlar dış politikada seçenek ve kararların hukuki çerçevesini belirtmektedir.

Kamu diplomasisi süreciyle bağlantısı açısından demokrasi, ilgili aktörün uygulamalarında önemli bir referans noktasıdır. Çünkü demokratik anlayışın gelişmesiyle birlikte kamuoyu görüşü daha fazla önemsenmeye başlanmıştır. Kamu diplomasisi uygulamaları demokratik ülkeler tarafından etkili bir şekilde yürütülebilir. Ayrıca kamu diplomasisiyle elde edilmek istenen etki demokratik ülkelerde topluma yayılabilir. Bu bağlamda demokrasi temelinde siyasi değerlerin karşılıklı bir şekilde benimsenmesi ve uygulanması kamu diplomasisi sürecinde önemlidir. Bu doğrultuda siyasal katılım, siyasal kültürün gelişimi ve sivil haklar/özgürlükler öne çıkmaktadır. Kamuoyu bu sürece ne kadar katkı sağlarsa, etkinlik kurulabilir. Bununla birlikte kamu diplomasisi ilgili ülkede demokrasinin etkinliğine, insan haklarının sağlamlığına ve ifade özgürlüğünün yaygınlaştırılmasına dayandırılmaktadır.¹⁶⁸ Dolayısıyla kamu diplomasisi sürecinde yer alan ülkelerin demokrasinin gelişmesi kamu diplomasisi faaliyetlerinin nitelikli bir şekilde uygulanmasını sağlamaktadır.

Kamu diplomasisi sürecinde devletlerin imaj ve itibarlarını kurarak faaliyette bulunmaları oldukça önemlidir.¹⁶⁹ İmaj, değişime açık olup süreklilik arz ederek devletlerin toplumlar nezdindeki algısını yansıtmaktadır. İmajla birlikte ilgili toplum içerisinde güven oluşturmak esastır. İmaj aktörlerin karşılıklı olarak birbirlerini anlamaları üzerinden geliştirilmektedir. Dolayısıyla imaj algılar ve algılama biçimi çerçevesinde düşünülmektedir.

Kültür, strateji, çevre ve kaynaklar kamu diplomasisi aktörünün imajı oluşturmasında etkindir. Güçlü bir imaj inşasından sonra ise itibar gelişir ve değerlendirme yapılabilir. İtibar, diğer anlamıyla saygınlıktır. Uluslararası ilişkiler açısından itibara sahiplik imajı da olumlu anlamda etkileyecektir. İtibar, geçmişe dayalı kolektif bir süreç içermektedir. Bu minvalde özellikle algılar üzerinden itibar

¹⁶⁸ Uğur Ünal, *a.g.e.*, s.3.

¹⁶⁹ Hatun Boztepe, "İtibar Çalışmalarının Yeni Bir Boyutu Olarak Ülke İtibarı", *İletişim Fakültesi Dergisi*, 2013, s.35.

konusunda geçmiş ve gelecek arasında bağlantı kurulmaktadır.¹⁷⁰ İtibar sosyal paydaşlardan olumlu geri bildirimler alarak geliştirilmektedir. İmaj ise kamuoyunun (iç ve dış) örgüt/kurum hakkında ne düşündüğünü tanımlamaktadır.

Kamu diplomasisi faaliyetleriyle birlikte hem imajın kurulması hem de itibarın sürdürülebilirliği hedeflenmektedir. İtibar kazanılması zor, fakat kaybedilmesi kolay bir olgudur. İtibarın kolay kaybedilebilmesinden hareketle bu hususta düzenli faaliyetlere ve tutarlılığa ihtiyaç vardır. Kamu diplomasisi sürecinde imajın oluşturulması bilinirlik ve farkındalığı arttırmaktadır. İtibar üzerinden de doğru ve etkin kamu diplomasisiyle politikaların geliştirilmesi kolaylaşmaktadır.

1.2.4. Kamu Diplomasisi Uygulama Araçları

1.2.4.1. Diplomatik Faaliyetler

Diplomasi klasik anlamı itibarıyla devletler arası ilişkileri tanımlarken bugün gelinen noktada diplomasi salt devletler arası ilişkilerden mütevellit durumu ortadan kalkmış, daha açık bir uygulamaları teşkil etmiştir. *Adhoc* diplomasi olarak da adlandırılan klasik diplomaside diplomasi yürütücüler, belirli amaçlarla ve bir süreliğine geçici olarak yurt dışına gönderilerek belirli görev ve misyonlarını tamamladıktan sonra geri dönmekteydiler.

Diplomatik faaliyetlerin temel fonksiyonları; temsil (müdafaa), diyalog (arabuluculuk) ve danışmadır.¹⁷¹ Bu doğrultuda diplomatik misyonlar devleti temsil niteliğine sahip olup, bulunduğu ülkedeki toplumla diyalogun kurulmasına hizmet etmekte, bir ülkenin dışişleri açısından da danışma mekanizması rolü üstlenmektedir. Ayrıca diplomasi ilgili ülkenin çıkarlarının barışçıl yollarla savunulmasıdır. İlgili ülkenin sert ve yumuşak güç unsurları (coğrafya, doğal kaynaklar, ekonomik gelişmişlik, askeri kapasite, nüfus, değerler, kültür, vb.) diplomasi kapasitesini ve etkinliği tayin etmektedir.

¹⁷⁰ Charles J. Fombrun, *Reputation: Realising Value From The Corporate Image*, Harvard Business School Press, 1996.

¹⁷¹ Kathy Fitzpatrick, Jami Fullerton and Alice Kendrick, "Public Relations and Public Diplomacy: Conceptual and Practical Connections", *Public Relations Journal*, Vol.7, No.4, 2013, s.2.

Diplomasi dış politika çerçevesinde insanların belli amaçlara ulaşmak için benimsedikleri stratejik etkileşim sürecini kapsamaktadır. Diplomasiyle birlikte devletler hakkında bilgi toplanılması ve dış politika hedeflerine yönelik değerlendirmede bulunulması mümkündür. Dış politika, hükümetlerin kendi hukuki egemenliklerinin dışındaki aktörlere yönelik geliştirdiği tutumları yansıtmaktadır.¹⁷² Bir başka tanımda ise dış politika; *“bir devletin kendi sınırları dışında milli menfaatlerini gerçekleştirmek için izlediği amaç, hareket tarzı ve kullandığı usulleri”* belirtmektedir.¹⁷³ Dış politikayla ilgili çalışmalar genellikle ekonomi, psikoloji, sosyoloji gibi disiplinler arasındadır.¹⁷⁴ Bir ülkenin dış politikası hem dünyadaki değişimler hem de iç kamuoyunun etkisiyle şekillenmektedir. Dolayısıyla dış politikanın temeli bu ikisi arasında dengenin kurulmasıdır.¹⁷⁵

Diplomasi hedeflerinin gerçekleştirebilmesi için sert ve yumuşak güç unsurlarının belirli bir planlama çerçevesinde kullanılabilmesi gerekmektedir. İki ülke arasındaki siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkilerin gelişmesi hususunda tanıtım faaliyetleri diplomatik misyonlar aracılığıyla yapılmaktadır. Uluslararası ilişkilerde iç ve dış politika konularının birbirleriyle bağlantısının artması da diplomasiinin uygulanış şekli üzerinde farklılık oluşturmuştur.

Diplomaside karşılıklı aktörlerin yaklaşımları farklılıklar ekseninde gelişse de, tercihler ve ulaşılması istenen hedefler açısından ortak noktalar bulunmaktadır. Geleneksel diplomasi, devletlerin karar verme ve eylem süreçleri üzerinde yetersiz kalabilmektedir. Dolayısıyla uluslararası ilişkilerin gelişmesiyle diplomaside iletişim sürecinin öne çıkması, dış politikanın çok boyutluluk kazanması ve aktörlerin giderek genişlediği bir alan olarak görülmesi kamu diplomasisi anlayışını desteklemektedir.

¹⁷² M. Fatih Tayfur, “Dış Politika”, *Devlet ve Ötesi*, Atilla Eralp (der.), İletişim Yayınları, 2010.

¹⁷³ Faruk Sönmezoğlu, *a.g.e.*, 2012, s.255.

¹⁷⁴ Valerie M. Hudson, *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*, Royman and Littlefield Publishers, 2007, s.6.

¹⁷⁵ M. Fatih Tayfur, “a.g.ç.”, s.105.

Geleneksel diplomasi ve kamu diplomasisi birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Temel olarak diplomasi ikili ilişkilerde resmi ziyaret diplomasisi, sessiz diplomasi (perde arkası) ve çok taraflı müzakerelerde konsensüse ulaşma diplomasisi olarak değerlendirilmektedir.¹⁷⁶ Kamuoylarının dış politikaya artan ilgisi, karar süreçlerine dahil olma isteğiyle birlikte geleneksel diplomasi yaklaşımıyla birlikte kamu diplomasisi süreci ortaya çıkmaktadır. Kamu diplomasisini etkili kılabilmenin ön şartı; geleneksel diplomasiyi iyi ve doğru yapabilen dışişleri mekanizmasının kurulmasıdır. Ülkeler arasındaki hükümet/yönetim değişiklikleri sürdürülen politikalar üzerinde olumsuz etki oluşturup, politikaların aksamasına yol açabilir. Diplomatik misyonların yaygınlaşması söz konusu ülkenin temsil kapasitesini artıracak ve kamu diplomasisi hususunda etkili bir zeminin kurulması kolaylaştıracaktır.

1.2.4.2. Medya Faaliyetleri

Medya unsurları olarak adlandırılan kitle iletişim araçları, toplumların siyasal, ekonomik ve kültürel anlamdaki tutumlarını belirlemektedir. Medya, enformasyonu seçme ve belirleme, bir bakış içerisinde sunabilme yetkisinden dolayı izleyici üzerinde etkisini kolay bir şekilde artırmaktadır. Kitle iletişimin üç unsurundan söz edilebilir; ilk olarak materyali üretme ve yayma süreci, ikincisi mesajın oluşturulması, üçüncüsü ise medya mesajlarını içselleştirme sürecidir.¹⁷⁷ Kitle iletişim araçlarının gelişimiyle medyanın ticarileşmesi, etik sorunları ve bilginin engellenmesi gibi hususlar medyanın enformasyon sürecini olumsuz manada etkilemektedir. Kamuoyu ve medya ilişkisi siyasal iletişim sürecini oldukça etkilemiştir.¹⁷⁸

Medya; gazete, tv, radyo, sinema, internet, sosyal medya, uluslararası basın yayın faaliyetleriyle birlikte değerlendirilmektedir. Ayrıca yeni iletişim teknolojileri ve sosyal medyayla birlikte iletişim akışı hızlanmıştır. Sosyal medya araçları çeşitlilik göstermekle birlikte 'web 2.0 teknolojileri' üzerine kurulup, sosyal etkileşime yönelik

¹⁷⁶ Temel İskit, *Diplomasi Tarihi*, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 2677, 2013, s.155.

¹⁷⁷ Talip Küçükcan, "Toplumun Kültür Politikaları ve Medyanın Kültürel Süreçlere Etki Algısı Araştırması", SETA, Ekim 2011, s.42.

¹⁷⁸ Joshua S. Goldstein ve Jon C. Pevehouse, *a.g.e.*, s.201.

bir şekilde bürünmektedir. Geleneksel medyanın kitlesel bakış açısı yerine, yeni medya kişiselleştirilmiş bir niteliğe sahiptir. Teknoloji ekseninde gelişen bilginin dolaşımı hususunda toplum merkezilik anlayışının gelişmesiyle birlikte medyaya olan ihtiyaç artmaktadır.

Yeni medya faaliyetleri hususunda özellikle dünyadaki internet kullanıcı sayısının giderek artması interneti en önemli medya aracı kılmaktadır. İnternetin; uluslararası politika yapıcılarının düşünce ve çıkarlarının yansıtılması noktasında karmaşıklık oluşturarak devletin kontrolünü zayıflatması, bilgi akışını hızlandırması ve geleneksel diplomatik çabaların dışında daha hızlı ve aktif bir yol benimsenmesi gibi fonksiyonları bulunmaktadır.¹⁷⁹

Kamu diplomasisi aracı olan medyanın enformasyon akışını kontrol etmesinden dolayı kamusal alan çerçevesinde gerçekleşecek olan tartışmalardaki rolü de yadsınamayacaktır. Nitekim medya, toplum adına bir konuyu öne çıkarmanın en önemli aracıdır. Ayrıca medya, iletileri kendi açısından yorumlayarak yayınlanması işlevini de üstlenmektedir. Bununla birlikte kitle iletişim araçları üzerinden sunulan medya metinleri farklı şekilde değerlendirilmektedir. Bu noktada medya içeriğinin çözümlenmesi ise medyanın rolünün anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Medyada çerçeveleme yoluyla haber metinleri oluşturulmaktadır. Söz konusu bu metinler kamu diplomasisi eksenindeki gündemi de teşkil etmektedir. İlgili metinler üzerinde anahtar kelimeler çıkarılmasıyla metnin yapı sökümlü yapılarak gündemin nasıl oluştuğu değerlendirilebilir.

Kamu diplomasisi faaliyetleri konusunda medyanın yürütücü bir özellikte farkındalık, bilgi edindirme ve tutum değişikliği/geliştirme gibi misyonu bulunmaktadır. Bu noktada kamu diplomasisi uygulayıcı ülkenin çeşitli medya araçlarına sahip olması ve bunları etkin kullanabilmesi elzemdir. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler üzerine kurgulanan yeni medya sürecinde kamu diplomasisi kavramına bakışta da uygulama ve nitelik yönünden değişim söz

¹⁷⁹ Nicholas Wescott, "Digital Diplomacy: The Impact of the Internet on International Relations", *Oxford Internet Institute*, Research Report 16, July 2008, s.2.

konusudur. Kamu diplomasisi sürecinin bağıllık, interaktiflik ve kültürel çeşitlilik içermesinin anlamından hareketle yeni medyada enformasyonun hiyerarşi olmadan karar alıcılara ulaşmasının sağlanması da söz konusudur.¹⁸⁰ Hatta iletişim teknolojilerinin gelişimiyle birlikte ‘enformasyon toplumu’ yaklaşımı ortaya çıkmıştır.¹⁸¹ Nihai olarak medya araçlarının sağladığı ortam çerçevesinde yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya iki yönlü sosyalliğin gelişmesiyle kamu diplomasisi konusu etkinliğini arttırmış, uluslararası ilişkiler alanında önemli bir tartışma alanını teşkil eder hale gelmiştir.¹⁸²

1.2.4.3. Dış Yardımlar

Ekonomik veya kalkınma mahiyetlerinin ötesinde dış yardımlar; resmi, acil durum, insani ve gönüllü yardım olarak da isimlendirilmektedir.¹⁸³ Tarihsel sürece bakıldığında dış yardımlar İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Marshall Planı’nın uygulanmaya başlamasıyla yaygınlık kazanmıştır. Bu planla temel amaç; savaş sonrasında kamu ve özel kaynaklara erişim sağlamakta güçlük çeken ülkelere finansman ve teknoloji temin edilmesiydi. Ayrıca dış yardımların temel amacı; ekonomik kalkınmanın ve toplumsal refahın kurulmasını teşviktir. Kalkınma yardımının az gelişmiş bir ülkeye uygun finansal koşullar eşliğinde yapılması gibi koşullar aranmaktadır.¹⁸⁴ Acil yardımlar, mültecilere yardım, gıda yardımları, ilgili alanlarda altyapıların yenilenmesi dış yardım örnekleridir. Genel olarak dış yardım, bir ülkeden başka bir ülkeye ürün, hizmet ve teknik bilgi transferi şeklinde değerlendirilmektedir.

¹⁸⁰ Ingrid d’Hooghe, *Diplomatic Studies: China’s Public Diplomacy*, Jan Melissen (ed.), Publisher: Brill-Nijhoff, 2015, s.22.

¹⁸¹ Manuel Castells, op.cit., 2008, s.23.

¹⁸² Nergiz Özkural Köroğlu, “Güç Kavramı, Kamu Diplomasisi ve Güvenlik” (Röportaj), *Ekopolitik UİM Rapor*, 2011, s.89.

¹⁸³ Roger C. Riddell, “Does Foreign Aid Work?”, *Doing Good or Doing Better: Development Policies in a Globalizing World*, Monique Kremer, Peter van Lieshout and Robert Went (eds.), Amsterdam University Press, 2009, s.48.

¹⁸⁴ Nilüfer Oba, *Türk Dış Politikasının Yeni Etkinlik Aracı: Dış Yardımlar*, Nobel Yayıncılık, Şubat 2018, s.17.

Soğuk Savaş süresince kalkınma yardımları üzerinden insani kaygılardan ziyade güç tabanlı yaklaşım ön plana çıkmıştır.¹⁸⁵ Ancak Soğuk Savaş sonrasında insani, çevresel ve finansal risklerin yardım politikaları üzerinde büyük etkisi söz konusudur. Bununla birlikte Soğuk Savaş döneminde dış yardımlar ekonomik olarak zayıf durumdaki ülkelerin gelişmiş ülkeler tarafından ideolojik açıdan kendi saflarına çekilmesi amacıyla da kullanılmıştır.

Dış yardımlarla ilgili uluslararası ilişkiler teorilerinden liberal düşünce yardımların küresel eşitsizliği azalttığı, realist yaklaşım ise ülke çıkarlarının gerektirmesi üzerinden değerlendirme yaparken, sosyal inşacılık normlar üzerinden bir anlayış sunmaktadır.¹⁸⁶ Ayrıca dış yardımların hedefleri değerlendirildiğinde öncelikle kalkınmanın ve ticaretin ilgili ülkeden desteklenerek diplomatik ve kültürel ilişkilerin ilerletilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda dış yardım ve dış politika arasındaki ilişkide kültür, coğrafya, tarih, gibi unsurlar bileşendir.

İnsani yardım; insan yaşamını kurtarmak başta olmak üzere bireylerin meydana gelen krizler/felaketler sonrasında uygulanan destek faaliyetleridir. Kültürel normlar insani yardım politikalarını etkilemektedir.¹⁸⁷ Ayrıca insani yardım yaklaşımında vicdani boyut ön plandadır.¹⁸⁸ İnsani yardımlar hızlı ve etkili bir şekilde gerçekleştirilemeyebilir. Bu hususta alt yapının uygun/müsait olması ve hükümet politikalarının önemi ortaya çıkmaktadır.

Dış yardım uygulamalarında donör, yardımda bulunan tarafı belirtmektedir. Bazı donörler yardımda buldukları ülkelerin coğrafi yakınlıkları ve uluslararası baskıları hesaplarken, diğer ülkeler kurumların kalitesi ve ilgili alandaki faaliyetlerini dikkate

¹⁸⁵ R. D. McKinley ve R. Little, "The US Relationship: A Test of The Recipient Need and the Donor Interest Model", *Political Studies*, Vol.27, Iss.2, 1979, s.237.

¹⁸⁶ Steven W. Hook ve Jessie G. Rumsey, "The Development Aid Regime At Fifty: Policy Challenges Inside and Out", *International Studies, Perspectives*, Vol.17, Iss.1, February 2016, ss.55-74.

¹⁸⁷ Dolapo Fakuade ve Olusimbo Ige, "Afrika'ya Yapılan İnsani ve Dış Yardımların Kavram ve Uygulamaları", *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar*, çev: Bengü Çelenk, Erman Akıllı (ed.), Nobel Akademik Yayıncılık, 2016, s.554.

¹⁸⁸ Ahmet Davutoğlu, V. Büyükelçiler Konferansında Yapılan Konuşma, 02.01.2013, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu-nun-v-buyukelciler-konferansinda-yaptigi-konusma-2-ocak-2013-ankara.tr.mfa> (Erişim: 01.08.2019).

almaktadırlar. Ancak Türkiye yardımda bulunurken ön seçim kriteri uygulamamaktadır.¹⁸⁹ Son 10 yıllık dönemde geleneksel donör ülkelerden ziyade yükselen ülke niteliğindeki donör ülkelerin faaliyetleri etkinlik kazanmıştır. Dış yardımların gerçekleştirilmesi hususunda devlet kurumlarıyla birlikte STK'lar etkin olmaktadır. STK'ları dış yardım faaliyetlerinde avantajlı kılan, toplumla olan resmi diyalogun dışında doğal bir iletişim ortamı kurabilmeleridir. Dış yardımlar toplumlar arası ilişkilerin gelişmesi ve bilinirliğin artması çerçevesinde kamu diplomasisi aracı olarak görülmektedir. Toplumlar arası ilişkiler aşağıdan yukarıya ve hükümetler arasında da olumlu bir şekilde etkilenmektedir. Dolayısıyla dış yardımlar, kamu diplomasisi süreci için bir referans noktası niteliği teşkil etmektedir.

1.2.4.4. Sosyo-kültürel Faaliyetler

Kültür; toplumları birbirinden ayıran, geçmişten geleceğe nesiller boyu aktarılan somut ve soyut değerleri ifade etmektedir.¹⁹⁰ Bir başka tanımda ise kültür; bir insan grubunu diğerlerinden ayırt eden kolektif bir zihin programlamasıdır.¹⁹¹ Kültürün temel olarak fikirler, değerler, tutumlar biçiminde üç ögesi bulunmaktadır. Toplumsal ilişkiler, yerleşim, üretim-tüketim, iletişim ve doğal çevre kültürün unsurları arasında gösterilebilir. Kültürle birlikte kolektif kimlik vurgusu öne çıkmaktadır.¹⁹² Kolektif kimlik yaklaşımı, uluslararası ilişkilerin bölgesel düzeyde incelenmesini kolaylaştırmaktadır.¹⁹³ Bununla birlikte kimlik, uluslararası ilişkileri açıklama tarzının kültürel bir yansıması olarak da değerlendirilebilir.¹⁹⁴

Kültür, ilgili toplumun değerleri bağlamında bir inşa sürecini yansıtmaktadır. Kimlik ekseninde düşünüldüğünde dini veya etnik benzerliklerin olduğu toplumlar

¹⁸⁹ Nilüfer Oba, *a.g.e.*, s.97.

¹⁹⁰ Simon Anholt, *Competitive Identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions*, Palgrave, 2007, s.26.

¹⁹¹ Yılmaz Esmer, “Siyasal Kültür ve Dış Politika”, *Gelenekten Geleceğe Diplomasinin Dönüşümü*, Burak Küntay (der.), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, Şubat 2018, s.79.

¹⁹² Bahar Rumelili, “Bölgeselcilik ve İnşacılık: Kazanımlar ve Vaatler”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 12, Sayı 46, 2015, ss.169-185.

¹⁹³ Bahar Rumelili, “a.g.m.”, 2015, s.170.

¹⁹⁴ Fuat Keyman, “Kimlik ve Demokrasi”, *Devlet ve Ötesi*, Atilla Eralp (ed.), İletişim Yayınları, 2005, s.218.

arasında kültürel ilişkiler daha kolay ilerletilebilir. Bu doğrultuda kimliğin dış politika aracı olarak kullanılması esası üzerinde kamu diplomasisi süreci belirlenebilir.¹⁹⁵ Kültür tanımlamaları içerisindeki etnik vurgu biyolojik bağlam yerine, kültürel bağlamla ilişkilendirilmektedir. Bununla birlikte ülkeler değerleri, gelenekleri, dili, dini, sanatı ve tarihi açısından da kültürel ayrıma tabi tutulmaktadır.¹⁹⁶ Kimlikler arası bir iletişim süreci olarak nitelendirilen kültürü anlamak için kimliklerin oluşumu ve yansımalarını da tartışmak gerekmektedir. Bir ‘medeniyet tasavvuru’ olarak kültür, insanların düşünce ve davranışlarını şekillendirmektedir.

Kültür bir belleği yansıtır, nesilden nesile aktarılmakta, ilgili toplumun sembelleri üzerinden ortak bir zemin teşkil etmektedir. Dolayısıyla sembeller bir gruba ait olmayı, onun sınırlarının ve anlamlarının savunulmasını içermektedir. Kültürel unsurlar devletlerin değerlerinin tanınması ve yaygınlaştırılmasını sağlamaktadır. Toplumsal değerler; iyi-kötü, doğru-yanlış gibi soyut kavramlarla tanımlanırken, resmi/resmi olmayan davranış kuralları benimsenmektedir. Kültürel çerçevede fikirler ve kültür-sanat öğelerinin değişimi ve eğitim faaliyetlerinin de önemi ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası ilişkilerde sorunların çözümüne yönelik yaklaşımlarda zihinsel arka planda kültürel tercihler yer edinmektedir. Nitekim siyaset bilimi içerisinde kültürel açıklamaların öne çıktığı çalışmalar, kültürün siyasi hususlar ekseninde değerlendirilmesini beraberinde getirmiştir.¹⁹⁷ Bu bağlamda kültür, toplumlar arası iletişimin esası olduğu gibi toplumsal değişimin de katalizörüdür.¹⁹⁸ Öte yandan aktörler arasında kültür ve kültürel değerler davranışları anlama ve düşünceleri etkilemektedir. Kültürel ilişkilerin gelişimi açısından ilgili ülkenin dilini bilme stratejik bir nitelik oluşturmaktadır.

¹⁹⁵ Mehmet Emin Çağırın, “Din ve Uluslararası İlişkiler”, *Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler*, Haydar Çakmak (der.), Platin Yayıncılık, 1.Baskı, 2007, s.374.

¹⁹⁶ Manuel Castells, *The Power of Identity: The Information Age: Economy, Society, and Culture*, Wiley-Blackwell, 2.Baskı, 2009, s.6.

¹⁹⁷ Gabriel A. Almond ve Sidney Verba, *The Civic Culture: Political Culture Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Princeton University Press, 1963.

¹⁹⁸ Fırat Purtaş, “Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 7, Sayı 13, Kış 2013, s.2.

Kültür eksenindeki düşünsel faktörlerle birlikte politikalar inşa edilmektedir.¹⁹⁹ Bu noktada kültürel çevre tarafından toplumun düşünceleri biçimlendirilmektedir. Örneğin; popüler kültür, değişik toplum kesimlerini bir araya getirerek insanların izlediği ve takip ettiği unsurlara göndermede bulunmakta ve toplum yaklaşımını etkilemektedir. Bununla birlikte kültürün metalaşmasını yansıtan popüler kültür, neticede bir sonucu ifade etmekte ve sosyoloji içerisinden türemektedir.²⁰⁰

Kültürel ilişkilerin geliştirilmesi kamu diplomasisine referansla vatandaş diplomasisi yaklaşımıyla da adlandırılmaktadır. Ülke kamuoyu ve dış politika kararlarının uygulama biçimi vatandaş diplomasisini etkilemektedir.²⁰¹ Vatandaş diplomasisinde bireylerin kültür elçisi olarak ülkenin imajını yansıtmaya rolü üstlendiği görülmektedir. Özellikle eğitim faaliyetleri çerçevesinde öğrenci değişim programlarıyla birlikte sosyo-kültürel ilişkiler gelişebilecektir.

Kültürün dış politika ve iletişim ekseninde değerlendirilmesiyle ‘kültürel diplomasi’ kavramı da tartışılmaktadır.²⁰² Kültürel diplomasi toplumlar arası ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla bir ülkenin kültürel kaynakları ve üretiminin dış dünyaya aktarılmasına yönelik bir iletişim sürecini belirtmektedir. Ayrıca kültürel diplomasi, kültürün dış politika tarafından siyasallaştırılmasıdır.²⁰³ Kültürel diplomasi dış politika önceliklerine bağlı bir şekilde kültürel nesnelere ülkeler arasında iş birliğini kurulmasına yardımcı olmaktadır.²⁰⁴

Kültürel diplomasi yaygınlaşabilmek için bilgi teknolojilerine ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla yeni iletişim teknolojilerinin kullanılması kültürel

¹⁹⁹ Manuel Castells, “The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication, Networks and Global Governance”, *AAPSS*, 2008, s.80.

²⁰⁰ Hasan Bülent Kahraman, *Kitle Kültürü Kitlelerin Afyonu*, Agora Yayınları, 2003, s.188.

²⁰¹ Ellen Huijgh, “Changing Tunes For Public Diplomacy: Exploring the Domestic Dimension”, *The Journal of Public Diplomacy*, Vol.2, Iss.1, 2013, s.70.

²⁰² Ien Ang, Yudhishtir Raj Isar ve Philip Mar, “Cultural Diplomacy: Beyond The National Interest?”, *International Journal of Cultural Policy*, Vol.21, Iss.4, 2015, ss.365-381; Hasan Saliu, “The New Nature of Cultural Diplomacy in the Age of Online Communication”, *Journal of Media Critiques*, June 2017, ss.87-96.

²⁰³ Hwajung Kim, “Cultural Diplomacy as the Means of Soft Power in an Information Age”, 2011.

²⁰⁴ Erik Pajtinka, “Cultural Diplomacy in Theory and Practice of Contemporary International Relations”, *Politické Studies*, 2014, s.105.

diplomasiyi kolaylaştıracaktır. Küresel ve yerel değerler kültürel diplomasi sürecinde bir arada yürümektedir. Bu noktada dil, sanat, spor ve turizm gibi faaliyetler kültürel diplomasının en önemli araçlarıdır. Netice itibarıyla kültürel diplomasına yönelik çabalar yumuşak güç niteliğine haiz bir şekilde değerlendirilmektedir.

Kamu diplomasisinin kültürel iletişimle ilgisinden yola çıkılarak ‘kültürel iletişim modelleri’ geliştirilmiştir. ‘Değiş tokuş ve iş birliği’ olarak adlandırılan ilk modelde karşılıklı taraflar eşit haklara sahiptir ve her iki taraf toplumsal ve kültürel sorunları çözmek için bir araya gelmektedir. İkinci model olan ‘bir kültürün yurtdışına tek yönlü transferinde’ ise dış politikayla ilgili merkezlerin faaliyetleri öne çıkmaktadır. ‘Enformasyon’ adlı üçüncü modelde amaç; medya kanalları yoğun biçimde kullanılarak yurt dışında bilgilendirme yapılmaktadır. ‘Öz-tasvir’ yaklaşımı olan dördüncü modelde ise anlama çabaları üzerinden diğer ülkenin mevcut durumuyla ilgili analiz gerçekleştirilmektedir.²⁰⁵

Kamu diplomasisinde kültürel faaliyetler olarak; turizm, sanat, müzik, eğitim, sinema, dizi, spor, gastronomi, moda başlıkları öne çıkmaktadır.²⁰⁶ Sosyal ve kültürel faaliyetler toplumlar arası diyalogun artırılması açısından oldukça kritiktir. Özellikle ülkelerin kimlik aidiyetlerinin farklılığı üzerinden düşünüldüğünde karşılıklı ilişkilerin etkilenmesi kaçınılmazdır. Uluslararası düzeydeki sportif faaliyetler ve bu faaliyetlerde elde edilen başarılar ülke imajı üzerinde pozitif sonuçlar oluşturmaktadır. Ayrıca sinema ve dizi faaliyetleri de halklar arasında tanınırlığı arttırıp ilgili ülkeye ekonomik çıktılar da sağlamaktadır. Kültürel ilişkilerin geliştirilmesine yönelik ülkelerle ilgili tanıtım günleri düzenlenmesi de toplumlar arasındaki iletişim sürecini yoğunlaştıracaktır.

Sonuç olarak kültürel ilişkiler ekseninde iletişime geçilmek istenen halkın kültürel unsurlarını öğrenmek başarılı kamu diplomasisi için elzemdir. Nitekim kamu

²⁰⁵ Sema Yıldırım Becerikli, *Uluslararası Halkla İlişkiler*, Nobel Yayınları, 2005, s.19.

²⁰⁶ İsmail Ermağan ve Aybars Karcı, “Avrupa Birliği ve Yumuşak Güç Uygulamaları”, *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler*, Ayhan Nuri Yılmaz ve Gökmen Kılıçoğlu (der.), Nobel Yayın, 2018, s.414.

diplomasisi yoluyla politikaların karşı tarafa anlatılması, iletişimde olunan toplumun özelliklerini ve hassasiyetlerini bilmeyi gerektirmektedir. Kültürel benzerliklerle ve evrensel değerlerle birlikte kamu diplomasisi sürecinde etkinlik sağlanabilir.

1.2.4.5. Eğitim Faaliyetleri

Sosyo-kültürel faaliyetler içerisinde de değerlendirilebilen eğitim faaliyetleri kamu diplomasisi uygulama aracı mahiyeti de teşkil etmektedir.²⁰⁷ Eğitim, yüksek öğrenimde uluslararası eğitim faaliyetleri toplumlar arası ilişkilerde ortak bir zemin kurulması hususunda etkili araçlardandır. Bu noktada toplumlar arası bağ kurma sağlanarak sosyal çerçevede bir yumuşak güç aracı teşkil edilebilir. Özellikle kamu diplomasisi sürecinde ilişki inşası eğitim faaliyetleri yoluyla geliştirilebilir.

Değişim programları, burslar ve dil eğitimi gibi çalışmalar, eğitim faaliyetleri çerçevesinde görülebilir. Ayrıca eğitim faaliyetleri ülke imajını da etkilemektedir. Nitekim uluslararası eğitim alan kişiler kendi ülkesini ilgili ülkede temsil etmektedir. Eğitim faaliyetlerini gerçekleştirme hususu ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle de ilişkilidir.²⁰⁸ Dolayısıyla ekonomik açıdan gelişmiş ülkeler bu hususta dava avantajlı bir konuma sahiptir.

Küresel ölçekte geliştirilen yeni eğitim çalışmalarıyla birlikte eğitimin niteliğini artırılabilir. Ayrıca eğitim faaliyetleri ülkeler arasında insan kaynağının gelişimini ve toplumların birbirini tanımasını kolaylaştırmaktadır. Öğrenci değişim programları doğrultusunda öğrenciler ilgili ülkenin toplumsal yapısını, insanların günlük yaşayışını, değerlerini ve kültürel özelliklerini anlama ve tanıma fırsatı yakalayacaklardır. Sonrasında bu durum halklar arası ilişkilere de yansıtacaktır.

²⁰⁷ Abdullah Özkan, “Strategic Practices of Public Diplomacy Policies in Educational Field and Turkey’s Potential for Cultural Diplomacy”, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 176 (2015), ss.35-43.

²⁰⁸ Bkz. Maria Vaxevanidou, “Education as Public Diplomacy: How to Build and International Image in Education”, *Journal of Media Critiques*, Vol.4, No.14, 2018, ss.55-70.

Eđitim faaliyetleri dűşünce ve bilginin transferini sağlamaktadır. Őlkeler arasında ortak ders műfredatlarının geliştirilmesi, değişim programları ve burslar yoluyla eğitim alanındaki işbirliği ve diyalog ortamının kamu diplomasisi açısından etki göstereceği aşıkardır.²⁰⁹ Özellikle ilişkilerin ilerletilmesinin hedeflendiği Őlkelerde dil öğretim merkezlerinin bulunması etkili bir araç olarak değerlendirilmektedir.²¹⁰ Zira halklar arasındaki tanıtım sürecinin eğitim faaliyetleri yoluyla daha kolay hale getirilebilir.

Sonuç olarak eğitim faaliyetleri kalıcı ve çok boyutlu bir niteliğe haizdir. Ayrıca eğitimin kalitesi Őlkenin ekonomik gücü/kapasitesi üzerinde de etki unsurudur. Dolayısıyla eğitim faaliyetleri, sosyo-kültürel yapı üzerine doğrudan diğer alanlar üzerine dolaylı bir etkiye sahip olup, kamu diplomasisinin anlama, anlatma ve ilişki inşası süreci daha nitelikli bir şekilde yürütölmesini kolaylaştırmaktadır.

1.2.4.6. Ekonomik Faaliyetler

Uluslararası ekonomik ilişkiler, siyasal ve sosyo-kültürel faktörlerle birlikte ele alınmaktadır. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde blok anlayışının çökmesi ve neoliberal politikaların ağırlık kazanmasıyla Őlkeler arasındaki ticaret, yatırımlar ve sermaye akışları da etkinlik oluşturmuştur. Őlkelerin ekonomik büyüklükleri küresel sistemdeki ağırlıklarını ve güç mücadelelerini şekillendirmiştir. Maddi unsurlar çerçevesinde gelişen güç perspektifi sert güç tartışmalarını da beraberinde getirerek ekonomi, uluslararası ilişkilerin temel gündemi haline almıştır. Özellikle ekonomik işbirliği anlaşmalarıyla Őlkeler arasında uzun vadeli aktif bir süreç ortaya çıkmaktadır. Ekonomik ilişkilerde eşit işbirliği/ortaklık ve kazan kazan yaklaşımı esastır. Ayrıca ticari ilişkilerin artırılması, ilgili toplumlar arasındaki diyalogu olumlu anlamda etkilemekte ve kamu diplomasisi sürecinin diğer uygulamaları üzerinde pozitif faktör niteliği taşımaktadır.

²⁰⁹ Nergiz Özkural Köroğlu, a.g.ç., 2011.

²¹⁰ R. S. Zaharna, loc.sit.

Ekonomik ilişkiler ekseninde markalaşma, kamu diplomasisi politikaları için oldukça önemlidir. Günümüz uluslararası sistemi içerisinde devletler özellikle ekonomik olarak diğer devletler rekabet edebilmek için kendi markalarını oluşturmak zorundadırlar.²¹¹ Dolayısıyla dünya pazarında etkinlik için markalaşma gerekmektedir.²¹² Marka kimliği inşası bir dizi pazarlama ve satış faaliyeti olarak görülebilir. Marka kimliği/markalaşma salt ekonomik süreci öne çıkarmayıp, uluslararası açıdan değerlendirildiğinde sosyo-kültürel yansımalarıyla birlikte ülke imajının oluşturulmasını etkilemektedir. Markalaşma süreci için kamuoyunun bilinçlendirilmesi, ilgili toplumlarla iletişim köprülerinin kurulması elzemdir. Bu doğrultuda fikrinsel bir süreç olarak ulus markalama milli, kültürel ve ekonomik değerlerin dünyaya tanıtılması açısından araştırma ve uygulama alanı haline gelmiştir.

Küreselleşmeyle birlikte ülkelerin sahip oldukları bilim ve teknolojiyi, zengin doğal kaynaklarını, refah düzeylerini, tarih ve kültürlerini diğer ülkelere karşı temsil edip tanıtmak amacıyla ulus markalama kavramı kullanılmıştır.²¹³ Markalaşma; ülkeleri rekabette, yeniliklerde, değer üretiminde farklılaştırmaktadır. Ulus imajı olarak da adlandırılan ulus markalama, ülkenin siyasi ilişkilerini de etkileyebilecektir.²¹⁴

Ulus markalama hususunda özel firmalar yoluyla piyasada menşei ülke etkisi öne çıkar ve ulusların sahip oldukları markalar, toplumlar arası ilişkileri olumlu anlamda şekillendirme kapasitesi barındırır.²¹⁵ Ayrıca konuyla ilgili niceliksel ölçümlenin yapılabilmesi amacıyla ülke markası endeksi çalışmaları gelişme göstermiştir. Endeks; ülkelerin değer sistemi, yaşam kalitesi, iş potansiyel, kültür, turizm, ürün üretimi gibi

²¹¹ Gonca Yıldırım, *a.g.e.*, s.199.

²¹² Simon Anholt, "Engagement Public Diplomacy in a Globalised World", *CW Print Group*, 2008, s.31.

²¹³ Rebecca Hjortegaard Hansen, "The Narrative Nature of Place Branding", *Place Branding and Public Diplomacy*, 6(4), November 2010, ss.268-279.

²¹⁴ Bilal Karabulut, "Uluslararası İlişkilerde İmaj Yönetimi: Ulus Markalaşması Örneği", *ANKASAM*, Aralık 2018, 2(2), s.184, ss.169-192.

²¹⁵ Gaye Aslı Sancar, "Kamu Diplomasisinde Sosyal Medyanın Önemi", *Uluslararası İlişkiler Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Uluslararası İletişim Perspektifi*, (Ed.) Burcu Sunar Cankurtaran, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, Nisan 2016, s.116.

kavramlar çerçevesinde oluşturulmaktadır.²¹⁶ Bununla birlikte ülke firmalarının marka değerleri üzerinden çalışmalar da yapılmaktadır.²¹⁷

Ulus markalama kavramının ekonomik temel olmak üzere sosyo-kültürel ve algı yönetimi çerçevesinde karşılık bulduğu söylenebilir. Kamu diplomasisiyle bağlantısı ulus markalamanın toplumlar arası ilişkilerin geliştirilmesini kolaylaştırmasıdır. Özellikle kamu diplomasisi uygulamalarının işlevselliği markalaşma stratejileri için de gereklidir. Bu süreç kamu diplomasisi araçlarının etkin olarak kullanılması, imajın kurulması, ilişki inşası ve kitle iletişimle birlikte karşılıklı fayda anlayışı gözeterek uzun vadede gerçekleşmektedir.

Sonuç olarak kamu diplomasisinin doğru bir şekilde yürütülmesi devletlerin kurumsallaşma ve belirli ekonomik düzeye erişmeleriyle mümkündür. Bu noktada ekonomi gelişmişlik düzeyi ve demokrasi arasındaki bağlantı da vurgulanmalıdır.²¹⁸ Diğer yandan kamu diplomasisi sürecinde hedef ülkede istikrarsızlığın olması, faaliyetlerin etkin bir şekilde yürütülmesini engelleyebilir. Kamu diplomasisinde ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi uzun vadeli bir süreci gerektirmektedir. Kamu diplomasisinin söz konusu uygulama araçları ve ekonomik ilişkilerin gelişmesi arasında birbirlerini etkileme kapasitesi bulunmaktadır. Sert güç faktörü olan ekonomik ilişkilerin gelişimi, yumuşak güç faktörü olan sosyal ve kültürel ilişkilerle uyumlu bir şekilde gerçekleşmelidir.

1.2.4.7. Askeri Faaliyetler

Tarihsel süreç içerisinde devletler arası güç mücadeleleri sert gücün aracı olarak görülen askeri unsurlar üzerinden şekillenmiştir. Nitekim uluslararası ilişkilerde güvenlik hususu birincil gündem konusu içerisinde yer almıştır. Özellikle Birinci ve

²¹⁶ FutureBrand, “Country Brand Index 2014-2015”, s.9, <https://www.futurebrand.com/uploads/Country-Brand-Index-2014-15.pdf> (Erişim: 11.10.2019).

²¹⁷ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.brandfinance.com/>

²¹⁸ Cengiz Erisen ve Evren Celik Wiltze, “Dividenceness, Institutions and Economic Performance: A Cross-National Analysis of Democratic Stability”, *Social Indicators Research: An International and Interdisciplinary Journal for Quality of Life Measurement*, Springer, Vol.132(3), July 2017, ss.1145-1161.

İkinci Dünya Savaşları dünya tarihinde geçen yüzyıla damgasını vurmuştu. Soğuk Savaş sonrasında ise uluslararası siyasetin değişen güvenlik gündemi, askeri ilişkiler üzerinde de değişim yaratmıştır. Bu doğrultuda devletler arası savaş ihtimalinin yerini ülke içi ve bölgesel düzeyde çatışmalar almıştır. Bununla birlikte uluslararası ilişkilerin gündemi çok boyutluluk arz etmiş, işbirliği konuları çeşitlenmiştir. Siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel konuların dışında askeri hususlar üzerinden de iş birliğine ihtiyaç duyulmuştur. Nitekim ülke içi veya bölgesel sorunların/çatışmaların çözümü açısından askeri destek sağlanmasına dikkat çekilmiştir. Dolayısıyla askeri faaliyetler çerçevesindeki insani yardımlar, eğitim programları kamu diplomasisi uygulamaları ekseninde görülmektedir.²¹⁹ Ayrıca üst düzey askeri yetkilileri arasında ikili ve çok taraflı temasların oluşturulması, ikili savunma işbirliği anlaşmaları, askeri teknik konularda destek, askeri personel değişimi, askeri ekipman destekleri de kamu diplomasisi çerçevesinde değerlendirilmektedir.²²⁰ Özellikle çatışma çözümleri konusunda askeri desteklerle ülkelerin güvenlik sorunlarına çözüm geliştirilmesi, kamu diplomasisi uygulayıcısı ülkenin muhatap toplum nezdindeki imajının güçlenmesini de sağlayabilecektir.

Küreselleşmenin yoğunlaşmasıyla birlikte güvenlik gündeminin özellikle terörizm üzerinden tüm toplumları etkiler bir hal alması, asimetric tehditlere karşı politikalar üretilmesini gerekli kılmıştır. Güvenliği sağlanmasıyla birlikte diğer alanlardaki ilişkiler ilerletilebileceği vurgulanmalıdır. Ayrıca askeri uygulamalar insani diplomasinin gelişimi için de belirleyicidir. Kriz bölgelerindeki sorunların çözümü noktasında etkin katılım ve insani hassasiyetleri vurgulayarak hareket etmek bunun göstergesidir.

Barış gücü operasyonlarıyla birlikte askeri gücün rolü ve önemi giderek artmaktadır. Askeri faaliyetlerin güvenlik ortamını sağlamasıyla birlikte toplumlar arası ilişkilerin gelişmesi üzerindeki engel ortadan kalkmaktadır. Ayrıca askeri güç

²¹⁹ Bkz. Haluk Karadağ, "Forcing the Common Good: The Significance of Public Diplomacy in Military Affairs", *Armed Forces & Society*, Vol.43(1), 2017, ss.72-91.

²²⁰ Göran Swistek, "The Nexus Between Public Diplomacy and Military Diplomacy in Foreign Affairs and Defense Policy", *Connections*, Vol.11, No.2, Spring 2012, ss.81-82.

arka planda tutularak ekonomik, kültürel ve insani ilişkiler de ilerletilebilir.²²¹ Dolayısıyla askeri uygulamalar toplumlar arası ilişkiler için uygun bir zemin oluşturarak kamu diplomasisi sürecini desteklemektedir.

1.2.4.8. Sivil Toplum ve Uluslararası Faaliyetler

Sivil toplum kolektif amaçlara binaen devletten bağımsız hareket eden bir yapıyı teşkil etmektedir. Diğer bir ifadeyle sivil toplum özel alan ile devlet arasında aracı niteliğindedir.²²² Sivil toplum faaliyetleri demokrasinin inşası ve güçlendirilmesi için gereklidir.²²³ Dolayısıyla sivil toplum demokrasiyi geliştiren ve devlet müdahalesinin dışında kalan özerk bir alandır.²²⁴ Sivil toplum, resmi otorite ile rol paylaşımı içerisinde işbirliğine açıktır.²²⁵

STK'ların yönetim yapılarının esnekliği daha hızlı iletişim sürecini öne çıkarmaktadır. STK faaliyetleri hukuk sistemi içerisinde değerlendirilmeli ve meşruiyet kurulmalıdır. STK'ların çalışma usullerinde şeffaflık ve katılım olmalıdır. Sivil toplum inisiyatifleri olarak düşünce kuruluşlarının akademik çalışmaları da önemlidir. Neticede STK bireyin çevresiyle iletişimini geliştirip toplumla olan bütünleşmesini kolaylaştırmaktadır. Sivil toplum kavramının kullanımı yaygınlaştıkça, siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda aktörlerin etkinliği genişlemiştir.

Devletin aktörünün yönlendirmesi dışında sivil toplum aktörü sosyo-kültürel etkinlikleri öne çıkararak, rızaya dayalı ve gönüllülük esasıyla hareket etmektedir. STK'ların kamu diplomasisine yönelik faaliyetleri meşruluk ve etkinlikle ölçülebilir.²²⁶ Ayrıca kamu diplomasisi sürecinde iletişimin kurulması açısından hedef kitlenin anlaşılmasından sonra STK'ların misyonu halktan halka iletişimi sağlamaktır.

²²¹ Beril Dedeoğlu, a.g.e.

²²² Ali Yaşar Sarıbay, *Kamusal Alan Diyalojik Demokrasi Sivil İtiraz*, Alfa Yayınları, 2000, s.58.

²²³ David Lewis, "Civil Society in African Contexts: Reflections on the Usefulness of a Concept", *Development and Change*, 33(4), 2002, s.574.

²²⁴ Gaye Aslı Sancar, "a.g.e.", 2012, s.21.

²²⁵ Orhan Battır, *İnsani Diplomasi*, Çizgi Yayınları, 2017, s.44.

²²⁶ Teresa La Porte, "The Legitimacy and Effectiveness of Non-State Actors and the Public Diplomacy Concept, Public Diplomacy Theory and Conceptual Issues", *ISA Annual Convention*, 1-4 April 2012, s.1.

STK faaliyetleri ilgili ülkenin hükümet politikalarıyla benzerlik taşırsa daha başarılı bir süreç yürütülebilir. Nitekim STK faaliyetleri hükümet politikalarına oldukça bağlıdır. Ayrıca STK'ların hareket kapasiteleri hükümet politikalarıyla mümkündür. Örneğin; iki ülke arasında diplomatik krizlerin yaşanması STK'ların da hareket kapasitelerini de azaltacaktır. Dolayısıyla STK'ların hem uluslararası ilişkiler açısından hem de kamu diplomasisi çerçevesindeki etkisinin sınırlılığı söz konusudur.

Uluslararası gelişmelerin önem kazanmasıyla birlikte çözüm konusunda devletler arasında işbirliği mekanizmalarına duyulan ihtiyaç artmıştır. Bu bağlamda küresel toplum nezdinde diyalog faaliyetlerinin uluslararası kuruluşlarla birlikte daha yararlı ve kalıcı olacağından hareket edilmektedir. Devletler arasındaki güvenlik sorunları başta olmak üzere ekonomik ve sosyal alanda geliştirilecek ilişkilerle birlikte toplumlar arasındaki 'bariyerlerin' ortadan kalkacağı düşüncesi hakimdir. Bu minvalde özellikle günümüz iletişim çağı içerisinde kamu diplomasisi açısından uluslararası kuruluşların misyonu değerli bir nitelik teşkil etmektedir.

Birleşmiş Milletler (BM) başta olmak üzere siyasi, ekonomik ve bölgesel kuruluşların faaliyetlerinin toplumlar üzerindeki etkisi ve uluslararası gündemi belirleme hususundaki önemi ortadadır. Olağanüstü durumlarda uluslararası kuruluşlar nezdinde atılacak adımların ve alınacak inisiyatiflerin ilgili toplumlarda bulacağı karşılık kamu diplomasisi sürecine pozitif doğrultuda bir yön verecektir. Özellikle uluslararası kuruluşların normatif özellikleri dünya kamuoyu nezdinde önemli bir referans kaynağı olup, müşterek bir yaklaşım kurulmasına da yardımcıdır.

1.2.5. Yeni Kamu Diplomasisi Yaklaşımı

Kamu diplomasisiyle ilgili gelişen 'yeni kamu diplomasisi' anlayışının geleneksel kamu diplomasi yaklaşımından farklılıkları tartışılmaktadır. 'Yeni' vurgusuyla kavramla ilgili tartışmalara yönelik katkılar kastedilmektedir. Yeni kamu diplomasisi kavramının ortaya çıkış sürecinin ana etkenleri arasında iletişim ve

teknoloji sektöründe yaşanan değişimle birlikte kullanılan araçlarda artış yaşanması gösterilebilir. Bununla birlikte devletlerin iç ve dış kamuoylarıyla olan ilişkilerinin daha fazla önemsenmesiyle birlikte dünya üzerindeki gelişmelerin çok karmaşık seyretmesi daha kapsamlı kamu diplomasisi anlayışını gerektirmiştir.

Geleneksel kamu diplomasisinde tek yönlü mesajlar benimsenirken, yeni kamu diplomasisiyle birlikte mesajların ve faaliyetlerin tasarlanmadan önce araştırılarak ‘karşılıklı anlayışa dayalı’ bir iletişim biçimi hedeflenmektedir.²²⁷ Dolayısıyla yeni kamu diplomasisi anlayışında iki yönlü iletişim daha fazla öne çıkmaktadır. Özellikle bu durumda gündem belirleme hususunda aktörlerin etkisinin artmasının önemi büyüktür.²²⁸ Yeni kamu diplomasisinde iletilerin/mesajların içeriği de çeşitlenmektedir. Ayrıca itibar yönetiminin sürekli/sürdürülebilir hale getirilmesi gerekmektedir. Yeni kamu diplomasisi anlayışının başarısı için bölümlendirilmiş ve iyi tanınmış hedef kitleye ihtiyaç duyulmaktadır.

Kamu diplomasisi 2.0²²⁹ olarak da adlandırılabilen yeni kamu diplomasisi anlayışında teknolojik araçların yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Kitleli medyanın aksine kişiselleştirilmiş (sosyal) medyanın etkinliğinin artması yeni kamu diplomasisinin destek noktasını teşkil etmektedir. “Web 2.0” olarak da adlandırılan bu süreçte insanların etkileşiminin yoğunlaşmasıyla toplumlar arası ilişkiler kolaylaşmakta, çok boyutlu bir hal almaktadır.

Yeni kamu diplomasisinde devletlerin dışında devlet dışı aktörler de bulunmaktadır.²³⁰ Ancak denetim ve koordinasyon gerekliliğinden devlet aktörünün bu sürecin temel yürütücüsü olduğu vurgulanmaktadır.²³¹ Aktör çeşitliğiyle birlikte, yeni iletişim teknolojilerinden faydalanmak, ülke markalama gibi kavramların

²²⁷ Gaye Aslı Sancar, “a.g.e.”, 2012, s.99.

²²⁸ James Grunig, “Two-Way Symmetrical Public Relations, Handbook of Public Relations”, *Handbook of Public Relations*, Robert L. Heath (ed.), Sage Publications, 2000, ss.11-30.

²²⁹ Amelia Arsenault, “Public Diplomacy 2.0”, *Toward a New Public Diplomacy: Redirecting US Foreign Policy*, Philip Seib (ed.), Palgrave Macmillan, 2009, ss.135-151.

²³⁰ Jan Melissen, “The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice”, *The New Public Diplomacy*, Jan Melissen (ed.), Palgrave, 2005, ss.11-13.

²³¹ Ingrid d’Hooghe, *op.cit.*, s.21.

kullanılması, halklar arası karşılıklı interaktif bir sürecin tercih edilmesi, yukarıdan aşağı yayılan bir enformasyon akışı yerine simetrik bir iletişimin tercih edilmesiyle yeni kamu diplomasisi uygulamaları gerçekleştirilmektedir.²³²

Yeni kamu diplomasisi anlayışında ilgili toplumlarla güvene dayalı uzun dönemli ilişki kurulmalıdır.²³³ Kamu diplomasisi uygulamalarında zaman aralığı esas alınmaktadır. Saat/günlük eylemleri içeren reaktif, haftalar/aylarca eylemleri içeren proaktif, daha uzun süre eylemleri içeren ilişki inşası şeklinde üç boyut üzerine inşa edilmektedir.²³⁴

Kamu diplomasisi yukarıdan aşağıya bir iletişim süreci olarak gelişse de, neticede başarı hususunda aşağıdan yukarıya geri bildirim yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda toplumla olan iletişim süreci; sosyal, politik ve teknolojik bir şekilde sürdürülmektedir.²³⁵ Yeni kamu diplomasisi arasında kavramsal farklılıklar yerine araç farklılıkları öne çıkmaktadır. Özellikle güç kapasitesinin önemi ortaya konulmaktadır. Aşağıdaki tabloda; anlatma, güç kapasitesi, araçlar, anlatma ve geri bildirim düzleminde yeni kamu diplomasisi süreci açıklanmaktadır.

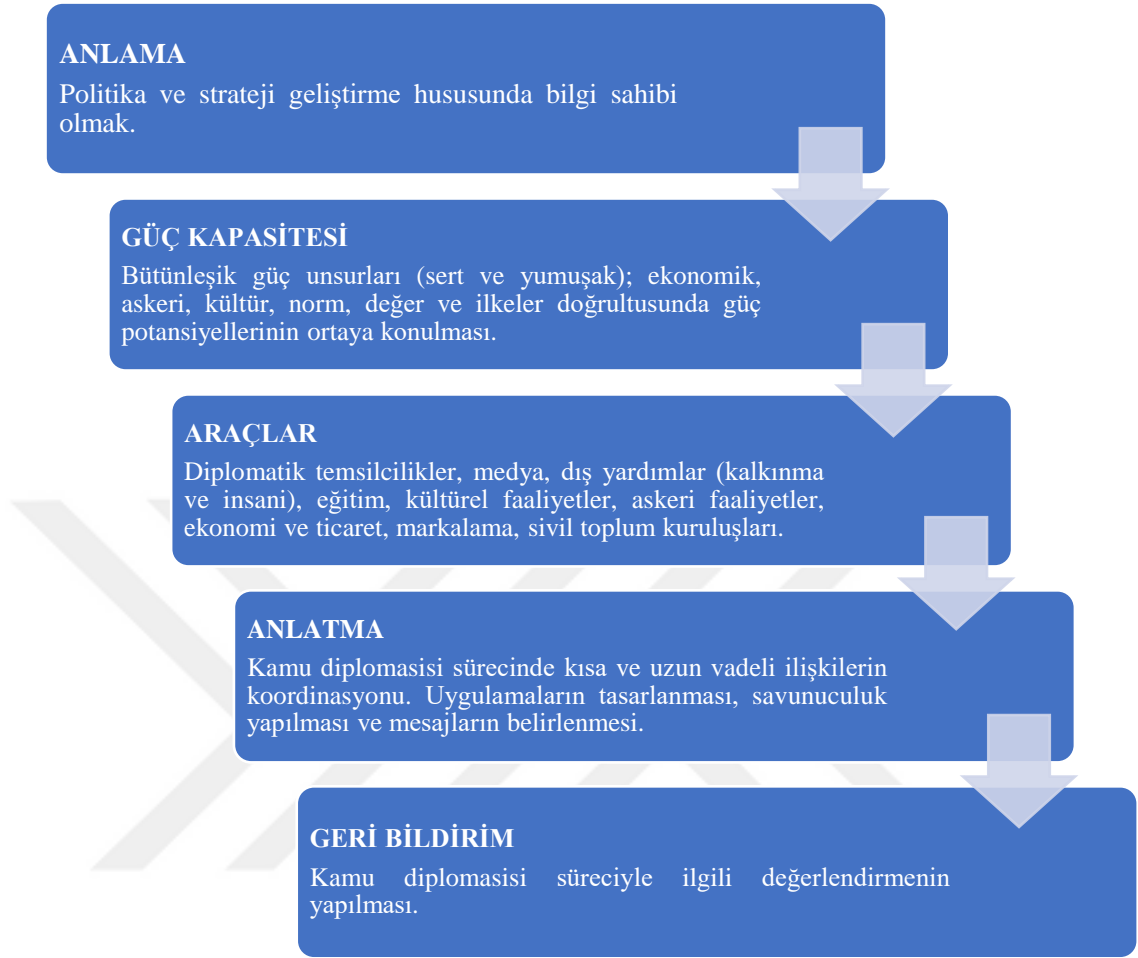
---

²³² Nicholas J. Cull, *op.cit.*, 2009, s.14.

²³³ Jan Melissen, *op.cit.*, s.5.

²³⁴ Mark Leonard, Catherine Stead ve Conrad Smewing, *loc.cit.*

²³⁵ Ingrid d'Hooghe, *op.cit.*, s.18.

Şekil 3: Yeni Kamu Diplomasisi Geliştirme Süreci²³⁶

²³⁶ Yazar tarafından oluşturulmuştur.

BÖLÜM II: 11 EYLÜL SONRASI DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE KAMU DİPLOMASİSİ VE TÜRKİYE – SAHRAALTI AFRİKA İLİŞKİLERİ

Tez çalışmasının bu bölümünde 11 Eylül saldırıları sonrası Türk dış politikasının kamu diplomasisi ekseninde değerlendirmesi yapılmaktadır. Öncelikle 11 Eylül saldırılarının önemi ve güvenlik alanına yapmış olduğu etki incelenmektedir. Bu bağlamda 11 Eylül saldırılarının uluslararası güvenlik yapısı içerisinde Türk dış politikası üzerindeki yansımaları tartışılmaktadır. Kamu diplomasisi düzleminde bazı dünya ülkelerinin SAA bölgesi ülkeleriyle olan ilişkilerine de değinilmektedir. Ayrıca 11 Eylül saldırılarının tezin inceleme alanı olan kamu diplomasisiyle ilişkisinin boyutu da analiz edilmektedir. Sonuç olarak, 11 Eylül öncesinde ve sonrasında Türkiye’nin kamu diplomasi politikaları kavramlarla ve uygulamalarla açıklanmaya çalışılmaktadır. Tarihsel süreçteki farklılıklar çerçevesinde 11 Eylül sonrası Türk dış politikasında benimsenen yaklaşım ve retoriklerin de kamu diplomasisi açısından önemi ele alınmaktadır.

2.1. 11 Eylül ve Uluslararası Sosyal Yapı

11 Eylül 2001’de ABD’de Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon’a dört uçakla kamikaze saldırıları yapılmıştır. Saldırıların sonucunda üç bine yakın insan yaşamını yitirmiş, altı binden fazla insan yaralanmıştır. Saldırıların sorumlusu olarak El Kaide terör örgütü gösterilerek, 16 Eylül 2001’de ABD Başkanı George W. Bush yaptığı açıklamasında saldırılara ABD’nin askeri karşılık vereceğini belirtmiş bu savaşın uzun süreceğine dikkat çekip şöyle bir tanımlama yapmıştır: *“Bu haçlı savaşı, terörizmle savaş zaman alacak.”*²³⁷ 20 Eylül 2001’de Kongre’de Bush’un ‘ya bizimlesiniz ya da teröristlerle’ sözü bu süreçte ABD’yle birlikte aktif olarak yer alan ve yer almayan ülkelere kesin mesaj niteliği taşımıştır.²³⁸ Soğuk Savaş sonrası dönemde tek kutupluluğu öne çıkaran görüşlerin yerine uluslararası sistem sorgulaması yapılarak çok kutupluluk yaklaşımı gelişmiştir. Nitekim bu durum Soğuk Savaş sonrasında

²³⁷ News Releases www.whitehouse.gov White House, 2001.

²³⁸ Ken Booth ve Tim Dunne (eds.), *Worlds in Collision*, Palgrave Macmillan, 1.Edition, 2002, s.2.

sistemin nasıl şekilleneceğine yönelik görüşe karşı taban oluşturmuştur. Ancak 11 Eylül saldırıları sonrasında esasında çok kutuplu anlayış yerine “terörizme karşı olan ve teröre destek veren devletler” ayrımının yapılması ‘ittifak anlayışının’ sürdürülmek istendiğinin göstergesidir.

11 Eylül’le birlikte uluslararası ilişkilerde değişen güvenlik anlayışı, terörizm olgusuna yönelik tartışmaları yoğunlaştırmıştır.²³⁹ Bu minvalde terörizmle ilgili tehdit tanımlamaları yapılmıştır. ABD tarafından NATO tarihinde ilk kez 5. maddesinin hayata geçirilmesiyle birlikte müdahale gerekçesine meşruiyet sağlanmıştır. Bu bağlamda uluslararası düzeni koruma söylemi öne çıkarılırken, ABD’nin müdahalesinin meşruiyeti ilgili tartışmalar da gelişmiştir.²⁴⁰

“Demokrasi ihracı” söylemi üzerinden 7 Ekim 2001 tarihinde başlayan Afganistan ve 20 Mart 2003 tarihinde Irak müdahaleleriyle görüldüğü gibi 11 Eylül’e askeri yöntemlerle karşılık vermek olarak değerlendirilen 12 Eylül perspektifi ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte terörizmin salt geleneksel askeri yöntemlerle yok edilemeyeceği düşüncesi tartışılmıştır.²⁴¹ 11 Eylül’ün başta ABD olmak üzere dünya kamuoyu tarafından nasıl algılandığı ve uluslararası sistemi nasıl etkilediği oldukça önemlidir. Ayrıca ABD’nin 11 Eylül sonrası politikalarını devlet merkezli ve güvenlik eksenli kurgulaması, ayrıştırıcı ve kimlik odaklı bir yaklaşımı öne çıkarmış, bu minvalde ideolojik çatışma ortamı gelişmiştir.²⁴²

1990’da SSCB’nin yıkılışı sonrasında ABD’nin yükselişine eleştirel biçimde yaklaşılması, neoliberal düzlemde uluslararası ekonominin yapısının değişmesi ve aşırı eğilimlerin daha fazla artış göstermesi gibi etkenler, 11 Eylül’ün sebepleri kapsamında değerlendirilmiştir.²⁴³ 11 Eylül saldırıları “asimetrik” bir niteliğe sahip

²³⁹ Nergiz Özkural Köroğlu, *a.g.ç.*, 2015, s.82.

²⁴⁰ Bkz. Fatma Taşdemir, “Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Ülkeleri Dışında Münferiden Kuvvete Başvurma Yetkisi”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler A.B.D., Doktora Tezi, 2005.

²⁴¹ Richard Falk, “9/11 & 9/12 + 10=ABD, El Kaide ve Dünya”, *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Abdurrahman Babacan (ed.), Pınar Yayınları, Eylül 2011, ss.47-48.

²⁴² Fuat Keyman, “11 Eylül, Kimlik ve Demokratik Dünya Düzeni”, *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Abdurrahman Babacan (ed.), Pınar Yayınları, Eylül 2011, s.66.

²⁴³ Richard Falk, *a.g.ç.*, ss.45-46.

olup, uluslararası sistemin yapısında büyük değişimlere yol açmıştır. Saldırıları sonrası askeri hususların ön plana çıkmasıyla birlikte devlet aktörü önemsenmiş ve ulus devlet sistemi güçlenmiştir. Dolayısıyla saldırılarla birlikte devletin halkı koruma ve güveni sağlama rolü ağırlık kazanmıştır.

11 Eylül 2001 saldırıları öncesinde ortaya konulan Medeniyetler Çatışması²⁴⁴ tezi, saldırı sonrası tartışmalarda öne çıkmıştır.²⁴⁵ Medeniyetler Çatışması düşüncesi dünya üzerindeki sekiz temel uygarlığın; Afrika, Batı, Hint, İslam, Japon, Konfüçyüs, Latin Amerika ve Slav-Ortodoks öne çıktığını ve bu medeniyetlerin çatışma içerisinde yer alacağını ve dünya siyasetinin bu çatışmalar üzerinden gelişeceğini iddia etmiştir. Nihayetinde 21. yüzyıl uluslararası ilişkilerinde Batılı ve Batılı olmayan medeniyetler arasındaki çatışma ortamı yaygınlık kazanacaktır.

11 Eylül saldırıları sonrasında ABD'nin terörizmle savaşını açık uçlu olarak belirleyip tehlikeli addettiği devletlere müdahale hakkını kendinde görmesi çatışma ortamının büyümesine sebep teşkil etmiştir.²⁴⁶ Dolayısıyla ABD'nin uluslararası ilişkilerdeki dost-düşman ayrımı kimlik ve kültürel sınıflama içerisinde yapılmakta, ABD kendi hegemonyasını askeri güvenlik ve demokrasi söylemleriyle yeniden üretmeyi amaçlamaktadır.²⁴⁷ Sonuçta terör örgütlerinin saldırılarının devletlere mal edilmesi anlayışı üzerinden uluslararası siyasette yeni kutuplaşma ortamı oluşturulmuştur.

11 Eylül 2001 terör saldırılarının bir değişim faktörü olmasından hareketle, uluslararası ilişkileri nasıl etkilediği üzerinden tartışmalar artmıştır.²⁴⁸ 11 Eylül sonrasında esasında güvenlik konularının diğer alanlar üzerindeki etkisi daha fazla görülmüş ve devletlerin güvenliklerini nasıl sağlayacakları üzerine odaklanılmıştır.

²⁴⁴ Samuel Huntington, "Clash of Civilizations", Foreign Affairs, 1993.

²⁴⁵ Engin I. Erdem, "Medeniyetler Çatışması Tezi ve 11 Eylül", *11 Eylül Öncesi ve Sonrası*, Bülent Aras ve Gökhan Bacık (haz.), Etkileşim Yayınları, 2.Baskı, Şubat 2007, ss.73-108.

²⁴⁶ Barry Buzan, "Who May We Bomb?," *Worlds in Collision*, Ken Booth and Tim Dunne (eds.), Palgrave Macmillan, 1.Edition, 2002, s.85.

²⁴⁷ Fuat Keyman, "11 Eylül Sonrası Dünya, Türkiye ve Dış Politika", *Foreign Policy*, Aralık 2003.

²⁴⁸ Hakan Aydın, "Eleştirel Yaklaşım ve Galler Okulu: 11 Eylül 2001 Terörist Saldırılarının Etkisinde Toplumsal Güvenlik" *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kuramları ve Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar*, Sibel Turan ve Nergiz Özkural Köroğlu (ed.), Transnational Press London, 2018, ss.135-148.

Ayrıca bu süreçte kültür ve dinin çatışmanın sebebi olarak addedilmesi ideolojik ayrışmaları ortaya çıkarmıştır. Örneğin; ABD’de mağazalarda “*Asla unutmayacağız.*” sloganının kullanılması halk arasında intikam alınmasına yönelik düşünceleri yoğunlaştırmıştır.²⁴⁹ Ayrıca 26 Ekim 2001 tarihli ABD Vatansever Yasası’nda da yer alan bazı uygulamalar toplum içerisindeki ayrışmanın boyutunu göstermektedir.

ABD yönetimi düzeyindeki yaklaşıma bakıldığında Irak müdahalesinden sonra Bush, dönemin Filistin Devlet Başkanı Mahmut Abbas’la görüşmüş ve şunu söylemiştir: “*Tanrı bana El Kaideyi vurmamı söyledi ve ben de onları vurdum. Ve sonra Saddam’ı vurmamı emretti ki onu da vurdum ve şimdi Ortadoğu’daki sorunu çözmeye kararlıyım.*”²⁵⁰ Söz konusu bu söylem, dini referanslarla hareket edildiğini göstermektedir.

11 Eylül sonrasında doğru iletişim yöntemleriyle uluslararası kamuoyuyla diyalogun artırılması hususunda kamu diplomasisinin etkinliğinin öne çıkarılması oldukça kritikti. Buna karşın ABD’nin 11 Eylül sonrasında “kendi düşman tanımı” çerçevesindeki ülkelere yönelik gerçekleştirdiği askeri müdahaleler imaj kaybı ve yeni sorunların ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. 11 Eylül saldırıları sonrasında sorunların çözümüne yönelik politikalarda toplumsal desteğin sağlanmasının önemli olduğu gerçeğinden hareket edilmemiştir.

Terörizm üzerinden kurulan kimlik anlayışı dünya siyasetini medeniyetler arası çatışmaya itmiştir. Halbuki, terör örgütlerinin veya terörizmin herhangi bir kimlikle ilişkilendirilmemesi, gerekmektedir. Ancak 11 Eylül sonrası söylemler, toplumlar arası ilişkileri çok fazla etkilemişken anlayış ve diyalogu geliştirecek kamu diplomasisi uygulamalarına duyulan ihtiyaç artmıştır.

²⁴⁹ Ünal Ünsal, “Dönemin Bilançosu”, *Türk Dış Politikası*, Baskın Oran (ed.), İletişim Yayınları, 3.Cilt (2001-2012), 1.Baskı, 2013, s.20.

²⁵⁰ Baskın Oran, “Dönemin Bilançosu”, *Türk Dış Politikası*, Baskın Oran (ed.), İletişim Yayınları, 3.Cilt (2001-2012), 1.Baskı, 2013, s.23; NTV, “Almanak On Yıl (1996-2006)”, s.193.

Uluslararası İlişkiler teorileri ekseninde güvenlik kavramıyla ilgili tartışmalar derindir ve çeşitlilik arz eder. Özellikle 20. yüzyıl içerisinde yaşanan siyasal, ekonomik ve sosyal gelişmeler güvenlik yaklaşımlarında öne çıkmaktadır. Teorik yaklaşımlar ekseninde pratik sonuçların izlenebildiği uluslararası ilişkilerde güvenlikle ilgili tercihler de önem kazanmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında devlet merkezli güvenlik anlayışlarının hakimiyeti söz konusudur. Bununla birlikte devletler açısından iç ve dış tehditlere göre güvenlik kavramının farklılaştığı değerlendirilebilir. Bu ekseninde Birinci Dünya Savaşı sonrasında realist ve liberalist ana akım tartışmaların etkisi altındaki güvenlik kavramıyla ilgili Soğuk Savaş sonrası dönemde daha farklı teorik incelemeler gözlemlenmiştir.²⁵¹

Güvenlik, temel değerlere yönelik tehditlerin bertaraf edilmesini temel alsa da, güvenlik analizi sürecindeki aktörün (birey, ulusal ve uluslararası) kim olacağı, güvenlik yaklaşımını da şekillendirecektir. Klasik güvenlik tartışmaları tarihsel süreç içerisinde ulusal güvenlik eksenli seyretse de, özellikle 1990 Soğuk Savaş sonrasında siyasal, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlar da tartışmalara dahil edilmiştir.²⁵² Güvenlik çerçevesinde savaş olgusunun insan varlığının kaçınılmaz bir sonucu olup olmadığı üzerinden realizm kötümserken, idealizm iyimser bir görüş içerisindedir.²⁵³

Soğuk Savaş sonrasındaki süreçte ise iki kutupluluğun sona ermesiyle birlikte devletlerin güvenlik kavramına bakışı farklılaşmış bu minvalde literatürde yer alan tartışmaların boyutu değişmiştir. Uluslararası İlişkiler teorilerinde yaşanan pozitivist anlayışa karşın eleştirel (post pozitivist) ve normativist anlayışın gelişmesinin bu durumda payı oldukça büyüktür. Ayrıca disiplinler arası tartışmaların da güvenlik kavramıyla ilgisi daha belirgin hale ulaşmıştır. Örneğin; güvenlik tanımlamaları

²⁵¹ Robert Keohane, "International Institutions: Two Approaches", *International Studies Quarterly*, Vol.32, No.4, December 1988, s.382.

²⁵² Barry Buzan, *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, University of North Carolina Press, 1983, ss.214-242.

²⁵³ John Baylis, "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", çev: Burcu Yavuz, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 18, 2008, s.70.

içerisinde salt askeri hususlara odaklanılmaması gerektiği, ekonomi, çevre ve kültürel sorunlara cevap aramak ve analiz yapma ihtiyacı, farklı disiplinlerin ve yaklaşımların etkisiyle mümkün olabilmektedir. Ayrıca devletlerin içerisinde yer aldığı uluslararası örgütler çerçevesinde nasıl bir güvenlik anlayışı oluşturulduğu da etkileyici bir faktördür.

Tezin konusunu oluşturan 11 Eylül 2001 terör saldırılarının güvenlik kavramsallaştırması üzerine büyük etkileri olmuştur. Nitekim bu durum uluslararası ilişkilerde aktör bağlamında değerlendirmelerin tekrar gözden geçirilmesi gerektiği görüşünü ortaya çıkarmış, terör örgütleri gündem konusu haline gelmiştir. Bununla birlikte küresel güvenlik yaklaşımı, güvenlik kavramını iç güvenlik olmaktan daha çok devletler arasında seyreden ön alıcı bir şekilde uygulanması gereken bir husus niteliğine bürümüştür. Devletlerin mutlak kazançlardan ziyade göreceli kazançları öne çıkararak hareket etmeleri güvenlik yaklaşımlarında rekabetçi ve güvensiz bir davranış pratiği oluşturmuştur.²⁵⁴ Dolayısıyla 11 Eylül saldırılarından sonra güvenlikle ilgili işbirliği mekanizması geliştirmenin zorluk ve kolaylıkları üzerinden tartışmalar şekillenmiştir.

Tezin kuramsal boyutunu oluşturan sosyal inşacılık yaklaşımına göre güvenlik konusunda uluslararası siyasetin sosyalliği belirleyicidir. Uluslararası gelişmeleri açıklamaktan ziyade doğru bir şekilde anlaşılmasının sağlanması gerekmektedir. Aktör, fikir, ortak bilgi ve eylemlerden oluşan uluslararası sosyal yapı söyleminden hareketle, yapının sosyal ilişkilerin ürünü olması güvenliğe yönelik kavramsallaştırmaların temel noktasını teşkil etmektedir.

Sosyal inşacılık yaklaşımına göre güvenlik; algı, değer, kimlik ve normları içeren çok boyutlu bir niteliğe sahiptir.²⁵⁵ Güvenlik anlayışı sübjektif bir şekilde algılamalar ve düşman tanımlaması çerçevesinde gelişmektedir. Örneğin; nükleer silaha sahip olan

²⁵⁴ John Baylis, "a.g.m.", s.75.

²⁵⁵ Atilla Sandıklı ve Bilgehan Emeklier, "Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm", http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-81-2014040746sandikli_emeklier.pdf (Erişim: 01.08.2019).

İngiltere ve Kuzey Kore'nin diğer devletler nezdinde tehdit tanımlaması yapılırken; Kuzey Kore'nin 5 nükleer silahının küresel sistemin bekası için İngiltere'nin 500 nükleer silahından çok daha fazla tehdit niteliği taşımaktadır.²⁵⁶

Sosyal inşacılık yaklaşımıyla birlikte karşılıklı algılamalar ekseninde özellikle bölgesel güvenlik/tehdit tanımlamaları yapılmıştır. Örneğin; ABD'nin Ortadoğu'daki Müslüman kimliğine karşı ön yargıları ve algılamalarının etkisiyle güvenlik yaklaşımları şekillenmiş, medeniyetler çatışması tezi doğrulanmıştır.²⁵⁷ Ayrıca 11 Eylül sonrasında terörizm tehdidin topyekun Ortadoğu bölgesine maledilmesi, toplumlar arasında politize edilmiş bir düzen vurgusunu öne çıkarmıştır. Ayrıca güvenlikle ilgili sorunlara yönelik salt askeri önlemler birer tercih ya da imkan olarak gittikçe maliyetli bir hal alarak güvenlik dışı araçların kullanımını gündeme getirmiştir.

ABD tarafından ortaya konulan İran, Irak ve Kuzey Kore üzerinden “şer eksen” söylemi esasında 11 Eylül sonrasında küresel siyaseti oldukça etkilemiştir. Nitekim bu durum ABD'nin 11 Eylül'den faydalanarak hegemonluğunu sürdürme projesine girişmesi olarak addedilmiş ve bu minvalde ABD'nin meşruiyet kurduğu düşüncesi gelişmiştir. Buna ek olarak, Büyük Ortadoğu Projesi'nin açıklanmasıyla birlikte mağrip ülkelerinden Afganistan'a kadar uzanan yoğun biçimde ‘İslami kimliğe’ sahip bölgeye yönelik kapsamlı bir yaklaşım kurulmaya çalışılmıştır.

Yeni dünya düzeni olarak da adlandırılan küresel düzen bilginin, sermayenin, malların ve insanların serbest dolaşımını içermektedir. Yeni dünya düzeni çerçevesindeki bazı sorular ise; uluslararası düzenin temel birimleri neler, birbirleriyle etkileşim araçları hangileri, uğruna etkileşim yapılacak amaçların neler olduğu şeklindedir.²⁵⁸ Artan nüfus, dünya pazarının niteliksel ve niceliksel büyümesi,

²⁵⁶ Alexander Wendt, “Constructing International Politics”, *International Security*, Vol.20 No.1, 1995, s.73.

²⁵⁷ Andrew Cottey, “11 Eylül 2001: Dünya Siyasetinde Yeni Bir Dönem Mi?”, *11 Eylül Öncesi ve Sonrası*, Bülent Aras ve Gökhan Bacık (haz.), Etkileşim Yayınları, 2.Baskı, Şubat 2007, s.59.

²⁵⁸ Henry Kissinger, *Diplomasi*, çev: İbrahim H. Kurt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 10.Baskı, 2011, s.783.

teknolojinin gelişmesi, küresel iletişim yapıları ve katılımcılık ekseninde kamu diplomasisi etkilenmektedir.

11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ABD'nin ötekileştirme sürecini kurarak bir düşmanlaştırma yaklaşımı geliştirmesi, kamu diplomasisine duyulan ihtiyacı artırmıştır. Öte yandan kamu diplomasisi yaklaşımının nasıl olması ve hangi araçların doğru bir şekilde kullanılması gerektiği sorunsalıyla karşılaşmıştır. Kamu diplomasisi kavramının sadece iletişim kurmaktan ibaret olmadığı ve kendini anlatma üzerinden şekillendiği açıktır. Yeni durumda diplomasiyi yönetmek esas önem kazanmıştır. Bununla birlikte ABD'nin bu süreçte uluslararası iş birliklerini bir kenara bırakıp kendi politikalarını tek taraflı bir şekilde uygulaması söz konusudur. Ancak etkili bir ABD dış politikası sadece güce değil, aynı zamanda bir ahlaki konsensüse dayanmaktadır.²⁵⁹

2.1.1. 11 Eylül ve Kamu Diplomasisi

Soğuk Savaş sürecinde silahlanma yarışı üzerine kurulu güvenlik anlayışı yerine, Soğuk Savaş sonrasında yoğunlaşan tehditler ve sorunlar çerçevesinde güvenlik ortamı seyretmiştir. Bununla birlikte değişen güvenlik anlayışının insan faktörünün altını çizmesi, ulusal ve uluslararası güvenlik alanında atılan adımların da değişmesini sağlamıştır. Bu durum, devletlerin güvenlik politikalarını tayin ederken kamu diplomasisi araçlarını da hesaba katmasını gerektirmektedir. Ayrıca kamu diplomasisi politikası takip edecek ilgili ülkenin bütünleşik güç kullanma becerisi, ülkenin politikaları ile bağlantılı hale gelmiştir.

11 Eylül'ün yeni dünya düzeni üzerinden yorumlanmasıyla birlikte güvenlik anlayışındaki değişim, kamu diplomasisi uygulamalarını gerektirmektedir.²⁶⁰ Özellikle terörizm ve terör saldırılarının amacı toplumlar arasında kutuplaşma ortamını inşa etmektir. 11 Eylül saldırıları ve yeni güvenlik tehditlerinin oluşturduğu

²⁵⁹ The Economist, "You Can Be Warriors or Wimps; or Say The Americans", 10 August 2002.

²⁶⁰ Abdülkadir Varoğlu, "Kamu Diplomasisinde Kavramsal ve Kuramsal Süreç", *Kamu Diplomasisi*, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2013, ss.3-4.

“güvensizlik çağı”yla mücadele hususunda ilgili toplumlar arasında geliştirilecek ilişkiler, diyalogun etkinleştirilmesi için kamu diplomasisini gerekli kılmıştır. 21. yüzyıl içerisinde kamu diplomasisinin önemi 11 Eylül saldırıları sonrasında daha fazla anlaşılmıştır.²⁶¹ Özellikle kimlik üzerinden ortaya çıkan toplumlar arası kutuplaşma kamu diplomasisi uygulamalarıyla çözülmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte 11 Eylül sonrası kamu diplomasisi çalışmaları literatürde yaygınlık kazanmış, uluslararası güvenlik Batı-İslam ilişkisine dayandırılmıştır.²⁶² Dolayısıyla devletlerin kendilerini anlatma ihtiyaçları kamu diplomasisini önemli kılmıştır.²⁶³

11 Eylül’le birlikte fikirlerin iletişim süreci üzerinde katalizör etkisi ortaya çıkmıştır.²⁶⁴ Dolayısıyla terörle mücadelede bilgi ve algıların yönetilmesinin bir aracı olarak kamu diplomasisinin rolü büyüktür.²⁶⁵ Ayrıca ‘yeni kamu diplomasisi’ anlayışının en önemli niteliği de iletişimin inandırıcılığı ve iki yönlü gerçekleşmesidir. Bu hususta medya alanında haberlerin oluşturulması ve doğruluğu hususunda etik vurgusu da yapılmaktadır.²⁶⁶

Askeri müdahaleler ülke imajını olumsuz bir şekilde etkilemekte, bu durum kamu diplomasisi çalışmaları için de handicap oluşturmaktadır. Dolayısıyla güvenlik sorunlarının salt askeri araçlarla çözülemeyeceği, yumuşak güç araçlarının kullanılmasıyla birlikte sorunların çözümünün kolaylaşacağı düşüncesinin gelişmesiyle birlikte yumuşak güç aracı olarak iletişim çalışmalarıyla toplumlar arası diyalog artırılabilir. Siyasi yaklaşımlar bağlamında özellikle terörizmin önlenmesi

²⁶¹ Peter G. Peterson, “Public Diplomacy and the War on Terrorism”, *Foreign Affairs*, Vol.81, No.5, Sep.-Oct. 2002, ss.74-94.

²⁶² Jan Melissen, op.cit., s.xx.

²⁶³ Selçuk Ünal, “Kamu Diplomasisinin Dış Politikadaki Rolü”, *Kamu Diplomasisi*, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2013, s.135; Yalçın Akdoğan, “Kamu Diplomasisinin İç Politika Üzerindeki Etkisi”, *Kamu Diplomasisi*, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2013, ss.179-180.

²⁶⁴ Craig Hayden, *The Rhetoric of Soft Power*, Levington Books, 2012, ss.9-18.

²⁶⁵ “Diplomacy by Other Means”, <https://foreignpolicy.com/2009/11/09/diplomacy-by-other-means/> (Erişim: 26.09.2019).

²⁶⁶ Philip Seib, “Public Diplomacy and Journalism: Parallels, Ethical Issues, and Practical Concerns”, *American Behavioral Scientist*, Vol.52, No.5, January 2009, ss.783-784.

hususunda demokratikleşme çabaları ve demokrasi ihracı süreci küresel bir norm inşası şeklinde değerlendirilmiştir.²⁶⁷

ABD'nin 11 Eylül'den sonra uyguladığı politikalar arasında özellikle göç konusundaki yaklaşımı sertleşmiştir. Örneğin; vize uygulamalarında Müslümanlara yönelik karşıt bir tutum benimsenmiş ve dini hoşgörüsüzlük gözlemlenmiştir. Ayrıca kamu diplomasisinin gerektirdiği gibi ABD, 11 Eylül'den sonra kendi argümanlarının anlaşılması hususunda tek yönlü bilgilendirme faaliyetlerinde bulunmuştur. Ancak kamu diplomasisi ekseninde gelişen iletişim süreci monolog değil, diyaloga dayalı olmalı, açık kaynak kullanımıyla şeffaflık ve kapsayıcılık önemsenmelidir.²⁶⁸ Nitekim faaliyetlerin özüne değil görüntüsüne önem veren kamu diplomasisi anlayışı başarılı olamayacaktır.²⁶⁹

Medeniyetler çatışması anlayışının yaygınlaşmasına karşılık dönemin Türkiye Başbakanı Erdoğan ve İspanya Başbakanı Zapatero tarafından Medeniyetler İttifakı Girişimi'nin başlatılması kamu diplomasisi yaklaşımı olarak değerlendirilebilir. Medeniyetler ittifakı²⁷⁰ ile Müslüman ülkeler ve Batılı toplumlar arasındaki kutuplaşma ortamına karşı kültürler arası karşılıklı saygı yolunun geliştirilmesine dikkat çekilmiştir.²⁷¹

Sonuç olarak 11 Eylül sonrası değişen güvenlik ortamında kimlik siyasetinin öne çıkması, kamu diplomasisine duyulan ihtiyacı artırmıştır. Kamu diplomasisinin sosyal ve kültürel ilişkiler üzerindeki olumlu etkilerinden ziyade, ülkelerin siyasi ve ekonomik ilişkilerine yönelik de kolaylaştırıcı bir zemin teşkil edeceği söylenebilir. Ayrıca küresel sorunların çözümü hususunda karar alıcılar ve toplumlar arasındaki

²⁶⁷ Marc Lynch, "Public Opinion Survey Research and Public Diplomacy", *Public Diplomacy: Practitioners, Policy Makers and Public Opinion*, Joshua S. Fouts (ed.), USC Center for Public Diplomacy, 2006, s.37.

²⁶⁸ Efe Sevin, *Public Diplomacy and the Implementation of Foreign Policy in the US, Sweden and Turkey*, Palgrave Macmillan, 2017, s.29.

²⁶⁹ Joseph S. Nye, *op.cit.*, 2017, s.171.

²⁷⁰ Detaylı okuma için bkz. Ali Balcı ve Nebi Miş, "Turkey's Role in the Alliance of Civilizations: A New Perspective in Turkish Foreign Policy?", *Turkish Studies*, Vol.9, No.3, September 2008, ss.387-406.

²⁷¹ "Medeniyetler İttifakı Girişimi", <http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa> (Erişim: 26.09.2019).

diyalog kanallarının kurulmasına da yardımcı olur. Kamu diplomasisinde uygun ortamın tesisiyle birlikte uluslararası sorunların da çözümü sağlanabilir.

2.2. Dünya Ülkelerinin Kamu Diplomasisi ve SAA Bölgesi

Türkiye'nin kamu diplomasisi uygulamalarının karşılaştırma zemini ve bir değerlendirme çerçevesi sunması açısından dünya ülkeleri içerisinde bir seçki yapılarak ABD, Almanya, Brezilya, Çin, Fransa, Hindistan, İngiltere, İran ve Japonya'nın SAA bölgesi ülkeleriyle olan siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel ilişkileri, kamu diplomasisi kapasitesi çerçevesinde ele alınmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde SAA ülkeleriyle söz konusu ülkelerin ilişkileri çeşitlilik arz etse de genel bir resim yansıtılabilir.

Afrika'da sömürgecilik döneminde pek çok faktör bölge ülkelerinin siyasetini şekillendirmekteydi. Özellikle 1885'te sömürgecilikte "fiili işgal" prensibinin kabul edilmesiyle Afrika ülkelerinin toprakları işgal edilmiştir. Üstelik, sömürgecilik döneminde Avrupalı ülkelerin ticaretteki etkinlikleri Afrika'da politik egemenlik kurmalarını kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla sömürgeciliği meşrulaştırmak için ticaret bir araç olarak kullanılmıştır.²⁷² Sömürgecilik sonrası dekolonizasyon dönemiyle birlikte bağımsızlıklarını kazanan SAA ülkeleri kendi rotalarını izlemeyi hedeflese de, siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel işleyişlerinde sömürgeci ülkelerin etkinliği devam etmiştir. Ancak SAA ülkelerinin bölgede sömürgecilik faaliyetleri içerisinde yer almamış ülkelerle geliştirdikleri ilişkiler de giderek yoğunluk kazanmaktadır. Kamu diplomasisi uygulamalarına zemin teşkil etmesi hususunda söz konusu ülkelerin SAA bölge ülkeleriyle ilişkileri genel çerçevede değerlendirildiğinde bütünleşik güç kapsamında sert ve yumuşak güç unsurları ortaya konulmakta, bu durum ilgili ülkelerin kamu diplomasisi kapasitelerini yansıtmaktadır.

²⁷² Walter Rodney, *Avrupa Afrika'yı Nasıl Geri Bıraktı?*, Dipnot Yayınları, 2015, ss.226-227.

2.2.1. ABD

ABD'nin dış politikasında Afrika'nın öncelik oluşturmadığı hatta uzun bir dönem Afrika ülkelerine üst düzey ziyaretlerin gerçekleştirilmediği söylenebilir.²⁷³ 1995'te ABD'nin SAA Güvenlik Stratejisi belgesinde Afrika'daki stratejik çıkarların çok az olduğu belirtilmektedir.²⁷⁴ Aslında 1998 yılında Kenya ve Tanzanya'daki ABD büyükelçiliklerine gerçekleştirilen saldırılarla birlikte, ABD'nin Afrika politikası tartışılmaya başlanmıştır. ABD'nin 11 Eylül sonrası Afrika stratejisi terörle mücadele üzerine gelişirken, bu durum halihazırdaki ABD Başkanı Trump için de benzerlik taşımaktadır.²⁷⁵ Bu bağlamda 11 Eylül sonrasında Afrika, küresel terörle savaşın bir cephesi olarak görülmüştür.²⁷⁶ Ayrıca ABD'nin SAA ülkeleriyle ilgili yaklaşımında; ülkelerin yoksul, istikrarsız ve demokratik olmamaları üzerine geliştirilmiş ve negatif bir Afrika imajı çizilmiştir.²⁷⁷

ABD ve Afrika ilişkilerinde güvenlik yaklaşımının ön planda olduğunun en açık göstergesi; AFRICOM'un (ABD Afrika Komutanlığı) kurulmasıdır. Askeri bir nitelik taşıyan AFRICOM'da çalışan personelin 1/3'ü ekonomik kalkınma uzmanı olması, ekonomik kalkınmanın askeri hedeflerle birleştirildiğini göstermektedir.²⁷⁸ Bununla birlikte AFRICOM'un görevleri arasında Çin'in artan nüfuzunu kısıtlama gösterilmiştir.²⁷⁹ SAA üzerinde Çin'in faaliyetlerine karşılık ABD'nin dengeleme arayışını yansıtmaktadır. ABD'nin askeri anlamdaki hedeflerini gösterir bir başka örnek ise; 4000 Amerikan askerinin görev yaptığı Cibuti'deki askeri üstür. Cibuti,

²⁷³ Ufuk Tepebaş, *Büyük Güçler ve Afrika*, TASAM Yayınları, 2010, s.97.

²⁷⁴ <https://archive.defense.gov/Speeches/Speech.aspx?SpeechID=943> (Erişim: 21.01.2020).

²⁷⁵ The National Security Strategy of USA, 2002; National Security Strategy of USA, December 2017.

²⁷⁶ Madeleine Goerg, "Security, Development, and Diplomacy: Solving the Puzzle of the US-Sub-Saharan Africa Strategy?", *IAI Working Papers 16*, September 2016, s.3.

²⁷⁷ Madison Jones, "Improving Free Trade Between Sub-Saharan Africa & The United States: The Current Agreement, Potential Solutions & Public Diplomacy Strategies", USC Center on Public Diplomacy.

²⁷⁸ Sait Yılmaz, "Afrika'da Büyük Güç Mücadeleleri: Yeni Emperyalizm", *Dünya Siyasetinde Afrika 3*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2016, s.96; Sedat Aybar, "Küresel Ekonomi Politik Perspektifinden Afrika'nın Yeniden Paylaşımı ve Türkiye", *Dünya Siyasetinde Afrika 4*, İsmail Ermağan (ed.), 2017, s.51.

²⁷⁹ Soyalp Tamçelik, "Amerika Birleşik Devletleri'nin Afrika Politikası", *Afrika Politikası: 21. Yüzyılda Güvenlik, Refah ve Demokrasi Arayışı*, Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Huriye Yıldırım Çınar (ed.), Beta Yayınları, 2017, s.587.

ABD'nin stratejik çıkarlarının korunması ve küresel konumu açısından önemlidir.²⁸⁰ Nitekim 2014'te ABD ve Cibuti arasında 20 yıllık kira sözleşmesi imzalanmıştır.²⁸¹ Cibuti'de Fransa, Çin, Japonya, Suudi Arabistan ve İtalya'nın askeri üssü de bulunmaktadır.²⁸² Trump yönetiminin AFRICOM'da görev yapan personel sayısında azalmaya gitmesi, bölgeyle ilgili askeri konularda inisiyatif almamak olarak yorumlanabilir.²⁸³ Genel itibarıyla Trump dönemi ABD dış politikasında ulusal çıkarlara öncelik verme stratejisi, Afrika'nın ABD nezdinde güvenlik eksenli bir mahiyete sahip olduğunu ve öncelikli konum taşımadığını göstermektedir.²⁸⁴

Çin	139 milyar \$
Hindistan	52 milyar \$
ABD	39 milyar \$
Almanya	29 milyar \$
Fransa	22 milyar \$
İngiltere	20 milyar \$
Japonya	13 milyar \$
Brezilya	7 milyar \$

Tablo 3: Bazı Ülkeler - SAA Ülkeleri Ticaret Hacmi²⁸⁵

SAA bölgesi ülkeleriyle olan ilişkilerde ticaret rakamları da önemli bir göstergedir. Yukarıdaki tabloda ABD ve diğer ülkelerin SAA ülkeleriyle olan ticaret hacmine yer verilmiştir. Tabloda da görüldüğü üzere SAA ülkeleriyle ticari ilişkilerinde Çin, diğer ülkelerle kıyaslandığında açık bir şekilde öne çıkmaktadır. Çin'den sonra Hindistan gelirken, ABD ve diğer ülkelerin ticaret rakamları Hindistan ve Çin'in bir hayli gerisindedir. ABD'nin SAA ülkelerindeki ekonomik ilişkileri

²⁸⁰ Soyalp Tamçelik ve İzzettin Artokça, "Amerika Birleşik Devletleri'nin Doğu Afrika Politikasında Cibuti'nin Yeri ve Stratejik Önemi", *Küresel Afrikada Yükselen Afrika*, Soyalp Tamçelik (ed.), Gazi Kitabevi, Kasım 2014, s.304.

²⁸¹ İbrahim Arslan, "21. Yüzyıl Afrikasında ABD'nin Askeri Varlığı Üzerine Bir İnceleme", *Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:5, Sayı:9, 2018, s.303.

²⁸² Judd Devermont, "The World is Coming to Sub-Saharan Africa. Where is the United States?" *CSIS Briefs*, August 2018, s.5.

²⁸³ <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/beklentiler-ve-gercekler-arasinda-trump-yonetiminin-afrika-politikasi/1628417> (Erişim: 21.01.2020).

²⁸⁴ Meysune Yaşar, "Amerika Birleşik Devletleri ve Afrika: Başkan Obama'dan Başkan Trump'a Stratejik Yaklaşımlar", *Dünya Siyasetinde Afrika 5*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, s.72.

²⁸⁵ Rakamlar 2017 yılına ait olup, <https://wits.worldbank.org/>'dan alınmıştır.

açısından Güney Afrika “pivot ülke” olarak adlandırılmaktadır.²⁸⁶ Ayrıca ABD’nin Nijerya, Angola ve Gabon’la ticari ilişkileri ön plana çıkarken, enerji kaynakları açısından zengin olan ve ABD ile uyumlu politikalar izleyen ülkelerle ekonomik ilişkiler geliştirebileceği belirtilmektedir.²⁸⁷ ABD dünyada yaygınlaşan markalarıyla da ekonomik açıdan avantajlı bir konuma sahiptir.

Genel anlamıyla ABD’nin ekonomik ve askeri gücü, sert gücünü yansıtmaktadır. Yumuşak güç unsuru olarak görülen sosyal ve kültürel ilişkiler çerçevesindeki uygulamalarıyla da ABD etkinlik kapasitesi geliştirmektedir. Bu noktada Amerikan kültürünün yayılması hususunda örneğin; Fullbright Programıyla eğitim ve kültürel değişim teşvik edilmektedir. Ayrıca sosyal ilişkilerin gelişimi açısından dış yardımların önemine işaret edilerek, ABD için dış yardımların bir seçenekten ziyade ABD’nin çıkarları ve değerleri için merkezi rolü vurgulanmaktadır.²⁸⁸ ABD, güvenlik öncelikli dış politika anlayışı yerine SAA ülkelerinin ihtiyaçları esaslı ve kazan kazan ilişkisine vurgu yapan politikalar geliştiremezse, diğer ülkeler arasında ön plana çıkamayacağı belirtilebilir.²⁸⁹ Netice itibarıyla yumuşak güç sıralamasında ön sıralarda yer alan ABD için SAA bölgesi politikalarını siyasi ve ekonomik ilişkiler tercihleri içerisinde nasıl şekillendirdiği, kamu diplomasisinin etkinliğini belirleyecektir.

2.2.2. Almanya

Sömürgecilik sonrası dönemde Almanya’nın Afrika ülkeleri arasındaki ilişkileri 21. yüzyılda yoğunlaşmaya başlamıştır. Halihazırda Almanya, Afrika’da çok yaygın bir diplomatik ağa sahiptir.²⁹⁰ Ayrıca Almanya, SAA’da BM’nin barış gücü operasyonlarına da destek sağlamıştır.²⁹¹ Almanya’da yumuşak güç faaliyetleri, ulusal

²⁸⁶ Amelia Arsenault, “Centers of Gravity in Public Diplomacy 2.0: A Case Study of US Efforts in South Africa”, *CPD Perspectives on Public Diplomacy*, USC Center on Public Diplomacy, September 2015, s.16.

²⁸⁷ Ufuk Tepebaş, *a.g.e.*, s.99.

²⁸⁸ Carol Lancaster ve Ann Van Dusen, *Organizing US Foreign Aid: Confronting the Challenges of the Twenty-First Century*, Brookings Institution Press, 2005, s.13.

²⁸⁹ Elem Eyrice Tepeciklioğlu, “Amerika Birleşik Devletleri’nin Afrika Politikası”, *Dünya Siyasetinde Afrika 1*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, Kasım 2014, s.96.

²⁹⁰ Die Bundesregierung, “Germany and Africa: A Strategy Paper by the German Government”, s.8.

²⁹¹ Die Bundesregierung, “op.cit.”, s.18.

öncelikler çerçevesinde daha çok hükümetin etkinliğiyle yürütülmektedir.²⁹² Güçlü Alman sanayisinde büyük ve orta büyüklükteki şirketler dünya genelinde yatırım gerçekleştirmektedir.²⁹³ Bu bağlamda Almanya'nın SAA'daki çalışmalarında KOBİ'ler yoluyla iş ortaklıklarına odaklanarak, kalkınmaya yardımcı olmaktadır.²⁹⁴ Almanya'da 2015 yılından itibaren KOBİ'lere özel teşvikler verilmeye başlanmıştır.²⁹⁵

Almanya'nın kalkınma işbirliğine ayırdığı yıllık 8.6 milyar Euro'nun 3.1 milyarlık kısmı Afrika'ya gitmektedir.²⁹⁶ Almanya'nın 2010 yılından itibaren Afrika ülkelerine yaptığı yardım 50 milyar \$'a ulaşmıştır.²⁹⁷ 2017'de Almanya, Afrika'da altyapı çalışmalarını teşvik için "Afrika ile uyum" ve yardımların çerçevesini teşkil etmek üzere "Afrika için Marshall Planı" programları devreye alınmıştır.²⁹⁸ Plana göre Almanya ve Afrika ülkeleri arasında 2035'e kadar yeni anlaşmaları imzalanmalı, Afrikalı sorunlara Afrikalı çözümler bulunmalı, Afrika'da uygun siyasi ortam için destek sağlanmalıdır.²⁹⁹

Sosyal ve kültürel ilişkiler açısından Almanca'nın yaygınlaştırılmasına yönelik Goethe Enstitüleri, 48 SAA ülkesinden 15'inde dil eğitimi ve kültürel programların organizasyonunda bulunmaktadır.³⁰⁰ Ayrıca Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD) tarafından yapılan eğitimi destekleme faaliyetleri de oldukça önemlidir.³⁰¹ DAAD kapsamında araştırmalar teşvik edilerek, Alman ve Alman olmayan öğrenciler,

²⁹² Alistair MacDonald, "Soft power, Superpowers" British Council, s.24.

²⁹³ Robert Kappel, "New Horizons for Germany's Africa Policy", *GIGA Working Papers*, May 2017, s.13.

²⁹⁴ Alistair MacDonald, "op.cit." s.22.

²⁹⁵ Volkan İpek, "Sığ Sulardan Derinlere: Almanya Federal Cumhuriyeti'nin Afrika Algısı", *Dünya Siyasetinde Almanya I*, Hüseyin Bağcı, İsmail Ermağan ve Burak Gümüş (ed.), Nobel Yayıncılık, 2019, s.457.

²⁹⁶ Soyalp Tamçelik, "Almanya'nın Afrika Politikası", *Afrika Politikası: 21. Yüzyılda Güvenlik, Refah ve Demokrasi Arayışı*, Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Huriye Yıldırım Çınar (ed.), Beta Yayınları, 2017, s.643.

²⁹⁷ Volkan İpek, "a.g.ç.", s.456.

²⁹⁸ <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/almanyanin-afrikada-tutunma-cabalari/1414697> (Erişim: 21.01.2020).

²⁹⁹ Volkan İpek, "a.g.ç.", ss.456-457.

³⁰⁰ Die Bundesregierung, "loc.cit."

³⁰¹ Vedat Demir, *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, Beta Yayınları, 2012, s.133.

öğretmenler ve araştırmacılar için burslar sağlanmaktadır.³⁰² Her ne kadar SAA'da uluslararası medya faaliyetlerinde İngilizce ve Fransızcanın etkinliği gözlemlense de, Almanya'nın *Deutsche Welle* medya kuruluşu aracılığıyla Svahili dilinde de yayınlar gerçekleştirmesi önemli bir adım olarak ifade edilebilir.³⁰³ Sonuç olarak, SAA ülkeleriyle ilişkilerinde 30 milyar \$'a yaklaşan ticaret hacmi ve sosyal ve kültürel alandaki faaliyetleriyle birlikte Almanya, söz konusu diğer ülkelerle rekabet halindedir.

2.2.3. Brezilya

Brezilya ve Afrika ülkeleri arasındaki Portekizli sömürgecilerin 16. yüzyılda Afrika'dan Brezilya'ya köle ticareti ile yapmalarıyla gelişen tarihi bağlara vurgu yapılmaktadır.³⁰⁴ Nüfusunun yarıdan fazlasını Afrika kökenlilerin teşkil ettiği Brezilya'nın Nijerya'dan sonra en fazla Afrika kökenli insana sahip ülke olması da bu durumun bir göstergesidir.³⁰⁵ Kimlik benzerliğiyle birlikte Brezilya'nın Afrika'da sömürgecilik geçmişinin olmaması, konumunu avantajlı kılmaktadır. Brezilya, deneyimlerini paylaşmak üzerinden tanımladığı ortaklık anlayışı çerçevesinde özellikle Angola, Mozambik, Nijerya ve Güney Afrika'yla ilişkilerini yoğunlaştırmıştır.³⁰⁶ Bu doğrultuda Brezilya'nın 2000-2010 yılları arasında kıtadaki büyükelçilik sayısı ikiye katlanmış ve özellikle Brezilya Devlet Başkanı Lula döneminde Afrika ülkeleriyle ilişkiler aktif hale getirilmiştir.³⁰⁷ Lula, görev süresi içerisinde 23 ülkeye 34 ziyaret gerçekleştirirken, 27 SAA ülkesinden Brezilya'ya üst düzey ziyaret yapılmıştır.³⁰⁸ Dolayısıyla Lula döneminde Afrika, Brezilya dış politikasının stratejik alanlarından biri olarak görülmüştür.³⁰⁹ Bununla birlikte

³⁰² Vedat Demir, *a.g.e.*

³⁰³ Alistair MacDonald, "op.cit." s.23.

³⁰⁴ Esra Akgemci, "Lula Döneminde Brezilya'nın Afrika Politikası: "Güney-Güney" İşbirliği Nereye?", *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, Bahar 2012, s.8.

³⁰⁵ Elem Eyryce Tepeciklioğlu, "a.g.ç.", 2016, s.115.

³⁰⁶ https://tasam.org/tr-TR/Icerik/5144/brezilyanin_afrika_politikasi (Erişim: 21.01.2020).

³⁰⁷ Arlene B. Tickner, "Yükselen Brezilya ve Güney Amerika", *Dış Politika: Teoriler, Aktörler, Örnek Olaylar*, Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne (ed.), çev. Nasuh Uslu, Röle Akademik Yayıncılık, Eylül 2016, s.375.

³⁰⁸ Elem Eyryce Tepeciklioğlu, "Brezilya'nın Afrika Politikası", *Dünya Siyasetinde Afrika 3*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2016, s.126.

³⁰⁹ Elem Eyryce Tepeciklioğlu, "a.g.ç.", 2016, s.117.

Brezilya, dış politikasında Afrika ülkeleriyle ilişkiler bir alternatif olarak güney güney işbirliği çerçevesinde değerlendirilmiştir.³¹⁰

Brezilya'nın 2018'de SAA ülkeleriyle ticaret hacmi 7 milyar \$ seviyesinde gerçekleşmiştir. Biyoyakıt³¹¹ ihracatçısı olan Brezilya, biyoyakıt üretimi için sürdürülebilir arz sağlamak hedeflemekte ve bu bağlamda Afrika'da biyoyakıt üretiminin gelişmesini çıkarları açısından öncelikli sırada görmektedir.³¹² Özetle, Brezilya'nın Afrika ülkeleriyle ekonomik ilişkilerinde pragmatik davrandığı söylenebilir.³¹³ Öte yandan Brezilya, SAA ülkeleriyle tarım, yoksulluk, sağlık gibi alanlarda teknik işbirliği yapmaktadır. Örneğin 2010 yılında Brezilya İşbirliği Ajansı yıllık bütçesinin yarısını Afrika ülkeleri için kullanmıştır.³¹⁴ Brezilya'nın SAA'yla kültürel ve tarihi bağları geliştirmesi hususunda Portekizce konuşan ülkeler topluluğunda yer alan Angola, Ekvator Ginesi, Gine-Bissau, Sao Tome ve Principe ve Yeşil Burun Adaları ülkeleriyle olan ilişkileri önemlidir. Netice itibarıyla Brezilya'nın SAA bölgesi ülkeleriyle tüm alanlardaki ilişkilerinde güney güney işbirliği perspektifi referans alınarak, kamu diplomasisi kapasitesi teşkil edilip toplumsal ilişkiler ilerletilmeye çalışılmaktadır.

2.2.4. Çin

1980 sonrasında dış ticaret açılımında bulunan Çin, Afrika ülkeleriyle de ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Kıta ülkeleriyle ilişkilerindeki tarihsel derinliği; Çinli Amiral Zheng He'nin 15. yüzyılda düzenlediği deniz seferleri esnasında Afrika'ya da ulaşması oluşturmaktadır.³¹⁵ Çin, SAA ülkelerinin içişlerine karışmama ilkesini gözeterek, demokratik yönetim ve insan hakları gibi unsurları ilgili ülkelerin

³¹⁰ Rachel Doelling, "Brazil's Contemporary Foreign Policy towards Africa", *Journal of International Relations*, Vol.10, Spring 2008, s.6.

³¹¹ Detaylı bilgi için bkz. http://www.mfa.gov.tr/biyo-yakitlar_-brezilya-ornegi-.tr.mfa (Erişim: 21.01.2020).

³¹² Esra Akgemci, "a.g.m.", ss.6-7.

³¹³ Jose Flavio Sombra Saraiva, "The New Africa and Brazil in the Lula Era: The Rebirth of Brazilian Atlantic Policy", *Revista Brasileira de Política Internacional*, 53 (special edition), 2010, s.176.

³¹⁴ Elem Eyric Tepeciklioğlu, "a.g.ç.", 2016, s.131.

³¹⁵ İsmail Ermağan ve Giray Fidan, "Çin'in Afrika Politikası", *Dünya Siyasetinde Afrika 1*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, Kasım 2014, s.61.

benimsemesi hususunda isteksizdir.³¹⁶ Çin'in ekonomik faaliyetleri, Afrika ülkeleriyle ilişkilerinin temelini teşkil etmektedir. Dönemin Çin Başbakanı Zhou Enlai tarafından 1963'te ilk kez Afrika'ya ziyaret gerçekleştirilirken, bu ziyarette ekonomik yardımlaşma ifade edilerek, güçlü ülkelerin diğer ülkelere dayattığı ekonomik düzen eleştirilmiştir.³¹⁷

Çin'in 1980'li yıllardan itibaren Afrika ülkeleriyle ekonomik ilişkileri "kazan kazan" esası üzerinden şekillenmiştir.³¹⁸ Ayrıca 2000 yılında gerçekleştirilen Çin-Afrika İşbirliği Forumu, ekonomik ilişkilerin gelişimi açısından oldukça önemlidir.³¹⁹ Çin ve Afrika ülkeleri arasında ikinci toplantı 2003'te ve üçüncü toplantı 2006'da yapılmış, karşılıklı yarar ve ortak refah vurgulanmıştır.³²⁰ Çin, halihazırda SAA'nın en büyük ihracat ve kalkınma ortağı konumundadır.³²¹ Çin petrol ihtiyacının %25'ini Somali Körfezi üzerinden Angola, Cezayir, Çad ve Sudan'dan karşılamaktadır.³²² Çin, SAA'da doğal kaynaklara erişim için altyapı yatırımlarını desteklemektedir.³²³ Çin'in Afrika ülkeleriyle ilişkileri pragmatiktir.³²⁴ Son olarak 3-4 Eylül 2018'de Çin-Afrika İşbirliği Forumu'nda Çin ve Afrika arasındaki işbirliği projelerini finanse etmek için Başkan Xi tarafından 60 milyar \$'lık kaynak ayırmıştır.³²⁵

Çin'in SAA ülkeleriyle ekonomik ilişkileri bağlamında değerlendirmede bulunan dönemin Nijerya Merkez Bankası Başkanı Lamido Sanusi, Çin'in Afrika'dan temel ürünler alıp karşılığında sanayi ürünleri satması, sömürgecilik olarak ifade etmiştir.³²⁶ Çin'in mineral ve yeraltı kaynakları talebi, SAA ülke ekonomilerindeki yüksek

³¹⁶ Aysu Vural, "Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Çin'in Afrika Politikası", *Avrasya Etüdlere*, 51/2017, ss.138-139.

³¹⁷ Yalın Alpay, "Çin Afrika'da Ne Yapıyor?", *TASAM*, 21 Haziran 2011, s.8.

³¹⁸ İbrahim Arslan, "Bir Ülke-Bir Kıta İlişkileri: Çin-Afrika Örneği", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 16, Sayı 31, 2018, s.132.

³¹⁹ Ufuk Tepebaş, a.g.e., s.111.

³²⁰ İsmail Ermağan ve Giray Fidan, "a.g.ç.", s.56.

³²¹ Miria Pigato ve Wenxia Tang, "China and Africa: Expanding Economic Ties in an Evolving Global Context", *Investing in Africa Forum*, March 2015, s.1.

³²² Sait Yılmaz, "a.g.ç.", 2016, s.106.

³²³ Sait Yılmaz, "a.g.ç.", 2016, s.107.

³²⁴ Kieran E. Uchehara, "China-Africa Relations in the 21st Century: Engagement, Compromise and Controversy", *Uluslararası İlişkiler*, Volume 6, No 23, Fall 2009, s.99.

³²⁵ Elif Yıldırım, "Yumuşak Güç Bağlamında Çin'in Sahraaltı Afrika'ya Yönelik Kamu Diplomasisi Faaliyetleri", *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt 11, Sayı 18, s.2392.

³²⁶ <https://www.ft.com/content/562692b0-898c-11e2-ad3f-00144feabdc0> (Erişim: 05.01.2020).

büyüme oranlarını oluşturmuştu, bu durum SAA'da tüketim ürünleri talebini artırmış ve kıtadaki orta sınıfı etkilemiştir.³²⁷ Çin, Afrika'nın doğal kaynaklarına bağlıyken, Afrika'nın bu işbirliğinin ürettiği fırsatlara bağımlı olması, Çin-Afrika ilişkilerinde asimetrik bağımlılık yaratmaktadır.³²⁸ Dolayısıyla Çin, SAA ülkeleriyle ilişkilerinde sadece kendi ekonomik çıkarı öncelikli bir şekilde hareket etmektedir.

Çin'in kültürel diplomasi çerçevesinde ilişkilerini geliştirmesi, ekonomik yükselişinin tehdit olarak görülmesini engelleyebilir.³²⁹ Çin, medeniyet inşası ekseninde Konfüçyüs enstitüleri yoluyla kendi kültürünün yaygınlaşmasını sağlamaktadır.³³⁰ Nitekim Afrika'nın 26 ülkesinde 31 Konfüçyüs enstitüsü Çince öğretimi faaliyetinde bulunmaktadır.³³¹ Konfüçyüs enstitüleri öğretim üzerine odaklanmaktadır.³³² 2013-2018 yılları arasında Konfüçyüs enstitüleri aracılığıyla SAA ülkeleriyle kültürel ilişkilerinde kurumları en fazla artıran ülke Çin'dir.³³³ Medya faaliyetleri açısından Çin Merkez Televizyonu (CCTV) 2012'de Kenya'da çalışmalara başlamıştır.³³⁴ Ayrıca Çin'in İngilizce *China Daily* gazetesi 14 Aralık 2012'de Afrika'da ilk baskısını yapmıştır.³³⁵ Özetle, SAA ülkeleriyle ilişkilerini ileri düzeye taşıyan Çin'in kamu diplomasisi kapasitesi çerçevesinde sert güç unsurlarına sahip olduğu ancak yumuşak güç unsurlarını geliştirmesi gerektiği söylenebilir.

2.2.5. Fransa

Fransa, Soğuk Savaş döneminde SAA ülkelerin bağımsızlık hareketlerine değin sömürgecilik faaliyetleriyle ön plana çıkmıştır. Fransa, SAA ülkeleriyle olan ilişkilerinde kolonyalizm sonrası dönemde gelişen “*fransafrika*” yaklaşımıyla

³²⁷ Sedat Aybar, “a.g.ç.”, 2017, s.47.

³²⁸ İsmail Ermağan ve Giray Fidan, “a.g.ç.”, s.57.

³²⁹ Liu Haifang, “China's Development Cooperation with Africa: Historical and Cultural Perspectives”, *The Rise of China and India in Africa*, Fantu Cheru ve Cyril Obi (ed.), Zed Books, 2010, s.59.

³³⁰ Aysu Vural, “a.g.m.”, ss.135-136.

³³¹ İsmail Ermağan ve Giray Fidan, “a.g.ç.” s.62.

³³² CRS Report for Congress, “Comparing Global Influence: China's and US Diplomacy, Foreign Aid, Trade and Investment in the Developing World”, 15 August 2008, s.3.

³³³ Alistair MacDonald, “op.cit.”, s.8.

³³⁴ Yu-Shan Wu, “China's Media and Public Diplomacy: illustrations from South Africa”, *Draft Conference Paper*, Chr. Michelsen Institute (CMI), 10-11 September 2014, s.4.

³³⁵ Larry Hanauer ve Lyle J. Morris, “Chinese Engagement in Africa”, *RAND Corporation*, 2014, s.74.

bölgedeki etkinliğini korumak istemiştir.³³⁶ Tabii bu anlayışın Fransa'nın bölge ülkeleriyle ilişkileri açısından neokolonyal bir çağrışım oluşturduğu da belirtilmektedir.³³⁷ Afrika'da Fransa, askeri operasyonları kullanarak siyasi ve ekonomik etkinliğini kurmaya çalıştığı için Almanya ve İngiltere'den farklı bir politika izlemektedir.³³⁸ Örneğin; Fransa'nın Mali'ye olan askeri müdahalesi ekonomik ve stratejik çıkarlarından kaynaklanmış, müdahalenin meşrulaştırılması için 15 Mayıs 2013'te Brüksel'de "*Together for a New Mali*" konferansı düzenlenmiştir.³³⁹

Fransa ise ekonomik ilişkilerinde uranyum zengini Nijer'le işbirliği halindedir. Fransa, elektrik ihtiyacının %25'ini bu ülkeden gelen uranyum sayesinde karşılamaktadır.³⁴⁰ Sömürgecilik politikası bakımından Fransa'yla İngiltere arasında farklılık bulunmaktadır. İngiltere sömürgecilik politikasını ekonomik çıkarları ekseninde şekillendirirken, Fransa uluslararası prestijini artırma hususunda Afrika'yı Fransa'nın bir parçası olarak görerek özellikle kültürel ve siyasi asimilasyon politikaları takip etmiştir.³⁴¹ Fransa'nın kültürel çerçevede bölge ülkeleriyle yürüttüğü ilişkilerinde ortak bir geçmiş ve kültürün simgesi olarak *Frankofoni* kavramına atıfta bulunmaktadır.³⁴² Frankofoni organizasyonu içerisinde 30'u frankofon Afrika ülkesi ve 5'i diğer afrika ülkeleri yer almaktadır.³⁴³ Uluslararası Frankofoni Örgütü içerisinde özellikle Afrika ülkelerinin büyük oranda yer aldığı görülmektedir.³⁴⁴ Fransa dil eğitimiyle birlikte etkinlik kurmaktadır. Medya faaliyetleri açısından *Radio France*

³³⁶ Soyalp Tamçelik ve Menekşe Sözbilir, "Fransa'nın Afrika'daki Kolonyalist Faaliyetleri ve Günümüze Yansımaları", *Küresel Politikada Yükselen Afrika*, Soyalp Tamçelik (ed.), Gazi Kitabevi, Kasım 2014, s.254.

³³⁷ Tony Chafer, "Hollande and Africa Policy", *Modern & Contemporary France*, Vol.22, No.4, 2014, ss.516-517.

³³⁸ Sait Yılmaz, "a.g.ç.", s.103.

³³⁹ Abdurrahim Sıradağ, "Understanding French Foreign and Security Policy towards Africa: Pragmatism or Altruism", *Afro Eurasian Studies*, Vol.3, Issue 1, Spring 2014, s.117.

³⁴⁰ Sait Yılmaz, "a.g.ç.", 2016, s.104.

³⁴¹ Abdurrahim Sıradağ, "op.cit.", s.102.

³⁴² Soyalp Tamçelik ve Menekşe Sözbilir, "a.g.ç.", s.266.

³⁴³ D. E. Ager, "French Cultural, Languages and Telecommunications Policy Towards Sub-Saharan Africa", *Modern & Contemporary France*, Vol.13, No.1, February 2015, ss.59-60.

³⁴⁴ Benin, Burkina Faso, Burundi, Çad, Kamerun, Yeşil Burun, Orta Afrika Cumhuriyeti, Komor Adaları, Kongo, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Fildişi Sahili, Cibuti, Gabon, Gine, Ekvator Ginesi, Gine-Bissau, Madagaskar, Mali, Morityus, Nijer, Ruanda, Sao Tome ve Principe, Senegal, Seyşeller, Togo. Bkz. <https://www.afam.org.tr/50-yilini-kutlayan-uluslararası-frankofoni-orgütununun-yapisi/> (Erişim: 23.01.2020).

Internationale Fransa'nın SAA'da Hausa ve Svahili dillerinde yayın yaptığı da belirtilmelidir.³⁴⁵ Sonuç olarak, Fransa'nın tarihsel düzlemde geliştirdiği politika ve uygulamalarıyla SAA ülkeleriyle ilişkilerini ilerletse de, Fransa'ya nazaran halihazırda bölgedeki diğer aktörlerin ön plana çıktığı söylenebilir.

2.2.6. Hindistan

Hindistan açısından ise SAA ülkeleriyle siyasi ilişkilerinde tarihsel çerçevede öne çıkan, kıtadaki bağımsızlık faaliyetlerine ilham vermesidir.³⁴⁶ 2008'de gerçekleşen Hindistan-Afrika Forumu ilişkilere yeni bir boyut kazandırmıştır.³⁴⁷ Nitekim mevcut siyasi ilişkiler açısından Hindistan'ın 2021 yılına kadar Afrika'daki büyükelçilik sayısının 46'ya ulaşması da önemlidir.³⁴⁸ Hindistan, Hint Okyanusundaki güvenliğin sağlanması hususunda okyanusa kıyısı olan Mozambik, Morityus ve Seyşeller gibi ülkelerle askeri ilişkilerini geliştirmiş ve Somali kıyılarında görülen korsanlık faaliyetlerini önlemek için çalışmalar yürütmüştür. Ayrıca Hindistan, BM barış misyonlarına destekte birinci konumda bulunmaktadır.³⁴⁹

Genel olarak Hindistan, Brezilya ve Çin gibi aktörlerin bölgeyle ekonomik ilişkileri farklılık arz etmiştir.³⁵⁰ Dolayısıyla Hindistan'ın SAA ülkeleriyle ilişkilerinde güney işbirliği anlayışı eksenini üzerinden hareket edildiği söylenebilir. Hindistan'ın SAA'daki ekonomik ilişkileri maden, limanlar, enerji gibi alanlarda şekillenmektedir.³⁵¹ Hindistan'ın SAA ülkeleriyle ticaretinde Nijerya, Kenya, Güney Afrika ve Tanzanya ön plana çıkmaktadır.³⁵² 2008-2016 yılları arası dönemde Hindistan'ın 250 milyar \$'lık yatırımlarının 52 milyar \$'ı Afrika ülkelerine

³⁴⁵ Alistair MacDonald, "op.cit." s.20.

³⁴⁶ Niranjan Desai, "India and Africa: A New Engagement", *India Quarterly*, 65,4 2009, s.415.

³⁴⁷ Ufuk Tepebaş, *a.g.e.*, s.119.

³⁴⁸ Elem Eyryce Tepeciklioğlu, "Hindistan'ın Afrika Politikası", *Dünya Siyasetinde Afrika* 5, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2018, s.27.

³⁴⁹ Elem Eyryce Tepeciklioğlu, "a.g.ç.", 2018, ss.29-30.

³⁵⁰ Sedat Aybar, "a.g.ç.", 2017, s.47.

³⁵¹ Hakan Mehmetçik, Ali Murat Kurşun ve Emel Parlar Dal, "2000'li Yıllarda Afrika Kalkınma Yardımları Çerçevesinde Türkiye ve Hindistan'ın Karşılaştırılması", *Dünya Siyasetinde Afrika* 3, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2016, s.152.

³⁵² Siddharth Dixit, Indermit S. Gill ve Chinmoy Kumar, "Are Economic Relations with India Helping Africa?", December 2018, s.3.

aktarılrken, bu yatırımların ise 47 milyar \$'ı Morityus'a yapılmıştır.³⁵³ Özellikle Morityus'un nüfus yapısının Hintli olmasının bu durumda önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

Hindistan ve Afrika arasında tarih boyunca sömürgecilik ve ırk ayrımcılığına karşı mücadele edilmesi vurgusu yapılmaktadır.³⁵⁴ Hindistan Başbakanı Narendra Modi, Güney Afrika'ya gerçekleştirdiği ziyarette Güney Afrika'da yaşayan Hint kökenli Afrikalıları "Hint mirasının, inançlarının ve değerlerinin penceresi" olarak tanımlamış ve "bu topraklarla olan bağlarımızda cankurtaran halatını siz oluşturmaktasınız" demiştir.³⁵⁵ Dolayısıyla kimliğin dış ilişkiler açısından önemi görülmektedir. Hindistan kalkınma yardımları bağlamında kapasite inşası ve eğitimi ön plana çıkarmaktadır. Örneğin; "*Pan Africa E-Network Projesi*" ile Hindistan ve Afrika ülkeleri arasındaki hastane ve üniversitelerde elektronik eğitim yapılmaktadır.³⁵⁶ Nihayetinde Hindistan'ın ticari ilişkilerde Çin'den sonra gelen konumu dikkat çekmekte iken, sosyal ve kültürel alanlardaki çalışmalarıyla Hindistan'ın SAA'daki etkinliğini perçinlemeyi hedeflemektedir.

2.2.7. İngiltere

Afrika'daki dekolonizasyon döneminden sonra İngiltere ve SAA ülkeleri ilişkileri düşük yoğunluklu seyretmiştir. 21. yüzyıla gelindiğinde İngiltere'nin temel çıkarları doğrultusunda bölgeyle ilişkilerinde öncelik teşkil eden ülkeler; Güney Afrika, Zimbabve, Nijerya, Gana, Sudan, Etiyopya, Uganda ve Kenya'dır.³⁵⁷ İngiltere'nin Afrika'da öncelikli hedefleri; güvenlik ve istikrar, sahel bölgesi, iklim değişikliği ve doğal kaynak yönetimi ve ekonomik büyümedir.³⁵⁸ Afrika Boynuzu, Sudan, Büyük Göller bölgesi ve Nijerya'daki terörizm, suçlar ve kontrolsüz göçü önlemedir.³⁵⁹

³⁵³ Elem Eyryce Tepeciklioğlu, "a.g.ç.", 2018, s.38.

³⁵⁴ Ufuk Tepebaş, *a.g.e.*, s.119.

³⁵⁵ Elem Eyryce Tepeciklioğlu, "a.g.ç.", 2018, ss.39-40.

³⁵⁶ https://mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Pan_African_e_docx_for_xp.pdf (Erişim: 05.01.2020).

³⁵⁷ Tom Cargill, "More with Less: Trends in UK Diplomatic Engagement in Sub-Saharan Africa", *Africa Programme Paper*, Chatham House, May 2011, s.5.

³⁵⁸ Juliana Suess, "The UK's Policy towards Africa Post-Brexit", *Policy Brief*, Policy Center for The New South, May 2019, s.8.

³⁵⁹ Tom Cargill, "op.cit.", May 2011, s.7.

Ekonomik ilişkiler çerçevesinde İngiltere ve bölge ülkeleri arasında 20 milyar \$'lık bir ticaret hacmi gözlemlenmektedir. Eylül 2019'da yapılan açıklamada İngiltere'nin SAA'da özel sektör yatırımlarına destek olarak istihdamı artırıcı faaliyette bulunacağına dikkat çekilmiştir.³⁶⁰ İngiltere'nin yardım politikasını etkileyen unsurlar ise; ticaret ve yatırımlar hususundaki konumunu korumaktır.³⁶¹ İngiltere 1934'te kurduğu British Council'in 2013 yılındaki kültürel ilişkiler kurumlarıyla 2018 yılında karşılaştırma yapıldığında sayıca azalma görülmektedir.³⁶² SAA'da 26 ofisle, Çin ve Fransa'nın gerisinde kalmaktadır.³⁶³ İngiltere'nin kamu diplomasisinde uluslararası stratejik öncelikler çerçevesinde Public Diplomacy Board planlama yaparak; Dışişleri ve İngiliz Milletler Topluluğu Ofisi (FCO), British Council, BBC World Service etkilidir.³⁶⁴ BBC'nin etkinliği; İngiltere'nin yurtdışındaki imajını yansıtmaktadır. İngiltere açısından FCO'nun faaliyetlerinde Afrika'nın öncelik oluşturup oluşturmadığının belirsizliğine dikkat çekilmektedir.³⁶⁵ Buna karşın İngilizcenin dünyada en yaygın kullanılan bir lisan olması, İngiltere açısından önemli bir avantaj yaratmaktadır. Nitekim yumuşak güç sıralamasındaki birinci konumu da kamu diplomasisi hususunda etkinli bir kapasitenin varlığına işaret etmektedir.

2.2.8. İran

İran, 1979 devriminden sonra rejim ideolojisini sınırları dışına ihraç etmeye çalışmaktadır.³⁶⁶ Dolayısıyla İran, dini unsurları dış politikasında kullanmaktadır.³⁶⁷

³⁶⁰ <https://www.gov.uk/government/news/uk-aid-to-boost-access-to-finance-for-sub-saharan-africa> (Erişim: 21.01.2020).

³⁶¹ Tony Killick, "Understanding British Aid to Africa: A Historical Perspective", s.83

³⁶² Alistair MacDonald, "op.cit." s.7.

³⁶³ Alistair MacDonald, "op.cit." s.8.

³⁶⁴ Ali Fisher, "Public Diplomacy in the United Kingdom", *The Present and Future of Public Diplomacy: A European Perspective*, Javier Noya (ed.), The 2006 Madrid Conference on Public Diplomacy, Working Paper, 2006, s.22.

³⁶⁵ Tom Cargill, "op.cit.", May 2011, s.2.

³⁶⁶ <https://www.nato.int/docu/review/tr/articles/2016/02/24/iranin-boelgesel-guec-olarak-yuekselisi-siilerin-gueclendirilmesi-ve-buna-bagli-kisitlamalar/index.html> (Erişim: 21.01.2020).

³⁶⁷ Barış Doster, "Bir Bölgesel Güç Olarak İran'ın Ortadoğu Politikası", *Ortadoğu Analiz*, Ağustos 2012, Cilt 4, Sayı 44, s.45.

Bu bağlamda Afrika'da nüfuz alanını geliştirebilmesi mümkün kılınacaktır.³⁶⁸ İran'ın Afrika ülkeleriyle ilişkilerinde kendi bölgesi dışındaki nüfuzunu genişletme stratejisi doğrultusunda hareket ederek, uluslararası toplumda ön plana çıkması hedeflenmektedir.³⁶⁹ Soğuk Savaş sürecinde Bağlantısızlar Hareketi üzerinden de düşünüldüğünde İran'ın SAA ülkeleriyle ilişkilerinin ideolojik boyutu derinleştirilmektedir.³⁷⁰ Özellikle Nijerya üzerinden ülkedeki Şii nüfus baz alındığında, İran etkin olmaya çalışmaktadır.³⁷¹ Nijerya'da kendini Şii olarak tanımlayanların oranı %12'dir.³⁷² Öte yandan askeri ilişkiler çerçevesinde İran; Kasım 2008'den bu yana savaş gemileri aracılığıyla Eritre'deki deniz üssünü kullanarak deniz korsanlığıyla mücadele etmektedir.³⁷³

İran'ın uranyum tedariki hususunda politikalarını yürütmesi hususunda Nijer ve Namibya gibi ülkelerle olan ilişkileri ön plana çıkmaktadır.³⁷⁴ SAA ülkeleri çıkarlarının yoğun biçimde bulunduğu Batı ülkeleriyle ilişkilerini bozmamak için İran'a mesafeli yaklaşmışlardır. Dolayısıyla İran'ın SAA ilişkilerinin gelişmesi için Batı ülkeleriyle olan ilişkilerini düzeltmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.³⁷⁵

SAA ülkeleriyle sosyal ve kültürel ilişkilerinde de İran'ın Şiilik faaliyetlerini önemseydiği görülmektedir.³⁷⁶ Örneğin; 2016 yılında "Afrika kıtasında Şiilik ve mehdi inancını yayma ve destekleme yolları" başlıklı konferansa 30 Afrika ülkesinden 200'ü aşkın teolog katılmış, dini işbirliği ortamı teşkil edilmiştir.³⁷⁷ Ayrıca İran, İslam Kültür ve İlişkiler Vakfı üzerinden dini ve kültürel etkinliklerini yürüttüğü söylenebilir.³⁷⁸

³⁶⁸ İsmail Ermağan ve Burak Gümüş, "İran'ın Afrika Politikası ve Nijerya'daki Şiilik Faaliyetleri", *Dünya Siyasetinde Afrika 4*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2017, ss.132-133.

³⁶⁹ Fuad Ferhavi, *Stratejik Etkileşimler, Arap Dünyası, Türkiye ve Afrika*, USAK Yayınları, 2015, s.248.

³⁷⁰ İsmail Ermağan ve Burak Gümüş, "a.g.ç.", s.139.

³⁷¹ İsmail Ermağan ve Burak Gümüş, "a.g.ç.", ss.142-151.

³⁷² <https://www.wsj.com/articles/with-iran-backed-conversions-shiites-gain-ground-in-africa-1463046768> (Erişim: 05.01.2020).

³⁷³ Jeffrey A. Lefebvre, "Iran in the Horn of Africa: Outflanking U.S. Allies", *Middle East Policy*, Vol.XIX, No.2, 2012, s.126.

³⁷⁴ Alex McAnenny, "A Tutorial Overview of Iran's Strategic Influence in Africa", *Center for Security Policy*, 2014.

³⁷⁵ Cafer Talha Şeker, "İran'ın Afrika Politikası ve Karşılaşılan Zorluklar: Ahmedinejad Dönemi (2005-2013)", *İran Çalışmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, s.110.

³⁷⁶ <http://www.gercekhayat.com.tr/afrika/nijeryada-iran-usulu-sii-fitnesi/> (Erişim: 21.01.2020).

³⁷⁷ İsmail Ermağan ve Burak Gümüş, "a.g.ç.", s.141.

³⁷⁸ Cafer Talha Şeker, "a.g.m.", s.104.

Sonuç olarak, İran'ın SAA ülkeleriyle ekonomik ilişkilerinin kısıtlılığı ve kimlik eksenli politikaları kamu diplomasisi açısından sınırlılık oluşturmaktadır.

2.2.9. Japonya

Japonya'nın genel olarak Afrika politikası üç husus üzerinden gelişmektedir; Afrika'nın maruz kaldığı zorluklar mücadeleye çözüm bulmak için proaktif diplomasi, bölge ülkeleriyle güçlü ekonomik bağların kurulması ve BMGK reformu, iklim değişikliği gibi konularda küresel ölçekte çözüm için Afrikalı ülkelerle işbirliği.³⁷⁹ Japonya, 1973 petrol krizi sonrasında stratejik bir şekilde kaynak zengini Afrika ülkeleriyle ilişkisini geliştirmeye çalışmıştır.³⁸⁰ Bununla birlikte Japonya'nın Afrika ülkeleriyle siyasi ilişkilerini artırmasında Afrika'nın sorunlarının çözümü ile Japonya'nın uluslararası toplumun güvenini kazanabilme faktörünü de işaret edilmektedir.³⁸¹ Japonya Afrika'da yaygın büyükelçilik ağına sahiptir.³⁸² SAA ülkeleriyle 13 milyar \$'lık ticaret hacmine sahip olan Japonya'nın, yüksek kaliteli Japon ürünleri halk nezdindeki imajını olumlu anlamda etkilemektedir.³⁸³

1972'de kültürel etkileşim sağlama açısından Japonya, Japon Vakfı'nı kurmuştur.³⁸⁴ Japon Vakfı, kültürel değişim ve dil eğitimi çerçevesinde faaliyette bulunmaktadır. 1974'te kurulan Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) ile altyapı projeleri finanse edilmektedir.³⁸⁵ Faaliyet başlıkları; ekonomik dönüşümün sağlanması, yaşam kalitesini artırma ve sosyal istikrar olan JICA'nın SAA'da 27 ülkede ofisi bulunmaktadır.³⁸⁶ Japonya'nın kalkınma yardımlarında Asya'dan sonra

³⁷⁹ Mitsugi Endo, "From "Reactive" to "Principled": Japan's Foreign Policy Stance toward Africa", *Japon's Diplomacy Series*, 2013, s.1.

³⁸⁰ Elem Eyryce Tepeciklioğlu ve Ali Onur Tepeciklioğlu, "Japonya'nın Afrika Politikası", *Dünya Siyasetinde Afrika 4*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2017, s.63.

³⁸¹ Elem Eyryce Tepeciklioğlu ve Ali Onur Tepeciklioğlu, "a.g.ç.", 2017, s.64.

³⁸² Elem Eyryce Tepeciklioğlu ve Ali Onur Tepeciklioğlu, "a.g.ç.", 2017, s.67.

³⁸³ Elem Eyryce Tepeciklioğlu ve Ali Onur Tepeciklioğlu, "a.g.ç.", 2017, s.84

³⁸⁴ Tadashi Ogawa, "Origin and Development of Japan's Public Diplomacy", *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Nancy Snow and Philip M. Taylor (ed.), Routledge, 2009, s.272.

³⁸⁵ http://www.akem.org.tr/japonya-nin-afrika-politikasi_i45/ (Erişim: 21.01.2020).

³⁸⁶ https://www.jica.go.jp/english/publications/brochures/c8h0vm000avs7w2-att/initiatives_africa_en.pdf (Erişim: 21.01.2020).

SAA bölgesi yer almakta, yardımlarıyla bölgedeki imajını artırmaya çalışmaktadır.³⁸⁷ 1993 yılında başlatılan Tokyo Uluslararası Afrika Kalkınma Konferansı yoluyla her 5 yılda bir Japonya’da Afrikalı liderleri ağırlamaktadır.³⁸⁸ Genel olarak SAA ülkeleriyle ekonomik ve siyasi ilişkilerini yoğunlaştıran Japonya’nın sosyal ve kültürel alandaki çalışmaları geliştirmeye yönelik adımları dikkate değer etkiler barındırabilir.

2.3. 11 Eylül’ün Türk Dış Politikasına Etkileri

1923 Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanından II. Dünya Savaşı’na (1939-1945) kadarki süreçte Türkiye’nin siyasal, ekonomik ve sosyal alanda yapılanma süreci geçirdiği aşıkardır. Türkiye, II. Dünya Savaşı’nda herhangi bir tarafta yer almamış, savaş sonrasında ise ilgili düzen içerisinde politikalarını belirlemiştir. 1945 sonrası “Batı ve Doğu blokları” olarak adlandırılan yapıda “Batı” blokuyla birlikte hareket ederek, diğer devletlerle olan ilişkileri şekillenmiştir.³⁸⁹ Türkiye’nin bulunduğu blok içerisindeki ilişkileri her zaman aynı nitelikte ilerlememiş, inişli ve çıkışlı durumlar da yaşanmıştır.

1990 sonrasında ise SSCB’nin dağılması iki bloklu uluslararası sistem anlayışının sona erdiğini göstermiştir. Bu gelişmeyle birlikte devletler arası düzenin teşkili konusunda karşılıklı blok yaklaşımı yerine çok kutuplu bir yaklaşım gelişmiştir. Özellikle bölgesel gelişmelerin yoğunlaşması, Türkiye’nin bölgedeki önemini ve bölge ülkeleriyle olan ilişkilerini artırmıştır. 11 Eylül sonrasında güvenlik sorunlarının çözümlenmesi uluslararası gündemi şekillendirmiştir. Bu minvalde Türkiye’nin güvenliği bölgesel güvenlik perspektifi çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca dış politikada meydana gelen dönüşümle Türkiye’nin içinde bulunduğu bölge, tehdit ve risklerin kaynağı olmaktan ziyade “fırsatlar alanı” olarak değerlendirilmiştir.³⁹⁰

³⁸⁷ Elem Eyrice Tepeciklioğlu ve Ali Onur Tepeciklioğlu, “a.g.ç.”, 2017, s.83.

³⁸⁸ Tom Cargill, “Our Common Strategic Interests: Afrika’s Role in the Post-G8 World”, *A Chatham House Report*, June 2010, s.29.

³⁸⁹ Faruk Sönmezoglu, *Soğuk Savaş Döneminde Türk Dış Politikası (1945-1991)*, Der Yayınları, 2016, s.42.

³⁹⁰ Bülent Aras ve Hakan Fidan, “Turkey and Eurasia: Frontiers of a New Geographic Imagination”, *New Perspectives on Turkey*, Vol.40, Spring 2009, s.197.

11 Eylül’le birlikte Türkiye, ABD’nin terörle mücadelesi kapsamındaki Afganistan operasyonunda üs ve lojistik destek vermiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem 26 Eylül 2001’de ABD’ye ziyaret gerçekleştirmiştir. ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld ise 5 Ekim 2001’de Türkiye’ye gelmiş ve Afganistan operasyonu konusunda Türkiye bilgilendirilmiştir. 10 Ekim 2001’de TBMM “Kalıcı Özgürlük Operasyonu” kapsamında yabancı ülkelere asker gönderme hususunda hükümete yetki vermiş ve böylelikle Afganistan operasyonuna destek sağlanmıştır.³⁹¹

Türkiye, Afganistan müdahalesi sürecinde ABD’nin yanında yer alsa da, ABD’nin Irak müdahalesiyle birlikte gidişatın terör örgütleri üzerinden değil de, devletin işleyişine müdahale olarak gelişmesiyle işgale karşı çıkmıştır. Bu konuyla ilgili 1 Mart 2003 tezkeresi sürecinde dönemin Başbakanı Abdullah Gül: “*Kararımızı kendi vicdanımıza göre vereceğiz*” açıklamasında bulunmuş, 533 milletvekilinin katıldığı oylama sonucunda 264 kabul, 250 red ve 19 çekimser oy çıkmış ve tezkeresi kabul edilmemiştir. Nitekim oylamaya katılanların salt çoğunluğu olan 267 kabul oyuna sadece 3 oy ile ulaşamamıştır.³⁹² Tezkerenin reddedilmesinin Türkiye ve ABD ilişkilerine yansımaları oldukça negatifken, Ortadoğu bölgesi ülkeleri tarafından Türkiye’nin imajına etkisi pozitif bir şekilde değerlendirilebilir.

Afganistan ve Irak müdahaleleri üzerinden bölgeye “demokratik modelin ihraç edildiğine” yönelik tartışmalar mevcuttur.³⁹³ Demokrasi teşviki söylemiyle söz konusu müdahalelerle meşruiyet kurulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Ortadoğu bölgesi içerisinde Türkiye, Batı yanlısı demokratik bir model ülke olarak değerlendirilmiştir.³⁹⁴ Hatta 11 Eylül sonrasında Türkiye ve AB ilişkileriyle ilgili Türkiye’nin stratejik niteliği ve askeri gücünden kaynaklanarak da AB’ye dahil edilmesi açıklamaları da yapılmıştır.³⁹⁵

³⁹¹ Selin M. Bölme, *İncirlik Üssü*, İletişim Yayınları, 2012, s.360.

³⁹² Gürkan Zengin, *Hoca – Türk Dış Politikasında Davutoğlu Etkisi*, İnkılap Kitabevi, 2010, ss.140-141.

³⁹³ Katerina Dalacoura, “US Foreign Policy and Democracy Promotion in the Middle East: Theoretical Perspectives and Policy Recommendations”, *Ortadoğu Etütleri*, Vol.2, No.3, July 2010, ss.57-66.

³⁹⁴ Paul Wolfowitz, Remarks on 13 Mart 2002, https://www.esd.whs.mil/Portals/54/Documents/FOID/Reading%20Room/International_Security_Affairs/twn_us_council.pdf (Erişim: 16.10.2019).

³⁹⁵ Ünal Ünsal, “a.g.ç.”, s.150.

Her yapının bir “öteki” sayesinde varlığını sürdürmesi düşüncesinden hareketle, komünizm tehdidinin yerini kimlikler üzerinden gelişen düşman anlayışı almıştır. Dolayısıyla küresel siyasette temel mücadele Batı (Hristiyan) medeniyeti ile Doğu (İslam) medeniyeti arasında olacağı tezi (medeniyetler çatışması tezi)³⁹⁶, “şer eksenli” ülkeler söylemiyle resmileştirilmiştir. Medeniyet; insanların dil, tarih, din, gelenek gibi unsurlar aracılığıyla aidiyet kurmalarını ifade etmektedir. Medeniyetler üzerinden kurulan güvenlik anlayışının sosyo-kültürel ilişkilere yansımaları, siyasi ve ekonomik ilişkiler üzerinde de olumsuz etki yaratacaktır.

Dış politika yapımı, sistemsel değişimi, güç dengesini, uluslararası sistem ve devletler arası ilişkiler gibi koşullarla birlikte düşünülmektedir.³⁹⁷ Özellikle politika yapım sürecini aktörün amaçları, ilkeleri ve araçlar çerçevesinde analiz etmek gerekmektedir. Dış politika hedefleri çerçevesinde Türkiye, yakın ve uzak çevresindeki bölge ve ülkelerle olan siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkilerini geliştirmiştir. Ayrıca Türkiye uluslararası güvenlik eksenindeki bölgesel sorunların çözümüne katılım sağlamıştır.³⁹⁸ Bu durum dış politikadaki söylemler ve stratejilerle birlikte ortaya konulmuş, bölgesel ve küresel ölçekte etkinlik oluşturmak biçiminde değerlendirilmiştir. Nihayetinde 11 Eylül’ün bir değişim faktörü olmasından hareketle Türk dış politikasının seyriyle ilgili tartışmalar da öne çıkmıştır.

2.4. 11 Eylül Öncesinde Türkiye’nin Kamu Diplomasisi

Tarihsel süreç içerisinde Türkiye’nin kamu diplomasisiyle bağlantılı faaliyetleri kamu diplomasisi başlığı altında ifade edilemese de, bu durum faaliyetlerin niteliği bağlamında analiz yapılabilmesini ortadan kaldırmaz. Türkiye ve tarihi devamlılık açısından Osmanlı Devleti döneminde diğer devletlerle olan siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkilerinde öne çıkan örnekler üzerinden değerlendirme yapılarak

³⁹⁶ Ünal Ünsal, “a.g.ç.”, s.14.

³⁹⁷ Mustafa Aydın, “Turkish Foreign Policy at the End of the Cold War: Roots and Dynamics”, *Turkish Yearbook of International Relations*, No.36, 2005, ss.4-5.

³⁹⁸ Halit Burç Aka, “Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikası’nın Değişen Paradigmaları”, *Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler*, Hasret Çomak (ed.), BETA Yayınları, 2013, s.25.

kamu diplomasisine uygulamalarına yönelik çıktılara ulaşılabilir. Çünkü kamu diplomasisi için tarihsel bağlantılar oldukça önemlidir.

Kamu diplomasisi kavramı 1965'te literatürde yer edinse de, tarihsel çerçevede halkla ilişkiler ekseninde yaşanan toplumsal gelişmeler de bu bağlamda ele alınabilir. Osmanlı Devleti bakiyesi üzerinde Türkiye'nin geniş bir coğrafya içerisinde tarihsel ve kültürel bağları, kamu diplomasisi politikalarının değerlendirilmesini sağlamaktadır.³⁹⁹ Bu doğrultuda Osmanlı Devleti döneminde bazı örnek faaliyetlere değinmek kamu diplomasisi uygulamalarının analizini kolaylaştıracaktır.

Çok uluslu yapı içerisinde Osmanlı Devleti fethedilen yerlerdeki halkın etnik kökenine, dinine ve geleneklere saygı gösterilerek uygulanan istimalet (hoşgörü) politikası, kamu diplomasisi politikası bağlamında değerlendirilebilir.⁴⁰⁰ Hoşgörü anlayışıyla birlikte ilgili toplumların güvenlikleri sağlanarak, özgürlükleri korunmuştur. Bu minvalde kamu diplomasisinde de vurgulandığı gibi "gönül bağları" üzerinden politikaların uygulanmasıyla, uzun yıllar doğru ve sürdürülebilir bir ilişki kurulabilmiştir.

Kamu diplomasisi süreci öncelikle bir dinleme/anlama çabası gerektirmektedir. Bu doğrultuda diplomatik temsilciliklerin rolü kritiktir. Osmanlı Devleti döneminde ilk büyükelçilik III. Selim döneminde 1793'te İngiltere'de açılmıştır. Ayrıca II. Mahmut döneminde tercüme odaları kurulmasıyla Avrupa'daki gelişmeler takip edilmiştir. Daha sonrasında savunuculuk açısından Kırım Savaşı (1853-1856) devam ederken Osmanlı'nın Rusya karşısında kendi haklılığını Avrupa kamuoyuna anlatmaya çalışması da bir başka kamu diplomasisi örneği olarak değerlendirilebilir.⁴⁰¹

³⁹⁹ Yusuf Devran, "Türk Tarihi Perspektifinden Kamu Diplomasisi Olgusuna Bakış", TASAM.

⁴⁰⁰ Haluk Karadağ, *a.g.e.*, s.22. Detaylı bilgi için bkz. Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Ekonomik ve Sosyal Tarihi: 1300-1600*, I. Cilt, Eren Yayınları, 2000.

⁴⁰¹ Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı Belgelerinde Kırım Savaşı (1853-1856)*, Yayın No: 84, 2006,

[https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/OSMANLI%20BELGELER%C4%B0NDE%20KIRIM%20SAVA%C5%9EI\(1853-1856\).pdf](https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/OSMANLI%20BELGELER%C4%B0NDE%20KIRIM%20SAVA%C5%9EI(1853-1856).pdf) (Erişim: 10.10.2019).

Osmanlı Devleti döneminde Güney Afrika'da yaşayan Müslümanların talebi üzerine dini konularda bilgi vermek amacıyla 1863'te Ebubekir Efendi Güney Afrika'ya gönderilmiştir.⁴⁰² Dini konularda destek sağlanması, Osmanlı Devleti'nin imajını pozitif anlamda etkileyip, ilişki inşasına destek olacak bir kamu diplomasisi faaliyetidir. Ayrıca Müslümanların yaşadığı Nijerya Lagos'ta iş adamı Muhammed Shitta'nın girişimiyle bir cami inşa edilmiştir. 1894'te caminin açılışına Osmanlı padişahını temsilen Britanya Şeyhülislamı Abdullah Quilliam katılmıştır. Quilliam İstanbul'dan gönderilen görev sancağını, kılıcı, mecediye nişanını Muhammed Shitta'ya tevdi etmiş ve Shitta Bey unvanı alarak, Lagos Müslümanlarının önderi olarak göreve başlamıştır.⁴⁰³ Bu durum, Osmanlı Devleti'nin halifeliğin merkezi olarak önemli bir referans noktası teşkil ettiğini göstermektedir. Böylelikle hem siyasi hem de sosyokültürel ilişkilerin kurulmasıyla ilgili toplum nezdinde kamu diplomasisi zemininin sağlandığı söylenebilir.

Dış yardım faaliyetleri de toplumlar arası diyalog ortamının gelişmesini sağlayan kamu diplomasisi uygulama araçları içerisinde yer almaktadır. Osmanlı Devleti döneminde dış yardım örnekleri arasında 1847'de İrlanda'da yaşanan kıtlık sonrasında gemilerle tahıl gönderilmesi gösterilebilir. Yardım faaliyeti sonrasında İrlandalı futbol takımı Drogheda FC'nin logosunda ay yıldızın yer alması duyulan minnetin göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla iki toplum arasında olumlu anlamda ilişki inşası kurulabilmektedir. Ayrıca Osmanlı Devleti 1889'da 2000 insanın yaşamını yitirdiği ve yüzlerce insanın evsiz kaldığı sel afetiyle karşı karşıya kalan ABD'ye de nakdi yardımda bulunmuştur. Hatta bu açıdan Osmanlı Devleti, ABD'ye ilk insani yardım yapan devlet olarak görülmektedir.⁴⁰⁴ Olağanüstü dönemlerde devletler arasında yardım faaliyetlerinin gelişmesi insani ilişkiler ve değer yargıları çerçevesinde oldukça önemlidir.

⁴⁰² Ahmet Uçar, *140 yıllık Miras Güney Afrika'da Osmanlılar*, Tez Yayınları, 2000, ss.333-334.

⁴⁰³ Numan Hazar, *Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye Afrika İlişkileri*, USAK Yayınları, 2011, s.182.

⁴⁰⁴ Vedat Demir, "Historical Perspective: Ottomans and Republican Era", *Turkey's Public Diplomacy*, B. Senem Çevik and Philip Seib (eds.), Palgrave Macmillan, 2015, s.51.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Hindistan 124.843 Osmanlı lirasını İstanbul'a göndererek Osmanlı Devleti'ne yardımda bulunmuştur.⁴⁰⁵ Hindistan'ın yardım kampanyasına sadece Müslümanlar değil, insani nedenlerle Hindular da katılmıştır. Ayrıca Hint Müslümanları, halifeyi yabancılara olan borçların yükünden kurtarmak için Osmanlı hisse senetlerini satın almak istemişlerdir.⁴⁰⁶ Yardım faaliyetlerinde kimlik veya insani değer yargıları belirleyici bir faktördür. Bunun etkisiyle Hindistan, Osmanlı Devleti'ne destekte bulunmuştur. Bu durum Türkiye ve Hindistan arasındaki tarihsel ilişkilerin seyrini de etkilemiştir.

1923 Türkiye Cumhuriyeti'nin kurtuluş mücadelesi sürecinde Afganistan ve Hint Müslümanlarının Türkiye'ye maddi yardımları bulunmaktadır. Ayrıca Kurtuluş Savaşı sırasında Güney Afrika'dan gelen para yardımı, Mustafa Kemal Atatürk tarafından kaleme alınan "*Muhtelif Mahallerden Doğrudan Doğruya Emrime Gönderilen Mebaliğ*" başlıklı defterde kaydında yer almaktadır.⁴⁰⁷ Bu husus, Osmanlı Devleti döneminde izlenen kamu diplomasisi mahiyetindeki politikaların bir yansımasıdır.

1928'de ise Afganistan kralı Emanullah Han'ın Türkiye'ye ziyareti sırasında imzalanan antlaşmayla öğretmen, doktor ve eğitimci subayların Türkiye'den Afganistan'a gönderilmesi, kamu diplomasisi uygulamaları çerçevesinde değerlendirilebilir.⁴⁰⁸ Ayrıca 1934'te Balkan Antantı ve 1937'de Sadabat Paketi'yle Türkiye tarafından bölgesel işbirliği girişimleri oluşturularak ülkeler ve toplumlar arası barış ortamının devamlılığının hedeflenmesi de bir kamu diplomasisi yaklaşımı olarak addedilebilir. Bir başka örnek; Kore Savaşı'nda Türkiye'nin askeri destekte bulunması, Koreliler içerisinde Türkiye'nin imajını olumlu bir şekilde etkilemiştir.⁴⁰⁹ Dolayısıyla askeri anlamda destek faaliyetleri, kamu diplomasisi süreci için de anlam taşımaktadır.

⁴⁰⁵ Azmi Özcan, *Pan-İslamizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere*, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1992, s.101.

⁴⁰⁶ Azmi Özcan, *a.g.e.*, s.99.

⁴⁰⁷ Numan Hazar, *a.g.e.*, 2011, s.134.

⁴⁰⁸ Baskın Oran, *op.cit.*, 2013, s.208.

⁴⁰⁹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-kore-savasindaki-yardimi-olmasaydi-guney-kore-olmazdi/1214293> (Erişim: 15.10.2019).

Soğuk Savaş sürecinde ön plana çıkan ideolojik tabanlı ayrışma, Türk dış politikasındaki kamu diplomasisi imkanını sınırlayıcı bir etkide bulunmuştur. Özellikle iç politik gelişmelerin dış politikaya oranla daha fazla öne çıkması diğer ülke toplumlarına yönelik faaliyetleri kısıtlı kılmıştır. Dolayısıyla dış politikada etkinlik ve aktif politikalar kamu diplomasisi sürecinin gereklilikleri arasındadır. 1990 Soğuk Savaş sonrası süreçte SSCB tehdidinin ortadan kalkmasıyla birlikte Türkiye bölgesel gelişmelere yönelik politikalar üretmeye başlamıştır. Özellikle tarihsel bağların varlığından hareketle Balkanlar ve Orta Asya coğrafyasına yönelik siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkiler önemsenmiştir. Bu hususta kimlik unsurunun önemli bir payı bulunduğu ifade edilmelidir. Örneğin; Bosna Savaşı'ndaki barış gücü operasyonlarına Türkiye'nin desteği de kamu diplomasisi açısından değerlendirilmektedir. Nitekim kamu diplomasisi uygulamaları içerisinde yer alan askeri operasyonlar; ülke inşası açısından gerekli yardımın sağlanması ve sivil düzenin yeniden kurulması üzerinden gerçekleştirilmektedir. Ayrıca TSK'nın askeri eğitim ve işbirliği faaliyetleri de kamu diplomasisi pratiği olarak görülmektedir.⁴¹⁰ Bir başka örnekte ise; Arnavutluk ve Makedonya'da Kızılay kamplarının kurulmasıyla mültecilere destek olunmuştur.⁴¹¹

Tarihsel süreç içerisinde Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkileri genel olarak kamu diplomasisi tanımlaması ve araçları üzerinden detaylı bir şekilde değerlendirilebilir. Ancak faaliyetlerle ilgili kamu diplomasisi tanımlaması yapılabilmesi, faaliyetlerin kamu diplomasisi yaklaşımına yönelik gerçekleştirildiğinin vurgulanmasıyla mümkündür. Türkiye'nin kamu diplomasisi politikaları diplomasi, dış yardımlar, ekonomi, eğitim, kültür, turizm, sanat ve medya gibi geniş bir alanda yer bulmaktadır. Nihayetinde kamu diplomasisi sürecinin uzun vadeli ve planlı olması gerekir ve geri bildirimle dayanmaktadır. Özellikle ülkeler arası işbirliği ve destek faaliyetleri kamu diplomasisi için genel bir çerçeve teşkil

⁴¹⁰ Barış Ateş, "Dış Yardımların Kamu Diplomasisi Boyutunda Askeri Birliklerin Rolü: Yeni Görevler, Yeni Kabiliyetler", *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar*, Erman Akıllı (ed.), Nobel Akademik Yayıncılık, 2016, ss.129-130.

⁴¹¹ Murat Çemrek ve Segâh Tekin, "Diplomasi-Ekonomi-Demokrasi Üçgeninde Küreselleşen Yeni Türkiye", *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar*, Erman Akıllı (ed.), Nobel Akademik Yayıncılık, 2016, s.239.

etmektedir. Nitekim günümüz uluslararası ilişkilerde kullanılan araçların farklılaşması kamu diplomasisini de nitelikli hale getirmiştir.

2.5. 11 Eylül Sonrasında Türkiye'nin Kamu Diplomasisi

11 Eylül sonrasında yakın coğrafyasında meydana gelen büyük değişimler karşısında Türkiye'nin politika tercihleri kritik bir hal almıştır. Özellikle 11 Eylül konjonktürü bölgedeki ilgili devletlerin dış politika kararlarını etkilemiştir. Bu eksende Türk dış politikasında yaşanan değişim, sistemsel temindedir. 11 Eylül'le birlikte genel itibarıyla Türkiye dış politika stratejisini “batı merkezli doğulu ülke anlayışı” üzerine inşa ederken, doğu ile batı arasında köprü rolü üstlendiğine yönelik tartışmalar gelişmiştir.⁴¹²

Türk dış politikasında tarihsel süreçte Türkiye'nin uluslararası konumunu ve kimliğini belirlemiş ilkeler; ideolojik/stratejik ve pragmatik/taktiksel olarak sınıflandırılabilir. Genel olarak değerlendirildiğinde Türk dış politikasında dört ilke; Batıcılık, statükoculuk, denge siyaseti ve meşruiyet öne çıkmaktadır. Bölgesel politikaların ağırlık kazanmasıyla Türkiye'nin kapsamlı ve alternatifli politikalar geliştirmesi gerekmiştir. Türkiye'nin Osmanlı Devleti coğrafyası üzerinden Orta Asya ve Afrika'yı kapsayan “merkez ülke” konumu ve Türkiye'nin hinterlandı tabiri⁴¹³ Türk dış politikasını çok boyutlu kılmıştır. Dolayısıyla kamu diplomasisi açısından Türkiye'nin ilgili ülkede yönetimleri ve halk tabanındaki ilişkileri oldukça önemlidir. Bu bağlamda Türkiye'nin komşu bölgelerdeki ülkelerle olan ilişkilerinde kamu diplomasisinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Kamu diplomasisi sürecinde dış politika kararları ve buna bağlı politika değişiklikleri belirleyicidir. Tarihsel süreçte devletlerin farklılaşan diplomatik ilişkileri siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel alanlardaki değişimlerle birlikte yürümektedir. Esas olarak dış politika kararları ulusal çıkarlara uygun bir şekilde inşa

⁴¹² Halit Burç Aka, “a.g.ç.”, s.21.

⁴¹³ İbrahim Kalın, “Soft Power and Public Diplomacy in Turkey”, *Perceptions*, Vol.16, No.3, Autumn 2011, ss.5-23.

edilir ve uygulanır. Kararların uygulanması ve değerlendirilmesi hususunda kamu diplomasisinin çerçevesinde de bir etki analizi yapılabilir.

ABD'nin Türkiye topraklarını kullanarak Irak'a müdahale etmesini içeren 1 Mart 2003 tezkeresinin reddi, Türkiye'nin Ortadoğu toplumları nezdindeki imajını olumlu biçimde etkilemiştir. Neticede ABD tarafından uygulanan kutuplaşmaya dayalı kimlik siyasetine karşılık Türkiye'nin dış politika hamleleri kamu diplomasisi doğrultusunda anlam ihtiva etmiştir.

Türkiye'de 2002 Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarıyla birlikte ilgili dönemlerde dış politikadaki değişim doğrultusunda kamu diplomasisi kavramı ilke olarak benimsenmiştir.⁴¹⁴ AK Parti hükümetleri döneminde var olan kurumlara işlerlik kazandırılması, yeni kurumlar ve faaliyetlerle birlikte mevcut koşulların da uygunluğuyla kamu diplomasisi kavramı öne çıkmıştır. Özellikle yumuşak güç unsurlarıyla birlikte ekonomik ilişkilerin öne çıktığı süreçte bölgesel politikalar ağırlık kazanmıştır.

Dış politikada “değer temelli” bir siyasetle birlikte Türkiye'nin yumuşak gücünü artırmak hedeflenmiştir.⁴¹⁵ Dolayısıyla Türk dış politikası normatif bir strateji üzerine inşa edilmiştir.⁴¹⁶ Ayrıca kamu diplomasisine yönelik Türk dış niceliksel ve niteliksel eğilimlerinin değerlendirilmesiyle hedef kitlenin içinde yaşadığı toplumsal çevre özellikleri dikkate alınmış, faaliyetler bu doğrultuda şekillenmiştir.

Türk dış politikasında kamu diplomasisi anlayışı kültürel diplomasisi, kalkınma yardımları/projeleri, insani diplomasi ve ekonomik ilişkilerin etkin bir şekilde kullanılmasıyla gelişmiştir.⁴¹⁷ Ayrıca ekonomik ilişkiler çerçevesinde ticaret ve yatırımların artması, Türkiye hakkındaki “tüccar devlet” yaklaşımının yaygınlık

⁴¹⁴ Murat Yeşiltaş ve Ali Balcı, “A Dictionary of Turkish Foreign Policy in the AK Party Era: A Conceptual Map”, *SAM Papers*, No.7, May 2013, s.21.

⁴¹⁵ Abdullah Gül, *Yeni Yüzyılda Türk Dış Politikasının Ufukları*, Dışişleri Yayınları, Ankara, 2007.

⁴¹⁶ Ahmet Sözen, “A Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy: Transition and Challenges”, *Turkish Studies*, Vol.11, No.1, March 2010, ss.103-123.

⁴¹⁷ Hakan Fidan, “A Work in Progress: The New Turkish Foreign Policy”, *Middle East Policy*, Cilt 20, No.1, Spring 2013.

kazanmasını sağlamıştır.⁴¹⁸ Güç kavramıyla olan bağlantısı kamu diplomasisinin analizinde güç unsurları, kapasitesi, aktörün durumu ve dış politika söylemleriyle ilgili durum değerlendirilmesinin yapılmasını gerektirmiştir.

Bir devletin güç durumuyla ilgili güç kapasitesini oluşturan maddi ve maddi olmayan unsurlar üzerinden tarihsel analizler yapılabilmektedir.⁴¹⁹ Dolayısıyla güç kapasitesi somut ve soyut (sert ve yumuşak güç) değerlendirmelerle anlaşılabilir. Coğrafya, jeopolitik konum, doğal kaynaklar, nüfus, ekonomik ve teknolojik yapı somut unsurlarken, kültürel değerler, toplumsal yapı ve karar vericilerin özellikleri gibi hususlar soyut unsurları belirtmektedir. Gücün ölçülmesi zordur, ancak belirli bir kapasitenin yansıtıldığı söylenebilir.

Ülkelerin maddi ve maddi olmayan güç unsurlarına sahiplikleriyle uygulamaları arasındaki nedensellik ilişkisinin kurulamaması ve gücü kullanmayı isteyip istemediği, yumuşak güç unsurları üzerinden gücün varlığı konusunda çıkarımlara ulaşılması değer yüklü anlayışı öne çıkarmaktadır.⁴²⁰ Dolayısıyla bu durum güç tartışmalarını çeşitlendirmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde Türk dış politikasının ‘savunmacı ve pragmatik’ temelde yürütülmesi güç kavramıyla da ilgili tanımlamaları etkilemiştir. Uluslararası konjonktürün de etkisiyle dış politikada güç yaklaşımları temel olarak askeri ve ekonomik unsurlar üzerinden şekillenmiştir. Ancak bununla birlikte yumuşak güç faktörleri ve aktörlerin perspektifleri de güç kavramsallaştırmasını tayin etmektedir.

Dış politikada yumuşak güç sert gücün bir türevi olarak da değerlendirilmektedir. Nitekim yumuşak güç, sert güçle desteklendiği zaman etkilidir ve bu noktada bütünleşik güç kapasitesi gelişecektir. Sadece yumuşak veya sert güç yaklaşımı üzerinden dış politika stratejileri oluşturulamaz ve kamu diplomasisi süreci

⁴¹⁸ Kemal Kirişçi, “Turkey’s Demonstrative Effect and the Transformation of the Middle East”, *Insight Turkey*, Cilt 13, No.2, 2011, s.34.

⁴¹⁹ Gürol Baba ve Murat Önsoy, “Between Capability and Foreign Policy: Comparing Turkey’s Small Power and Middle Power Status”, *Uluslararası İlişkiler*, Vol.13, No.51, 2016, ss.3-20.

⁴²⁰ Utku Yapıcı, “Yumuşak Güç Ölçülebilir mi?”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 12, Sayı 47, 2015, s.22.

yürütülemez. Carr'ın çalışmasında ifade ettiği gibi fikirler ve kültürel bağlamlar olarak “kanaat hakimiyeti” askeri ve ekonomik güçle birlikte gelişebilir.⁴²¹

Yumuşak güç niceliksel ve ölçülebilir olmaktan ziyade nitelikselidir. Kimlik, yumuşak güç üzerinden geliştirilen siyasette algıları etkilemekte ve bu bağlamda maddi kabiliyetler de dönüşmektedir. Kamu diplomasisi sürecinde kaynak ülkenin kültürel kodlarıyla benzerlik oluşturan bir ülkeyle dış politika seçenekleri hususunda ortaklık geliştirmek daha kolaydır.

Coğrafyanın maddi bir güç unsuru niteliğinden hareketle Türkiye'nin coğrafi konumunun stratejik önemi dış politikada karşılık bulmuştur. Ayrıca AK Parti dönemi dış politikasında ekonomik ilişkiler ön plana çıkarılmış, değer eksenli anlayış içerisinde yumuşak güç faktörleri ‘kültür’ ve ‘medeniyet’ kavramları üzerinden dış politika söylemleri geliştirilmiştir. Yumuşak gücün kapasite inşası hususunda Türkiye'nin ekonomik ve kültürel alanda gelişmesi önemlidir.⁴²² Nihayetinde sert ve yumuşak güç unsurlarını sentezleyen bütünleşik bir güç yaklaşımıyla dış politika çerçevesinde etkin bir kamu diplomasisi süreci tesis edilebilir. Bütünleşik güç belirli bir kapasiteyi ifade etmektedir. Ancak gücü elinde bulunduran devlet aktörünün de bunu kullanabilme becerisi, kamu diplomasisi politikalarını etkilemektedir.

Uluslararası İlişkiler alanında yapılan aktör tartışmaları kamu diplomasisi sürecinde de öne çıkmaktadır. Dolayısıyla kamu diplomasisi politikalarıyla aktörlerin kurumlar/araçlar yoluyla nasıl etkili olduğu incelenmektedir. Özellikle bu noktada devlet aktörünün kimlik ve değer unsurlarıyla inşa ettiği politikaları ve kamu diplomasisi çerçevesindeki durumu analiz edilmektedir.

Dış politika kararlarında liderlerin etkisi yadsınamaz.⁴²³ Nitekim kamu diplomasisi yaklaşımı devlet politikasının bir gereği iken, liderlerin riyasetindeki

⁴²¹ E. H. Carr, *op.cit.*, s.120.

⁴²² Ünal Ünsal, “a.g.ç.”, s.139.

⁴²³ Margaret Hermann ve Charles Hermann, “Who Makes Foreign Policy and How: An Empirical Inquiry”, *International Studies Quarterly*, Vol.33, No.4, 1989, ss.361-387.

hükümet politikalarıyla birlikte işlerlik kazanmaktadır. Dolayısıyla ilgili ülkenin kamu diplomasisi süreci hükümet değişikliklerinden etkilenmektedir. Ayrıca karar alıcıların ülkenin uluslararası ilişkilerdeki konumunu açıklamak için üzerinde durduğu kimlik, dış politika davranışıyla ilgili söylemlerle karşılaştırmalı bir şekilde değerlendirilmektedir.⁴²⁴

Kamu diplomasisi politikaları aktörlerin söylem ve stratejileri çerçevesinde gelişmektedir. Dolayısıyla kamu diplomasisi politika ve stratejilerinin oluşturulması hususunda aktörü etkileyen bağımlı ve bağımsız değişkenlerin önemi de belirtilmelidir. Ayrıca dış politikada karar alıcılar/aktörlerle ilgili teorik perspektif doğrultusunda olaylar açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu hususta karar vericilerin inançları, tutumları, değerleri, tecrübeleri, karakterleri ve algılamaları önemlidir.

11 Eylül sonrası dönemde dış politika çerçevesinde kamu diplomasisi uygulamalarında hükümet yaklaşımı ve politikaları değerlendirilerek aktör etkisi anlaşılabilir. Nitekim AK Parti pragmatik liberalizme uygun olarak Türk dış politikasını yapılandırmayı rahat bir şekilde gerçekleştirebilmiştir.⁴²⁵ Siyasi liderlik, ve siyasi politikalar Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesini belirlemektedir.⁴²⁶ Bu noktada Türkiye'nin kurumsallaşmış, istikrarlı ve tutarlı bir dış politikaya ihtiyacı bulunmaktadır.⁴²⁷

Kamu diplomasisi kavramıyla ilgili tanımlamalar uygulamaları yürüten aktörlerin politikalarını belirlemektedir. İbrahim Kalın kamu diplomasisini, Türkiye'nin tarihinden miras kalan birikimin öneminden hareketle Türkiye'nin yeni hikayesini etkin ve kapsamlı bir şekilde dünya kamuoyuna anlatılması olarak tarif etmiştir.⁴²⁸

⁴²⁴ Birgül Demirtaş, "Türkiye'nin Bosna ve Kosova'ya Yönelik Politikaları: İnşacı Kuram Açısından İnceleme", *Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler-1*, Tayyar Arı (der.), MKM Yayınları, Nisan 2012, s.158.

⁴²⁵ Hasan Kösebalaban, *Türk Dış Politikası*, çev: Hüsamettin İnaç, Bigbang Yayınları, Nisan 2014, s.333.

⁴²⁶ Senem B. Çevik, "Reassessing Turkey's Soft Power: The Rules of Attraction", *Alternatives: Global, Local, Political*, Vol.44, Iss.1, 2019, s.2.

⁴²⁷ Soner Karagül, "Türkiye'nin Balkanlardaki 'Yumuşak Güç' Perspektifi: Türk İşbirliği ve Kordinasyon Ajansı", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, (8:1), 2013, s.81.

⁴²⁸ MÜSİAD, "Yükselen Değer Türkiye", *Araştırma Raporları*, Ekim 2010, s.64.

Ancak kamu diplomasisi çift yönlü bir süreç öngördüğünden kamu diplomasisi uygulayan ülke kendi politikalarını anlatımından önce ilgili toplumların kültürünü ve tarihini bilmesi gerekmektedir.⁴²⁹ Dolayısıyla söz konusu temel tanımlamalar çerçevesinde ilgili kamu diplomasisi aktörü, uygulama araçlarını tayin edecektir.

AK Parti programında “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın” yaklaşımına vurgu yapılarak bireyi öne çıkaran siyaset izlenmektedir.⁴³⁰ Bu yaklaşım, insani diplomasi için de esas alınabilir. Nitekim insani diplomasinin ilkeleri çerçevesinde Erdoğan: *“Uluslararası İlişkiler asla teknik, mekanik ve aritmetik bir konu değildir. Elinize cetveli alıp, ölçerek, biçerek, sadece teorilerden yola çıkarak Uluslararası İlişkiler’i yürütemezsiniz. Adalet, eşitlik, özgürlük duygusunu ve vicdan hislerini uluslararası ilişkilerden uzak tutarsanız, uzun vadede bir yıkımın temellerini atarsınız”* açıklamasında bulunmuştur.⁴³¹

Genel olarak medeniyet tasavvuruyla birlikte dış politika söylemlerinin şekillenmesi, kamu diplomasisi sürecindeki aktörün tercihi olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte sosyal inşacılık yaklaşımı da aktörlerin tercihleri/davranışları üzerinden doğru bir çözümlene zemini kurmaktadır. Bu minvalde özellikle AK Parti’nin 2023 vizyonu çerçevesinde küresel siyasette yeni bir vizyonu “inşa” etmenin önemi de vurgulamaktadır.⁴³²

Nihayetinde kamu diplomasisindeki aktörlerin uygulamalarında plan/programın niteliğini, etkin ve sürdürülebilir politikalar belirlemektedir. Ayrıca kamu diplomasisi faaliyetleri sunulurken; meşruiyet, şeffaflık, hesap verilebilirlik, farklılıklara saygı, anayasal hakların garanti altına alınması ve özgürlükler aktörün imajını ortaya koymaktadır.

⁴²⁹ Gifford Malone, *Political Advocacy and Cultural Communications: Organising the Nation’s Public Diplomacy*, University Press of America, 1988, s.12.

⁴³⁰ “Parti Programı”, <http://www.akparti.org.tr/parti-programi/> (Erişim: 06.10.2019).

⁴³¹ Recep Tayyip Erdoğan, *Küresel Barış Vizyonu*, Medeniyetler İttifakı Yayınları, 2012, s.53.

⁴³² “2023 Siyasi Vizyon”, <http://www.akparti.org.tr/parti/2023-siyasi-vizyon/> (Erişim: 06.10.2019).

Kamu diplomasisi sürecinde konjonktür ve aktörün davranışlarını etkileyen değişkenler, uygulamaların gidişatını şekillendirmektedir. Ancak kamu diplomasisi uygulamaları devlet politikası çerçevesinde uzun vadeli bir planlamayla oluşturulmalı ve üst perspektif korunarak hükümet değişikliklerinden olumsuz anlamda etkilenmesinin önüne geçilmelidir. Kamu diplomasisi alanında kurumların oluşturulması, geliştirilmesi ve faaliyetlerin yaygınlaştırılması hükümet politikalarının sonucudur. Dolayısıyla kamu diplomasisi uygulayıcıları/aktörleri topluyla olan ilişkilerde ‘rıza inşası’ geliştirmek zorundadır. Nitekim bu süreç uzun dönemli ve meşakkatlidir. Özellikle kamu diplomasisi sürecinde kamuoyu temayülleriyle birlikte hareket edilmesi alınan kararların referans noktasıdır.

Kamu diplomasisi uygulamaları açısından dış politika yaklaşımlarının anlamlandırılması oldukça önemlidir. Bu doğrultuda 2009 sonrası AK Parti hükümetinde Dışişleri Bakanlığı göreviyle başlayıp Başbakanlığıyla devam eden siyasi kariyerinde Ahmet Davutoğlu’nun Türk dış politikasıyla ilgili yaklaşımları, söylem ve eylem çerçevesinde incelenebilir. Nitekim 2007’de Başbakanlık danışmanı olduğu dönemde Davutoğlu, AK Parti hükümet politikaları açısından perde arkasındaki güç olarak nitelenmiştir.⁴³³

Davutoğlu’nun 2001’de yayımlanan “Stratejik Derinlik” adlı kitabı üzerinden yapılan kavramsallaştırmalar Türk dış politikasının seyrini de etkilemiştir. “Stratejik Derinlik” anlayışında güvenlik ve özgürlük arasında bir denge, komşularla sorunsuz bir politika, çok yönlü bir siyaset öne çıkarılırken, esasında insani etkileşimle birlikte kamu diplomasisine gereksinim duyulduğu söylenebilir.

Davutoğlu kitabında Türkiye’nin uluslararası konumunu anlama ve anlamlandırma boyutlarını vurgulamakta, mevcut sorunları tespit edip izlenmesi gereken politikalara ilişkin öneriler sunmaktadır. Davutoğlu’na göre bir ülkenin dış politikadaki başarısı; jeokültürel ve jeoekonomik olarak kuşatan sağlam bir strateji, diplomatik ve askeri taktiklerin koordinasyonunun sağlandığı esnek bir dış politika ve

⁴³³ “An Eminence Grise”, <https://www.economist.com/europe/2007/11/15/an-eminence-grise> (Erişim: 12.10.2019).

bölgenin küresel politikadaki etkisini değerlendirebilen basiretli bir kademelendirme becerisidir.⁴³⁴ Ayrıca Türkiye'nin stratejik derinlik tezi içerisinde Afrika, Türkiye'nin yakın kıta havzası olarak tabir edilmektedir.⁴³⁵

Stratejik derinlikte ülkenin zengin tarih ve coğrafya alanlarının sunduğu avantajları kullanmayı mümkün kılacak vizyona ihtiyacı bulunmaktadır.⁴³⁶ Nitekim Davutoğlu'na göre iddialı ülkeler kendi stratejileriyle tehdit tanımlamalarını yapabilirken, edilgen ülkeler kendi tehdit tanımlamaları ekseninde güdük stratejiler oluştururlar.⁴³⁷

AK Parti hükümetleriyle birlikte Türk dış politikasındaki değişim “liberal dönüş” olarak da adlandırılmaktadır.⁴³⁸ Ticari ilişkilerin Türkiye'nin stratejik vizyonu açısından dış politikayı etkileyen önemli bir parametre olduğu ifade edilmektedir.⁴³⁹ Nitekim Türkiye'nin İslam, sekülerizm ve demokrasiyi birleştirebilen siyasal sisteme sahip olmasının dış ilişkilerine de olumlu anlamda yansıdığı belirtilmektedir.⁴⁴⁰ Temel olarak dış politikanın demokrasi ve reform, ekonomik gelişme ve pro aktif barış yanlısı ekseninde geliştiği de vurgulanmıştır.⁴⁴¹ Esasında Davutoğlu tarafından Türk dış politikasında restorasyon süreci içerisinde bulunduğu belirtilmesi, dış ilişkilerde söylem ve eylem yönünden bir yapılanmanın yaşandığının göstergesidir.⁴⁴²

Tarih, coğrafya, nüfus ve kültür kavramları Türkiye'nin komşu ülkelerle olan ilişkilerinde belirleyicidir. Nitekim Davutoğlu coğrafya, kültür, nüfus ve tarih gibi

⁴³⁴ Ahmet Davutoğlu, *op.cit.*, 2007, s.452.

⁴³⁵ Ahmet Davutoğlu, *op.cit.*, 2007, s.206.

⁴³⁶ Hasan Kösebalaban, *a.g.e.*, s.290.

⁴³⁷ Ahmet Davutoğlu, *op.cit.*, 2007, s.62.

⁴³⁸ Hakan Fidan, “*op.cit.*”, s.91.

⁴³⁹ Ahmet Davutoğlu, *Teoriden Pratiğe: Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar*, Küre Yayınları, 2013, s.138.

⁴⁴⁰ Hasan Kösebalaban, “Turkey and the New Middle East: Between Liberalism and Realism”, *SAM*, Autumn 2011, s.112.

⁴⁴¹ Ahmet Davutoğlu, Konferans: “Vision 2023: Turkey's Foreign Policy Objectives”, Goldman Sachs, London, 22.11.2011.

⁴⁴² Ahmet Davutoğlu, Konferans: “Büyük Restorasyon: Kadim'den Küreselleşmeye Yeni Siyaset Anlayışımız”, 15 Mart 2013; Ahmet Davutoğlu, “The Restoration of Turkey: Strong Democracy, Dynamic Economy and Active Diplomacy”, *Vision Papers, Center for Strategic Research*, No. 7, August 2014.

sabit verilerle ekonomik, teknolojik ve askeri kapasite gibi potansiyel verilerin stratejik zihniyet/planlama ve güçlü iradeyle birleşmesini önemsemektedir. Bu eksende merkez ülke söylemi ve Türkiye'nin bölgesel güç niteliği üzerinden tartışma derinleşmektedir.⁴⁴³ Ayrıca merkez ülke söylemi, çoklu bölgesel kimlik vurgusunu beraberinde getirmektedir.⁴⁴⁴

Soğuk Savaş sonrası değişen düzende Türkiye'nin bölgesel politikalarında tarihi perspektif söz konusudur. Bununla birlikte küresel alanda ilkesel temelli görüşlere sahip olunmasıyla da uluslararası sorunlarda çözüm rolü de gelişmiştir.⁴⁴⁵ Ayrıca bölgesel politikalarda sorunların çözümünde "reçete" niteliğinde üst düzey siyasi diyalog, güvenliğin sağlanması, karşılıklı ekonomik bağımlılık ve çok kültürlülüğün korunması prensipleri öne çıkmaktadır.⁴⁴⁶

Türk dış politikasında üç metodolojik ve beş operasyonel prensip vurgulanmaktadır. Metodolojik olarak; aktif ve vizyoner dış politika, küresel politika ile uyumlu bölgesel politikalar, askeri gücü arttırıp yumuşak gücünü kullanma hedefi söz konusudur. Operasyonel olarak ise; çok boyutlu dış politika anlayışıyla birlikte, güvenlik ve demokrasi arasındaki dengeyi gözetmek, komşularla işbirliğini artırmak, krizleri önleyici barış anlayışı benimsemek ve küresel sorunlara olan ilginin artırılması değerlendirilmektedir.⁴⁴⁷

Davutoğlu'nun söylemiyle etkinlik kazanan "komşularla sıfır sorun" yaklaşımı, Türkiye'nin bölgesindeki ülkelerle ekonomik ve kültürel ilişkileri geliştirecek, insan hareketliliğinin artmasıyla coğrafi ve stratejik derinlik kurulabilecektir.⁴⁴⁸ "Sıfır

⁴⁴³ Ahmet Davutoğlu, *op.cit.*, 2013, s.82; Konuyla ilgili bkz. Baskın Oran, "TDP'nin Kurumsal Çerçevesi", *Türk Dış Politikası*, Baskın Oran (ed.), İletişim Yayınları, 1.Cilt (1919-1980), 15.Baskı, 2009; William Hale, *Türk Dış Politikası (1774-2000)*, çev. Petek Demir, Mozaik Yayınları, 2003; Fuat Keyman, "Globalization, Modernity and Democracy Turkish Foreign Policy 2009 and Beyond", *Perceptions*, 15(3-4), ss.1-20.

⁴⁴⁴ Cemalettin Haşimi, "Turkey's Humanitarian Diplomacy and Development Cooperation", *Insight Turkey*, Vol.16, No.1, 2014, s.133.

⁴⁴⁵ Ahmet Davutoğlu, "Turkey's Zero-Problems Foreign Policy", *Foreign Policy*, 20.05.2010.

⁴⁴⁶ Gürkan Zengin, *a.g.e.*, s.95.

⁴⁴⁷ Kürşad Turan, "Changes in Turkish Foreign Policy: A Shift or a Passing Interest?" *Gazi Akademik Bakış*, 6(11), 2012, ss.75-76.

⁴⁴⁸ Ahmet Davutoğlu, *op.cit.*, 2013, s.135.

sorun” yaklaşımı sorunların olmamasını değil, işbirliği ve diyalogun öne çıkarılması ve sorunların üstesinden gelme konusunda psikolojik olarak bakış açısının ve zihniyet değişiminin göstergesidir.⁴⁴⁹ Ayrıca bu yaklaşım Türkiye’nin bölgede konvansiyonel tehdit algılamasını değiştirmeyi de hedeflemektedir.

Davutoğlu’na göre Türkiye tek boyutlu dış politika anlayışı yerine, kültürel ve tarihsel bağları kullanarak çok kültürlü kimliğini yani yumuşak güç kapasitesini harekete geçirmeli, farklı coğrafyalarla ilişkiler kurmalıdır.⁴⁵⁰ Türkiye’nin dünya medeniyetleri arasında köprü vazifesi gördüğü anlayışına karşı çıkılarak, Türkiye’nin medeniyet açılımını inşa etmesine vurgu yapmıştır.⁴⁵¹ Ayrıca Davutoğlu, dış politikadaki gelişmelerin akışını şekillendirme yeteneğini artırmayı hedefleyen “akıl ülke” kavramına işaret etmektedir. Böylelikle dış politikada ‘siyasi meşruiyet’ de kurulabilecektir.

Türk dış politikasında “medeniyetçi dış politika” yaklaşımının benimsendiğine yönelik tartışmalar da yoğunlaşmıştır.⁴⁵² Hatta “yeni Osmanlıcılık” söylemiyle birlikte bu yaklaşım temellendirilmiştir.⁴⁵³ Ancak Türk dış politikasında “yeni Osmanlıcılık” stratejisinden ziyade tarihsel bağları kullanarak ilişkileri geliştirmenin hedeflendiği söylenebilir.⁴⁵⁴ Bu ekseninde tarihsel ve kültürel unsurlarla desteklenen dış politikanın yumuşak güç stratejisi oluşturduğu da değerlendirilmektedir.⁴⁵⁵ Nitekim bu bağlamda Davutoğlu El Cezire’ye verdiği mülakatta: “*Dinimiz ve kimliğimizle gurur duyuyoruz*

⁴⁴⁹ Ahmet Davutoğlu, Goldman Sachs, London, 22.11.2011

⁴⁵⁰ Ahmet Davutoğlu, “Turkey’s Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007”, *Insight Turkey*, 10(1), 2008, ss. 78-79.

⁴⁵¹ Ahmet Davutoğlu, *op.cit.*, 2007, s.92.

⁴⁵² Ömer Turan, “Two Modelities of Foreign and Domestic Policies in Turkey: From Soft Power to War Rhetoric”, <https://caucasusedition.net/foreign-and-domestic-policies-in-turkey-from-soft-power-to-war-rhetoric/> (Erişim: 16.10.2019).

⁴⁵³ Yılmaz Çolak, “Ottomanism vs. Kemalism: Collective Memory and Cultural Pluralism in 1990s Turkey”, *Middle Eastern Studies*, Vol.42, 2006, ss.587-602.

⁴⁵⁴ Nergiz Özkural Köroğlu, “Neo-Ottomanization vs. Europeanization: Turkey-EU Relations”, *Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt 13, No.2, 2014, s.113.

⁴⁵⁵ Burak Gümüüş, “Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Ortadoğu Siyaseti”, *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, Haziran 2013, s.92.

ama aynı zamanda Avrupa kültürü ve tarihinin de parçasıyız ve bu kimlikle de iftihar etmekteyiz.” açıklamasında bulunmuştur.⁴⁵⁶

Sonuç olarak; dış politika, mevcut imkan ve araçlarla karşılıklı ilişkilerle aktör ve stratejilerin evrilmesiyle gelişmektedir. Dolayısıyla dış politikayı anlamak için; aktörün niyet ve eylemlerinin de önemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca hem aktörün dışından kaynaklanan sebepler hem de aktörün karakteristik özellikleri önemlidir. Günümüz dünya siyasetinde iç ve dış politika arasındaki ayrımın ortadan kalkması, araçların çeşitlenmesiyle geleneksel diplomasi ve kamu diplomasisi ekseninde sosyal, kültürel ve ekonomik boyut giderek yaygınlık kazanmaktadır. Türkiye'nin gücünün Afrika'da ekonomik, kültürel ve diplomatik etkinliğiyle anlam bulacağı belirtilmektedir.⁴⁵⁷ Dolayısıyla Türk dış politikasında reel ve ideal politik düzlem içerisinde sert ve yumuşak güç faktörleriyle birlikte gelişen stratejilerin uygulamalar üzerindeki etkisi kamu diplomasisi sürecini tayin edecektir.

2.6. Tarihsel Süreç İçerisinde Türkiye ve SAA İlişkileri

İnsanlığın beşiği⁴⁵⁸ olarak tabir edilen Afrika'nın kadim tarihinin tüm yönleriyle incelenmesi elbette birçok sonuçlar doğuracaktır. Afrika, coğrafi olarak dünyanın 30 milyon km²'lik bir yüzölçümünü teşkil ederken Asya kıtasından sonra dünyanın en büyük ikinci kıtasıdır.⁴⁵⁹ Coğrafi ve toplumsal açıdan Kuzey ve Sahraaltı Afrika ayrımı temel alınmaktadır. Nitekim Kuzey Afrika, Ortadoğu içerisinde değerlendirilir veya MENA (*Middle East and North Africa*) terimi kullanılmaktadır. Sahraaltı Afrika tanımı, genel olarak Afrika'nın ortası ve güneyi ile kuzeyini ayıran Sahra Çölü'nün güneyinde kalan bölgeyi vurgulamak için kullanılmaktadır. Ayrıca Kuzey Afrika'da, Sahraaltı Afrika bölgesinden farklı olarak Akdeniz ve Arap kimliği ön plana çıkmaktadır.⁴⁶⁰ Dünya nüfusunun %16'sı Afrika'da yaşamaktadır. Farklı toplumsal

⁴⁵⁶ <https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2010/05/201051216450683494.html> (Erişim: 10.10.2019).

⁴⁵⁷ Ahmet Davutoğlu, *op.cit.*, 2007, s.208.

⁴⁵⁸ John Parker ve Richard Rathbone, *African History: A Very Short Introduction*, Oxford, 2007, s.1.

⁴⁵⁹ “Africa”, <https://www.britannica.com/place/Africa> (Erişim: 16.09.2019).

⁴⁶⁰ John Parker ve Richard Rathbone, *op.cit.*, s.135.

özelliklere sahip 54 ülkenin yer aldığı kıtanın 19. yüzyıldan bugüne siyaseti hareketlilik arz etmiştir.

Afrika'nın tarihine özetle bakıldığında 15. ve 16. yüzyılda gerçekleşen Coğrafi Keşifler sonrasında gelişen Sanayi Devrimi'yle birlikte artan hammadde ihtiyacı Afrika'da sömürgeleştirilme ve köle ticareti sürecini başlatmıştır. Sömürgecilik anlayışının “çıkar hesaplamaları” üzerine dayattığı yapay sınırlar, kalıtsal sorunların esas noktasını teşkil etmiştir. Bununla birlikte toplumlar içerisinde kimlik çeşitliliği kullanılarak ortak bir kimlik tezahüründen ziyade ayrılıkçı yapılar öne çıkmış, birçok Afrika ülkesinde ulus devlet bilinci inşa edilememiştir. Nihayetinde bu durum söz konusu ülkelerde demokrasinin gelişimi ve kurumsallaşmanın sağlanması önünde büyük bir engel oluşturmuştur.

Afrika'nın sömürgecilik tarihine bakıldığında İngiltere, 1882'de Mısır'ı işgal ederek Afrika'nın Kuzeyine yerleşmiştir. 1884-1885 Berlin Konferansı'ndan sonra ise Zimbabwe ve Malawi'yi alarak, Kenya ve Uganda'ya da ulaşmıştır. İngiltere 1896'da Afrika'nın kuzeyinden güneyinde kadar uzanan sömürge yönetimi kurmuştur.⁴⁶¹ İngiltere'nin dışında Fransa, Almanya ve Belçika tarafından da kıta üzerinde toprak paylaşım planlarına yönelik anlaşmalar yapılmıştır. Afrika üzerinde tarihte yaşanan “kapışmanın” günümüzde küresel güçlerin artan rekabetiyle “yeni kapışmaya” dönüştüğünü belirten vurgulamalar da yapılmaktadır.⁴⁶²

Sömürgecilik yaklaşımı, Afrika'daki çeşitliliği kullanarak toplumları belirli bir kültürel nosyon içinde sınıflandırmaya çalışmıştır. Bu noktada ortak kültür unsurlarının eksikliği, Afrika ülkeleri açısından birleştiricilik kurulamamasına sebep olmuştur. Dolayısıyla bu durum ilgili yapay sınırlar içerisindeki mücadeleyi yoğunlaştırmıştır.⁴⁶³

⁴⁶¹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınları, 2005, ss.45-47.

⁴⁶² Padraig Carmody, *The New Scramble For Africa*, Polity Press, April 2011.

⁴⁶³ Soyalp Tamçelik ve Menekşe Sözbilir, “Afrika'nın Toplumsal Yapısı”, *Afrika Politikası*, Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Huriye Yıldırım Çınar (ed.), Beta, Şubat 2017, s.31.

Sömürgecilik öncesi Afrika'da toplumsal ilişkiler kabile büyüklerinin gözetiminde şekillenmekteydi. Sömürgeci anlayış Afrika'ya toprağın kişisel mülkiyetine dayalı yeni bir sistem getirerek, geleneksel uygulamaları değiştirmiş, Batılı kurumlar ve kültür yaygınlaşmıştır.⁴⁶⁴ Afrika toplumları için devlet temel bir kategori olmamış, imparatorluklar, devletsiz toplumlar, basit köy toplumları kıtada yan yana var olabilmiştir.⁴⁶⁵ Bağımsızlıklarını kazanan Afrika ülkelerinde geleneksel kültür üzerinde Batı sömürgeciliğinin bıraktığı etkiler sosyo-kültürel nitelikli sorunları beraberinde getirmiştir. Bu durum Afrika toplumlarının kendi öz kimlikleri üzerinde negatif sonuçlar oluşturmuştur.

SAA bölgesinde 48 ülke yer almaktadır. Dünya nüfusunun %10'u bu bölgede yaşamakta iken SAA dünya gelirlerinin %1'ini bile alamamaktadır. Ayrıca Asya kıtasına yakınlığı ve tarihsel bağlar Afrika ülkelerinin Asya ülkeleriyle olan ilişkilerini de oldukça etkilemektedir. Zengin doğal kaynakları ve gelişen ekonomileriyle birlikte SAA bölgesiyle ilgili gelecek öngörülere olumludur. 2000'de Afrika'yla ilgili "umutsuz kıta" tanımlaması yapılırken, 2011'de "umutlu kıta" Afrika yükselişte vurgusunda bulunulmuştur.⁴⁶⁶ Afrika'yla ilgili yoksulluğa dikkat çekilerek sürekli olumsuzluklardan hareket edilmesi, gelişmelere yönelik potansiyellerin göz ardı edilmesine neden olmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde Türkiye ve SAA ilişkileri değerlendirildiğinde, Osmanlı Devleti'nin bölgede egemen olmasıyla başlaması referans alınmaktadır.⁴⁶⁷ Her ne kadar tezin konusunu SAA bölgesi oluştursa da, Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki etkinliği ve SAA ülkeleriyle olan ilişkilerinin genel itibarıyla incelenmesi tarihsel düzlemin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

⁴⁶⁴ Soyalp Tamçelik ve Menekşe Sözbilir, "a.g.ç.", s.32.

⁴⁶⁵ Ali A. Mazrui, *Afrikalılar*, çev: Yusuf Kaplan, İnsan Yayınları, 1992, s.269.

⁴⁶⁶ "Hopeless Africa", <https://www.economist.com/leaders/2000/05/11/hopeless-africa> (Erişim: 12.10.2019); "Africa Rising", <https://www.economist.com/leaders/2011/12/03/africa-rising> (Erişim: 27.09.2019).

⁴⁶⁷ Ahmet Davutoğlu, *op.cit.*, 2007, s.206.

868'de Abbasi Devleti döneminde Türklerin kurduğu Tolunoğulları Devleti'nin Mısır'da egemen olması önemlidir. Nitekim bölgede 'Türklüğün' bilinmesi ve toplumlar arasındaki diyalogun artması sağlanmıştır. Ayrıca Memlük Devleti'nin Mısır bölgesindeki 300 yıllık egemenlikleri bölgeyle olan ilişkilerde bir diğer referans noktası olarak ele alınmaktadır.⁴⁶⁸

Osmanlı Devleti'nin 1516 Mercidabık ve 1517 Ridaniye Savaşları'nda Memlük Devleti'ni yenmesiyle Mısır'da Osmanlı egemenliği tesis edilmiştir. Böylelikle 350 yılı aşkın sürecek bir Osmanlı Devleti yönetimi bölgenin kuzeyinde başlamıştır. 1551-1556 arasında Salih Paşa 4000 Türk askeri ve 8000 Arap gönüllüsü ile Güney Cezayir'e geçmiş ve böylece SAA'ya ulaşılmıştır.⁴⁶⁹ Ayrıca Kanuni Sultan Süleyman döneminde (1520-1566) Özdemir Paşa ve oğlu Osman Paşa komutasındaki Türk kuvvetleri Doğu Afrika'da Cibuti, Eritre, Sudan kıyıları, Somali ve Habeşistan'ın⁴⁷⁰ bir bölümünü Osmanlı topraklarına katmıştır.⁴⁷¹ Neticede Osmanlı Devleti'nin Afrika'daki toprakları; Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Habeş Eyaleti ve Sudan olarak da belirtilmektedir.⁴⁷²

Osmanlı Devleti padişahı III. Murad zamanında (1574-1595) Doğu Afrika'ya yönelik girişimler kapsamında Kenya'ya deniz harekâtı düzenlenmiş ve dönemin Trablusgarp Valisi Turgut Paşa, Kanem-Bornu Sultanlığı (Çad, Kuzey Kamerun, Kuzey Nijerya ve Nijer) ile Osmanlı Devleti arasında dostluk ilişkilerinin temelini atmıştır.⁴⁷³ Ayrıca toplumsal ilişkilerin gelişimi hususunda 15. yüzyılda Türk zanaatkarlar Etiyopya'ya gelerek ordu için armalı zırh ve kalkan üretmişlerdir.⁴⁷⁴

13 Nisan 1574 tarihli belgede Kanem-Bornu Sultanlığı, Osmanlı Devleti'yle olan ilişkileri çerçevesinde Osmanlı Devleti'ne Elhac Yusuf adında bir elçi gönderdiği

⁴⁶⁸ Kıpçak ve Kafkas asıllı askerler tarafından kurulmuştur. 1250-1517 yılları arasında Mısır, Suriye ve Hicaz'ı kapsayan bölgedir.

⁴⁶⁹ Numan Hazar, *a.g.e.*, 2016, s.141.

⁴⁷⁰ Habeşistan bugünkü Sudan kıyıları, Somali, Eritre, Cibuti, kısmen Etiyopya'yı kapsamaktadır.

⁴⁷¹ Numan Hazar, *a.g.e.*, 2016, s.143.

⁴⁷² Cengiz Orhonlu, *Osmanlı Güney Siyaseti, Habeş Eyaleti*, TTK Yayınları, 1974.

⁴⁷³ Numan Hazar, *a.g.e.*, 2016, ss.142-144.

⁴⁷⁴ Walter Rodney, *a.g.e.*, s.114.

belirtilmektedir.⁴⁷⁵ Osmanlı Devleti'nin Kanem-Bornu Sultanlığı'na askeri alanda yaptığı teknik yardım Kanem-Bornu Sultanlığı'nın yakınındaki kabilelere ait toprakları fethetmesine yardımcı olmuştur.⁴⁷⁶ Osmanlı Devleti'nin Songay İmparatorluğu (Benin, Burkina Faso, Gine, Gine Bissau, Moritanya, Nijer, Senegal ve Gambiya), Zangibar Sultanlığı (Tanzanya) ve Kano Emirliği'yle (Kuzey Nijerya) olan ilişkileri de öne çıkmıştır.⁴⁷⁷ Osmanlı Devleti bugünkü Çad, Etiyopya, Fas, Güney Afrika, Kenya, Mali, Nijer, Nijerya ve Tanzanya ile yakın siyasi, ekonomik ve sosyo kültürel ilişkilere sahip olmuştur.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin yaşadığı toprak kayıpları özellikle Afrika'daki etkinliğinin kırılmasına sebep olmuştur. Nitekim 1885 Berlin Konferansı'nda İngiltere, Fransa, Portekiz, Belçika, İtalya, İspanya ve Almanya'nın kıtayı paylaşım planları etkisini göstermeye başlamışken, Osmanlı Devleti 'Afrika'nın paylaşılmasına' karşı çıkmıştır. Nitekim Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki varlığı sömürgeciliğin Afrika'da yayılmasını engellemiştir.⁴⁷⁸ Ayrıca Osmanlı Devleti egemenliği altındaki Afrika topraklarında katı bir merkezîyetçi anlayış izlememiştir. Örneğin; Tunus ve Cezayir'de Türkçe yaygınlaşmazken bölgede Fransızca halen önemini korumaktadır. Bu durum esasında Osmanlı Devleti'nin hoşgörü politikasından kaynaklanmaktadır. Ancak Osmanlı'nın aksine Avrupalı ülkeler kolonyalist ve emperyalist politikalar izlemiştir. Osmanlı Devleti Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük yaklaşımlarıyla dönemin siyasi koşulları içerisinde bölge toplumlarıyla olan ilişkilerini kurmuştur.⁴⁷⁹ Bu doğrultuda Osmanlı Devleti son dönem siyaseti içerisinde II. Abdülhamit'in 'panislamist' olarak öne çıkan politikası Afrika'da Asya'da kendisine prestij ve popülerlik kazandırmıştır. Söz konusu yaklaşımlar çerçevesindeki ideolojik söylemlerin hem dönemin siyaseti hem de toplumlar üzerindeki etkilerinin kamu diplomasisi açısından da önemi belirtilebilir.

⁴⁷⁵ Cengiz Orhonlu, "Osmanlı-Bornu Münasebetine Aid Belgeler", *Tarih Dergisi*, 1969, s.125.

⁴⁷⁶ B. G. Martin, "Mai İdris of Bornu and the Ottoman Turks, 1576-78", *International Journal of Middle East Studies*, Vol.3, Iss.4, October 1972, ss.470-490.

⁴⁷⁷ Nuri Gökhan Toprak ve Volkan Tatar, "Geçmişten Günümüze İşbirliği Ekseninde Türkiye-Afrika İlişkileri", *Afrika Politikası*, Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Huriye Yıldırım Çınar (ed.), Beta, Şubat 2017, s.833; Numan Hazar, *a.g.e.*, 2011, ss.117-132.

⁴⁷⁸ Numan Hazar, "Türkiye-Afrika Siyasi İlişkileri: Geçmişten Bugüne", *Dünya Siyasetinde Afrika 1*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2014, ss.379-396.

⁴⁷⁹ Detaylı bilgi için bkz. Yusuf Akçura, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ötüken Yayınları, 2016.

1912’de Habeşistan olarak adlandırılan Etiyopya’da Osmanlı Devleti’nin Harar şehrinde açtığı başkonsolosluk, Türkiye tarafından 1926’da Etiyopya’nın başkenti Addis Ababa’da büyükelçiliğe dönüştürülmüştür.⁴⁸⁰ Esasında bu durum, Türkiye ve Osmanlı Devleti açısından dış siyasetlerindeki tarihsel devamlılığın bir somut göstergesidir. Benzer şekilde Yurdusev, Türk dış politikasında Osmanlı Devleti mirasının teşkilat, üslup ve politika oluşturma alanlarında devam ettirildiği vurgusunda bulunmaktadır. Nitekim teşkilat alanında bürokrasinin etkisi görülürken, hukuki mevzuata ve protokol uygulamalarına duyarlı üslup öne çıkmaktadır. Politika oluşturma yönünden ise, Osmanlı’nın sorunlarının Cumhuriyete intikal etmesi ve ikili ilişkilere/müzakerelere ilginin yüksek oluşu gösterilmektedir.⁴⁸¹

Türkiye, 1935’te İtalya’nın Habeşistan’a saldırısı karşısında Milletler Cemiyeti Paktı’nın 16. maddesi üzerinden zorlama tedbirlerini uygulamaya katılmıştır.⁴⁸² İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1948’de Sahel bölgesine (Burkina Faso, Çad, Eritre, Mali, Moritanya, Nijer, Nijerya, Senegal ve Sudan) ekonomik yardımla ilgili BM kararını da desteklemiştir. Ancak 1958’de Cezayir’le ilgili BM Genel Kurulu oylamasında Türkiye’nin çekimser kalması Türkiye’nin SAA bölge ülkeleriyle olan ilişkilerini negatif bir biçimde etkilemiştir. 1960’lı yıllardan itibaren Türkiye’nin Batı ilişkilerindeki farklılık genel olarak dış politika anlayışında da görülmüş ve Gana, Nijerya, Sudan ve Senegal gibi SAA ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarına Türkiye de aktif destek sağlamıştır. Öte yandan 1969’da İslam İşbirliği Teşkilatı kurulmasının Türkiye ve SAA ilişkileri çerçevesinde de etkisi değerlendirilebilir.

1969’da Cevdet Sunay tarafından Etiyopya’ya iade-i ziyaret gerçekleştirilmiştir. 1978’de Zimbabve’ye tıbbi destek yardımı yapılmış, 1979’da Sierra Leone ile ekonomik ve teknik işbirliği anlaşması imzalanmıştır.⁴⁸³ 1983 sonrası Turgut Özal

⁴⁸⁰ Ufuk Tepebaş, *Dönüşüm Sürecindeki Sahra altı Afrika: Kalkınma, Güvenlik ve Ortaklık*, TASAM Yayınları, Ekim 2013, s.318.

⁴⁸¹ A. Nuri Yurdusev, Konferans: “Türk Dış Politikasında Osmanlı Mirası”, Kırklareli Üniversitesi Kamu Diplomasisi Uygulama ve Araştırma Merkezi, 19.04.2019.

⁴⁸² Fahir Armaoğlu, *a.g.e.*, s.341.

⁴⁸³ Volkan İpek and Gonca Biltekin, “Turkey’s Foreign Policy Implementation in Sub-Saharan Africa”, *New Perspectives on Turkey*, 2013, ss.126-127.

döneminde Türkiye Afrika ülkeleriyle sağlık, güvenlik ve kültür alanlarında anlaşmalar imzalanmıştır.⁴⁸⁴ Ayrıca Türkiye'yle Nijerya, Botswana, Çad, Cibuti, Gambiya ve Zambiya arasında ekonomik ve teknik işbirliği anlaşmaları da bulunmaktadır. Türkiye, DPT aracılığıyla Gambiya, Gine, Gine-Bissau, Moritanya, Senegal, Somali ve Sudan'da kurumsal kapasite inşasını hedefleyen 10 milyon \$ tutarındaki yardımla, 5 Haziran 1985 tarihinde dış yardım programını başlatmıştır.⁴⁸⁵ Özellikle dış yardımlarla birlikte Türkiye'nin dünya üzerindeki imajını iyileştirmek, küresel ekonomiyle bütünleşmesine sağlamak ve bölge ülkeleriyle ekonomik ilişkilerini geliştirmek hedeflenmiştir.⁴⁸⁶

Soğuk Savaş sürecinin sona ermesiyle birlikte Türk dış politikasında yaşanan değişim özellikle bölgesel siyasetin önemini ortaya çıkarmıştır. Bu durum Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle olan ilişkilerinin de siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan geliştirilmesine yönelik politika değişikliklerini beraberinde getirmiştir. Askeri açıdan Türkiye, BM'nin SAA'daki barışı korumaya yönelik; 1993'te Somali'deki UNOSOM-II komutanlığına, Sierra Leone'deki UNAMSIL, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Çad'daki MINURCAT, Kongo D.C.'deki MONUC ve Sudan UNMIS misyonlarına destek sağlamıştır.⁴⁸⁷

Soğuk Savaş sürecinde alt seviyede kalan Türkiye ve SAA ilişkilerine karşılık dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in inisiyatifiyle 1998'de Afrika'ya Açılım Eylem Planı⁴⁸⁸ ortaya konulmuştur. Plan, kamu ve özel sektör yetkililerinin ve büyükelçilerin katılımı ile yapılan toplantı sonucunda kabul edilmiş ve özellikle SAA vurgusu öne çıkarılan ayrıntılı ve kapsamlı bir dış politika belgesidir.⁴⁸⁹ Aralık 1997'de Türkiye'nin AB'ye tam üyelik için adaylığının reddedilmesi kararı da

⁴⁸⁴ M. Murat Akpek, "Turkey and Sub-Saharan Africa Economic Relations Under Justice and Development Party (JDP-AK PARTY) Era (2002-2017)", *Decades of Relations Between African Countries' and Turkey*, Kieran E. Uchehara (ed.), Kriter Yayınevi, 2018, s.29.

⁴⁸⁵ "Türkiye'nin Kalkınma İşbirliği: Genel Özellikleri ve En Az Gelişmiş Ülkelere Yönelik Yaklaşımı", <http://www.mfa.gov.tr/turkiyenin-kalkinma-isbirligi.tr.mfa> (Erişim: 12.10.2019).

⁴⁸⁶ Nilüfer Oba, *a.g.e.*, s.15.

⁴⁸⁷ Ufuk Tepebaş, *op.cit.*, s.334.

⁴⁸⁸ Dönemin Nijerya Büyükelçisi Numan Hazar'ın katkılarıyla hazırlanan planla ilgili detaylı bilgi için bkz. Numan Hazar, *Türkiye-Afrika İlişkileri*, Akçağ Yayınları, Aralık 2016.

⁴⁸⁹ Numan Hazar, "a.g.ç.", 2014, s.386.

Türkiye'nin alternatif bölgelerle ilişkileri geliştirmek hususunda bir neden olarak değerlendirilmiştir.⁴⁹⁰ İsmail Cem tarafından dış politikada tarihsel boyut, komşularla iyi ilişkiler ve medeniyetler arası işbirliği gibi kavramlar vurgulanmıştır.⁴⁹¹

Eylem planı kapsamında; insani yardımlar, büyükelçiliklerin sayısının artırılması, Türkiye'nin tanıtılması, ilgili ülkelerle teknik alanlardaki iş birlikleri, karşılıklı iş adamları ziyaretleri düzenlenmesi ve özel sektörün geliştirilmesi gibi hususlara işaret edilmektedir. Genel olarak Türkiye'nin Afrika'daki temel avantajı bölgede sömürgeci geçmişinin olmamasıdır. Ayrıca Türkiye ve Afrika ilişkilerinde hükümetin dış politika yaklaşımları ve uluslararası durum oldukça belirleyicidir.

Eylem planındaki hedeflere ulaşılamamasının sebebi; ilgili dönemin şartları içerisinde istikrarsız koalisyon hükümetlerinin politikalarıdır. 1999 Depremi ve 2001 Ekonomik Krizi de eylem planının uygulanmasını olumsuz anlamda etkilemiştir. Ayrıca hükümet değişiklikleri açısından değerlendirildiğinde Ekim 1991-Kasım 2002 arasında Türkiye'de sekiz hükümet kurulmuştur. Dolayısıyla 1998 Afrika Açılım Eylem Planı'nın gerçekleştirilmemesi açısından siyasi destek eksikliğinin de etkisi bulunmaktadır.⁴⁹²

2.7. 11 Eylül Sonrası Türkiye ve SAA Siyasi İlişkileri

11 Eylül saldırıları bir konjonktürel ve bölgesel bir değişim mahiyeti taşıdığından Türkiye'nin bu durum karşısındaki politika üretim süreci ve yaşanan değişikliklere tepkisi tafsilatlı bir şekilde ele alınabilir. Öncelikle 11 Eylül saldırılarının Türk dış politikasındaki etkileri daha önceki başlıklarda değerlendirilmiştir. Esasında bu durum uluslararası sistem düzeyinde yaşanan farklılıkların dış politikadaki yansımalarını ifade etmektedir. Ayrıca tarihsel sınırlılık veya referanslar çerçevesinde Türk dış

⁴⁹⁰ Soner Karagül ve İbrahim Arslan, "Türkiye'nin Afrika Açılım Politikası: Tarihsel Arka Plan, Stratejik Ortaklık ve Geleceği", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 9, Sayı 35, 2013, s.27.

⁴⁹¹ İsmail Cem, *Türkiye Avrupa Avrasya*, Bilgi Yayınları, 2004.

⁴⁹² Tom Wheeler, "Ankara to Africa: Turkey's Outreach Since 2005", *South African Journal of International Affairs*, Vol.18, Iss.1, 2011, s.46.

politikasının analiz edilmesi değişimlerin daha iyi anlaşılmasını ve dönemsel olarak karşılaştırmaların yapılmasını mümkün kılacaktır.

11 Eylül saldırılarının küresel bir sorun haline dönüşmesi üzerinden Türkiye'nin salt yakın bölgesinde cereyan eden gelişmeleri izlemesinden öte diğer bölgelere yönelik de kapsamlı, sürdürülebilir ve uzun vadeli politikalara gereksinim doğmuştur. Dolayısıyla çatışma çözümü anlayışı çerçevesinde terörizm sorunsalı eksenindeki güvenlik meselelerin halledilmesi elzem hal almıştır. Nitekim 'güven ortamının' kurulmasıyla halklar arasındaki iletişim süreci kolaylaşacak ve karşılıklı tanıtımı mümkün kılacak kamu diplomasisi faaliyetleri öne çıkabilecektir. Ekonomik ve ticari faaliyetlerle de birlikte uluslararası ilişkilerde kazan kazan anlayışı etkinlik kazanacaktır.

11 Eylül 2001 sonrası Türkiye ve SAA ilişkilerinde ilk olarak 2003'te Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından hazırlanan "Afrika ile Ekonomik ve Ticari İlişkilerin Güçlendirilmesi Stratejisi" uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye'de 2005 yılının "Afrika Yılı" ilan edilmesiyle birlikte Afrika'ya açılım yaklaşımı benimsenmiştir. 1 Mayıs 2005'te dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın üç günlük Güney Afrika ziyaretinin ardından Etiyopya, Tunus ve Fas'a gerçekleştirdiği üst düzey ziyaretler önemli etki uyandırmıştır. 1998 Eylem Planı hedefleriyle benzer şekilde Afrika açılımıyla; siyasal, ekonomik ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesi, Afrika'daki problemlere çözüm bulma ve ilişkilerin geliştirilmesini özendirme düşüncesi öne çıkmıştır.

2005'te başlatılan Afrika açılımı ilerletilerek Ocak 2008'de 10. Afrika Birliği Zirvesi'nde Türkiye, Afrika kıtasının stratejik ortaklarından biri ilan edilmiştir. Ağustos 2008'de İstanbul'da 1. Türkiye Afrika İşbirliği Zirvesi'nde "Ortak Bir Gelecek İçin İşbirliği ve Dayanışma" deklarasyonu yayınlanarak ülkeler arası işbirliği, ticaret ve yatırım, tarım, kalkınma, turizm, sağlık, altyapı, enerji, ulaşım, iletişim, kültür, medya, barış ve güvenlik prensipleri iş birliği alanları öne çıkmıştır.⁴⁹³

⁴⁹³ <http://afrika.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-isbirligi-zirvesinde-19-agustos-2008-kabul-edilen-istanbul-bildirisi.tr.mfa> (Erişim: 10.10.2019).

Özellikle Türkiye ve SAA ilişkilerinde Büyükelçilik sayılarında büyük bir artış yaşanmıştır.

Türkiye'nin 2009-2010 yıllarında BM Güvenlik Konseyi'ne geçici üyeliği konusunda Afrika kıtasındaki 54 ülkeden 52'si lehte oy kullanmıştır.⁴⁹⁴ 2010'da "Afrika Stratejisi Belgesi" ilan edilerek Afrika'da Türkiye'nin tanıtılması hedeflenmiştir. Dışişleri Bakanlığı koordinasyonunda diğer bakanlık, kamu kurum ve kuruluşları temsilcilerinin yer aldığı Afrika Stratejisi Eşgüdüm Komitesi kurulmuştur.⁴⁹⁵

2. Türkiye ve Afrika Ortaklık Zirvesi Kasım 2014'te Ekvator Ginesi'nde yapılmıştır. Zirvenin teması "sürdürülebilir kalkınma ve entegrasyon güçlendirici yeni model ortaklık" şeklindeydi. Zirve sonrasında kaydedilen ilerlemelerin derinleştirilmesi hususunda; siyasi konularda istişareler, ticaret ve yatırım hedefi, tarım teknikleri konusunda ilerlemeler, sağlık, barış, güvenlik, altyapı, kültür, turizm ve eğitim alanları vurgulanmıştır.⁴⁹⁶ Ayrıca Zirve sonunda Afrika-Türkiye Ortaklığı Ortak Eylem Planı kabul edilmiştir.⁴⁹⁷ 3. Türkiye ve Afrika Ortaklık Zirvesi'nin ise 2020'de Türkiye'de gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.⁴⁹⁸

Türk dış politikasındaki değişim sosyolojik bir çerçevede görülebilir. Bununla bağlantılı bir şekilde düşünsel açıdan Türkiye'de AK Parti politikaları İslami muhafazakarlığın liberalizmle kurduğu sentezle birlikte etkin bir statüye ulaşmıştır.⁴⁹⁹ Dolayısıyla AK Parti dönemindeki liberalleşme ve demokratikleşme reformlarıyla siyasal kimlik bütünleşmeci ve iş odaklı pragmatik bir perspektif kazanmış, küresel ölçekte ekonomik etkileşim ve faaliyetlerde ilerleme kaydedilmiştir.⁵⁰⁰

⁴⁹⁴ Bilgesam, *a.g.e.*, s.4.

⁴⁹⁵ Afrika Stratejisi, Resmi Gazete, 2010/7, 26 Mart 2010.

⁴⁹⁶ <http://afrika.mfa.gov.tr/21-kasim-2014-zirve-deklarasyonu.tr.mfa> (Erişim: 10.10.2019).

⁴⁹⁷ <http://afrika.mfa.gov.tr/data/turkiye-afrika-ortak-uygulama-plani-2015-2019.pdf> (Erişim: 10.10.2019).

⁴⁹⁸ https://www.itohaber.com/koseyazisi/210671/3_turkiye-afrika_zirvesi_2020_de_istanbul_da.html (Erişim: 10.10.2019).

⁴⁹⁹ Hasan Kösebalaban, *a.g.e.*, s.281.

⁵⁰⁰ Hasan Kösebalaban, *a.g.e.*, ss.282-283.

Dış politikayı yönlendiren en önemli parametreler arasında kimlik ve ekonomik çıkarlar yer almakta, bölgesel ve küresel perspektif öne çıkmaktadır. AK Parti politikaları dönem içerisinde farklılık arz etse de, Avrupa ile entegrasyon arayışı, ABD ile yakın ittifak ilişkisini devam ettirilmesi ve Ortadoğu ve Afrika’da bölgesel işbirliği arayışı ekseninde yürütülmüştür.

Tarihsel süreç içerisinde Türk dış politikasında hükümetlerin farklı politikaları üzerinden söylem ve eylem değişiklikleri gözlemlenmiştir. Türk dış politikasının etkin bir şekilde anlatılması hususunda tanıtım ve diyalog çabalarına önem verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Türkiye’nin “kendi hikayesini” anlatması ve hedef kitleye benimsetmesi beklenmektedir.

Sosyal inşacı yaklaşım içerisinde de görüldüğü gibi normlar ülkelerin siyasetlerini şekillendirir, bu minvalde Türkiye ve SAA ilişkileri değerlendirilebilir. Tüm aktörler açısından düşüncelerin maddi ve algılanan nedenleri bulunmaktadır. Nitekim normatif öğeler ve kültürel değerlerden arınmış bilgi mümkün değildir. Bu süreçte etkin bir Türk dış politikası için iç politikada demokrasi ve güvenlik arasında denge, komşularla ve yakın coğrafyayla sıfır sorun, pro aktif dış politika ve ritmik diplomasi kavramları kullanılmıştır.⁵⁰¹

SAA’nın Türk dış politikasında öncelikli bir bölge niteliği taşımasıyla birlikte Türkiye, SAA’da güvenilir bir ortak olarak görülmektedir.⁵⁰² Türkiye’nin Afrika Birliği içerisindeki stratejik ortaklık konumu, işbirlikçi ve tamamlayıcı rolü bölgeyle ilişkilerini ilerletmesini kolaylaştırmıştır. Ayrıca Türkiye ve SAA ilişkilerinin güney-güney işbirliği şeklinde de değerlendirilmesi söz konusudur.⁵⁰³

⁵⁰¹ Birol Akgün ve Mehmet Özkan, “Turkey’s Opening to Africa”, *The Journal of Modern African Studies*, Vol.48, No.4, December 2010, ss.528-529.

⁵⁰² “Cavusoglu: Turkey sees real, reliable partners in Africa”, <http://aa.com.tr/en/africa/turkish-visit-a-turning-point-in-rwanda-relations/581838> (Erişim: 12.10.2019).

⁵⁰³ Federico Donelli, “The Ankara Consensus: The Significance of Turkey’s Engagement in Sub-Saharan Africa”, *Global Change, Peace and Security*, Vol.30, 2018, ss.57-76.

Türkiye ve SAA ilişkilerinde rıza ve barış yanlısı yaklaşım benimsenmektedir. Örneğin; Botsvana ve Namıbya sınır problemleriyle ilgili çözüm için Türkiye'nin arabuluculuğuna başvurmuştur. Ayrıca 2010'da Somali ve Somaliland'la ilgili İstanbul'da düzenlenen konferansla birlikte Türkiye'nin bölgeyle ilişkilerine insani boyut kazandırılmıştır.⁵⁰⁴ “Afrika'nın sorunlarına Afrikalı çözümler” sloganıyla da Türkiye ve SAA ülkeleri arasında kapasite inşası geliştirilmektedir. Kuzey Afrika ve SAA ayırımının yerleşmesi hatta doğu, batı ve güney tanımlamasının ağırlık kazanarak politika çeşitliliğinin sağlanması elzemdir. Türkiye'nin SAA'daki öncelikleri arasında sağlık, eğitim, tarım, çevre gibi sektörlerde kapasite inşası kurulmaktadır.⁵⁰⁵ Türkiye'nin SAA ilişkilerinde yeni uzun dönemli hedeflere yönelik faaliyet planlarının gerçekleştirilmesi esastır.

Türkiye'nin faaliyetlerine yönelik Somali'de Kızılay konvoyuna düzenlenen saldırılar ve 27 Temmuz 2013'te Somali Mogadişu'daki Türk büyükelçiliğinin El-Şebab tarafından bombalanması eylemi,⁵⁰⁶ Türkiye'nin Somali'deki aktif faaliyetlerine karşı bir hamle olarak görülmelidir. Bu sebeple, bölge genelinde güvenlik ortamının tesisi hem bölge ülkelerinin istikrarı hem de uygulamaların gerçekleştirilmesi hususunda oldukça önemlidir.

Sonuç olarak, Türkiye ve SAA bölgesi ülkeleri arasındaki tarihsel bağları yeniden inşa etmenin yolu, toplumlar arası ilişkilerin yoğunlaştığı ekonomik ve kültürel alanların ön plana çıkmasıdır. Türkiye'nin SAA'ya yönelik bölge ülkeleriyle ilişkileri diğer bölgelerle olan ilişkilerine alternatif değildir. Bu sebeple ilişkilerde devamlılık öne çıkarılmalıdır, kısa ve uzun vadede SAA'ya yönelik politikalar planlanmalıdır. Üst düzey ziyaretler, uluslararası zirveler, ekonomik işbirliği anlaşmaları ve girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi sürdürülebilirliği etkileyecektir. Nitekim üst düzey ziyaretler, Türkiye Dışişleri Bakanlığı nezdinde Türkiye ve SAA ilişkilerinde

⁵⁰⁴ Recep Tayyip Erdoğan, The Tears of Somalia, Foreign Policy, 10 October 2011 <https://foreignpolicy.com/2011/10/10/the-tears-of-somalia/> (Erişim: 10.06.2019).

⁵⁰⁵ Abdullah Gül, “Africa's Development Needs: State of Implementation of Various Commitments”, UN Roundtable, 2008.

⁵⁰⁶ “Somali'de Kızılay konvoyuna saldırı”, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/somalide-kizilay-konvoyuna-saldiri-23042279> (Erişim: 10.06.2019).

vurgulanan hususlar arasında gösterilmekte olup siyasal iletişim sürecini sağlamlaştıracaktır.⁵⁰⁷

2.8. 11 Eylül Sonrası Türkiye ve SAA Ekonomik İlişkileri

Türkiye ve SAA ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkiler de SAA'ya yönelik siyasi ilişkilerin gelişmesiyle orantılı bir şekilde seyretmiştir. Nitekim ekonomik ilişkilerin artması siyasi ve sosyo-kültürel ilişkilerin yoğunlaşmasını sağlamıştır. Özellikle Türkiye ve SAA ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkilerdeki değişkenleri analiz etmek de önemlidir. Bu noktada Türkiye'nin politikalarıyla birlikte ekonomik işbirliğini geliştirmek istemesi bağımlı değişken iken, ekonomik sektörlerin durumu bağımsız değişken olarak görülebilir.

Verimli tarım alanlarının bulunulmasının yanında Afrika'da petrol, elmas ve altın ticareti öne çıkmaktadır. Dünya nüfusunun ve doğal kaynakların %12'sine sahip olmasına rağmen Afrika'nın dünya ekonomisinin ürün ve hizmet üretimindeki payı %2,5'tur.⁵⁰⁸ Nitekim bölge ülkelerinin kendi ekonomik yapıları içerisinde birbirlerinden farklılık arz eden durumları, ülkelerle ilgili özel değerlendirmeleri gerekli kılmaktadır.

SAA bölgesinde ekonomik büyüme hızlansa da, sürdürülebilirlik konusuna dikkat çekilmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilirlik hususunda kısa, orta ve uzun vadede yapılması gereken reformlar öne çıkmaktadır.⁵⁰⁹ Ayrıca SAA'daki temel ekonomik problemlerle birlikte güvenliğin sağlanması ve yetersiz altyapı imkanlarına da işaret edilmelidir. Türkiye'nin Afrika'daki ECOWAS, EAC, ECCAS, COMESA gibi bölgesel ekonomik kuruluşlar olan ilişkileri önemlidir. Nitekim büyük bir coğrafi

⁵⁰⁷ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "Türkiye-Afrika İlişkileri", <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa> (Erişim: 17.10.2019); Hakan Aydın, "Erdoğan'ın Afrika Ziyaretleri ve BRICS", <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/erdogan-in-afrika-ziyaretleri-ve-brics/1214536> (Erişim: 17.10.2019).

⁵⁰⁸ <http://www.turkeyafricaforum.org/tabef/tr/turkey-discover.html> (Erişim: 15.10.2019).

⁵⁰⁹ Jorge Arbache, Delfin S. Go ve John Page, "Is Africa's Economy At A Turning Point?", *Policy Research Working Paper 4519*, The World Bank, February 2008, s.50.

bölgeyi niteleyen SAA içerisinde de birbirine yakın/komşu olan ülkelerin kurdukları ekonomik işbirliği yapılarıyla geliştirilecek ilişkiler genel anlamda pozitif ekonomik çıktılar edinilmesini kolaylaştırabilir.

Ülke	Yıl	İhracat	İthalat	Yıl	İhracat	İthalat	Yıl	İhracat	İthalat
Güney Sudan	2018	2	0,1	2010	-	-	2002	-	-
Moritanya	2018	135	30	2010	37	1	2002	11	0,7
Sudan	2018	360	73	2010	227	5	2002	59	12
Mali	2018	53	20	2010	10	1	2002	3	
Burkina Faso	2018	53	8	2010	10	45	2002	1	1
Nijer	2018	56	2	2010	14	0,008	2002	0,7	0,04
Çad	2018	31	26	2010	3	0,1	2002	3	1
Cabo Verde	2018	5	0,4	2010	6	0,002	2002	7	0
Senegal	2018	389	12	2010	83	1	2002	19	0,2
Gambiya	2018	45	0	2010	20	0,010	2002	6	0
Gine Bissau	2018	4	0,1	2010	2	0	2002	-	-
Gine	2018	107	66	2010	27	2	2002	6	0,3
Sierra Leone	2018	52	3	2010	24	10	2002	1	
Liberya	2018	137	13	2010	67	7	2002	2	19
Fildişi Sahili	2018	174	203	2010	48	97	2002	15	32
Gana	2018	275	79	2010	96	194	2002	22	39
Togo	2018	73	17	2010	30	7	2002	8	3
Benin	2018	113	26	2010	116	3	2002	5	5
Nijerya	2018	346	143	2010	250	220	2002	62	4
Kamerun	2018	154	47	2010	48	40	2002	15	12
Orta Afrika Cumhuriyeti	2018	3	3	2010	1	5	2002	0,5	0,5
Ekvator Ginesi	2018	31	0,2	2010	32	0,05	2002	0,2	0,9
Gabon	2018	30	8	2010	19	5	2002	4	7
Kongo	2018	51	4	2010	45	11	2002	6	3
Kongo Dem.	2018	35	8	2010	14	3	2002	1	0,04
Ruanda	2018	21	0,1	2010	8	0	2002	0,3	0,007
Burundi	2018	2	0,1	2010	4	0,001	2002	0,08	0
Angola	2018	230	2	2010	109	0,2	2002	11	0,07
Etiyopya	2018	321	34	2010	175	41	2002	32	7
Eritre	2018	8	0,02	2010	7	0,01	2002	10	0,2
Cibuti	2018	196	0,2	2010	31	0,4	2002	4	0
Somali	2018	181	6	2010	5	1	2002	0,4	0,1
Kenya	2018	208	19	2010	86	13	2002	8	2
Uganda	2018	29	10	2010	13	11	2002	0,4	0,7
Tanzanya	2018	225	41	2010	89	14	2002	4	4
Sejšeller	2018	13	9	2010	4	0,2	2002	1	1
Mozambik	2018	48	105	2010	46	43	2002	0,5	1
Madagaskar	2018	80	4	2010	27	2	2002	4	0,1
Mauritius	2018	69	3	2010	22	6	2002	1	1
Komorlar	2018	11	7	2010	3	3	2002	0,02	0,006
Zambiya	2018	15	3	2010	6	8	2002	0,1	0,03

Zimbabve	2018	12	10	2010	2	6	2002	0,6	4
Malavi	2018	6	16	2010	3	20	2002	0,06	2
Güney Afrika	2018	534	1381	2010	370	890	2002	87	211
Namibya	2018	23	2	2010	3	0,2	2002	0,6	0,03
Botsvana	2018	1	0,004	2010	0,6	0	2002	0,2	0,002
Svaziland	2018	1	0,05	2010	0,1	0,009	2002	0,001	0,4
Lesotho	2018	3	0,005	2010	0,5	0,1	2002	0,1	0,02
TOPLAM	2018	4951	2444	2010	2243	1716	2002	423	375

Tablo 4: Türkiye'nin SAA Ülkeleriyle Olan Ticaret İstatistikleri (milyon \$)⁵¹⁰

Yukarıdaki tabloda Türkiye ve SAA ülkeleri arasındaki ticaret rakamları 2002, 2010 ve 2018 yılları karşılaştırılarak yansıtılmıştır. 2002'de SAA ile olan ticaret hacmi 800 milyon \$ iken, 2010'da 4 milyar \$ seviyesine çıkmış, 2018'de ise 7 milyar \$'ı aşmıştır. Tabloda en fazla ticaret hacminin Türkiye ve Güney Afrika arasında olduğu görülmektedir. 2018'de Güney Afrika'yla olan ticareti, bölgenin tamamıyla olan ticaretinin %25'inden fazlasına tekabül ederken, 2002'de %35'inden daha fazlaydı. Türkiye'nin diğer bölge ülkeleriyle olan ticaretindeki artışın bu durumda payı olduğu söylenebilir. Ayrıca Güney Afrika dışında Türkiye'nin Sudan, Senegal, Fildişi Sahili, Gana, Nijerya ve Etiyopya'yla olan ticaret hacmi de öne çıkmaktadır. Özellikle Somali'yle yoğunlaşan siyasi ilişkilerin ticaret rakamlarına yansıdığı da görülmektedir. Bu minvalde Türkiye ve Somali arasında 2002'deki ticaret hacmi 500 bin \$'dan 2010'a gelindiğinde 6 milyon \$'a yükselirken, 2018'de 187 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir.

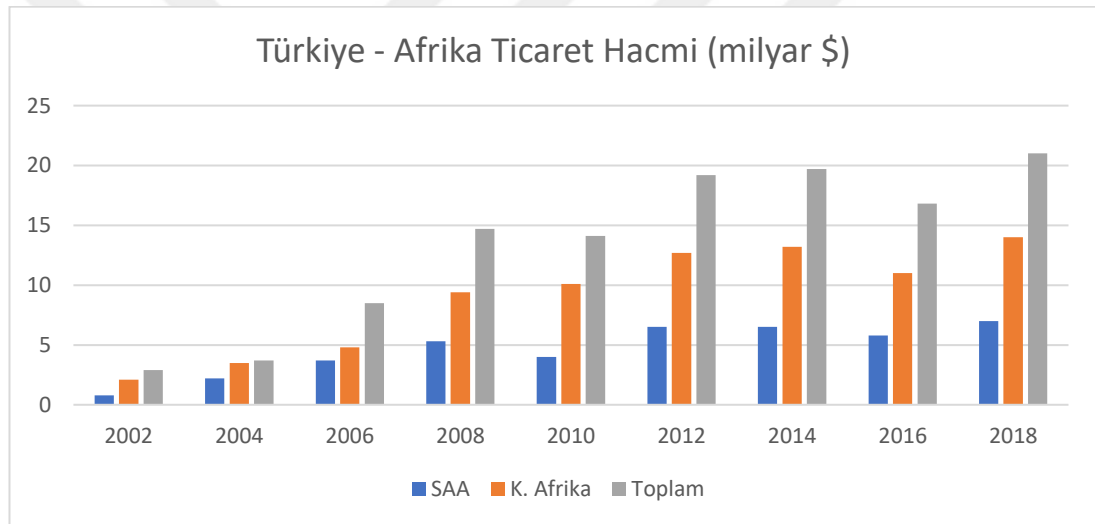
Ülke	Yıl	İhracat	İthalat	Yıl	İhracat	İthalat	Yıl	İhracat	İthalat
Mısır	2018	3053	2191	2010	2250	926	2002	326	118
Libya	2018	1498	367	2010	1932	425	2002	165	42
Tunus	2018	904	182	2010	713	280	2002	121	72
Fas	2018	1989	715	2010	624	397	2002	138	68
Cezayir	2018	2031	1138	2010	1504	1068	2002	514	558
TOPLAM	2018	9475	4593	2010	7023	3096	2002	1264	858

Tablo 5: Türkiye'nin Kuzey Afrika Ülkeleriyle Olan Ticaret İstatistikleri (milyon \$)⁵¹¹

⁵¹⁰ Tablo TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri kullanılarak yaklaşık değerler üzerinden hazırlanmıştır.

⁵¹¹ Tablo TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri kullanılarak yaklaşık değerler üzerinden hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tabloda ise Türkiye'nin Kuzey Afrika bölgesi ülkeleriyle olan ticaret hacmine yer verilerek, SAA ülkeleriyle olan ekonomik ilişkileriyle kıyaslanabilmesi hedeflenmiştir. Türkiye ve Kuzey Afrika ülkeleri arasındaki ticaret 2002'de 2,1 milyar \$ iken, 2010'da 10,1 milyar \$'a çıkmış, 2018'de ise 14 milyar \$ gerçeklemiştir. Bugün gelinen nokta itibarıyla 5,2 milyar \$'lık ticaret hacmiyle Türkiye ve Mısır ekonomik ilişkileri öne çıkmaktadır. Türkiye'nin sadece Mısır ve Libya'yla olan ticaret hacmi SAA ülkeleriyle olan toplam ticaret hacminden daha fazlasını teşkil etmektedir. Tarihsel süreç içerisinde Türkiye ve Kuzey Afrika ülkeleri arasındaki aktif siyasi ilişkiler ve coğrafi faktörler de ticaretin gelişmesinde oldukça etkilidir.

Grafik 1: Yıllara Göre Türkiye – Afrika Ticaret Hacmi (milyar \$)

Yukarıdaki grafikte Kuzey Afrika ve SAA ülkeleriyle Türkiye arasındaki ticaret hacmi yer almaktadır. 2002 ile 2018 yılları arasında karşılaştırma yapıldığında Türkiye ve Kuzey Afrika arasındaki ticaret 6 kata yakın artarken, Türkiye ve SAA arasında yaklaşık 8 kat artış gözlenmiştir. Kuzey Afrika ve SAA bütün olarak değerlendirildiğinde 2002'de 3 milyar \$'lık ticaret hacminin 2008'de 15 milyar \$'lık seviyeye ulaştığına, 2018'de ise 21 milyar \$'a geldiği söylenebilir. 2012 sonrasında ise nispeten durağan seyrettiği görülmektedir. 2013'te gelecek 5 yıl içerisinde Türkiye ve Afrika arasındaki ticaret hedefi 50 milyar \$ olarak açıklansa da, bu hedefe ulaşamadığı söylenebilir.

Afrika'nın toplam dış ticaret kapasitesi 500 milyar \$ civarında olup Türkiye toplam pay içerisinde %5'lik paya sahiptir. Dolayısıyla Türkiye'nin SAA'daki ticaret imkanlarının sınırlılığında ve diğer yükselen güçlerin gerisinde kaldığından bahsedilebilir.⁵¹² Bununla birlikte Afrika'daki toplam Türk yatırımları 6,2 milyar \$'a ulaşmış durumdadır.⁵¹³

Türkiye'nin ekonomik gelişmişliğe sahip SAA ülkeleriyle olan ticaret hacmi daha fazladır. Dolayısıyla GSYHİ ve Müslüman nüfus oranı düşük ülkelerle Türkiye daha az ticaret yapmaktadır.⁵¹⁴ Türkiye'nin artan ticari anlaşmalarla birlikte ekonomik ilişkilerinde çeşitlenme SAA bölgesiyle olan ilişkilerine de yansımıştır.⁵¹⁵ Ekonomik ve serbest ticaret, yatırımların teşviki ve korunması, çifte vergilendirmelerin önlenmesi gibi anlaşmalar imzalanmıştır. Ayrıca Türk ürünlerinin kalitesi tercih sebebi olup, ilgili ürünlerin SAA piyasası üzerinde etki oluşturmaktadır.⁵¹⁶

Türkiye ve SAA arasındaki ekonomik ilişkilerde firmalarının karşılaştıkları sorunların çözümü noktasında hükümetlerin karşılıklı politikaları oldukça önemlidir. Özellikle enerji altyapısı eksikliği ve lojistik sorunlarından mütevellit yatırımların negatif bir şekilde etkilenmesi de söz konusudur.

Türkiye SAA ülkeleriyle ilişkilerinde ABD ve Fransa gibi geleneksel aktörlerin “önce güvenlik ve siyaset” perspektifi ile Çin, Hindistan, Brezilya gibi yükselen güçlerin “önce ticaret” yaklaşımını sentezlemektedir.⁵¹⁷ Dolayısıyla bu husus, Türkiye ve SAA ilişkileri açısından avantajlı bir zeminin kurulmasını sağlayabilir. Buna ek

⁵¹² Elem Eyryce Tepeciklioğlu, *Türk Dış Politikasında Afrika*, Nobel Akademik Yayıncılık, Mart 2019, s.164.

⁵¹³ <https://www.dunya.com/gundem/afrikada-62-milyar-dolar-turk-yatirimi-haberi-429646> (Erişim: 10.10.2019).

⁵¹⁴ Bülent Eşiyok, “Türkiye-Afrika Ekonomik İlişkileri: 2002-2014 Dönemi”, *Dünya Siyasetinde Afrika I*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2014, s.424.

⁵¹⁵ Birol Akgün ve Mehmet Özkan, “loc.cit.”; Mehmet Özkan, “A New Actor or Passer-By? The Political Economy of Turkey's Engagement with Africa”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Vol.14, Iss.1, 2012, ss.113-133.

⁵¹⁶ Anadolu Ajansı, *Yükselen Afrika*, Anadolu Ajansı Yayınları, 2018, s.113.

⁵¹⁷ Federico Donelli, “The Total Performance Principle as Key of Turkish Activism in Somalia”, s.6, <https://www.sisp.it/files/papers/2014/federico-donelli-2042.pdf> (Erişim: 10.10.2019).

olarak, SAA ülkelerinde Türkiye hakkında olumlu algılar ticaret ve yatırımların gelişmesini kolaylaştırmaktadır.⁵¹⁸ Nitekim Türk ürünlerinin SAA'ya ulaştırılması da tanınırlığını artıracak, ekonomik araçlarla birlikte kamu diplomasisi süreci daha etkin sürdürülebilecektir.

Netice itibariyle, Türkiye'nin SAA'ya yönelik ticaretinin artması, dünya üzerindeki ticaretinin artmasıyla paralellik arz etmektedir. Yani, Afrika'ya Açılım süreci sonrasında yıllar içerisinde Türkiye'nin SAA'yla olan ticaret rakamlarında artış gözlense de, dünya ticaretindeki SAA bölgesinin payı benzerlik taşımıştır.⁵¹⁹ Fakat uluslararası doğrudan yatırımlar ve serbest ticaret anlaşmalarının artması önemli bir göstergedir.

---

⁵¹⁸ Anadolu Ajansı, *Yükselen Afrika*, Anadolu Ajansı Yayınları, 2018, s.88.

⁵¹⁹ David Shinn, "Turkey's Engagement in Sub-Saharan Africa", *Chatnam House Research Paper*, September 2015, ss.2-10.

BÖLÜM III: 11 EYLÜL SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA SAHRAALTI AFRİKA'YA YÖNELİK KAMU DİPLOMASİSİ UYGULAMALARI

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel ilişkileri ekseninde SAA'ya yönelik kamu diplomasisi yaklaşımı ve uygulama araçları incelenmektedir. Kamu diplomasisi sürecini etkileyen tüm araçlara yer verilerek, araçların kamu diplomasisi süreci açısından rolleri tartışılmaktadır. Bununla birlikte siyasal iletişim düzleminde de değerlendirilebilen kamu diplomasisiyle ilgili çıktılara ulaşabilmek için Türkiye ve SAA ülkeleri arasında Cumhurbaşkanlığı/Devlet Başkanlığı düzeyindeki ziyaretlerde liderlerin resmi açıklamaları söylem ve içerik analizi çerçevesinde ele alınmaktadır.

3.1. Türkiye'nin Kamu Diplomasisi: SAA Bölgesi

İletişimin faaliyetlerinin yaygınlaşmasıyla kamuoylarının uluslararası ilişkilerdeki rolüne yönelik tartışmalar kamu diplomasisi kavramı çerçevesinde gelişmektedir. Kamu diplomasisi süreci bir ülkenin dış politika stratejileri doğrultusunda şekillenmektedir. Ayrıca kamu diplomasisi politikaları hususunda ilgili ülkenin dış politika stratejileriyle birlikte güç kapasitesinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle bu noktada bütünlük güç düzleminde siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel araçlar konu edinilmektedir. Bu durum kamu diplomasisi sürecini belirleyen uygulama araçlarının geniş bir çerçevede düşünülmesini mümkün kılmaktadır. Esasında sosyal ve kültürel ilişkiler tabanında gelişen kamu diplomasisi uygulamaları, yumuşak gücü yansıtmakta ve kamu diplomasisi sürecinde öne çıkmaktadır. Ancak kamu diplomasisi politikalarına etkinlik kazandıran sert güç araçları olarak siyasi ve ekonomik ilişkilerdir. Özellikle ülkeler arası ekonomik ilişkilerin kamu diplomasisinde temel beklenti olan toplumsal ilişkilerin yaygınlaşmasını sağlaması açısından önemi büyüktür.

Çalışmanın ikinci bölümünde de tartışıldığı üzere Türkiye'nin kamu diplomasisi uygulamalarının esasını dış politika stratejileri teşkil etmektedir. Bu doğrultuda ortaya

konulan söylemler ve politikalar Türk dış politikası şekillendirmiş ve böylelikle kamu diplomasisi yaklaşımının analizi sağlanmıştır. Bununla birlikte Türk dış politikasında kamu diplomasisi sürecini etkileyecek güç araçlarının neler olduğu/olabileceğinin de tartışılması mümkün hal almıştır. Bu sebeple bütünleşik güç anlayışıyla Türkiye'nin güç unsurlarının kamu diplomasisi uygulamaları üzerindeki etkisi temel alınmaktadır.

Esasında öncelikle kamu diplomasisi ekseninde Türk dış politikasında kültürel, tarihi ve sosyal bileşenler ön plana çıkmaktadır. Özellikle Türkiye'nin dini ve kültürel kimliğinin dış politikasında belirleyici hale geldiği belirtilebilir.⁵²⁰ Örneğin; Türkiye'nin yardımlarının Müslüman nüfusun yoğun olduğu bölgelere yapılması, kimliğin belirleyici bir unsur olduğunu göstermektedir.⁵²¹ Ayrıca AK Parti yönetimi açısından Müslümanlığın, Türkiye'nin İslam dünyası ülkeleriyle ilişkilerinde yumuşak güç unsuru olabileceği belirtilmektedir.⁵²² Dolayısıyla din, Türkiye'nin SAA'daki varlığını meşrulaştırıcı bir güçtür.⁵²³ Ancak kimliğin yumuşak güç olarak görülmesi, hem avantajları hemde dezavantajları içerisinde barındırmaktadır. Nitekim kimlik, bir öteki tanımlaması üzerinde gelişmektedir. Bu durum dış politikada kapsayıcı bir kamu diplomasisi yaklaşımı önünde engel teşkil edebilir. Buna karşın bütüncül bir zeminin inşası açısından "dostluk ilişkileri" dış politikanın en önemli vasıtalarından biri haline gelebilir.⁵²⁴

AK Parti hükümetleri döneminde Türk dış politikasında yumuşak güç mahiyeti taşıyan kültürel diyalog önemsenmiştir.⁵²⁵ Ayrıca Türkiye'nin yumuşak gücü çerçevesinde başarılı olunması hususunda ekonomik ve medeniyet bağlarının harekete geçirilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.⁵²⁶ Bu noktada Türkiye'nin ekonomik

⁵²⁰ Martina Warning ve Tuncay Kardaş, "The Impact of Changing Islamic Identity on Turkey's New Foreign Policy", *Alternatives*, Vol.10, No.2-3, Summer-Fall 2011, ss.123-140.

⁵²¹ Hakan Mehmetçik, Ali Murat Kurşun ve Emel Parlar Dal, "a.g.ç.", s.153.

⁵²² Muharrem Ekşi ve Mehmet Seyfettin Erol, "The Rise and Fall of Turkish Soft Power and Public Diplomacy", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 11, Sayı 23, Kış 2018, s.16.

⁵²³ Mehmet Özkan, *Doğu Afrika Jeopolitiği ve Türkiye'nin Somali Politikası*, SETA Yayınları, 2014, s.81.

⁵²⁴ Kamran İnan, *Dış Politika*, Timaş Yayınları, 2004, s.114.

⁵²⁵ Ziya Öniş, "Multiple Faces of the "New" Turkish Foreign Policy: Underlying Dynamics and a Critique", *Insight Turkey*, Vol.13, No.1, 2011, ss.50-51.

⁵²⁶ Phar Kim Beng, "Turkey's Potential as a Soft Power: A Call for Conceptual Clarity", *Insight Turkey*, Vol.10, No.2, 2008, s.38.

ilişkilerinin değerlendirilmesinde liberal dış ekonomik politikaların önemi de belirtilmektedir.⁵²⁷

Ekonomik faktörlerin Türk dış politikasındaki etkinliğiyle birlikte ticaretçi devlet anlayışının ön plana çıktığı görülmektedir.⁵²⁸ Dolayısıyla Türkiye'nin SAA ülkeleriyle ilişkilerinin daha çok ekonomik zeminde geliştiği belirtilebilir.⁵²⁹ Nitekim Türkiye'nin ekonomik ilişkilerinin yoğunlaşması, yumuşak güç unsurlarını destekleyecek bir rol üstlenecek ve kamu diplomasisi süreci açısından bir gereklilik olan toplumlar arası ilişki inşasının sağlanabilmesine imkan tanıyacaktır.

Tarihsel düzlemde Osmanlı Devleti'nin SAA ülkeleriyle ilişkilerinde insani boyutu öne çıkardığı, Afrikalıların yararına bir siyaset izlemesinin saygınlığını etkilediği belirtilmektedir.⁵³⁰ Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nden kalan tarih ve kültürel özellikler, Türkiye'nin yumuşak gücü etkilemektedir.⁵³¹ Türkiye ve Afrika arasındaki tarihsel bağların hem ekonomik işbirliğini hem de halklar arası etkileşimin artmasına yardımcı olacağı ifade edilirken, Türkiye ile Afrika'yı birbirinden ayıran Akdeniz'in esasında coğrafi bir uzaklık engeli teşkil etmediği, ticari fırsatların oluşturulması, kültürel paylaşımların geliştirilmesi için bir köprü mahiyeti taşıdığı dile getirilmektedir.⁵³²

⁵²⁷ Giulio M. Gallarotti, "Soft Power: What it is, Why it's important, and the Conditions under Which it Can Be Effectively Used", *Division II Faculty Publications*, 2011, s.23.

⁵²⁸ Kemal Kirişçi, "The Transformation of Turkish Foreign Policy: The Rise of The Trading State", *New Perspectives on Turkey*, No.40, 2009, ss.52-53.

⁵²⁹ Faruk Sönmezoğlu, *Son Onyıllarda Türk Dış Politikası (1991-2015)*, Der Yayınları, 2016, s.753.

⁵³⁰ Ahmet Kavas, "Tarihi Süreçte Sahra altı Afrika: Osmanlı-Afrika İlişkileri ve Sömürgecilik" *Sahra altı Afrika*, Ahmet Kavas ve Ufuk Tepebaş (ed.), TASAM Yayınları, 2006, s.84.

⁵³¹ Ahmet Davutoğlu, "op.cit.", 2008, s.83.

⁵³² Olukorede Willoughby, "Towards a New Paradigm in Africa Development" *Sahra altı Afrika*, Ahmet Kavas ve Ufuk Tepebaş (ed.), TASAM Yayınları, 2006, s.584.

KURUMLAR	Kamu Diplomasisi Uygulama Araçları						
	Diplomatik	Medya	Yardım	Sosyal ve Kültür	Eğitim	Ekonomik	Askeri
<i>Dışişleri Bakanlığı</i>	X						
<i>Kültür ve Turizm Bakanlığı</i>				X			
<i>Ticaret Bakanlığı</i>						X	
<i>Milli Savunma Bakanlığı</i>							X
<i>Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı</i>			X	X			
<i>Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı</i>				X	X		
<i>Yunus Emre Enstitüsü</i>				X	X		
<i>Maarif Vakfı</i>					X		
<i>Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu</i>						X	
<i>Diyanet İşleri Başkanlığı</i>				X			
<i>Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı</i>			X				
<i>Kızılay</i>			X				
<i>Türk Hava Yolları</i>				X			
<i>Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı</i>		X					
<i>Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu</i>		X					
<i>Anadolu Ajansı</i>		X					

Tablo 6: Kamu Diplomasisinde Kurumlar ve Uygulama Araçları⁵³³

Türkiye ve SAA ülkeleri arasındaki ilişkilere yönelik yukarıdaki tabloda kamu diplomasisi uygulama araçlarıyla ilgili kurumların faaliyetleri değerlendirilmiştir. Dışişleri Bakanlığı açısından diplomatik misyonların önemi vurgulanırken, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve THY'nin devletler arası sosyal ve kültürel ilişkileri etkileyici rolüne dikkat çekilmektedir. Sert güç unsurlarını yansıtan ekonomik ve askeri çerçevede Ticaret Bakanlığı'yla birlikte DEİK ve Milli Savunma Bakanlığı'nın durumu ele alınmaktadır. Sosyal ve kültürel yönden eğitim ve yardım faaliyetleri kapsamında TİKA, YTB, YEE, TMV, AFAD ve Kızılay'ın çalışmaları

⁵³³ Yazar tarafından oluşturulmuştur.

incelenmektedir. Kamu diplomasisinin medya aracı bağlamında ise, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, TRT ve AA ön plana çıkmaktadır.

Netice itibariyle Türkiye'nin SAA bölgesi ülkelerine yönelik kamu diplomasisi politikasında uygulama araçları arasındaki koordinasyonun sağlanması kritik mahiyet taşımaktadır. Öncelikle Türkiye'nin dış kamuoyu tarafından doğru tanınması karşılıklı algıların değişmesi için elzemdir.⁵³⁴ Bununla birlikte Türkiye'nin bölgesel siyasetteki konumu yumuşak güç kaynaklarına yönelik yatırımlarla sürdürebilecektir.⁵³⁵ Tabii bu noktada sert güç araçlarının gelişimine yönelik adımlar, esasında bütünleşik güç perspektifine olan ihtiyacı yansıtmaktadır. Türkiye'nin SAA bölgesi ülkeleriyle ilişkilerinde ilk kez siyasi ve ticari ilişkilerin kurulacağı ülkelere yönelik nasıl bir söylem geliştirileceği de oldukça önemlidir.⁵³⁶ Resmi açıklamalarda yer bulan söylemlerin analiz edilmesi bu hususa cevap oluşturabilir.

3.2. Resmi Kurumların Kamu Diplomasisi Uygulamaları

3.2.1. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü

30 Ocak 2010 tarihli 27478 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2010/3 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile "Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü" oluşturulmuştur. Genelgede kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar konusunda kamu kuruluşlarıyla sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün (KDK) kurulması uygun görülmüştür.⁵³⁷ 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonrasında KDK, Kamu Diplomasisi Başkanlığı adıyla Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'na bağlanmıştır.⁵³⁸ İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 6. maddesinde Kamu Diplomasisi Başkanlığı'yla ilgili "*Türkiye'nin*

⁵³⁴ Emine Akçadağ, "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi", *Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler*, Hasret Çomak (ed.), BETA Yayınları, 2013, s.67.

⁵³⁵ Necati Anaz, ABD Örneğinde Yumuşak Güç Kavramı ve Dış Politika, ASEM Rapor, Nisan 2013, s.24.

⁵³⁶ İsa Afacan, "Türk Dış Politikası'nda Afrika Açılımı", *Orta Doğu Analiz*, Ekim 2012, Cilt 4, Sayı 46, s.16.

⁵³⁷ Gonca Yıldırım, *a.g.e.*, s.272.

⁵³⁸ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.14.pdf>

*ulusal ve uluslararası alanda ileri sürdüğü tezlerini ve politika tercihlerini belirlenen stratejik iletişim çerçevesinde uluslararası kamuoyu üzerinde etkili olacak şekilde aktarmak ve etkin tanıtımını gerçekleştirmek.*⁵³⁹ ifadesi yer almaktadır.

Söz konusu kurumsal değişikliğin yeni olması ve 2010 KDK'nın kuruluşundan bugüne faaliyetleriyle ilgili bilgi vermek açısından bu başlık içerisinde KDK olarak değerlendirme yapılacaktır. Öncelikle KDK'nın temel vizyonu; "Türkiye'nin yeni hikayesini" anlatmak ve çok taraflı iletişim ekseninde farklı kesimlerle diyaloga geçmek iken misyonu; faaliyetlerin koordinasyonunu sağlamak ve Türkiye'nin doğru ve etkin bir şekilde tanınmasıdır. "Türkiye'nin yeni hikayesi" çerçevesinde öncelikle "yeni hikayenin" ne olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Bunun dışında KDK'nın temel faaliyetlerinde Türkiye'yle ilgili tanıtımının doğru bir şekilde yapılması ve toplumlar arasındaki diyalogun artırılması hedefi, kamu diplomasisi tanımıyla örtüşmektedir.

KDK; medya çalışmaları, siyasal iletişim, kültürel çalışmalar, kurumsal çalışmalar, proje geliştirme birimlerine sahipken, faaliyetlerinde siyasal iletişim, medya-tanıtım, üniversite programları gibi alanlar ön plana çıkmaktadır. Üniversite programları çerçevesinde kamu diplomasisi panelleri, dış politika tanıtım programları, dış politika çalıştayları ve gençlik programları yer alırken, siyasal iletişim çerçevesinde; ülke toplantıları, akil insanlar konferansları, Avrupa toplantıları, paneller ve uluslararası zirveler düzenlenirken, medya-tanıtım çalışmaları olarak; gazeteci heyetleri programı, uluslararası basını bilgilendirme ve tanıtım faaliyetleri belirtilmektedir.⁵⁴⁰ KDK'nın kuruluş genelgesinde; Türkiye'nin uluslararası ilişkilerde maruz kaldığı sorunlar karşısında haklılığın kanıtlanması için kamu diplomasisi yöntem ve araçlarına başvurmasının önemi ifade edilmektedir.⁵⁴¹ Dolayısıyla kamu diplomasisi politikaları iletişim tabanındaki yaklaşımların ve dış politikadaki stratejilerin doğru ve etkin uyumunu gerektirmektedir.

⁵³⁹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.14.pdf>

⁵⁴⁰ "Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü", <https://kdk.gov.tr/> (Erişim: 13.07.2018).

⁵⁴¹ "KDK 30 Ocak 2010 tarihli Resmi Gazete Sayı: 27478 Genelgesi", <https://kdk.gov.tr/kurumsal/kdk-genelgesi/5> (Erişim: 13.07.2018).

Kamu diplomasisi sürecinde öncelikle dinleme faaliyetleri geliştirilerek, ilgili kamuoyu hakkında bilgi edinilmelidir. Nitekim KDK'nın da mezkur uygulamalarından önce hedef kamuoyuyla ilgili bilginin artırılması, kamu diplomasisi sürecinin daha etkili yürütülmesini sağlayacaktır. Bununla birlikte KDK personelleri Necmi Aktürk ve Yunus Yalçın'la yapılan görüşmede kamu diplomasisi politikalarını şekillendirecek plan/programlarının belirlenmesi ve koordinasyonun artırılmasıyla kamu diplomasisi sürecinin kolaylaşacağı da ifade edilmiştir.⁵⁴²

Kamu diplomasisi süreci bir zaman aralığı çerçevesinde belirlenmektedir. Özellikle kamu diplomasisi uygulamalarının nicelik ve nitelik değerlendirilmesinin yapılması, kamu diplomasisi yaklaşımının da analizini sağlayacaktır. Aktürk ve Yalçın'a göre kamu diplomasisi sürecinde geribildirim almak kısa vadede zordur, uzun vadeli etkiler izlenebilir.⁵⁴³ Öte yandan kamu diplomasisiyle ilgili deneyimlerin yoğunlaşması kamu diplomasisi alanındaki kazanımları artırmaktadır.⁵⁴⁴ Bununla birlikte KDK'nın kuruluş amacına da uygun bir şekilde devlet kurumları, kamu diplomasisi politika ve uygulamalarının yürütülmesi hususunda temel aktör olmalıdır.⁵⁴⁵ KDK'nın Kamu Diplomasisi Başkanlığı'na dönüşmesi, Kamu Diplomasisi Başkanlığı'nın da Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'na bağlanması, Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin planlanması, koordinasyonu ve uygulamasında Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın ön plana çıkacağını göstermektedir.

3.2.2. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 24 Temmuz 2018 tarih ve 30488 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 14 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'yle kurulmuştur. Çalışmalarına iletişimi sürdürülebilir kılma bilinciyle, anlama ve anlatma

⁵⁴² Necmi Aktürk ve Yunus Yalçın, Kişisel Görüşme, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, 22.01.2018.

⁵⁴³ Necmi Aktürk ve Yunus Yalçın, a.g.g.

⁵⁴⁴ Necmi Aktürk ve Yunus Yalçın, a.g.g.

⁵⁴⁵ Necmi Aktürk ve Yunus Yalçın, a.g.g.

çabaları temel teşkil etmektedir. Başkanlığın vizyonu içerisinde; iletişimin tüm araç ve yöntemleriyle Türkiye'nin temsilini sağlamak yer alırken misyonu; Türkiye'nin politika ve yaklaşımlarını planlı ve etkin bir biçimde dış kamuoylarına aktarmaktır.⁵⁴⁶ Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'yla TRT'nin ilişkili kuruluş, AA ve Basın İlan Kurumu'nun bağlantılı kuruluş olduğu belirtilmektedir.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı teşkilat yapısı çerçevesinde kamu diplomasisi ve halkla ilişkiler daireleri oluşturulmuştur.⁵⁴⁷ Nitekim Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Kamu Diplomasisi Daire Başkanlığı adını alarak Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı bünyesine geçmiştir. Başkanlık uluslararası kamuoyunun, medyanın takibi ve analizi faaliyetlerinde bulunmaktadır.⁵⁴⁸

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın kamu diplomasisi sürecindeki fonksiyonunu bilgilendirme faaliyetleri oluşturmaktadır. Nitekim kamu diplomasisinde kamuoyunun anlaşılması, bilgilendirilmesi ve ilgili amaç doğrultusunda etkilenmesinde iletişim faaliyetlerinin payı büyüktür. Dolayısıyla kamu diplomasisi, iletişim/medya kanallarının aktif kullanıldığı bir süreci öngörmektedir. İletişim çalışmalarında plan, program ve koordinasyonun sağlanması gerekliliği üzerinden hareket edildiğinden bu anlamda bir üst yapının önemi ortadadır. Nihayetinde iletişim süreci zemininde kamu diplomasisi politika ve uygulamaları geliştirilebilecektir.

3.2.3. Dışişleri Bakanlığı

Dışişleri Bakanlığı, temsilcilikler vasıtasıyla bir ülkenin dış politikasını yürütme hususunda asli role sahiptir. Öncelikle Osmanlı Devleti III. Selim döneminde 1793'te ilk sürekli büyükelçilik Londra'da açılmıştır. II. Mahmut döneminde ise tercüme odaları kurulmuştur. 1923 Cumhuriyet sonrasında Osmanlı Devleti Hariciye Nazırlığı, Dışişleri Bakanlığı'na dönüştürülerek kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır. Dışişleri

⁵⁴⁶ <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/vizyon-misyon> (Erişim: 10.10.2019).

⁵⁴⁷ <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/teskilat-semasi> (Erişim: 10.10.2019).

⁵⁴⁸ <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/kurum-hakkinda> (Erişim: 10.10.2019).

Bakanlığı'nın faaliyetleri barış, istikrar ve refaha katkıda bulunulması misyonu çerçevesinde şekillenmektedir.

Dışişleri Bakanlığı'nın bünyesinde araştırma ve dış politika, siyasi işler, ekonomik, kültürel ve sosyal işler, protokol, konsolosluk gibi hususlarla ilgili görev dağılımı bulunmaktadır. Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Enformasyon Genel Müdürlüğü aracılığıyla yerli ve yabancı kamuoyuyla iletişim sağlanıp bilgilendirme ve kamuoyunun aydınlatılması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte kamu diplomasisi politikaları ekseninde Dışişleri Bakanlığı nezdinde Enformasyon Genel Müdürlüğü, Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler, Diplomasi Akademisi Başkanlığı'nın faaliyetleri oldukça önemlidir. Bakanlık personelinin eğitiminin Diplomasi Akademisi Başkanlığı yürütmektedir.⁵⁴⁹ Afrika Genel Müdürlüğü ise Afrika bölgesiyle ilgili çalışmaları gerçekleştirmektedir.

Dışişleri Bakanlığı'nın yurtdışındaki tanıtım faaliyetleri, dış kamuoyu zihninde Türkiye imajını şekillendirmektedir.⁵⁵⁰ Nitekim kamu diplomasisi hedeflerine matuf olarak hedef kitlenin anlaşılmasından sonra ilişki inşasına yönelik çabaların en başında tanıtımın doğru biçimde yapılması gerekmektedir. Dışişleri Bakanlığı'nın kültürel konularda tanıtım faaliyetleri arasında; sergiler yapılmasına katkıda bulunmak, Türk günleri, Türk yılı ve festivalleri düzenlenmesine olanaklar sunmak, yurtdışında dış politikayla ilgili konferanslar vermek, Türkiye'yi tanıtan belgeseller ve filmler yayınlanmasına destek sunulması gösterilebilir.⁵⁵¹

Ülke	Temsilcilik Açılış Yılı	Ülke	Temsilcilik Açılış Yılı
Angola	2010	Kongo	2014
Benin	2014	Dem. Kongo	1974
Burundi	2018	Madagaskar	2010
Botswana	2014	Mali	2010
Burkina Faso	2012	Moritanya	2011
Cibuti	2013	Mozambik	2011

⁵⁴⁹ Baskın Oran, op.cit., 2013, ss.235-236.

⁵⁵⁰ Dışişleri Bakanlığı, "Promotion of Turkey Abroad", <http://www.mfa.gov.tr/promotion-of--turkey-abroad.en.mfa> (Erişim: 15.10.2019).

⁵⁵¹ <http://www.mfa.gov.tr/ulkemizin--yurtdisinda-tanitimi.tr.mfa> (Erişim: 15.10.2019).

Çad	2013	Namibya	2012
Ekvator Ginesi	2018	Nijer	2012
Eritre	2013	Nijerya	1962
Etiyopya	1926	Ruanda	2014
Gabon	2012	Senegal	1960
Gambiya	2011	Somali	1979-2011
Gana	1964-2010	Sierra Leone	2018
Gine	2013	Sudan	1957
Güney Afrika	1994	Tanzanya	1979-2009
Güney Sudan	2011	Uganda	2010
Kamerun	2010	Zambiya	2011
Kenya	1968	Zimbabve	2011

Tablo 7: Türkiye'nin SAA Bölgesindeki Diplomatik Temsilcilikleri⁵⁵²

Bugün gelinen noktada Türkiye'nin SAA bölgesi ülkelerindeki diplomatik temsilcilik sayısı 36'dır. 2009 ve öncesinde SAA bölgesindeki büyükelçilik sayısı 8 iken, 2010 yılıyla birlikte büyük bir artış gözlemlenerek 8 yıl içerisinde 28 büyükelçilik açılmıştır. Özellikle Afrika'ya açılım stratejisinden sonra Türkiye-Afrika arasında kurulan stratejik ortaklığın siyasi ilişkilere de yansıdığı açıkça görülmektedir.

Siyasi ilişkilerin önemli bir adımı olarak değerlendirilen büyükelçiliklerin mevcudiyeti, ekonomik ve sosyal ve kültürel ilişkiler üzerinde de bir kaldıraç vazifesi üstlenmektedir. Bununla birlikte kamu diplomasisi sürecinin ilk adımı olan dinleme faaliyetleriyle ilgili kamuoyunun anlaşılması hususunda diplomatik temsilcilikler oldukça etkili bir araçtır. SAA'da yaygın bir diplomatik ağa sahip olan Türkiye'nin bu hususta avantajlı olduğu belirtilmelidir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Afrika'da yaygın bir diplomasi ağına sahip olmayla ilgili: *"Hedefimiz 54 ülkede, 54 büyükelçiliği Afrika'da kurabilmektir. Çünkü her ülke irili, ufaklı, ne olursa olsun bizim için bir değerdir ve her ülkenin de Birleşmiş Milletlerde, ufağı, büyüğü yok, hepsinin bir rey hakkı vardır. Dolayısıyla bizim için hepsi önem ifade ediyor, bu dostluğumuzu, dayanışmamızı da bir arada*

⁵⁵² Türkiye bugün gelinen noktada 42 büyükelçilik ve 4 başkonsoloslukla Afrika'da en fazla elçilik misyonuna sahip ülkeler arasındadır. Türkiye'nin henüz elçiliğinin bulunmadığı Afrika ülkeleri: Burundi, Liberya, Malavi, Orta Afrika Cumhuriyeti, Gine Bissau, Komorlar Birliği, Mauritius, Svaziland Krallığı, Lesotho, Sao Tome ve Principe, Cape Verde ve Seyşeller.

sürdürebilmek için bizim Afrika ile olan bağlarımız çok daha güçlü olmalıdır.” vurgusunda bulunarak diplomatik ilişkilerin önemine dikkat çekmiştir.⁵⁵³

Dışişleri Bakanlığı'nın SAA'ya yönelik faaliyetlerini kamu diplomasisi çerçevesinde Afrika Genel Müdürü Ahmet Rıza Demirer şu şekilde değerlendirmektedir:

*“Kamu diplomasisi yaklaşımı muhtevası itibarıyla çok geniş bir niteliğe sahiptir. Öncelikli amacımız kamu diplomasisi açısından Türkiye'yi tanıtmak, anlatmak ve ortak fırsatlar geliştirmektir. Bunu iki koldan yapıyoruz. Birincisi Afrika Birliği'yle kurduğumuz ortaklık, ikincisi ise bölge ülkeleriyle ikili ilişkilerin geliştirilmesidir. Bölgede sayısı 41'e ulaşan Büyükelçiliklerimizle birlikte angajmanımızı güçlendireceğiz. Bu durum bölgeye verdiğimiz değer önemli bir göstergesidir.”*⁵⁵⁴

Demirer'in açıklamasında da görüldüğü üzere kamu diplomasisi çerçevesinde tanıtmak, anlatmak ve ortak fırsatlar geliştirmek esastır. Bu hususta öncelikle Türkiye'nin Afrika Birliği'yle kurduğu ortaklık ilişkisinin altı çizilmiş, ayrıca ikili ilişkilerin önemi de vurgulanmıştır. Türkiye'nin SAA bölgesine verdiği değer göstergesi olan diplomatik temsilcilik sayısındaki artışla birlikte de bağlantıların güçlendirileceği ifade edilmiştir. Dışişleri Bakanlığı'nın SAA bölgesine yönelik faaliyetlerin esasıyla ilgili Demirer şu ifadeleri kullanmaktadır:

*“ ‘Afrika için Afrikalı çözümler’ sloganı geliştirmek esastır. Afrika Birliği'nin politikalarını ve ortaya koyduğu değer yargısının doğruluğunu sorgulamamaktayız. SAA bölgesi ülkelerinin uluslararası toplumla bütünleşmesine katkı sağlamaya çalışıyoruz. Tecrübe aktarımı yapıyoruz.”*⁵⁵⁵

⁵⁵³ “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Hedefimiz 54 büyükelçiliği Afrika'da kurabilmek”, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogan-hedefimiz-54-buyukelciligi-afrikada-kurabilmek/700646> (Erişim: 12.09.2019).

⁵⁵⁴ Ahmet Rıza Demirer, Kişisel Görüşme, Dışişleri Bakanlığı, 22.01.2018.

⁵⁵⁵ Ahmet Rıza Demirer, a.g.g.

‘Afrika için Afrikalı çözümler’ sloganı çerçevesinde Afrika Birliği politikaları ve değer yargılarıyla uyumlu bir ilişki kurulduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin bölge ülkelerinin uluslararası toplumla bütünleşmesi çabaları da söz konusu işbirliklerinin ileri boyuta taşınmasını sağlayabilecektir. Kamu diplomasisi süreci açısından da oldukça önemli anlama sahip ‘tecrübe aktarımı’ hususunun da altı çizilmektedir.

Demirer, kamu diplomasisi politikalarının yansımalarının değerlendirilmesi noktasında geri bildirimleri; karşılıklı elçiliklerin açılması, ticaret rakamlarının gelişmesi ve toplumsal hareketliliğin artması ve SAA ülkelerinin uluslararası platformlarda Türkiye’yi desteklemeleri olarak belirtmektedir.⁵⁵⁶ Demirer, bu süreçte kurumların bölge ülkeleriyle ilgili anlaşmaların hukuki altyapısını geliştirmeye yönelik çalışmalarını birlikte etkili bir siyasi iradeye sahip olunmasının Türkiye ve SAA ülkeleri ilişkileri açısından güçlü bir yön olarak değerlendirmektedir.⁵⁵⁷

3.2.4. Milli Savunma Bakanlığı

Soğuk Savaş sonrasında küresel siyasette farklılaşan güvenlik gündemi ülkeler arası askeri ilişkileri de etkilemiştir. Özellikle bölgesel sorunların çözümünde askeri destek ve iş birliklerinin sağlanması beklentisi öne çıkmıştır. ‘Belirsiz ve asimetrik tehditlerle’ birlikte kriz bölgelerinin oluşması askeri çözümleri gerektirmiştir. Bu doğrultuda toplumsal huzurun tesisi için kapsamlı işbirliklerine duyulan ihtiyaç artmıştır. Dolayısıyla barış ve güvenlik ortamının tesis edilmesi, kalkınma ve işbirliği açısından oldukça önemlidir. Sert güç unsuru olarak görülen askeri kapasite, siyasi ilişkileri de etkilemektedir. Bu durum dolaylı olarak sosyo-kültürel ve ekonomik ilişkiler üzerinde de karşılık bulmaktadır.

Askeri ilişkilerde barışı koruma ve tesis etme görevleri, eğitimler gibi hususlar ön plana çıkmaktadır. Bu minvalde MSB tarafından teknik ve eğitim destekleri sağlanmaktadır. Nitekim Türkiye ve SAA ülkeleri arasında askeri eğitim işbirliği

⁵⁵⁶ Ahmet Rıza Demirer, a.g.g.

⁵⁵⁷ Ahmet Rıza Demirer, a.g.g.

anlaşmaları mevcuttur. Örneğin; 2014 sonu itibarıyla 22 Afrika ülkesinden toplam 2202 askeri personele TSK tarafından eğitim verilmiştir.⁵⁵⁸ TSK'nın SAA bölgesinde; Nijerya, Gana, Etiyopya, Mali, Cibuti, Senegal, Sudan, Uganda, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Gine, Somali, Kenya, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Tanzanya'da askeri ataşelikleri bulunmaktadır.⁵⁵⁹

Türkiye, SAA bölgesinde görevli 9 BM misyonunun 5'ine (MONUSCO/KDC, UNAMID/Darfur, UNMISS/Güney Sudan, UNOCI/Fildişi Sahili ve UNMILL/Liberya) personel katkısı yapmaktadır. Türkiye; Somali, Sierra Leone, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad ve Mali'deki BM Barış Operasyonlarına destek vermiştir.⁵⁶⁰ BM'nin Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki askeri misyonlarına katkı sağlayan TSK'nın görev süresinin uzatılmasına yönelik tezkere TBMM'de kabul edilmiştir.⁵⁶¹ Ayrıca Somali ve Mali'ye uluslararası anlaşmalar çerçevesinde askeri yardım yapılmıştır. Somali'ye yönelik 2017'de kurulan askeri eğitim üssünde asker ve polislerin eğitimi gerçekleştirilmektedir.⁵⁶² Somali'de askeri üssün açılmasının Türkiye'nin SAA ülkeleriyle olan ilişkilerine askeri boyutu eklediği ve Somali özelinde stratejik müttefiklik anlayışının yansıması şeklinde ifade edilmektedir.⁵⁶³ Bununla birlikte stratejik konumu nedeniyle Cibuti'de Fransa, ABD, İtalya ve Japonya'nın askeri üsleri bulunması, kıtada etkin olmak isteyen ülkelerin bölgesel nüfuz arayışı amacıyla askeri üsleri ön plana çıkarmaktadır.⁵⁶⁴

2009-2014 yılları arasında Aden Körfezi ve Somali açıklarında Türk Deniz Kuvvetleri görev yapmıştır.⁵⁶⁵ Somali kıyılarının açıklarındaki korsanlık faaliyetlerinin önlenmesi konusunda destek sağlanmıştır. Barbaros Türk Deniz Görev

⁵⁵⁸ Nuri Gökhan Toprak ve Volkan Tatar, "a.g.ç.", s.848.

⁵⁵⁹ "TSK Ataşelikler", <https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=Ataselikler> (Erişim: 12.09.2019).

⁵⁶⁰ Elem Eyrice Tepeciklioğlu, *a.g.e.*, ss.34-35.

⁵⁶¹ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/tsknin-mali-ve-orta-afrikada-gorev-suresi-uzatildi-40974752> (Erişim: 23.12.2019).

⁵⁶² Abdurrahim Sıradağ, "Turkey-Afrika Alliance: Evolving Patterns in Security Relations", *African Security Review*, Vol.27, 2018, s.308.

⁵⁶³ <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiyenin-afrikadaki-varligi-buyuyor/4107732.html> (Erişim: 23.12.2019).

⁵⁶⁴ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/askeri-usler-afrikanin-istikrarini-hedef-alabilir/1579170> (Erişim: 23.12.2019).

⁵⁶⁵ Ufuk Tepebaş, *op.cit.*, s.334; Numan Hazar, *a.g.e.*, 2011, ss.230-231.

Grubu; Afrika'da 27 ülkeyi ziyaret etmiş, tatbikatlar, eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmiş, Türkiye ve SAA ülkeleri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulunulması hedeflenmiştir.⁵⁶⁶ Dolayısıyla askeri ilişkilerin geliştirilmesi ülkeler arasındaki diğer alanlar üzerindeki ilişkileri de etkilemektedir. Örneğin; Türkiye ve Gambiya askeri ilişkilerinin başlamasıyla birlikte ekonomik ilişkiler de etkin kazanmıştır.⁵⁶⁷

Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, Türkiye Somali Karma Ekonomik Komisyonu toplantısında ticaret ve yatırımlarla birlikte diğer alanlardaki faaliyetlerin yapılmasının Türkiye'nin Afrika stratejisinin bütüncülüğünü gösterdiğini ifade etmiştir.⁵⁶⁸ Savunma sanayii alanında işbirliklerinin artırılması açısından Uluslararası Savunma Sanayi Fuarı'nın (IDEF) önemi büyüktür. Yoğun katılımın sağlandığı fuara SAA ülkelerinden de katılım gözlemlenmiştir.⁵⁶⁹ Bu durum, askeri işbirliklerinin geliştirilmesini kolaylaştıracaktır. Ayrıca 2001'de Afrika Birliği tarafından ilan edilen "Afrika'nın Kalkınması İçin Yeni Ortaklık" (NEPAD)⁵⁷⁰ birlikte Afrika'nın güvenlik sorunlarına çözüm getirilmesi hususunda ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanmasına hedeflenmiştir. Dolayısıyla SAA'nın güvenlik sorunlarına çözüm üretebilmeye yönelik özellikle terörle mücadele alanında Türkiye ve SAA ülkeleri arasında bilgi ve tecrübe aktarımı önemsenmektedir. Nitekim SAA'da güvenlik sorunlarının çözümü ve ülkelerle askeri işbirliklerinin geliştirilmesi kamuoyu nezdinde diyalogun artırılmasını, olumlu algıların oluşmasını sağlayacak ve bu durum kamu diplomasisi açısından etkili bir zemin teşkil edecektir.

3.2.5. Ticaret Bakanlığı

Ticaret Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçilmesiyle birlikte 10.07.2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 1

⁵⁶⁶ https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=225&dil=1&tdgg=1 (Erişim: 23.12.2019)

⁵⁶⁷ Hatice Doğan, "Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri", *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, Kasım 2014, 3(2), ss.82-83.

⁵⁶⁸ <http://www.milliyet.com.tr/gundem/hulusi-akar-afrika-stratejimiz-butuncul-bir-anlayisla-gerceklesemektedir-6069357> (Erişim: 23.12.2019).

⁵⁶⁹ <http://idef.com.tr/idef-19-katilimci-listesi>

⁵⁷⁰ New Partnership For Africa's Development, <https://www.nepad.org/>

nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hükümleri uyarınca Ekonomi Bakanlığı ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın birleşmesiyle kurulmuştur. Ticaret Bakanlığı; gümrük politikasının hazırlanması ve mevzuatla ilgili işlemlerde uyum sağlanması, dış ticaret politikasını geliştirmek amacıyla çalışmalar yapılması, ülkeler arası ticari ilişkilerin ve ekonomik politikalarının oluşturulması hususlarında temel yürütücü konumundadır.

Ekonomik ve ticari ilişkilerin kamu diplomasisi sürecini destekleyen niteliği Ticaret Bakanlığı'nın politikalarını öne çıkarmaktadır. Özellikle ihracat ve ithalat açısından firmalara gerekli kolaylıkların sağlanması, belirlenen ticaret rakamı hedeflerinin tutturulması ve ülkeler arasındaki ekonomik ve ticari farklılıklarla ilgili yeni politikaların geliştirilip uygulanması açısından Bakanlığın rolü büyüktür. Ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi, toplumların birbirlerini tanımaları ve değerlerini yansıtmaları hususunda uygun bir ortam sağlayacak, hem ilgili ülke yönetimleri arasında hem de halklar arasında siyasi ve sosyal bütünleşmeyi daha kolay hale getirecektir. Bununla birlikte küresel ekonomik problemlerin önlenmesi açısından da ülkeler arası ekonomik iş birliklerinin devamlılığına da dikkat çekilmelidir.

Türkiye ve SAA ilişkilerine yönelik 2005 Afrika yılı sonrasında 2006'da iki binden fazla Türk ve Afrikalı iş adamının katılımıyla 1. Türk-Afrika Dış Ticaret Zirvesi tertip edilmiştir.⁵⁷¹ Bu zirve ticari ilişkilerin ilerletilmesi hususunda oldukça önemlidir. Ayrıca Türkiye ve SAA ilişkilerinde Kasım 2014 ortaklık sürecinden sonra 2-3 Kasım 2016 tarihlerinde Türkiye-Afrika Ekonomi ve İş Forumu düzenlenmiştir.⁵⁷²

10-11 Ekim 2018 tarihlerinde İstanbul'da yaklaşık 3000 kişinin katılımıyla "Yükselen Afrika ve Türkiye" temasıyla II. Türkiye-Afrika Ekonomi ve İş Forumu gerçekleştirilmiştir. Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, forumda firmayan firmaya (B2B)

⁵⁷¹ Ahmet Mahir Yener, "Sahra altı Afrika ile Türkiye Arasındaki Ekonomik-Ticari İlişkiler ve Kalkınma Yardımlarının Rolü" *Sahra altı Afrika*, Ahmet Kavas ve Ufuk Tepebaş (ed.), TASAM Yayınları, 2006, s.551.

⁵⁷² Sonuç raporu için bkz. <https://itb.org.tr/img/userfiles/files/AFRIKA-Sonuc-Raporu-ec6.pdf?v=1578228386297> (Erişim: 23.12.2019).

yapılacak toplantıların önemini belirtmiştir.⁵⁷³ Ayrıca Pekcan: “Biz Afrika ile sadece ticaret değil, aynı zamanda oraya yatırım yapmak, kıtaya kalkınmak istiyoruz. İlişkilerimizde ‘kazan-kazan’ ve ‘ortaklık’ ilkelerini esas alıyoruz... Afrika’da müteahhitlik sektöründe bir Türkiye markasının oluştuğunu söyleyebiliriz. Müteahhitlerimiz Afrika’nın altyapı ve üstyapısının inşasında en önemli aktörlerden biri olup kıtada günümüze kadar toplam 65 milyar dolar tutarında bin 300’ü aşkın proje üstlendi. Bu değer, müteahhitlerimizin tüm dünyada üstlendiği proje büyüklüğünün yaklaşık yüzde 20’sine denk gelmektedir.”⁵⁷⁴ açıklamalarında bulunarak “kazan kazan” ve “ortaklık” ilkelerine dikkat çekmiş, özellikle yatırımlar çerçevesinde müteahhitlik sektöründe üstlenilen projeleri niceliksel bir şekilde vurgulamıştır.

Türkiye’nin ve Türk firmalarının Afrika’daki yatırımlarının toplamı 6,2 milyar \$’ı aştığını ifade eden Pekcan, Afrika’nın çeşitliliğini ele alan bütüncül bir yaklaşım içerisinde olunması gerektiğinin de altını çizmiştir.⁵⁷⁵ Kıta genelinde Türkiye’nin Ticari ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması imzaladığı ülke sayısı 45’e ulaşmıştır. Ayrıca Türkiye ve SAA ülkeleri ekonomik ilişkilerinde ülkelerle ilgili bilgiye ulaşılabilmesi oldukça önemlidir. Bu hususta Türkiye’nin bölgedeki ticaret müşavirlikleri ve ataşelikleri; Fildişi Sahili, Nijerya, Etiyopya, Gana, Madagaskar, Mali, Senegal, Tanzania, Sudan, Güney Sudan, Uganda, Angola, Zambiya, Mozambik, Kenya, Güney Afrika, Kamerun’da yer almaktadır.⁵⁷⁶ Bununla birlikte ihracatın artırılması ve ticari ilişkilerin daha aktif hal alması için Ticaret Bakanlığı tarafından oluşturulan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayileri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) nezdindeki destekleme faaliyetlerinin ve Türkiye İhracatçılar Meclisi’nin (TİM) çalışmaları da ticari ilişkilerin gerçekleştirilmesi çerçevesinde öne çıkmaktadır.

⁵⁷³ <https://ticaret.gov.tr/haberler/turkiye-afrika-2-ekonomi-ve-is-forumu> (Erişim: 23.12.2019).

⁵⁷⁴ <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-afrika-is-dunyasini-istanbulda-agirlayacak/1272452> (Erişim: 23.12.2019).

⁵⁷⁵ <https://www.aa.com.tr/tr/politika/ticaret-bakani-pekcan-afrikaya-butuncul-bir-yaklasim-benimsemeliyiz/1278750> (Erişim: 23.12.2019).

⁵⁷⁶ <https://ticaret.gov.tr/data/5d2467fb13b87617fcd15ade/Ticaret%20M%C3%BC%C5%9Favirlikleri%20ve%20Ata%C5%9Feliklerimiz.pdf> (Erişim: 23.12.2019).

3.2.6. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu

1986’da kurulan DEİK dış ticaret, uluslararası yatırımlar, hizmetler gibi dış ekonomik ilişkilerini yürütme, ihracatta artışa katkı sağlamak ve iş geliştirmeyi koordine etmekle yetkilidir. DEİK, 11 Eylül 2014 tarihinde çıkarılan 6552 Sayılı Kanun’la yeni bir yapıya kavuşmuştur.⁵⁷⁷ Daha önce TOBB’a bağlı iken yasal değişiklik sonrası Ekonomi Bakanlığı denetimine geçmiştir. DEİK, 2018’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemiyle birlikte kapatılan Ekonomi Bakanlığı yerine Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda çalışmalarına devam etmektedir.

DEİK tarafından “*İşimiz, ticari diplomasi*” mottosu benimsenmiştir. Bu noktada ticari hedeflerin öncelikli bir şekilde vurgulandığı söylenebilir. DEİK’in vizyonunda dış ekonomik ilişkilerin öneminin belirtilmesinin yanında ülkeler arası ekonomik ilişkilerin medeniyetlerin temeli olduğu ve kültürlerarası ilişkilerin gelişmesini mümkün kıldığı yer almaktadır. DEİK’in misyonu çerçevesinde özellikle “*Kamu diplomasisini destekleyici, ikili ve çok taraflı sosyal ilişkilerin gelişiminde fayda sağlayıcı faaliyetlerde bulunmak*” yaklaşımı öne çıkmaktadır. Bu bağlamda ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinin sosyal yansımalarıyla birlikte DEİK’in faaliyetleri kamu diplomasisi sürecini etkileyecektir. Nitekim ticari ilişkilerin her iki taraf açısından kazanç oluşturması yanında kalıcı işbirliğini sağlayıcı bir rolü de bulunmaktadır.

DEİK’in çalışma motivasyonu doğrultusunda ekonomik ilişkiler çerçevesinde KOBİ’lerin yetkinlik kapasitesini oluşturulması da hedeflenmektedir.⁵⁷⁸ Dolayısıyla DEİK, Türkiye’nin yabancı ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini izlemek, bu ilişkilerin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. DEİK, İş Konseyleri aracılığıyla ilgili ülkelerle olan ticari ilişkileri ilerletmeye çalışmaktadır. DEİK tarafından halihazırda SAA’daki 45 ülkeyle İş Konseyleri kurulmuştur.⁵⁷⁹ Ayrıca enerji, lojistik, uluslararası teknik müşavirlik, eğitim, sağlık gibi alt konularda iş konseyleri bulunmaktadır. Neticede

⁵⁷⁷ “DEİK Hakkımızda”, <https://www.deik.org.tr/kurumsal-hakkimizda> (Erişim: 06.08.2019).

⁵⁷⁸ “DEİK Hakkımızda”, <https://www.deik.org.tr/kurumsal-hakkimizda> (Erişim: 06.08.2019).

⁵⁷⁹ “DEİK İş Konseyleri”, <https://www.deik.org.tr/is-konseyleri#> (Erişim: 06.08.2019).

ekonomik ve ticari ilişkilerin ilerletilmesi için özel sektör firmalarının etkinliği, genel anlamda kamu diplomasisi süreci açısından da kazanımlar barındırmaktadır.

DEİK Türkiye-Afrika İş Konseyleri Koordinatör Başkanı Tamer Taşkın yaptığı açıklamada Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Bölgesi Anlaşması'nın (AfCFTA) tüm kıtayı kapsar hale gelmesiyle, Afrika'da üretim yapan Türk firmalarının Afrika'nın her yerine ürünlerini gümrüksüz bir şekilde göndermesinin sağlanacağını ifade etmiştir. Taşkın, ticaretin geliştirilmesinde en önemli payın diplomatik temsilciliklerin açılması olduğunu belirtmiştir. Ancak ticari ateşelik sayısının yeterli olmadığı dile getirilmiştir.⁵⁸⁰

I. ve II. Türkiye-Afrika Ekonomik ve İş Forumu'nun düzenlenmesi noktasında DEİK aktif bir rol oynamıştır. Nitekim DEİK'in İş Konseyleri ülkeler arasındaki ticari ilişkilerin geliştirilmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte 2019 yılı içerisinde DEİK tarafından ticari diplomasi atağı başlatılarak halihazırdaki 138 ülke ve 145 İş Konseyi'yle 1 yılda 1 milyon iş insanına ulaşma hedefi belirlenmiştir.⁵⁸¹ Sonuç olarak DEİK'in çalışmaları Türk dış politikası çerçevesinde değerlendirilmektedir.⁵⁸² Dolayısıyla DEİK, dış politika ekseninde şekillenen kamu diplomasisinin ekonomik bir aracıdır.

3.2.7. Kültür ve Turizm Bakanlığı

16.04.2017 tarihli referandumda kabul edilen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne, 24.06.2018 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimiyle geçilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı 10.07.2018 tarih ve Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı 1 nolu kararnamesi ile kurulmuştur. Daha önce Başbakanlık nezdinde faaliyet gösteren Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Yurtdışı

⁵⁸⁰ <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/afrika-turk-firmalarina-firsatlar-sunacak/1538984> (Erişim: 23.12.2019).

⁵⁸¹ <https://www.deik.org.tr/basin-aciklamalari-deik-ten-milyonluk-ticari-diplomasi-atagi> (Erişim: 23.12.2019).

⁵⁸² Altay Atlı, "Businessmen as Diplomats: The Role of Business Associations in Turkey's Foreign Economic Policy", *Insight Turkey*, Vol.13, No.1, 2011, ss.117-119.

Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü yeni hükümet sistemiyle birlikte Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesine geçmiştir.

Bakanlığı amacı; “*Kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek ve benimsetmek, tarihi ve kültürel varlıkların tahribini ve yok edilmesini önlemek, yurdun turizme elverişli bütün imkanlarını ülke ekonomisine olumlu katkı sağlayacak şekilde değerlendirmek, turizmin geliştirilmesi, pazarlanması, teşvik ve desteklenmesi için gerekli önlemleri almak*”⁵⁸³ şeklindedir. Kültür; değerlerin nesilden nesile taşınması, toplumlar arası etkileşim sağlanması hususunda kamu diplomasisi politikalarının referans noktasıdır.

Kültürel faaliyetler yoluyla fikirler, değerler ve tutumlar öne çıkararak, bunların muhatap tarafa tanıtımı gerçekleştirilmektedir. Bu noktada kimlik kavramı da önemli görülmektedir. Kimlik bir gruba aidiyeti belirtirken; temel olarak dini ve etnik çerçevede tanımlanmaktadır. Ancak kimlik, kültürel ilişkilerin gelişmesi üzerinde engel değil, çeşitliliği sağlayan bir rol oynamalıdır. Nitekim kimlik, kültürel ilişkilerde hem avantajlı hem de dezavantajlı durum oluşturabilir. Örneğin; benzer kimlik yapısına sahip ülkeler siyasi ve ekonomik ilişkilerini daha kolay geliştirebilir. Ancak bölgesel politikalar bağlamında dış ilişkilerini geliştirmek hedefiyle hareket eden ülkelerin kimlik temelli politikaları söz konusu bölge içerisinde kapsayıcılığın sağlanmasına engel teşkil edebilir.

Kültürel ilişkilerin geliştirilmesi hususunda iletişimin rolü yadsınamaz. Kültür ve iletişimin bütünleşmesiyle kamu diplomasisiyle benzerlik arz eden kültürel diplomasi⁵⁸⁴ tabiri de kullanılmaktadır. Kamu diplomasisi çerçevesinde kültür doğru araçlarla tanıtılmalı, ülkenin imaj ve itibarıyla da bağlantılı bir şekilde uygulayıcı kurumların faaliyetleri öne çıkmalıdır. Temel olarak kültür sanat faaliyetleriyle birlikte uluslararası düzeydeki sportif müsabakalarda alınan başarılarla ilgili ülkenin tanınırlığı ve imajı üzerinde olumlu bir etki kurabilir. Ayrıca dizi ve sinema da ülkenin

⁵⁸³ <https://www.ktb.gov.tr/TR-96130/kurulus-amaci-ve-gorevleri.html> (Erişim: 23.12.2019).

⁵⁸⁴ Aslı Yağmurlu, “Kültürel Diplomasi: Kuram ve Pratikteki Çerçevesi”, *Selçuk İletişim*, 12 (2), ss.1182-1210.

uluslararası düzeyde görünürlüğüne artmasına yardımcı bir araçtır.⁵⁸⁵ Kültür faaliyetlerinin toplumsal boyuttaki etkilerinin sürdürülebilirliği açısından çalışmaların koordinasyonu ve planlanması elzemdir.

Kültürel ilişkilerin gelişimine yönelik ülkenin tarihini bilmek, kamu diplomasisi sürecindeki dinlemenin yapılmasını sağlayacaktır. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı nezdinde ülkenin ekonomik gelişmesine ve güçlenmesine katkıda bulunmak amacıyla milli, tarihi, kültürel ve turistik değerleri muhafaza etmek ve ülkenin turizm imkanlarını geliştirmek yer alırken, evrensel değerlere sahip kültür mirası vizyonu ile hareket edildiği vurgulanmaktadır.⁵⁸⁶

Kamu diplomasisi sürecine yönelik oldukça önemli görülen toplumsal hareketlilik doğrultusunda turizm rakamları da değerlendirilebilir. 2018’de Türkiye’ye gelen turist sayısı yaklaşık olarak 39,500,000’dir. Toplam turist sayısı içerisinde SAA ülkelerinden gelenler yaklaşık olarak 210,000’dir. Bu sayı içerisinde ise 53,500 ile Güney Afrika’nın ön plana çıktığı görülmektedir.⁵⁸⁷ SAA nüfusunun büyüklüğü düşünüldüğünde söz konusu sayının artması, kamu diplomasisi çerçevesinde Türkiye’nin tanınırlığının gerçekleşmesini kolaylaştıracaktır.

3.2.8. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

TİKA, SSCB’nin dağılması sonrasında Orta Asya bölgesine yönelik ihtiyaçlar kapsamında 24.01.1992 tarih ve 480 sayılı KHK ile Dışişleri Bakanlığı’na bağlı bir teknik yardım teşkilatı olarak “Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği Teşkilatı” ismi ile kurulmuştur. 1999’da yapılan bir değişiklikle TİKA, Dışişleri Bakanlığı’ndan ayrılarak Başbakanlığa bağlanmıştır. 12.05.2001 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 4668 sayılı Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile görev ve sorumlulukları, teşkilat yapısı

⁵⁸⁵ Senem Çevik, “Kültürel Diplomaside Devlet Dışı Aktörler: Türk Sineması ve Dizileri”, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik (ed.), Nobel Yayıncılık, Eylül 2015, ss.408-411.

⁵⁸⁶ <https://www.ktb.gov.tr/>

⁵⁸⁷ Kültür ve Turizm Bakanlığı internet sitesinden Milliyetlerine Göre Gelen Yabancı Ziyaretçi Sayıları.

belirlenen TİKA, yeniden yapılandırılmıştır. 24 Ekim 2011’de kabul edilen 656 sayılı KHK ile teknik işbirliği ve koordinasyon sürecinin etkinliğinin artırılabilmesi amacıyla mevzuat değişiklikleri gerçekleştirilmiştir. İşbirliğinde bulunulması hedeflenen devletler ve topluluklarla iktisadi, sosyal, teknik, kültürel ve eğitim alanlarındaki projeler, programlar ve faaliyetler öne çıkarılmıştır.⁵⁸⁸ Kamu diplomasisi uygulama araçları içerisinde görülen dış yardımlar hususunda TİKA temel rol oynamaktadır.

TİKA’nın vizyonu; *“Kalkınma işbirliğinin tüm alanlarında her türlü araç ve yöntemleri kullanmak suretiyle, bölgesel ve küresel düzeydeki sorunlara, adalet ve eşitlik çerçevesinde, hızlı ve kalıcı çözümler sunabilen etkin bir teşkilat olmak”* iken misyonu; *“Ülkemizin uluslararası işbirliği faaliyetleri ve kalkınma yardımları çerçevesinde, faaliyette bulunduğumuz ülkelerde, ilgili kuruluşlarla koordinasyon içerisinde, ekonomik, sosyal ve insani kalkınma süreçlerini destekleyecek, ortak tarihi ve kültürel mirasımızın geleceğe taşınmasını sağlayacak sürdürülebilir proje ve faaliyetler gerçekleştirmek”* şeklindedir.⁵⁸⁹

TİKA’yla birlikte Türkiye’de dış yardımlar alanında kurumsal bir zeminin oluşturulduğu söylenebilir.⁵⁹⁰ TİKA çalışmalarını; bölgesel ve ülkesel bazda yürütmektedir. TİKA’nın proje uygulamalarında dış hibe yardımları nakdi olarak yapılmayıp, proje tabanlı gerçekleştirilmektedir. Bu noktada işbirliğinde bulunulması hedeflenen ülke ve toplulukların ekonomik gelişim sürecinde ihtiyaç duyacakları altyapı araçlarını ve destek programlarının hazırlanması esas alınmaktadır.⁵⁹¹ Uluslararası norm ve standartlar çerçevesinde TİKA’nın proje ve faaliyetlerini sosyal ve ekonomik alt yapılar, üretim sektörleri, kültürel iş birliği ve iletişimin geliştirilmesi ile acil ve insani yardım başlıkları teşkil etmektedir.⁵⁹²

⁵⁸⁸ Resmi Gazete, 656 sayılı KHK, Sayı. 28103, 02.11.2011.

⁵⁸⁹ TİKA, “Faaliyet Raporu”, 2018, s.14.

⁵⁹⁰ Mesut Şöhret, “Yumuşak Güç Konsepti Çerçevesinde Türkiye’nin Bölgesel Rolü”, *Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler*, Hasret Çomak (ed.), Beta Yayınları, 2013, s.468.

⁵⁹¹ TİKA, “Faaliyet Raporu”, 2011, s.13.

⁵⁹² Ramazan Erdağ, “Türkiye’nin Kalkınma Yardımları ve TİKA”, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik (ed.), Nobel Yayıncılık, Eylül 2015, s.244.

TİKA sektörel iş birliği ve yardım alanlarını belirleyerek tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi, alt yapı ve hayat standartlarının iyileştirilmesi, mesleki eğitimin yaygınlaştırılması, tarih ve kültürel varlıkların korunması, Türk dilinin kullanımının yaygınlaştırılması, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi amaçlı projeler yürütmektedir.⁵⁹³ TİKA'nın kalkınma yardımlarında ise; sosyal altyapı ve hizmetler, ekonomik altyapı ve hizmetler, üretim ve sektörler yer almaktadır.⁵⁹⁴

Türkiye'nin kalkınma yardımları konusunda bağışçı (donör) ülke özelliği kazandığı 1992'den bugüne istatistiklerin toplanması açısından üç dönem söz konusudur; 1992 ve 1996 arasında Devlet Planlama Teşkilatı, 1997 ve 2003 arasında TÜİK ve 2004'ten bugüne TİKA'dır.⁵⁹⁵ 1992 ve 1996 arasında Türkiye 128 ülkeye kalkınma yardımında bulunmuş, 16 ülke toplam yardımın %95'ini almış, ilk yararlanan 5 ülke; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan olmuştur.⁵⁹⁶ 1992-2002 arasında TİKA'nın faaliyet gösterdiği ülkelerdeki proje sayısı 2003-2011 arasında artış göstererek 4 katına çıkmıştır.⁵⁹⁷

TİKA 2011'de toplam 1473 proje ve faaliyet gerçekleştirmiş, bunların 805'i Kafkaslar ve Merkezi Asya ülkelerine, 425'i Balkanlar/Doğu Avrupa ülkelerine, 202'si ise Ortadoğu ve Afrika'da hayata geçirilmiştir.⁵⁹⁸ Dolayısıyla bu durum TİKA'nın kuruluş amacına matuf bir biçimde temel motivasyonun Orta Asya bölgesi olduğunu göstermektedir.

2014'te Türkiye'nin 3,5 milyar \$'lık iki taraflı kalkınma yardımlarının bölgesel dağılımına bakıldığında toplam yardımların %85'i Asya'ya %11'i ise Afrika'ya yapılmıştır.⁵⁹⁹ 2017'de Türkiye'nin iki taraflı yardımlarından en fazla yararlanan en az

⁵⁹³ Ramazan Erdağ, "a.g.ç.", s.246.

⁵⁹⁴ TİKA, "Faaliyet Raporu", 2011, s.22.

⁵⁹⁵ Nilüfer Oba, *a.g.e.*, s.32.

⁵⁹⁶ Nilüfer Oba, *a.g.e.*, s.35.

⁵⁹⁷ TİKA, "Faaliyet Raporu", 2011, s.15.

⁵⁹⁸ TİKA, "Faaliyet Raporu", 2011, s.25.

⁵⁹⁹ TİKA, "Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu", 2014, s.11.

gelişmiş ülkeler sıralamasında ilk 6 içerisinde Somali, Nijer, Sudan ve Etiyopya yer almaktadır.⁶⁰⁰

2016’da Türkiye’nin toplam 6,3 milyar \$’lık iki taraflı resmi kalkınma yardımlarının 118 milyon \$’ı, 2017’deki 8 milyar \$’lık yardımlarının 136 milyon \$’ı SAA bölgesine yapılmıştır.⁶⁰¹ 2016’da Somali iki taraflı resmi kalkınma ve acil ve insani yardımlarından en çok yararlanan ülkeler sıralamasında ilk üç içerisinde yer almıştır.⁶⁰²

Ülke	Açılış Onay Tarihi
Etiyopya	02/03/2005
Sudan	11/04/2006
Senegal	12/02/2007
Somali	12/03/2012
Kenya	12/03/2012
Nijer	01/02/2013
Güney Sudan	04/04/2014
Kamerun	07/04/2014
Namibya	19/06/2014
Komorlar	03/12/2014
Tanzanya	03/12/2014
Çad	03/12/2014
Cibuti	03/12/2014
Nijerya	23/03/2016
Gine	23/03/2016
Mozambik	31/03/2016
Uganda	30/06/2016
Güney Afrika	03/03/2017
Gambiya	30/10/2017
Mali	09/11/2017
Madagaskar	21/05/2018

Tablo 8: TİKA Program Koordinasyon Ofisleri⁶⁰³

⁶⁰⁰ TİKA, “Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu”, 2017, s.26.

⁶⁰¹ TİKA, “Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu”, 2016 ve 2017, ss.28-29.

⁶⁰² TİKA, “Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu”, 2016, ss.19-25.

⁶⁰³ TİKA, “Faaliyet Raporu”, 2018, ss.18-19.

TİKA'nın dünya üzerinde 61 ülkede yer alan tüm proje koordinasyon ofisleri içerisinde 21'i SAA bölgesinde yer almaktadır. Bunlar içerisinde Nijerya, Gambiya, Mali ve Madagaskar koordinasyon ofisleri henüz aktif değildir.⁶⁰⁴ Afrika Açılım süreciyle de bağlantılı bir şekilde ofis sayısında 2012 sonrasında yoğunlaşma görülmektedir. TİKA Ortadoğu ve Afrika Dairesi Başkanı Keman Özdemir, TİKA'nın faaliyetlerini bölgedeki ülkelerdeki ofislerde gelen talepler üzerinden şekillendirmekte olduğunu belirtirken, Afrika'yla ilgili akademik çalışmaların artması gerektiğine ve model uygulamalara ihtiyaç olunduğuna dikkat çekmiştir.⁶⁰⁵

Afrika'ya sağlanan kalkınma yardımları son on yılda 3 milyar \$'a ulaşmıştır.⁶⁰⁶ Her ne kadar SAA bölgesine yönelik Türkiye'nin dış yardımlarında artış gözlenirse de, Orta Asya bölgesi halen en fazla yardımları almaktadır. Sektörel açıdan iktisadi ve toplumsal altyapı projeleri kapsamında eğitim ve sağlık hizmetleri öne çıkmaktadır. 2016 yılında Ortadoğu ve Afrika Dairesi Başkanlığı'nın genel harcamalar içerisindeki payı %22,55 iken Balkanlar ve Doğu Avrupa'nın oranı %26,95, Orta Asya ve Kafkaslar Dairesi Başkanlığı'nın %11,35, Doğu ve Güney Asya, Pasifik ve Latin Amerika Dairesi Başkanlığı'nın ise %5,58 olmuştur. Dolayısıyla bu durum dış yardımlar ekseninde Türkiye'nin kamu diplomasisinin öncelikli bir şekilde ortak tarih, kültür ve dini değerler referans alınarak Osmanlı toprakları olan bölgelere yoğunlaştığı söylenebilir.⁶⁰⁷

Ekonomik ve sosyal altyapı projelerinin etkinlik kazanması, yardım politikasının talep odaklı olmasından kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye'nin dış yardımları talep odaklı bir şekilde ve temel insani ihtiyaçları kapsayan eğitim, sağlık, su ve sanitasyon gibi alanlara yöneliktir. Ayrıca okulların eğitim şartlarının

⁶⁰⁴ "TİKA Koordinatörlükler", <https://www.tika.gov.tr/tr/koordinatörlukler> (Erişim: 11.09.2019).

⁶⁰⁵ Keman Özdemir, Kişisel Görüşme, TİKA, 24.01.2018.

⁶⁰⁶ "Başbakan Yardımcısı Çavuşoğlu: Afrika'ya sağlanan kalkınma yardımı 3 milyar dolara yaklaştı", <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/basbakan-yardimcisi-cavusoglu-afrikaya-saglanan-kalkinma-yardimi-3-milyar-dolara-yaklasti/875903> (Erişim: 16.09.2019).

⁶⁰⁷ Ferit Belder, Samiratou Dipama ve Emel Parlar Dal, "Afrika'ya Kalkınma Yardımı Politikaları: Türkiye ve Çin Örnekleri", *Dünya Siyasetinde Afrika 2*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2015, ss.389-414.

iyileştirilmesi, hastane personeline eğitim, sağlık taraması ve ekipman destekleri, tarım alanında üreticilere eğitim desteği gibi faaliyetler de bulunmaktadır.

Türkiye'nin 2010'da 967 milyon \$ olarak gerçekleşen resmi kalkınma yardımları 2011'da %38 artışla 1,4 milyar \$'a ulaşmış ve Türkiye resmi kalkınma yardımlarını en çok artıran ülke olmuştur.⁶⁰⁸ Türkiye 2015'te 3,2 milyar \$ ile dünyada en fazla insani yardım yapan ikinci ülke ve milli gelirinin 0,37'sini insani yardım için ayırarak dünyanın en cömert ülkesi ilan edilmiştir.⁶⁰⁹ 23-24 Mayıs 2016'da İstanbul'da düzenlenen Dünya İnsani Zirvesi'nde insani yardımlarla kalkınma yardımlarının eş zamanlı ve müşterek amaçlar doğrultusunda yürütülmesi amaçlanmıştır.

Türkiye'nin dış yardımlarındaki yaklaşımı, "Türk modeli" olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda projelerin türleri, üretim süresi, kaynakların bölüştürülmesi, koordinasyonun sağlanması modelin bir parçası olarak değerlendirilmektedir.⁶¹⁰ TİKA'nın kalkınma yardımlarının OECD DAC'tan farkı; kamu ve STK'lar tarafından yapılmasıdır. Bu noktada STK'lar ile ilişkiler ikili ve çok taraflı ortaklıklar proje ve faaliyetler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. TİKA özellikle SAA'da temsilciliğinin bulunmadığı yerlerde STK'larla ortak faaliyetler yapabilmektedir. TİKA'nın projeler üzerinden teknik nitelikte hareket edilmesi esası önemsenmektedir.⁶¹¹ TİKA'nın faaliyetleri üzerinde ilgili ülkelerdeki istikrarsızlar negatif bir şekilde etki oluşturmaktadır. Faaliyetlerle geri bildirimlerin alınmasında TİKA'nın tanıtımı ve zamanın önemi vurgulanmaktadır.⁶¹²

3.2.9. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) 2010'da soydaş ve akraba topluluklarla sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla Başbakanlığa

⁶⁰⁸ "Türkiye'nin Kalkınma İşbirliği: Genel Özellikleri ve En Az Gelişmiş Ülkelere Yönelik Yaklaşımı", <http://www.mfa.gov.tr/turkiyenin-kalkinma-isbirligi.tr.mfa> (Erişim: 12.10.2019).

⁶⁰⁹ Nilüfer Oba, *a.g.e.*, s.53.

⁶¹⁰ Anadolu Ajansı, *Yükselen Afrika*, Anadolu Ajansı Yayınları, 2018, s.212.

⁶¹¹ Engin Akçay, s. 147

⁶¹² Keman Özdemir, *a.g.g.*

bağlı olarak kurulmuştur.⁶¹³ YTB; yurt dışı vatandaşlar, soydaş ve akraba topluluklar, uluslararası öğrenciler ve sivil toplum kuruluşları alanlarında çalışmalar yürütmektedir. Kardeş ve akraba topluluklar tanımı içerisinde dildaş, dindaş, soydaş ve gönüldaş topluluklarla aidiyeti öne çıkaran bir kimlik anlayışı yansıtılmaktadır. YTB'nin faaliyetleri, kamu diplomasisi uygulamaları çerçevesinde sosyo-kültürel ve eğitim başlıklarıyla bağlantılıdır.

YTB'nin açılışında yaptığı açıklamada Erdoğan: *“Artık önemli olan güçlü ordular değil, gönüller fethetmektir. Dayanışmayı artırarak gönüller kazanmanın peşindeyiz.”*⁶¹⁴ diyerek kamu diplomasisi anlayışına matuf bir şekilde hareket edildiğini vurgulamaktadır. Ayrıca Erdoğan: *“YTB ile Türkiye'nin barış elini, Türkiye'nin dayanışma iradesini, Türkiye'nin o koruyucu kollayıcı şemsiyesini yeryüzünün her köşesine ulaştırmaya başladık.”*⁶¹⁵ ifadesiyle de YTB aracılığıyla Türkiye'nin barış ve dayanışmaya verdiği öneme işaret edilmektedir.

YTB kuruluş kanununun 1. maddesinde: soydaş ve akraba topluluklar ile sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla faaliyetler yürütmek yer alırken, 8. maddesinde: yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın bulunduğu ülkelerle ekonomik, sosyal, kültürel ve ticari bağları geliştirmek üzere Türkiye imajının güçlendirilmesi hedeflenmektedir.⁶¹⁶ Bununla birlikte YTB'nin Türkiye'ye gelen uluslararası öğrencilerin eğitim süreçleriyle ilgili esasların belirlenmesi ve koordinasyonun sağlanması görevi de bulunmaktadır. YTB'nin yükseköğretimde uluslararasılaşma çalışmaları; akademik gelişme, ekonomik kalkınma ve dayanışma, sosyal ve kültürel etkileşimin ilerletilmesi esaslarına dayandırılmaktadır.

⁶¹³ YTB, “Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”, Kanun No. 5978, Resmi Gazete Sayı. 27544, 06.04.2010.

⁶¹⁴ Artı90, “YVVK'nın İlk Toplantısı Ankara'da Yapıldı”, Sayı. 6, Nisan 2013, s.58.

⁶¹⁵ Burcu Sunar Cankurtaran, “Türk Dış Politikasında “Diaspora Diplomasisi Açılımı” ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı”, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik (ed.), Nobel Yayıncılık, Eylül 2015, s.94.

⁶¹⁶ YTB, loc.cit.

YTB, Türk dış politikasında ‘diaspora diplomasisini’ harekete geçirmek ve bir ‘Türk diasporası’ inşa etmek amacındadır.⁶¹⁷ Dönemin Dışişleri Bakanı Davutoğlu: *“Diaspora kavramını değiştireceğiz. Anadolu topraklarından göçmüş her birey bizim diasporamızdır, dini ve mezhebi ne olursa olsun... Artık ekonomik olarak çalışmak ve sadece karın doyurmak için Türk diasporası yok. Orada bulunan ülkelerin insanlarına da istihdam sağlayan büyük bir girişimci zümresi var.”* ifadelerinde bulunarak diasporanın önemine işaret etmiştir.⁶¹⁸ Ayrıca Davutoğlu başka bir konuşmasında gönül diasporasından bahsederek, bu diasporanın Türklerden değil Türkiye’ye gönülden bağlı olanlarla oluşturulması gerektiğini de söylemiştir.⁶¹⁹

Türkiye’de öğrenim görmek isteyen uluslararası öğrenci sayısı 2012’de 10 bin iken, 2017’de 100 binin üzerinde başvuruda bulunulmuştur. Genel itibarıyla bakıldığında 2018’de Türkiye’de yükseköğrenim gören SAA ülkelerinden gelen öğrencilerin sayısı 10 bini aşmıştır.⁶²⁰ Bu sayı içerisinde 2 bini aşkın Somalili öğrenci yer almaktadır. 2012’de YTB bünyesinde başarılı uluslararası öğrenciler için hazırlanmış kamu kaynaklı Türkiye bursları programının aktif hale getirilmiştir.⁶²¹

Türkiye Bursları programı kapsamında her yıl yaklaşık 1000 öğrenciye Türkiye’deki üniversitelerde lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde burs sağlanmaktadır. Türkiye Bursları programı öğrencilere sağlanan burs barınma, sigorta, gidiş-dönüş uçak bileti, cep harçlığı vb. giderleri içeren tam kapsamlı bir devlet bursudur.⁶²² 2005-2017 yılları arasında 14270 Afrika kökenli öğrenci Türkiye’de eğitim görürken, bu sayının 3891’i Türkiye Bursları kapsamında eğitim almıştır.⁶²³

⁶¹⁷ Burcu Sunar Cankurtaran, “a.g.ç.”, s.128.

⁶¹⁸ Ahmet Davutoğlu, “Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu toplantısı”, T.C. Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-yurtdisi-vatandaslar-danisma-kurulu-toplantisina-katildi.tr.mfa> (Erişim: 20.10.2019).

⁶¹⁹ Ahmet Davutoğlu, “Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu toplantısı”, T.C. Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu-nun-dis-ekonomik-iliskiler-kurulu-tarafindan-duzenlenen-toplantida-yaptiklari-konusma_-9.tr.mfa (Erişim: 20.10.2019).

⁶²⁰ “Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi”, <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim: 12.10.2019).

⁶²¹ Bkz. YTB, Burs Olanakları, <https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler/turkiye-burslari> (Erişim: 10.10.2019).

⁶²² www.turkiyeburslari.gov.tr

⁶²³ “Afrikalı öğrencilerin yeni cazibe merkezi”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afrikali-ogrencilerin-yeni-cazibe-merkezi-/1002229> (Erişim: 23.12.2019).

Bununla birlikte Türkiye mezunları programı kapsamında Türkiye’de eğitimini tamamlamış mezun bilgileri mezun veri tabanına kaydedilmekte, mezunlarla olan irtibat güçlendirilmeye çalışılmaktadır.⁶²⁴

YTB’nin faaliyetlerinin konu başlıkları; Türkiye Bursları Programı, Türkiye Mezunları Programı, Akademik ve Bilimsel Araştırmalar Programı, Kültürel İşbirliği Programı ve Eğitim İşbirliği ve Kapasite Geliştirme Programı olarak ifade edilmiştir.⁶²⁵ YTB Afrika Koordinatörü Burhan Başoğlu, YTB’nin SAA’ya yönelik faaliyetlerini kamu diplomasisi açısından şöyle değerlendirilmektedir:

“Türkiye Mezunları Programı ile Türkiye’de aldıkları yükseköğrenim eğitimi sonrasında ülkelerine dönen mezunlarımızla ülkemiz arasındaki ilişkilerin uzun vadeli ve sistematik olarak devam etmesi amaçlanmaktadır. Kamu diplomamızın kültürel diplomasi araçlarından bir olan öğrenci hareketliliği sonucu gelişen akademik etkileşim sayesinde bu ülkelerle uzun vadeli ilişki inşa etmemizi sağlayacak etkileşim imkanı ortaya çıkmaktadır.”⁶²⁶

Açıklamada da görüldüğü gibi öğrenci hareketliliği kamu diplomasisi açısından uzun vadeli etkileşim kurulmasını sağlamakta ve böylelikle ülkeler arasındaki ilişki inşası süreci gerçekleşmektedir. YTB’nin faaliyetleri sürecinde geri bildirimlerin; anket çalışmaları, performans ölçme ve değerlendirme çalışmaları, birebir görüşmeler ve kurumlar arası istişare toplantıları yoluyla elde edildiği belirtilmektedir.⁶²⁷ YTB’nin faaliyetlerinde karşılaşılan temel sorunlar arasında alana yönelik doğru ve kapsamlı bilgi eksikliğine dikkat çekilmiştir.⁶²⁸ Başoğlu, YTB’nin faaliyetlerinin güçlü yönüyle ilgili ise şu ifadeleri kullanmaktadır:

“İkili ülke ilişkilerindeki diplomatik münasebetler doğrultusunda şekillenen ilişkiyel bağlam, bilhassa Türkiye Mezunları’na ilişkin çalışmalar

⁶²⁴ www.turkiyemezunlari.gov.tr

⁶²⁵ Burhan Başoğlu, Kişisel Görüşme, YTB, 22.01.2018.

⁶²⁶ Burhan Başoğlu, a.g.g.

⁶²⁷ Burhan Başoğlu, a.g.g.

⁶²⁸ Burhan Başoğlu, a.g.g.

çerçevesinde çeşitlenerek gerek akademik gerek sosyo-kültürel alanlarda geliştirilen doğrudan etkin işbirliği zeminleri, ülkemizin ikili ilişkilerdeki etkililiğini kuvvetlendirmeye yönelik bir alan tesis etmektedir. Bu alan çerçevesinde, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerdeki araçlarına ilgili taraf açısından toplumsallık kazandırılarak çok boyutluluk sağlanmaktadır.”⁶²⁹

Öncelikle diplomatik ilişkilerin geliştirilmesiyle birlikte sosyo-kültürel alanlarda işbirliği zeminlerinin kurulması, ülkeler arasındaki ikili ilişkileri güçlendirici bir etki oluşturacağı vurgulanmaktadır. Böylelikle Türkiye'nin dış politika araçlarının toplumsallık kazanacağına dikkat çekilmektedir. Sonuç olarak YTB'nin çalışmalarıyla sosyal ve kültürel çerçevede kamu diplomasisi sürecine önemli ölçüde katkı sunulmaktadır.

3.2.10. Yunus Emre Enstitüsü

Yunus Emre Vakfı 05.05.2007 tarihli ve 5653 sayılı kanunla, *“Türkiye’yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye’nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini arttırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla”* kurulmuştur. Bilimsel çalışmaların yürütülmesi açısından da Yunus Emre Enstitüsü (YEE) vakfa bağlı bir şekilde oluşturulmuştur.⁶³⁰

YEE'nin misyonu; Türkiye'nin uluslararası alanda bilinirliğini, güvenilirliğini ve itibarını arttırmak iken vizyonu; dünyanın her yerinde Türkiye ile bağ kuran ve Türkiye'ye dost insan sayısını arttırmaktır.⁶³¹ İnsani değerleri, insan sevgisini ve toplumsal barışı temsil etme özelliğinden dolayı enstitü adını Yunus Emre'den

⁶²⁹ Burhan Başoğlu, a.g.g.

⁶³⁰ “Yunus Emre Enstitüsü”, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> (Erişim: 14.07.2019).

⁶³¹ “Vizyon, Misyon”, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/vizyon-misyon> (Erişim: 14.07.2019).

almıştır.⁶³² Yunus Emre isminin kullanılmasıyla esasında enstitünün uluslararası niteliğine vurgu yapılmaktadır.

YEE'ye bağlı Strateji Geliştirme ve Kurumsal İletişim Müdürlüğü, faaliyetlerin hangi yöntem ve kaynaklarla gerçekleştirileceğine dair strateji ve politikaları geliştirmek ve tanıtımla ilgili iletişim sürecini yürütmektedir. YEE Kültür Sanat Projeler Müdürlüğü ise, yurt dışındaki kültür merkezleri aracılığıyla Türkiye'nin kültür mirasının tanıtılmasına hizmet etmektedir. 2016'da YEE bünyesinde Kültürel Diplomasi Akademisi kurularak, kültürün diplomasi aracı olarak kullanılabilmesi hususunda eğitici çalışmalar yapılmaktadır.

Kültür, toplumların tarihleriyle bağ ve köprü kurmasını sağlamaktadır. Bu doğrultuda uluslararası ilişkiler çerçevesinde kültürel ilişkiler ülkeler arasındaki toplumsal bağları derinleştirmektedir. Nitekim kültürel faaliyetler yoluyla değerlerin ve ülkeye ait özelliklerin tanıtılması ve kamu diplomasisinin zeminin inşasını olanaklı kılmaktadır.

YEE bünyesinde kültür sanat faaliyetleri olarak; sergi, konser, film gösterimi, konferans, anma günleri, geleneksel el sanatları, atölye çalışmaları, fuar ve festival türlerinde faaliyetler planlanmaktadır. YEE faaliyetlerinde yerel iş birliklerinin kurulmasına oldukça önem verilmektedir. YEE çalışmaları tanıtım misyonuyla “bağ kurmayı” hedefleyip kültürel diplomasi sürecini kolaylaştırmakta ve kapasite gelişimi sağlanmaktadır. Bununla birlikte YEE'nin de üye olduğu Küresel Kamu Diplomasisi (GPD) ağının dönem başkanlığı Türkiye tarafından yürütülmektedir.⁶³³

Davutoğlu tarafından YEE'nin faaliyetlerinin yoğunlaştığı bölgeler açısından “gönül coğrafyası” vurgusu yapılmıştır.⁶³⁴ YEE stratejilerinde tarihi ve kültürel

⁶³² “Neden Yunus Emre”, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/neden-yunus-emre> (Erişim: 14.07.2019).

⁶³³ “Global Public Diplomacy Network Members”, <http://gpdnet.org/user/members/selectFullMembersList.do> (Erişim: 12.10.2019); <https://www.yee.org.tr/tr/haber/kuresel-kamu-diplomasi-agi-temsalcileri-istanbulda-bulustu-0> (Erişim: 12.10.2019).

⁶³⁴ https://www.yee.org.tr/sites/default/files/yayin/nisan_2013.pdf (Erişim: 10.10.2019).

bağların önemine işaret edilmektedir. Nihai olarak YEE kurumsallaşma sürecinin başındadır.⁶³⁵ SAA bölgesine yönelik kamu diplomasisi uygulamalarında Türk kurumlarının çeşitliliği YEE'nin sahadaki faaliyetlerini pozitif anlamda etkileyebilir.⁶³⁶

YEE'nin kuruluşundan önce Türk kültür merkezleri bulunmaktaydı.⁶³⁷ Ancak YEE'yle birlikte bu alandaki çalışmalar etkinlik kazanmıştır. YEE'nin mevcut durumda SAA'da Sudan, Somali, Senegal ve Güney Afrika'da kültür merkezleri bulunmaktadır. Söz konusu kültür merkezlerinde Türkoloji projesi kapsamında Türkçe öğretilmektedir. Öte yandan Sudan, Senegal, Gambiya, Mozambik ve Etiyopya'daki üniversitelerle projeler üzerinden işbirliği anlaşmaları imzalanmış ve SAA ülkelerinin ilgili üniversiteleriyle işbirliği kapsamında TDE/Türkoloji bölümleri ile Türkçe kurslarına Türkiye'den öğretim elemanları görevlendirilmektedir. Türkçe yaz okulu açılarak SAA ülkeleri öğrencileri Türkiye'de misafir ederek, Türk kültürüyle ilgili deneyim sağlanmaktadır.

YEE'nin SAA'da yürüttüğü faaliyetleriyle ilgili Strateji Geliştirme Müdürü Bülent Üçpunar:

*“Kültürel diplomasi çerçevesinde faaliyet olarak Türkçe öğretimi bulunmaktadır. Türkiye'nin doğrudan anlaşılmasındaki en önemli araçlarından bir tanesi Türkiye'nin kendi dilinin bilinmesi olduğu için Türkçe öğretimine ayrı bir önem veriyoruz. Bunun yanında Türkiye'yle ilgili bilimsel çalışmaları Türkoloji projesi kapsamında desteklemeye çalışıyoruz.”*⁶³⁸

Kültürel çerçevede dil öğretimine dikkat çekilerek özellikle toplumsal ilişkilerin geliştirilmesi hususunda dil öğreniminin önemi belirtilmiştir. Nitekim Türkçe'nin öğrenimi ilgili ülkenin Türkiye hakkında bilgi sahibi olmasını, Türkiye'yi anlamasını

⁶³⁵ Yunus Emre Enstitüsü, “Stratejik Planı (2017-2018)”, s.19.

⁶³⁶ Bülent Üçpunar, a.g.g.

⁶³⁷ Resmi Gazete, 480 sayılı KHK, 1992.

⁶³⁸ Bülent Üçpunar, Kişisel Görüşme, YEE, 23.01.2018.

daha kolay kılabilecektir. Üçpunar, YEE'nin SAA'daki faaliyetlerini kamu diplomasisi açısından ise şu şekilde değerlendirmektedir:

“Kamu diplomasisi kendini anlatmak kendini ifade etmek kısmından geniş bir şekilde biz bağ kurmak ve irtibat kurmak şeklinde anlıyoruz. Kültür sanat faaliyetleri yaparken, kültürümüzü ve sanatımızı tanıtıyoruz. Bir konser verdiğimizde bunu birlikte paylaşmak ve bağ kurmayı önemsiyoruz. Eğitim faaliyetleriyle somut yerel yarar da üretiyoruz. Yabancı dil öğreniyorlar; bir kapasite gelişimi bu... Dil öğretiyoruz, o dille hem Türkiye'yi tanıyorlar, aynı zamanda edindiği dil becerisi sayesinde ekonomik bir bağ da kurulabiliyor. Sosyal sorumluluk alanında bir bağa dönüşebiliyor. Sonuç olarak bir etkileşim kuruyoruz, Türkiye'yle bağ kurmasına başlangıç teşkil etmek istiyoruz. Bu bağ; ticari, turizm, öğrenci hareketliliği anlamında bir bağa dönüşebilir. Bunun zeminini oluşturmuş oluyoruz.”⁶³⁹

Açıklamada kamu diplomasisinin kendini anlatmayla birlikte bağ kurma ekseninde geliştiği belirtilmektedir. Bağ kurma konusunda kültür ve sanat faaliyetlerinin önemine değinilmiştir. Ayrıca eğitim çalışmalarıyla da kapasite gelişiminin sağlandığı, hatta ekonomik çıktılara bile ulaşılacağı vurgulanmıştır. Genel itibarıyla etkileşim ekseninde gelişen eğitim, turizm ve ticari bağlarının zemini oluşturulmaktadır.

Üçpunar, YEE'nin SAA'daki faaliyetleriyle ilgili geri bildirimlerin alınması hususunda dijital diplomasiye dikkat çekerek sosyal medya hesapları, web sayfaları ve sosyal medyadaki etkileşimlerin iletişim verimliliği hakkında fikir verebildiğini belirtmiştir.⁶⁴⁰ Üçpunar, YEE'nin faaliyetlerindeki güçlü yönünün ilgili ülkelerdeki yerel partnerlerle birlikte çalışmak olduğunu ve hedeflerinin Türkiye'yle dost olan veya bağ kuran insan sayısını artırmak şeklinde ifade etmiştir.⁶⁴¹ Sonuç olarak, YEE

⁶³⁹ Bülent Üçpunar, a.g.g.

⁶⁴⁰ Bülent Üçpunar, a.g.g.

⁶⁴¹ Bülent Üçpunar, a.g.g.

eğitim, kültür ve sanat çalışmalarıyla Türkiye'nin SAA ülkelerine yönelik kamu diplomasisi çabalarını desteklemektedir.

3.2.11. Türkiye Maarif Vakfı

17.06.2016 tarihli 6721 sayılı kanunla Türkiye Maarif Vakfı (TMV), yurt dışında Türkiye Cumhuriyeti adına Milli Eğitim Bakanlığı dışında doğrudan eğitim kurumu açma yetkisine sahip olarak kurulmuştur. TMV misyonu; *“Bütün dünyada insanlığın ortak birikimini ve Anadolu'nun kadm irfan geleneğini esas alan kapsamlı eğitim faaliyetleri yürütmektir.”*⁶⁴² TMV yurt dışında insanlığın ortak birikim ve değerlerini esas alarak eğitim hizmetleri vermek, burslar tahsis etmek ve eğitim kurumları açmak hedefiyle hareket etmektedir.⁶⁴³

Uluslararası ğrenci hareketliliğiyle bilgi paylaşımlarının artması ülkeler ve kültürler arasında anlayış sürecini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca TMV'ye ait toplam 292 okuldan 130'u SAA'da yer almaktadır.⁶⁴⁴ SAA'da eğitim kurum ve faaliyetlerin bulunduğu ülkeler şunlardır; Burundi, Cibuti, ad, Ekvator Ginesi, Etiyopya, Fildişi Sahili, Gabon, Gambiya, Gana, Gine, Gine-Bissau, Güney Afrika, Güney Sudan, Kamerun, Komorlar Birliği, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Kongo, Madagaskar, Mali, Moritanya, Nijer, Nijerya, Sao Tome ve Principe, Senegal, Sierra Leone, Somali, Sudan, Tanzania'dır. Resmi temasın bulunduğu ülkeler ise; Benin, Burkina Faso, Kenya, Liberya, Malavi, Mozambik, Orta Afrika Cumhuriyeti, Ruanda, Uganda, Zambiya, Zimbabve'dir.⁶⁴⁵

Eğitim faaliyetleri aracılığıyla kültürler arası etkileşimin artmasıyla kamu diplomasisi sürecinin başarılı zeminde ilerlemesine olanak sağlanmaktadır. Nitekim toplumlar arası ilişkilerin geliştirilmesinin en kalıcı yollarından birisi de eğitim

⁶⁴² “Türkiye Maarif Vakfı”, <https://turkiyemaarif.org/page/50-turkiye-maarif-vakfi-12> (Erişim: 04.08.2019).

⁶⁴³ “Türkiye Maarif Vakfı Kanunu”, <https://turkiyemaarif.org/page/51-tmv-kanunu-11> (Erişim: 04.08.2019).

⁶⁴⁴ “Dünyada Türkiye Maarif Vakfı”, <https://turkiyemaarif.org/page/42-dunyada-tmv-16> (Erişim: 04.08.2019).

⁶⁴⁵ [https://turkiyemaarif.org/uploads/web-infografik-ust%20\(8\).jpeg](https://turkiyemaarif.org/uploads/web-infografik-ust%20(8).jpeg) (Erişim: 23.12.2019).

faaliyetleridir. Dolayısıyla Türkiye ve SAA ülkeleri arasındaki toplumlar arası bilgi eksikliklerinin giderilmesi hususunda eğitim faaliyetleri stratejik önem taşımaktadır.⁶⁴⁶ Bununla birlikte eğitimle birlikte ülkeler hakkında nitelikli bilgilere erişilir ve söz konusu bilgiler tüm kesimlere aktarılabilir.

15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrasında Türkiye SAA ülkelerine FETÖ'yle bağlantılı okulların kapatılması veya TMV'ye devredilmesi talebini iletmıştır. Süreç içerisinde mutabakat zaptları çerçevesinde 16 SAA ülkesindeki FETÖ'yle bağlantılı okullar TMV'ye devredilmiştir.⁶⁴⁷ FETÖ'nün SAA ülkelerindeki etkinliğinin kırılmasına yönelik adımlar oldukça önemlidir. Neticede TMV'nin SAA bölgesindeki faaliyetleri Türkiye'nin devlet politikası çerçevesinde değerlendirilmektedir.⁶⁴⁸ Netice itibarıyla TMV'nin uygulamaları kamu diplomasisi sürecinde kapasite inşası niteliği taşımaktadır.

3.2.12. Diyanet İşleri Başkanlığı

Diyanet İşleri Başkanlığı 3 Mart 1924 tarihli ve 429 sayılı kanunda “İslam dininin itikat ve ibadet alanıyla ilgili işleri yürütmek ve idare etmek” amacıyla kurulmuştur. DİB'in temel ilkeleri; yurt dışında Türkiye'nin dini alandaki tecrübe ve birikiminin tanıtılması ve İslam dininin doğru anlaşılmasıdır.

DİB, SAA ülkelerindeki şubeleri aracılığıyla faaliyetlerini yürütmektedir.⁶⁴⁹ DİB'in SAA'ya yönelik çalışmaları eğitim, insani ve sosyal ve kültürel başlıklar içerisinde değerlendirilebilir. Okul açılması ve burs tedariki eğitim faaliyetleri olarak, cami yapımı, gıda ve kurban dağıtımını insani faaliyet, konferans ve kuran dağıtımını sosyal ve kültürel faaliyetler çerçevesinde örneklendirilebilir.⁶⁵⁰ DİB'in kardeş şehir

⁶⁴⁶ Mehmet Özkan, “What drives Turkey’s involvement in Africa?”, *Review of African Political Economy*, 37: 126, s.538.

⁶⁴⁷ “Afrika’daki okullar FETÖ’den temizleniyor”, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/afrikadaki-okullar-fetoden-temizleniyor-347946.html> (Erişim: 10.06.2019).

⁶⁴⁸ Elem Eyrice Tepeciklioğlu, *a.g.e.*, s.111.

⁶⁴⁹ Şubelerle ilgili bilgi için bkz. “DİB İletişim”, <https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Iletisim/Indeks> (Erişim: 29.09.2019).

⁶⁵⁰ Türkiye’de Afrika Çalışmalarının Bugünü ve Yarını Çalıştayı, Rapor, 1 Eylül 2014, ss.25-26.

projesi kapsamında ilgili SAA ülkeleriyle sosyal ve kültürel ilişkiler geliştirilmektedir.⁶⁵¹ 2018’de TDV tarafından yurt dışında açılan ve desteklenen eğitim kurumları içerisinde SAA’da sadece Somali’de 4 okul bulunmaktadır.⁶⁵² Bu durum, DİB’in çalışmaları açısından Somali’nin ön plana çıktığını göstermektedir. Ayrıca TDV yürütücülüğünde “Dünya’ya Bir Damla Hayat” ismiyle özellikle SAA bölgesinde çok sayıda su kuyusu sondaj faaliyeti gerçekleştirilmiştir.⁶⁵³

DİB tarafından Türkiye ve bölge ülkeleri arasındaki diyalogun derinleştirilmesine yönelik 2006 yılında “Afrika Kıtası Müslüman Ülke ve Toplulukları Dini Liderler Zirvesi”, 21 ülkeden gelen temsilcilerin katılımıyla II. Afrika Kıtası Müslüman Ülke ve Toplulukları Dini Liderler Zirvesi 21-25 Kasım 2011 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir.⁶⁵⁴ Bununla birlikte DİB’in Afrika’daki çalışmalarını hızlandırmak açısından Afrika ülkelerinde açılacak Din Hizmetleri Müşavirliklerinin önemi belirtilmiştir.⁶⁵⁵

19-22 Ekim 2019 tarihlerinde “Afrika: Çıkarsız Dayanışma, İyilikte Yardımlaşma” başlığıyla 3. Afrika Müslüman Dini Liderler Zirvesi İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Zirveye 50 ülkeden aralarında Din İşleri Başkanları, akademisyen, aktivist, gazeteci ve yazarların da bulunduğu 100’ü aşkın davetli katılım sağlamıştır. Zirvenin hedefi; *“Türkiye’nin Afrika’daki Müslüman ülke ve topluluklarıyla tarihi bağlarının güçlendirilmesi ve geliştirilmesi, Türkiye’nin dini alandaki özgün birikim ve tecrübesinin kıta Müslümanlarıyla paylaşılması, Afrika ülkeleriyle siyasi ve ekonomik alanlarda kaydedilen gelişmelerin dini ve kültürel alanları kapsayacak şekilde genişletilerek sürdürülebilirliğe kavuşturulması”* olarak ifade edilmiştir.⁶⁵⁶

⁶⁵¹ “Forum Afrika: Afrika-Türkiye ve Dünya İlişkisi”, <http://tdvkagem.org.tr/2018/10/14/forum-afrika-afrika-turkiye-ve-dunya-iliskisi/> (Erişim: 29.09.2019).

⁶⁵² Türkiye Diyanet Vakfı, 2018 Faaliyet Raporu, ss.39-40.

⁶⁵³ Türkiye Diyanet Vakfı, a.g.e., s.56.

⁶⁵⁴ Faik Deniz ve Serhat Orakçı, “Afrika Kıtası Müslüman Ülke ve Toplulukları Dini Liderler Toplantısı”, *BSV Bülten* 62, 2006; https://www.tika.gov.tr/tr/haber/afrika_kitasi_dini_liderler_zirvesi_basladi-1171 (Erişim: 24.12.2019).

⁶⁵⁵ <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/diyanet-ten-afrika-acilimi/237411> (Erişim: 24.12.2019).

⁶⁵⁶ <https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/26040/3-afrika-musliman-dini-liderler-zirvesi-istanbulda-basliyor> (Erişim: 24.12.2019).

Zirvede açıklamada bulunan Somali Din İşleri ve Vakıflar Bakanı Şeyh Nur Muhammed Hasan şu ifadelerde bulunmuştur:

“...Müslüman coğrafi bağlamda uzak olsa dahi her zaman onunla var olan bir bağa sahiptir. Çünkü duygular ortaktır ve çıkarlar ortaktır. Aynı şekilde musibetler ve belalar da ortaktır. Bizler Müslümanlar olarak iman bağından dolayı kan bağından daha güçlü bağlarla birbirimize bağlıyız. ...”⁶⁵⁷

Kamu diplomasisi ekseninde değerlendirilebilecek açıklamada coğrafi uzaklıkların Müslümanlık kimliği çerçevesinde bir bağ kurulmasına engel teşkil etmeyeceği vurgulanarak, bu bağ perspektifinde duygu, çıkar, müsibet ve belaların ortaklığına da işaret edilmektedir. Ayrıca etnik bağlardan ziyade dini bağların önemi de belirtilmektedir.

TDV Genel Müdürü Mehmet Savaş Polat 3. Afrika Müslüman Dini Liderler Zirvesi’nde yaptığı açıklamada 1975’ten bugüne 111 milyon \$’lık yardımın yapıldığını ifade etmiştir.⁶⁵⁸ Zirvede “Türkiye Cumhuriyeti’nin Afrika Politikaları, Dini Yapıların Kurumsallaşması, Tecrübe Paylaşımı ve Vakıf Kültürünün İhyası, Afrika’da Dini Kurum ve Kuruluşlarla İşbirliği İmkânları” konularında konferanslar verilmiş, DİB ve TDV tarafından yurtdışında sunulan hizmetlerle ilgili sunumlar yapılmıştır, zirvenin sonuç bildirgesinde görüşlerin hayata geçirilmesi için Afrika’nın kuzey, güney, doğu ve batı olarak 4 bölge içerisinde düşünülerek yol haritasının belirlenmesi ifade edilmiştir.⁶⁵⁹

TDV tarafından “Hediyem Kur’an Olsun” projesi kapsamında Kur’an-ı Kerim’in Amherice ve Çeçova yerel dillere çevirisi yapılmaktadır.⁶⁶⁰ Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Selim Argun ise yaptığı açıklamada söz konusu proje kapsamında 28 farklı

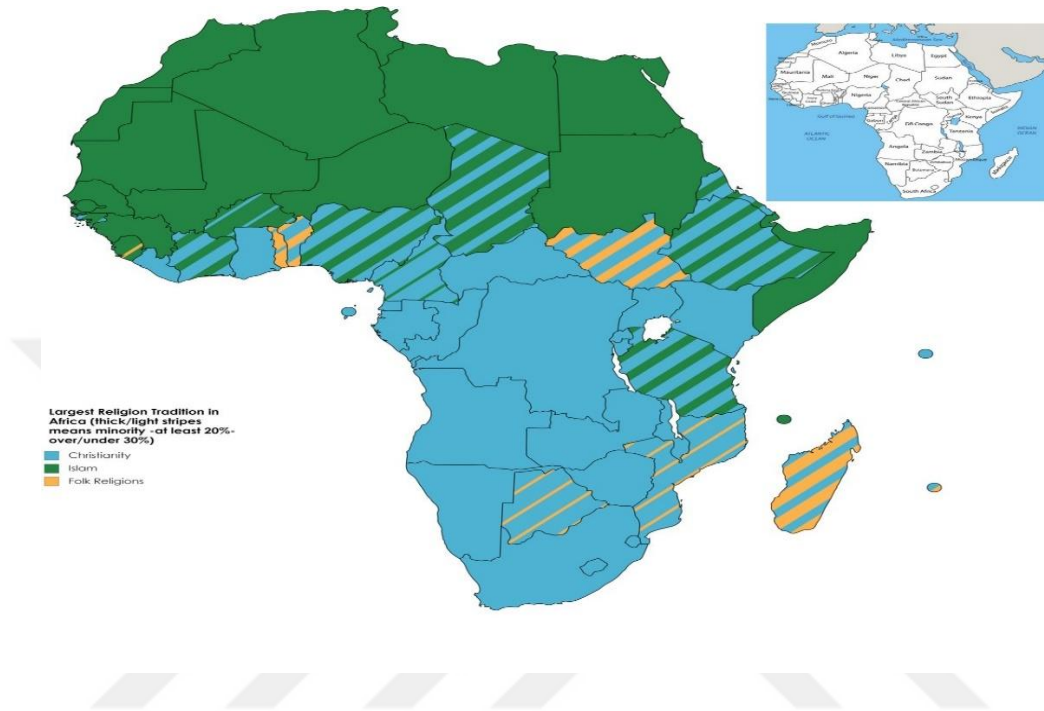
⁶⁵⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=bCLIt-3xfAU&t=1279s> (Erişim: 24.12.2019).

⁶⁵⁸ <https://www.diyanehaber.com.tr/diyanet-haber/turkiye-diyanet-vakfindan-afrika-ulkelerine-44-yilda-1116-milyon-h7821.html> (Erişim: 24.12.2019).

⁶⁵⁹ <https://www.diyane.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/26049/3-afrika-musluman-dini-liderler-zirvesi-sonuc-bildirgesinin-okunmasiyla-sona-erdi> (Erişim: 24.12.2019).

⁶⁶⁰ <https://www.diyanehaber.com.tr/tdv/diyanet-ten-afrika-daki-muslumanlara-yerel-dilde-mealli-h2675.html> (Erişim: 24.12.2019).

dilde tercüme çalışmalarının gerçekleştirildiğini, Yoruba ve Luganda gibi farklı Afrika dillerinde de tercüme çalışmalarının devam ettiğini ifade etmiştir.⁶⁶¹

Harita 1: Afrika Kıtası Dini Dağılım

Yukarıdaki haritada Afrika’da dini dağılım yansıtılmaktadır. Görüldüğü üzere yeşil renkle işaretlenmiş ülkelerde İslam nüfusu ağırlıktayken, mavi renkli ülkelerde Hristiyanlık ön plandadır. İslam, Kuzey Afrika ülkeleri dışında doğu ve batı ekseninde Sahra bölgesinde yaygındır. Dini kimlik, kültürel ve toplumsal ilişkilerin yoğunlaşmasını sağlayabilir. Ayrıca bu noktada din, yumuşak güç unsuru olarak da değerlendirilebilir.⁶⁶² Ancak SAA ülkelerindeki dini çeşitlilik nedeniyle DİB’in faaliyetlerinde sınırlılık ihtimali olduğunu belirtmek gerekmektedir.⁶⁶³ Dolayısıyla dış politikada dini referansların avantajla birlikte dezavantaj oluşturabileceği söylenebilir.⁶⁶⁴

⁶⁶¹ <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/afrikadaki-dini-kuruluslar-arasinda-birligin-tesisi-icin-calisiyoruz/1620047> (Erişim: 24.12.2019).

⁶⁶² Mehmet Özkan, “Turkey’s Religious and Socio-Political Depth in Africa”, Report, 2013; Pınar Akpınar, “Turkey’s Peacebuilding in Somalia: The Limits of Humanitarian Diplomacy”, *Turkish Studies*, Vol.14, No.4, 2013, s.748.

⁶⁶³ Elem Eyrice Tepeciklioğlu, *a.g.e.*, ss.100-101.

⁶⁶⁴ Numan Hazar, “a.g.ç.”, 2014, s.393.

3.2.13. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

Afetlerle ilgili görev yapan İçişleri Bakanlığı'na bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık'a bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kapatılmış, 2009 yılında çıkarılan 5902 Sayılı Kanun'la Başbakanlık'a bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurularak yetki ve sorumluluklar tek bir çatı altında toplanmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile ilgili yapılan düzenlemeler kapsamında, 15 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanan 4 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır.⁶⁶⁵

AFAD'ın vizyonu; *“Afet ve acil durumlar ile ilgili çalışmalarda sürdürülebilir kalkınmayı esas alan risk odaklı, etkin, etkili ve güvenilir hizmet sunan uluslararası düzeyde model alınabilecek yönlendirici ve koordinatör bir kurum olmak.”* şeklinde belirlenmiştir.⁶⁶⁶ AFAD; açıklık ve şeffaflık, katılımcılık ve paylaşımcılık, hesap verilebilirlik, etkililik ve etkinlik, tutarlılık ve bütüncüllük ilkelerini benimsemektedir.⁶⁶⁷

AFAD, afetlerin önlenmesi, afet sonrasında iyileştirme çalışmalarının yapılması ve koordinasyonu üzerinden hareket etmektedir. AFAD dünyada afet ve acil durum yönetimi konusunda gelişmeleri takip ederek, stratejik plan dahilinde yönetim sistemi kurmaktadır. Ayrıca AFAD'ın stratejik planında belirtilen temel amaçları arasında uluslararası alanda öncü kuruluş olmak da yer almaktadır. Bu kapsamda AFAD'ın uluslararası insani yardımlardaki performansını ve uluslararası alandaki kurumsal varlığını güçlendirecek işbirliği faaliyetlerini kademeli biçimde artırma hedefi bulunmaktadır.⁶⁶⁸

⁶⁶⁵ “AFAD Hakkında”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2211/AFAD-Hakkinda> (Erişim: 11.08.2018).

⁶⁶⁶ “AFAD Vizyon ve Misyon”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2288/Vizyon-ve-Misyon> (Erişim: 11.08.2018).

⁶⁶⁷ “AFAD Stratejik Planı (2013-2017)”, <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2402/files/afadsp2013-2017.pdf> (Erişim: 11.08.2018).

⁶⁶⁸ <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2402/files/afadsp2013-2017.pdf> (Erişim: 11.08.2018).

AFAD İyileştirme Dairesi; afet sonrası yeniden yapılandırma ve iyileştirme çalışmalarını ve uluslararası acil yardımları gerçekleştirmeyi, Dış İlişkiler ve Uluslararası İnsani Yardım Dairesi ise; uluslararası acil ve insani yardım faaliyetlerin koordinasyonunu sağlamaktadır. AFAD'ın resmi sitesinde SAA ülkelerine yönelik çalışmaları yer almaktadır.⁶⁶⁹

AFAD tarafından Orta Afrika Cumhuriyeti'nde yaşanan iç karışıklıklar sonrasında ilaç, gıda, battaniye, giyim eşyası vb. malzemelerden oluşan yaklaşık 55 tonluk insani yardım malzemesi 11 Haziran 2014'te Orta Afrika Cumhuriyeti'ne ulaştırılmıştır.⁶⁷⁰ Bir başka örnekte ise, Ebola salgını ile mücadele kapsamında Gine, Liberya ve Sierra Leone'ye 150 ton ilaç ve tıbbi malzeme, 4 milyon TL değerinde yardım gönderilmiştir. Söz konusu faaliyet sonrasında dönemin Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş yaptığı açıklamada bunu vicdani ve İslami bir sorumluluk olarak değerlendirmiştir.⁶⁷¹ Bu açıklama, kamu diplomasisi süreci açısından hem insani yaklaşım hem de değerler ekseninde hareket edildiğini göstermektedir.

Türkiye'nin dış yardımlarında SAA bölge ülkeleri arasında Somali ön plana çıkmaktadır. Örneğin; Somali'de AFAD ve ASELSAN işbirliği ile bölgede faaliyet gösteren Sağlık Bakanlığı, TİKA, Kızılay gibi kuruluşların haberleşmelerini sağlamak amacıyla "Sayısal Telsiz Haberleşme Sistemi" kurulmuştur. Ayrıca AFAD'ın "Somali Temiz İçme Suyuna Ulaşım Projesi" desteği çerçevesinde ilgili ekipmanlar Somali'ye ulaştırılmıştır. Eğitim projesi kapsamında ise AFAD ve Türkiye Diyanet Vakfı işbirliğiyle Somalili öğrenciler eğitimlerini Türkiye'de tamamlamaktadırlar.⁶⁷²

⁶⁶⁹ "Somali Kampanyası", <https://www.afad.gov.tr/tr/23359/Somali-Kampanyasi> (Erişim: 11.08.2018); "Türkiye'den Çad'a Ramazan Ayında İnsani Yardım", <https://www.afad.gov.tr/tr/4294/Turkiye-den-Cada-Ramazan-Ayinda-Insani-Yardim> (Erişim: 11.08.2018); "Türkiye AFAD ile Afrika'ya Umut Olmaya Devam Ediyor", <https://www.afad.gov.tr/tr/2908/Turkiye-AFAD-ile-Afrikaya-Umut-Olmaya-Devam-Ediyor> (Erişim: 11.08.2018).

⁶⁷⁰ "AFAD'dan Orta Afrikalı Müslümanlara Yardım Eli", <https://www.afad.gov.tr/index.php/tr/2936/AFAD-dan-Orta-Afrikali-Muslumanlara-Yardim-Eli> (Erişim: 11.08.2018).

⁶⁷¹ "Türkiye'nin Afrika'ya Yardımları Devam Ediyor", <https://www.afad.gov.tr/tr/1576/Turkiyenin-Afrikaya-Yardimlari-Devam-Ediyor> (Erişim: 11.08.2018).

⁶⁷² <https://www.afad.gov.tr/afet-raporu---somali> (Erişim: 11.10.2019).

AFAD tarafından 2009-2018 yılları arasında SAA bölgesi ülkelerinden Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Gambiya, Gine, Liberya, Kamerun, Moritanya, Mozambik, Nijer, Senegal, Sierra Leone, Somali, Sudan ve Uganda'ya ayni ve nakdi şekilde insani yardımlarda bulunulmuştur. Bu süreçte AFAD'ın 1,994,885,840 \$'lık toplam insani yardımlarının 247,165,500 \$'ı SAA bölgesi ülkelere yöneliktir. SAA'ya yapılan yardımlar içerisinde ise 217,010,000 \$'lık payla Somali birinci sırada yer almaktadır.⁶⁷³

AFAD Başkanı Mehmet Güllüoğlu'nun yaptığı açıklamada: “*AFAD Türkiye'nin Afrika'dan Balkanlar'a, Bangladeş'ten Yemen'e birçok bölgeyi kapsayan vicdan şemsiyesinin bir parçasıdır.*”⁶⁷⁴ diyerek “vicdani” bir sorumlulukla hareket edildiğini vurgulamaktadır. Esasında bu tanımlama insani bir yaklaşımın göstergesidir. Böylelikle insani diplomasi olarak da karşılık bulan kamu diplomasisinin uygulama çerçevesi çizilmektedir.

3.2.14. Kızılay

Kızılay 11 Haziran 1868 “Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti” adıyla kurulmuş, 1935'te Türkiye Kızılay Cemiyeti ve 1947'de Türkiye Kızılay Derneği adını almıştır. Türk Kızılayı ihtiyaç anında dayanışmanın, ızdırap anında şefkatin ve barışın simgesi olmuştur.⁶⁷⁵ Kızılay'ın temel ilkeleri; insanlık, ayırım gözetmemek, tarafsızlık, bağımsızlık, gönüllü hizmet, birlik ve evrensellik iken, temel değerleri; adalet, açık iletişim, dayanışma, güven, kızılaiçilik onurudur.⁶⁷⁶ Kızılay'ın misyonu; “*Proaktif bir kurum olarak afetlerde ve olağan dönemde ihtiyaç sahipleri ve korunmasızlara yönelik yardım sağlamak, toplumda yardımlaşmayı geliştirmek, güvenli kan teminini gerçekleştirmek ve zarar görebilirliği azaltmak.*” olarak ifade

⁶⁷³ AFAD, *Uluslararası İnsani Yardım Faaliyetleri (2009-2018)*, 2018, s.75.

⁶⁷⁴ AFAD, *Uluslararası İnsani Yardım Faaliyetleri (2009-2018)*, 2018, ss.2-3.

⁶⁷⁵ Türk Kızılayı Derneği Tüzüğü, Resmi Gazete Sayı. 27146, 19 Şubat 2009.

⁶⁷⁶ Türk Kızılayı, Stratejik Plan (2010-2015), ss.16-17.

edilirken vizyonu ise; “*Türkiye’de ve dünyada, insani yardım hizmetinde model alınan, insanların en zor anlarında yanındaki kuruluş olmak.*”tır.⁶⁷⁷

Kızılay’ın faaliyetleri; kan hizmetinin sağlanması, afetlerde gerekli yardımların yapılması, toplumda yardımlaşmayı geliştirmek ve gelir getirici faaliyetler yoluyla insani yardım çalışmalarına destekte bulunmaktır.⁶⁷⁸ Bu doğrultuda faaliyet başlıkları ise; ulusal afet, kan hizmetleri, uluslararası yardımlar, sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri, ilk yardım, eğitim ve gençlik hizmetleri, göç ve mülteci hizmetleri, mineralli su işletmeleri ve barınma sistemleridir.⁶⁷⁹

Kızılay tarafından uluslararası yardımlar başlığı çerçevesinde SAA ülkeleri dahil dünyanın farklı bölgelerine insani yardımlar yapıldığı görülmektedir. Örnek olarak; Güneydoğu Afrika’ya (IDAI Kasırgası) insani yardım, Güney Sudan’a insani yardım, Doğu Afrika’ya insani yardım, Somali’ye insan yardım kampanyaları insani yardımlardan bazılarıdır.⁶⁸⁰ Bir başka örnek ise; Sudan’da tedavi masraflarını karşılayamayacak durumda olan insanlar için 2006’da hizmete alınan Sahra Hastanesi’dir.⁶⁸¹ Bununla birlikte olağanüstü dönemlerde değerler ekseninde insani faaliyetlerin toplumsal ilişkiler üzerindeki etkileri oldukça önemlidir.

Kızılay, 2014 yılında Orta Afrika Cumhuriyeti’ne yönelik faaliyetlerini genişletmiştir. Dönemin Kızılay Genel Müdürü Mehmet Güllüoğlu: “*İnsani krizlerde politik taraf olamayız, olmak istemiyoruz. Özellikle savaş zamanlarında insan haklarını daha çok koruyabilmek lazım.*”⁶⁸² diyerek insani krizlerde Kızılay’ın yaklaşımını ortaya koymuştur. 2017’de 34. Afrika Sağlık Kongresi’nde Kızılay Genel Başkanı Kerem Kınık ise Afrika’da sağlıklı insan gücü yetiştirileceğini belirterek;

⁶⁷⁷ “Misyonomuz ve Vizyonumuz”, <https://kizilay.org.tr/kurumsal/misyonomuz-vizyonumuz> (Erişim: 08.07.2019).

⁶⁷⁸ Kızılay, “2016-2020 Stratejik Planı”, s. 9, [https://kizilay.org.tr/Upload/Editor/files/T%e3%bcrk%20K%4%b1z%4%b1lay%4%b1%20Strateji%20Plan%4%b1%20\(2016-2020\)%20TUR.pdf](https://kizilay.org.tr/Upload/Editor/files/T%e3%bcrk%20K%4%b1z%4%b1lay%4%b1%20Strateji%20Plan%4%b1%20(2016-2020)%20TUR.pdf) (Erişim: 08.07.2019).

⁶⁷⁹ “Neler Yapıyoruz?”, <https://kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz> (Erişim: 08.07.2019).

⁶⁸⁰ “Kızılay Uluslararası Bağışlar”, <https://www.kizilay.org.tr/Bagis/BagisKategorise/4/uluslararası-bagislar> (Erişim: 30.07.2019).

⁶⁸¹ Ufuk Tepebaş, *op.cit.*, s.332.

⁶⁸² <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/turk-kizilayindan-orta-afrika-acilimi/160772> (Erişim: 24.12.2019).

“Afrika'nın 1,2 milyar nüfusu var. Afrika kıtasında 54 ülkenin tamamında ise 222 bin doktor var. Bu 1 milyarı aşkın nüfusa yetecek oran değil. Bu oranın yukarı çıkarılması gerekiyor. Amerika'da bu personel sayısı yaklaşık 2 milyon. Avrupa'da ise 2,5 milyon hekim var. Afrika'da hemşire, hekim, ebe gibi sağlık insan gücü yetiştirmeyi hedefliyoruz. İlkini Somali'de açtığımız Sağlık Meslek Yüksekokulunu, Uganda'ya ve diğer ülkelere de yaygınlaştırmak için çalışmalar yürütüyoruz” açıklamasında bulunmuştur.⁶⁸³ Bir başka açıklamasında Kınık, dünyada insani yardım hususunda en cömert ülke Türkiye'nin Afrika'ya sağlık açılımını gerçekleştireceğini ifade etmektedir.⁶⁸⁴

Türk Kızılayı ve Sudan Kızılayı arasında Doğu Afrika'daki açlıkla mücadele kapsamında işbirliği protokolü imzalanmıştır.⁶⁸⁵ Ayrıca Türk Kızılayı son 10 yılda 138 farklı ülkede doğal ve insan kaynaklı afetlere müdahale etmiş, barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçları karşılamıştır. Kızılay'ın faaliyetleri konut, okul, toplum merkezi, ibadethane, kamu tesisleri inşası, geçim kaynaklarının temini ve desteklenmesi, sağlık, eğitim, sosyal yardım, tarım ve sulama gibi alanlarda yoğunlaşmıştır.⁶⁸⁶ Kızılay, Türkiye'nin kamu diplomasisi sürecine insani yardımlarla söz konusu ülke toplumlarıyla ilişki inşasının kurulması yönünden katkı sağlamaktadır.

3.2.15. Türk Hava Yolları

1933'te Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı “Devlet Hava Yolları İşletmesi” kurulmuştur. Daha sonrasındaki süreçte 6623 sayılı kanunla bugünkü Türk Hava Yolları ismini almıştır. THY, 1947'den beri yurt dışı seferleri gerçekleştirmektedir. 2013'te dünyada en fazla ülkeye uçuşu olan Havayolu şirketi unvanı kazanmıştır.⁶⁸⁷

⁶⁸³ <https://www.kizilay.org.tr/Haber/KurumsalHaberDetay/3704> (Erişim: 24.12.2019).

⁶⁸⁴ <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyeden-afrikaya-saglik-acilimi/535850> (Erişim: 24.12.2019).

⁶⁸⁵ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turk-kizilayi-sudan-kizilayi-ile-is-birligi-protokolu-imzaladi/771083> (Erişim: 24.12.2019).

⁶⁸⁶ “Uluslararası Yardımlar”, <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/uluslararasi-yardimlar> (Erişim: 30.07.2019).

⁶⁸⁷ “THY Tarihçemiz”, <https://www.turkishairlines.com/tr-us/kariyer/tarihcemiz/index.html> (Erişim: 04.08.2018).

Bugüne gelinen noktada ise, 332 uçakla 122 ülke 305 noktaya uçuş gerçekleştiren THY yıllık 70 milyon yolcu taşıma sayısına ulaşmıştır.⁶⁸⁸

2005 Afrika yılı ilan edilmesinden sonra Türkiye'nin başlattığı açılım politikasıyla benzer bir şekilde THY, SAA'daki uçuş noktalarını 2006'da artırmaya başlamıştır.⁶⁸⁹ Bugün gelinen noktada THY tarafından Afrika genelinde 37 ülke ve 56 noktaya uçuş düzenlenmektedir.⁶⁹⁰ THY'nin uçuş noktası oluşturma planı çerçevesinde “kazan kazan” yaklaşımının benimsendiği söylenebilir. Nitekim THY'nin bu kadar fazla noktaya uçuşu hem ticari ilişkilerde avantaj sağlayacak hem de toplumlar arası bağları kuvvetlendirecektir.

THY Eski Genel Müdürü Temel Kotil, THY'nin Afrika stratejisini şu sözlerle anlatmıştır: *“Somali’ye sefer başlattığımız zaman herkes sosyal sorumluluk amacıyla uçtuğumuzu düşündü. Evet, sosyal yanı ağır bassa da Somali uçuşlarından para kazanıyoruz. Hedefimiz Afrika kıtasını tamamıyla kapsamak.”*⁶⁹¹ Nijer’e THY uçmaya başlamadan önce sadece Air France’nin haftada 3 sefer yaptığını anımsatan Kotil: *“Biz ise neredeyse her gün uçuyoruz. Bu sefer ne oldu? Niamey’in aldığı sefer sayısını 3’e, 4’e katladık. Burası bir ülke. Bu ülkede, normalde 100 sefer olması gerekiyor. Atatürk Havalimanı’nda günlük ortalama 800 sefer var. Diyarbakır, Konya ya da Samsun kadar sefer almayan ülkeler var. Türkiye, her zaman Afrika’ya sahip çıktı.”* ifadesinde bulunmuştur.⁶⁹² THY'nin Afrika’daki yolcu sayısında 2019’un ilk 7 ayında rekor kaydedilerek 2 milyon rakamına ulaşılmıştır.⁶⁹³

⁶⁸⁸ “THY Hakkımızda”, <https://www.turkishairlines.com/tr-us/basin-odasi/hakkimizda/index.html> (Erişim: 04.08.2018).

⁶⁸⁹ “THY Afrika’yı fethetti”, <https://www.airlinehaber.com/thy-afrikayi-fethetti/> (Erişim: 04.08.2018).

⁶⁹⁰ “THY Afrika’da 56. destinasyonunu uçuş ağına ekledi”, <https://www.trihaber.com/haber/ekonomi/thy-afrikada-56-destinasyonunu-ucus-agina-ekledi-420685.html> (Erişim: 30.07.2019).

⁶⁹¹ “Afrika’yı Türkiye’ye Bağlayan Güç: Türk Hava Yolları”, <https://www.afam.org.tr/afrikayi-turkiyeye-baglayan-guc-turk-hava-yollari/> (Erişim: 06.08.2018).

⁶⁹² “Afrika’daki en etkin havayolu THY”, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/afrikadaki-en-etkin-havayolu-thy-30178025> (Erişim: 04.08.2018).

⁶⁹³ <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/turkiye-ile-afrika-arasindaki-ticaret-hacmine-thy-dopingi-41300257> (Erişim: 24.12.2019).

THY'nin SAA uçuşlarının artırmasının sosyal sorumluluk niteliği öne çıkarılsa da, bu husustaki kararların ticari boyutunun olduğu da vurgulanmalıdır. THY tarafından SAA'ya yönelik ulaşım imkanlarının geliştirilmesi, ilgili ülke insanların eğitim ve ticaret için Türkiye'yi daha fazla tercih etmesi üzerinde etkindir. THY'nin uçuşları işadamlarının karşılıklı hareketliliğini artırmasıyla birlikte dış politikanın da bir parçası olduğu belirtilmektedir.⁶⁹⁴ Ayrıca THY, Türkiye'nin değerli bir markası olarak kamu diplomasisi içerisindeki ulus markalama sürecine de destek teşkil etmektedir.

3.2.16. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu

Kamu yayıncılığı yapmakla görevli Türkiye Radyo ve Televizyon (TRT), devlet adına televizyon ve radyo yayınlarını üretmek ve yayınlamak amacıyla 1 Mayıs 1964'te yasaya bağlı bir kamu kuruluşu olarak kurulmuştur. 1993 yılındaki anayasa değişikliğinden sonra Türkiye'de özel radyo ve televizyon yayıncılığı serbest bırakılırken, TRT'nin özerkliği de vurgulanmıştır.⁶⁹⁵ Dünya kamuoyuna yönelik basın ve yayın faaliyetleri açısından 20 Kasım 2008'de TRT World yayın hayatına başlamıştır.

İletişim teknolojilerindeki ilerleme, uydu yayıncılığı ve internet gibi araçların gelişimi, bireylerin kendi ülkeleriyle ilgili bilgileriyle birlikte ülke dışında gerçekleşen olaylar hakkında da bilgiye erişimlerini kolaylaştırmıştır. Bu doğrultuda uluslararası yayıncılık; uluslararası çevreyi yönetmek için radyo, tv ve internet tekniklerini kullanarak yabancı halkların ilgisinin çekilmeye çalışıldığı bir araç olarak değerlendirilmektedir.

2016'da TRT World'ün tanıtım programında TRT Genel Müdür Yardımcısı İbrahim Eren tarafından TRT World'ün yayıncılığı; insan merkezli bakış açısı, habercilikte cesur perspektif ve meselelere derin bakış üzerinden şekillendiği belirtilmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan ise, "*TRT World'den devletin resmi bülteni*

⁶⁹⁴ Ahmet Davutoğlu, *op.cit.*, 2013, s.137.

⁶⁹⁵ "TRT Tarihçe", <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/tarihce.aspx> (Erişim: 01.08.2019).

olmasını istemiyoruz. Milletimizin gerçeklerini, en iyi televizyonculuğu yaparak dünyaya anlatmasını bekliyoruz.” vurgusunda bulunmuştur.⁶⁹⁶

TRT World'ün 190 ülkede 11 uydudan izlenebildiği aktarılmıştır.⁶⁹⁷ TRT World İngilizce yayınlarıyla SAA'nın geneline ulaşmaktadır. TRT World'ün SAA bölgesindeki faaliyetleri Türkiye'nin tanıtılması ve anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. TRT World'ün diğer haber ajanslarıyla rekabetinde birikimin önemi vurgulanmaktadır. Yerel haberlerinde içeriklerin diğer uluslararası haber ajanslarından alınmasının aynı bakışı açısını yansıtmak olduğu belirtilirken, yayın politikasının oluşturulmasında editöryel çalışmaların önemine dikkat çekilmektedir.⁶⁹⁸ Bununla birlikte haberlerin oluşturacağı algılara da dikkat edilmesi gerekmektedir. Örneğin; bir ülkeye yapılan yardımın haberde ilgili ülkenin fakirliği değil, yapılan yardımın ne sağlayacağı ne gibi bağlar oluşturacağına dikkat edilmesi önemlidir.⁶⁹⁹

TRT Afrika'nın da açılarak Afrika dillerinde yayın yapılabilmesi vurgulanmaktadır. TRT'nin SAA'daki yayıncılık faaliyetlerinin yaygınlaştırılması hususunda merkez olarak Kenya, Güney Afrika, Nijerya, Kongo Cumhuriyeti ya da Senegal seçilerek kurulacak TRT Afrika'nın oluşturulmasına yönelik görüş de bulunmaktadır.⁷⁰⁰ Bu durumda SAA içerisinde belirli dillerde veya ülke bazında yayınlar gerçekleştirilebilir.⁷⁰¹ SAA ülkelerinin gündeminin TRT yayınlarıyla Türk kamuoyuna yansıtılması da bölgeyle ilgili bilginin artmasını sağlayacaktır. Bu durum, bölgedeki yayıncılık anlayışına alternatif yaratılması açısından önemlidir. Ayrıca

⁶⁹⁶ <https://www.trthaber.com/haber/yasam/trt-worldden-gorkemli-acilis-284284.html> (Erişim: 24.12.2019).

⁶⁹⁷ <http://www.milliyet.com.tr/gundem/trt-world-dunyanin-her-yerinden-izlenebilecek-2412184> (Erişim: 24.12.2019).

⁶⁹⁸ Yusuf Devran, “Yeni Türkiye'nin Küresel Sesi TRT World: Fırsatlar ve Güçlükler”, *E-Journal of Intermedia*, December 2015, 2(2), ss.292-293.

⁶⁹⁹ Elem Eyrice Tepeciklioğlu, Ali Onur Tepeciklioğlu ve Betül Aydoğan Ünal, “Türkiye'nin Sahra-Altı Afrika'da Yürüttüğü Kamu Diplomasisi Faaliyetleri”, *Ege Akademik Bakış*, Cilt 18, Sayı 4, Ekim 2018, s.611.

⁷⁰⁰ “TRT Afrika'da Gerekli”, <http://www.gercek hayat.com.tr/yazarlar/trt-afrika-da-gerekli/> (Erişim: 30.07.2019).

⁷⁰¹ Serhat Orakçı, *Türkiye-Afrika İlişkileri: Tarihi Süreç, Yaklaşımlar ve Beklentiler*, İnsamer, 2018, s.252. Afrika dilleriyle ilgili alternatif bilgi için bkz. Mustafa Efe, *Afrika'yı Anlamak ve Afrika-Türkiye İlişkileri*, Murat Kitabevi, 2015, ss.68-88.

kamu diplomasisi politikası ekseninde SAA'da Türkiye'nin tanıtılması, Türkiye ve Afrika toplumları arasındaki bağların da artırılmasını mümkün kılacaktır.

Sonuç olarak medya, iletişim ve haberleşme teknolojilerinin gelişimiyle birlikte siyasal iletişim üzerinde etkinlik oluşturulmaktadır. Uzun vadeli uygulamalara ihtiyaç duyulan bu süreçte ilgili gündeme yönelik yayınlarıyla medya, kamuoyunun oluşmasını sağlamaktadır. TRT, özellikle uluslararası yayınlarla kamu diplomasisi sürecine katkı sağlamaktadır. Ancak katkının düzeyi tespit edilerek, güçlü ve zayıf yönler ortaya çıkarılmalıdır. Özellikle olağanüstü dönemlerde gerçekleştirilen yayınlar, ilgili politikaların hedef kamuoyları nezdinde doğru anlaşılması açısından oldukça kritiktir.

3.2.17. Anadolu Ajansı

Anadolu Ajansı (AA) milli mücadele esnasında Anadolu'daki gelişmeleri ülke içinde ve dışında duyurmak ve kamuoyunu aydınlatmak amacıyla 6 Nisan 1920'de kurulmuştur. Kuruluş sebebi ve önemini Mustafa Kemal Atatürk şu veciz sözlerle dile getirmektedir: *“Düşman bir memleketi önce ordusu ile değil, propagandasıyla işgal eder. Süngü onun arkasından gelir. İşte onun içindir ki, biz bu alanda kendi sesimizi duyuracak bu ajansı kuruyoruz.”*⁷⁰² 1 Mart 1925'te Anadolu Ajansı Türk Anonim Şirketi kurularak ajans özel statüye sahip olmuştur.⁷⁰³

AA, “Türkiye'nin Afrika açılımına” matuf bir şekilde SAA'da Etiyopya merkezli haber yayıncılığına başlamıştır. Ayrıca AA'nın Etiyopya ve Nijerya'daki mevcut ofislerinin yanı sıra Güney Afrika, Kenya, Nijerya ve Somali'de temsilcilikleri bulunmaktadır.⁷⁰⁴ AA'nın temel misyonu iç ve dış kamuoyunun bilgilendirilmesidir. Nitekim bilgilendirme faaliyetlerinin diyalogu genişletme çalışmalarında rolü büyüktür. Ayrıca AA, SAA ülkelerindeki medya faaliyetleriyle Türkiye'den bölgenin

⁷⁰² Bengül Güngörmez, “Kitle İletişim Araçları, Siyaset ve Propaganda”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:3, Sayı:3, 2002.

⁷⁰³ “Tarihçe – Kuruluşundan Bugüne Anadolu Ajansı”, <https://www.aa.com.tr/tr/p/tarihce> (Erişim: 12.10.2019).

⁷⁰⁴ “Yurt Dışı Bürolar”, <https://www.aa.com.tr/tr/p/yurt-disi-burolar> (Erişim: 12.10.2019).

anlaşılması ve bölgede Türkiye hakkında bilgi sahibi olunmasına katkı sağlamaktadır. Bu minvalde kamu diplomasisi sürecindeki anlama ve anlatma faaliyetleri kurulmakta, ilişki inşası zemini oluşturulmaktadır. Türkiye-Afrika Medya Forumu'nun düzenlenmesi, AA'nın SAA'ya açılımı hususunda önemli bir adımdır.⁷⁰⁵

Afrika'yla ilgili bilinirliğin artmasına yönelik 2018'de AA tarafından çıkarılan "Yükselen Afrika"⁷⁰⁶ başlıklı kitapta derinlemesine ülke analizleri yapılarak Afrika ülkelerinin kültürel ve doğal zenginlikleriyle dünya ekonomisindeki önemi vurgulanmaktadır. Çalışmada TİKA, YTB, DEİK, DİB, AFAD ve THY gibi kurumlar aracılığıyla yapılan işbirlikleri grafiklerle anlatılmaktadır.⁷⁰⁷ Kitapta bir fırsat penceresi şeklinde değerlendirilen Türkiye ile Afrika arasında ticari ve sosyo-kültürel ilişkilerin geliştirilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Sonuç olarak kitap çalışması Afrika ülkeleriyle ilgili bilgi havuzunun oluşturulması ve kamuoyuna tanıtılması açısından oldukça değerlidir.

AA internet sitesi Analiz bölümünde Afrika'yla ilgili değerlendirme yazıları çıkmakta ve bu durum kamuoyunun bilgilendirilmesini sağlamaktadır. Bu bağlamdaki çalışmalar SAA ülkeleriyle ilgili derinlikli bilginin oluşumunu sağlayacak, SAA ile ilgili yayınların da niteliğini etkileyebilecektir. Ayrıca SAA bölgesiyle ilgili genel ve ülkeler bazında infografiklerin yayınlanmasıyla bu konudaki çalışmalar desteklenmektedir. AA'nın hem yayınları üzerinden hem de haber akışı içerisinde SAA bölgesiyle ilgili farkındalığı devam ettirmesi, kamu diplomasisi süreci ve uygulamalarını olumlu anlamda etkileyecektir.

AA, YTB ve Afrika Araştırmacıları Derneği koordinasyonunda 21 Ekim – 12 Kasım 2019 tarihleri arasında medya alanında ilişkilerin güçlendirilmesi çerçevesinde 14 Afrika ülkesinden 30 kişinin katılımıyla Afrika Medya Temsilcileri Eğitim Programı gerçekleştirilmiştir. Program için Cezayir, Fas, Tunus, Libya, Çad, Etiyopya,

⁷⁰⁵ <http://sam.gov.tr/tr/turkiye-afrika-medya-forumu/> (Erişim: 24.12.2019).

⁷⁰⁶ Anadolu Ajansı, *loc.cit.*

⁷⁰⁷ <https://www.aa.com.tr/tr/haberkademisi/yayin-haberleri/aadan-kitaya-derinlemesine-bakis-yukselen-afrika-kitabi-yayinda/532948> (Erişim: 24.12.2019).

Güney Afrika, Kenya, Mali, Nijer, Nijerya, Senegal, Somali ve Sudan'dan başvuru alınmıştır.⁷⁰⁸ Programda konuşan AA Haber Akademisi Müdürü Cihangir İşbilir tarafından küresel medyanın inşa ettiği Afrika algısını ancak yerel medyanın kapasitesini güçlendirerek kırılabileceği belirtilmiştir.⁷⁰⁹

SAA'da haber bürolarının bulunması, haberlerin birinci elden yapılmasını ve doğru haber içeriklerinin oluşmasını sağlamaktadır. Ayrıca haber yapımı hususunda metin içeriklerinin nasıl hazırlandığı önemlidir. Nitekim ajanslar bilgiyi işleyip aktarmaktadır. Örnek olarak; Fransa'nın Mali işgali sırasında dış basının haberlerinde Malililerin Fransızları olumlu karşıladıkları üzerinden paylaşımlar yapılırken; AA haberlerinde savaşın acımasız yönüne dikkat çekerek, ülkenin yaşadığı insanlık trajedisini yansıtmıştır.⁷¹⁰ Nihayetinde medya araçlarının varlığı ve etkinliği kamu diplomasisi ekseninde stratejik bir değer taşımaktadır.

3.3. Üst Düzey Ziyaretlerin Söylem ve İçerik Analizi

Kamu diplomasisi uygulama araçları için de bir değerlendirme imkanı sunması açısından resmi açıklamalar üzerinden bir inceleme yapılabilmektedir. Siyasal iletişim süreci içerisinde resmi açıklamaların değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Çünkü kamu diplomasisi aktörlerinin hedef kitleye yönelik mesajlarını paylaşmasıyla etki oluşturma mümkün hale gelmektedir. Aktörlerin mesajları hem kendini tanıtmaya hem de muhatap kitleyi bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla mesajlar ilgili aktörler arasındaki algıları da şekillendirir bir mahiyet oluşturmaktadır. Ayrıca dış politikayı yürüten liderlerin bir araya gelerek temas kurması, politikalara yönelik sonuç alınmasını da kolaylaştırmaktadır.⁷¹¹

⁷⁰⁸ <https://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/afrikali-medya-temsilcilerine-turkiyede-egitim/1567334> (Erişim: 24.12.2019).

⁷⁰⁹ <https://www.aa.com.tr/tr/haberkademi/haberler/afrika-medya-temsilcileri-egitim-programi-basladi/533048> (Erişim: 24.12.2019).

⁷¹⁰ Mustafa Efe, *a.g.e.*, s.172; İlgili haber için bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cocuklarin-hayallerini-de-vurdular/276787> (Erişim: 24.12.2019).

⁷¹¹ Faruk Sönmezoğlu, *a.g.e.*, 2012, s.447.

İletişim sürecinin temel öğeleri arasında yer alan kaynak, hedef kitle ve ileti/mesajların analizi, iletişim tabanlı yürütülen kamu diplomasisi sürecinin de seyrini etkilemektedir. Bu süreçte kaynak ve hedef kitle aktörlerinin özellikleri ileti/mesajların oluşturulma biçimini de belirlemektedir. Devlet/hükümet politikalarına yönelik liderlerin söylemlerinin süreç ve tercihler üzerindeki etkisi kritiktir. Bu doğrultuda üst düzey ziyaretlerde yapılan açıklamalar, politikaların hangi söylemlerle birlikte şekillendiğini göstermektedir. Ayrıca dış politikayı değerlendirme hususunda söylemlerin analizi oldukça önemlidir.⁷¹²

Söylem; olayların belirli bir yorumunu üreten metaforlar, imajlar ve ifadeler bütününe dayandırılmasıdır.⁷¹³ İletişim sürecinin mesajları olan söylemler anlamsal bir yapı taşımaktadır. Ayrıca söylem; sahibinin karakteristik özelliklerini, amacını ve hedef kitleyi içerisinde barındırırken toplumsal niteliğe sahiptir. Söylemler; siyaset, kimlik ve fikirler gibi maddi ve manevi unsurları kapsamakta ve bunların nasıl inşa edildiğini göstermektedir.⁷¹⁴ Söylemler eylemlerin bir göstergesi olduğundan bir fikir gücü unsuru olarak da temel alınabilir. Açıklamalarda kullanılan dil oldukça önemlidir. Çünkü dil gerçekliğin inşasının aracıdır.⁷¹⁵ Bu doğrultuda bir etki kapasitesi de barındırmaktadır.

Söylem analiziyle birlikte metin içerisindeki anlam, bağlamıyla birlikte değerlendirilmektedir. Söylemin tarihsel, kültürel, sosyal veya politik koşullara bağlılığı metnin anlamını etkilemektedir.⁷¹⁶ Van Dijk, metinlerin kültürel ve sosyal bağlamlarına dikkat edilmesi vurgusunda bulunmaktadır.⁷¹⁷ Söylemlerin niteliğini açığa çıkarma, dış politika sürecini anlamlandırma açısından oldukça kritiktir.

⁷¹² Lene Hansen, "Söylem Analizi, Post-Yapısalcılık ve Dış Politika", *Dış Politika: Teoriler, Aktörler, Örnek Olaylar*, Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne (ed.), çev. Nasuh Uslu, Röle Akademik Yayıncılık, Eylül 2016, ss.94-109.

⁷¹³ Vivien Burr, *a.g.e.*, s.64.

⁷¹⁴ Lene Hansen, *op.cit.*, ss.15-20.

⁷¹⁵ Senem Aydın Düzgit ve Bahar Rumelili, "Discourse Analysis: Strengths and Shortcomings", *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, Cilt 8, Sayı 2, 2019, ss.285-305.

⁷¹⁶ Gülhanım Küçükalkan, *Derida ve Yapısöküm: Anlam, Söylem, Haber*, Arı Sanat Yayınları, Mart 2018, s.16.

⁷¹⁷ Teun A. Van Dijk, "op.cit.", ss.249-283.

Söylem ve içerik analiziyle birlikte araştırma konusuyla ilgili nesnelliğin kurulup, gerçekliğe ulaşılması veya gerçekliğin temellendirilmesi kolaylaşacaktır. Belirli bir terminoloji doğrultusunda söylemlerin esas amacı üzerinden inceleme yapılarak siyasi süreçlerin anlaşılması mümkün hal almaktadır. İçerik analizinde sayısallaştırma esas olup, çalışma konusuyla ilgili nitel değerlendirmeler desteklenebilir.

Sosyal inşacı yaklaşım açısından söylemler oldukça önemlidir ve ilgili aktörlerin fikirlerinin yansımalarıdır. Özellikle resmi açıklama metinlerinin söylem ve içerik analizleriyle birlikte iletilerin niteliksel ve niceliksel bir şekilde incelenmesi sağlanmaktadır. Kamu diplomasisi uygulamaları eksenindeki söylemlerin analizinin teorik tartışmanın pratik boyutlarının anlaşılması hususunda büyük bir katkısı bulunmaktadır. Nihayetinde söylem ve içerik analiziyle üst düzey ziyaretlerdeki basın toplantılarında yapılan resmi açıklamalar temel alınarak siyasi, ekonomik ve sosyokültürel ilişkiler eksenindeki kamu diplomasisi sürecinin anlamlandırılması ve çıktılarının değerlendirilmesi mümkün kılınmaktadır.

3.3.1. Türkiye'den SAA'ya Gerçekleştirilen Üst Düzey Ziyaretler

SAA'ya yönelik Türk dış politikası tarihsel çerçevede gelişen olaylar bağlamında değerlendirilebilir. Bu noktada kamu diplomasisi uygulamaları üzerinden yapılan analizlerle birlikte özellikle politika ve stratejilerin anlaşılması hususunda söylemlerin tahlil edilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple; Türkiye'den SAA ülkelerine gerçekleştirilen üst düzey ziyaretlerde liderler tarafından yapılan açıklamalar analiz edilerek kamu diplomasisi süreci incelenmektedir. Nitekim zirve diplomasisi olarak da adlandırılan üst düzey ziyaretler kamu diplomasisinin bir parçası şeklinde uygulama politikalarının hedeflerine ulaşmasını sağlamaktadır.⁷¹⁸ 11 Eylül 2001 sonrasında Cumhurbaşkanlığı düzeyindeki ziyaretlerle ilgili tablo aşağıda düzenlenmiştir. Bazı ziyaretlerin uluslararası kuruluşların düzenlediği zirveler kapsamında gerçekleştirildiği, çoğu ziyaretin ise ikili ilişkilerin geliştirilmesine yönelik bölge turları şeklinde yapıldığı belirtilmelidir.

⁷¹⁸ Christopher Ross, "Public Diplomacy Comes of Age", *Washington Quarterly*, 2002, 25(2), s.77.

Tarih	Ziyaret Edilen Ülke	Ziyareti Gerçekleştiren Cumhurbaşkanı
2 Eylül 2002	Güney Afrika	Ahmet Necdet Sezer
13-14 Mart 2008	Senegal	Abdullah Gül
20-22 Şubat 2009	Kenya	Abdullah Gül
22-23 Şubat 2009	Tanzanya	Abdullah Gül
14-16 Mart 2010	Kongo Demokratik Cum.	Abdullah Gül
16-17 Mart 2010	Kamerun	Abdullah Gül
7-9 Temmuz 2010	Nijerya	Abdullah Gül
23-24 Mart 2011	Gana	Abdullah Gül
24-26 Mart 2011	Gabon	Abdullah Gül
20-21 Kasım 2014	Ekvator Ginesi	Recep Tayyip Erdoğan
21-23 Ocak 2015	Etiyopya	Recep Tayyip Erdoğan
23-25 Ocak 2015	Cibuti	Recep Tayyip Erdoğan
25 Ocak 2015	Somali	Recep Tayyip Erdoğan
5 Şubat 2016	Senegal	Recep Tayyip Erdoğan
28-29 Şubat 2016	Fildişi Sahili	Recep Tayyip Erdoğan
1 Mart 2016	Gana	Recep Tayyip Erdoğan
2 Mart 2016	Nijerya	Recep Tayyip Erdoğan
3 Mart 2016	Gine	Recep Tayyip Erdoğan
1 Haziran 2016	Uganda	Recep Tayyip Erdoğan
2 Haziran 2016	Kenya	Recep Tayyip Erdoğan
3 Haziran 2016	Somali	Recep Tayyip Erdoğan
22-23 Ocak 2017	Tanzanya	Recep Tayyip Erdoğan
24 Ocak 2017	Mozambik	Recep Tayyip Erdoğan
25 Ocak 2017	Madagaskar	Recep Tayyip Erdoğan
24-25 Aralık 2017	Sudan	Recep Tayyip Erdoğan
26 Aralık 2017	Çad	Recep Tayyip Erdoğan
28 Şubat 2018	Moritanya	Recep Tayyip Erdoğan
1 Mart 2018	Senegal	Recep Tayyip Erdoğan
2 Mart 2018	Mali	Recep Tayyip Erdoğan
25-27 Temmuz 2018	Güney Afrika	Recep Tayyip Erdoğan
28 Temmuz 2018	Zambiya	Recep Tayyip Erdoğan

Tablo 9: 11 Eylül Sonrası Türkiye'den SAA'ya Gerçekleştirilen Ziyaretler

2002’de BM Zirvesi kapsamında gerçekleştirilen ziyaret sonrasında ikili ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla 2005’te başlatılan Afrika Açılım sürecinin ziyaretlere de yansıdığı görülmektedir. 2011 sonrasında ise özellikle Türkiye’nin insani yardımlar konusunda attığı adımlarla orantılı bir şekilde de ziyaretlerde de yoğunlaşma gözlemlenmiştir. Ülkeler arasındaki siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel ilişkilerin ilerletilmesi hususunda üst düzey ziyaretler kritiktir. Söz konusu ziyaretler belirli tarih periyotlarında 2-3 ülkeyi kapsayan turlar şeklinde de planlanmıştır. Birçok ziyaret ilgili düzeyde ilk ziyaret niteliği taşımıştır. Türkiye’den SAA ülkelerine 2002-2013 yılları arasında 9 ziyaret gerçekleştirilirken, 2014-2019 yılları toplam 22 ziyaret yapılmıştır. 17 yıllık dönemde Senegal’e 3, Güney Afrika, Somali, Gana, Kenya, Nijerya ve Tanzanya’ya 2, belirtilen diğer ülkelere 1 kez ziyaret düzenlenmiştir.

Çalışmanın sınırlılığı çerçevesinde aşağıdaki Tablo 10’da II. Türkiye ve Afrika Zirvesi sonrası Kasım 2014-2019 yılları arasında Türkiye’den SAA ülkelerine Cumhurbaşkanlığı düzeyindeki ziyaretlerdeki basın toplantısında yapılan resmi açıklamaların çözümlemesiyle söylem ve içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

Tarih	Ziyaret Edilen Ülke	Ziyareti Gerçekleştiren Cumhurbaşkanı
20-21 Kasım 2014	Ekvator Ginesi	Recep Tayyip Erdoğan
21-23 Ocak 2015	Etiyopya	Recep Tayyip Erdoğan
23-25 Ocak 2015	Cibuti	Recep Tayyip Erdoğan
25 Ocak 2015	Somali	Recep Tayyip Erdoğan
5 Şubat 2016	Senegal	Recep Tayyip Erdoğan
28-29 Şubat 2016	Fildişi Sahili	Recep Tayyip Erdoğan
1 Mart 2016	Gana	Recep Tayyip Erdoğan
2 Mart 2016	Nijerya	Recep Tayyip Erdoğan
3 Mart 2016	Gine	Recep Tayyip Erdoğan
1 Haziran 2016	Uganda	Recep Tayyip Erdoğan
2 Haziran 2016	Kenya	Recep Tayyip Erdoğan
22-23 Ocak 2017	Tanzanya	Recep Tayyip Erdoğan
24 Ocak 2017	Mozambik	Recep Tayyip Erdoğan
25 Ocak 2017	Madagaskar	Recep Tayyip Erdoğan

24-25 Aralık 2017	Sudan	Recep Tayyip Erdoğan
26 Aralık 2017	Çad	Recep Tayyip Erdoğan
28 Şubat 2018	Moritanya	Recep Tayyip Erdoğan
1 Mart 2018	Senegal	Recep Tayyip Erdoğan
2 Mart 2018	Mali	Recep Tayyip Erdoğan
25-27 Temmuz 2018	Güney Afrika	Recep Tayyip Erdoğan
28 Temmuz 2018	Zambiya	Recep Tayyip Erdoğan

Tablo 10: Söylem ve İçerik Analizi Yapılan Ziyaretler (Türkiye'den SAA'ya)⁷¹⁹

3.3.1.1. Resmi Açıklamaların Söylem Analizi

Tablo 10'da gösterilen Türkiye'den SAA ülkelerine Cumhurbaşkanlığı düzeyindeki ziyaretlerde basın toplantısında geçen açıklama metinlerinin içerisinden kamu diplomasisi ekseninde öne çıkan ifadeler yer verilerek söylemlerin analizi yapılmaktadır. Kamu diplomasisi açısından faaliyetlerin iletişim düzleminde nasıl yürütüldüğünün anlaşılması hususunda söylemler önemli bir göstergedir. Kamu diplomasisi sürecini anlamaya yönelik Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından SAA ülkelerine gerçekleştirilen ziyaretlerdeki resmi açıklamalar içerisinden yapılan bazı alıntılar; **siyasi ilişkiler, sosyal ve kültürel ilişkiler ve ekonomik ilişkiler** temaları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Kamu diplomasisi politikaları ve uygulamaları siyasi ilişkiler temelinde şekillenmektedir. Dolayısıyla dış politikanın durumu ve yaklaşımlar kamu diplomasisinin gelişimine esas teşkil etmektedir. Bu bağlamda dış politikada öne çıkarılan söylemler, siyasi ilişkilerin geliştirilmesini olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir. Öncelikle siyasi çerçevede alıntı yapılan açıklamaların yorumlanmasıyla hangi anlamı ihtiva ettikleri ortaya konulabilir. Ayrıca söz konusu söylemlerin kamu diplomasisi süreci açısından da neyi hedeflediği tespit edilebilir.

“...Türkiye çok taraflı platformlarda Afrika'nın sesi olmaya ve küresel yapılarda daha fazla temsil edilmesini sağlamak için çaba göstermeye devam

⁷¹⁹ Tablo ulaşılabilen veriler doğrultusunda hazırlanmıştır.

edecektir. Dünyanın 5'ten büyük olduğu gerçeğini dile getirmeyi sürdüreceğiz. Dünyayı 5 ülkenin iki dudağı arasına terk edemeyiz. Dolayısıyla dünyada daimi üyelerin içerisinde Türkiye de olacak, Tanzanya da olacak. Çünkü BM şu anda adil değil. Adil olmadığı için de bakın Ortadoğu'da krizler bitmiyor. Afrika'da da aynı şekilde bu sıkıntılar devam ediyor. Yıllarca şu Afrika Allah aşkına sömürülmedi mi ya? Bu Afrika'nın altını, elması, bakırları, bunlar buralardan sömürülüp alıp götürülmedi mi? Köle ticareti buralardan yapılmadı mı? Acaba bütün bu olaylar karşısında dünya, Batı sessiz kalmadı mı? Kalkıp da buralara el attılar mı? Kalkıp da buralara el attılar mı? Ne oluyor dediler mi? Hayır. Hiçbir zaman demediler. İşte biz artık diyoruz ki; gelin tüm dünya birleşelim ve dünya 5'ten büyüktür diyerek bütün BM'nin 193 üyesi arasında herkes BM daimi üyeleri arasında dönerli bir şekilde yerini alsın ve orada hepsi de temsil yetkisine sahip olsun... ”⁷²⁰

“Afrika'nın sesi” tabiriyle Türkiye'nin Afrika'yla olan işbirliğinde aktif bir tutum içerisinde olduğu ifade edilmektedir. Bu doğrultuda mevcut dünya düzenine karşı eleştirel bir değerlendirmede bulunularak, uluslararası krizlere BM'nin çözüm geliştirememesi belirtilmektedir. Afrika'nın yaşadığı sömürgecilik süreci de örneklendirilerek, BMGK'nın halihazırdaki mekanizmasıyla sorunları çözemediği ve değişim gerekliliği vurgulanmaktadır. Söz konusu açıklamalarla Türkiye ve SAA ülkeleri arasındaki siyasi ilişkilerin derinleştirilmesi hedeflenmektedir. Siyasi diyalogun artması, kamu diplomasisi süreci açısından da olumlu etkiler barındırmaktadır.

“...Afrika yılı anlayışımız vardı. Şimdi ise Afrika'yla ortaklık dönemine girmiş bulunuyoruz. Afrika'yla bu ortaklık dönemi inanyorum ki çok daha farklı bir şekilde gelişecek bu üst düzey ziyaretlerle. Şahsım olarak halkın seçtiği bir

⁷²⁰ Recep Tayyip Erdoğan, 22-23 Ocak 2017 tarihli Tanzanya ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=e5SBmYiUTvU&t=8s> (Erişim: 01.04.2019).

Cumhurbaşkanı olarak Afrika'da ziyaret edemediğimiz tüm ülkelere gitmenin arzusu içerisindeyim... ”⁷²¹

Yukarıdaki açıklamada; 2005 yılında “Afrika yılı” anlayışıyla başlatılan Afrika’ya Açılım sürecinde ortaklık dönemine geçildiği belirtilmektedir. Siyasi, ekonomik ve sosyokültürel ilişkilerde gelişmelerin sağlanması hususunda üst düzey ziyaretlere de vurgu yapılmaktadır. Nitekim bu hususta üst düzey ziyaretlerin önemine de dikkat çekilmektedir. Üst düzey ziyaretlerin bölge geneline yayılması, Türkiye’nin Afrika ile olan ilişkilerinin yoğunlaşmasını mümkün kılabilecektir.

“...Bizim ecdadımızın Afrika'daki bin yıllık tarihinde asla sömürgecilik lekesi yoktur. Tarihte üç kıtaya devletler kuran atalarımız ne burada ne diğer bölgelerde emperyalist amaçlarla kesinlikle hareket etmemiştir. Türk milletinin Afrika'ya olan ilgisi çıkara değil, gönül bağlarına dayanıyor. Geçmişte olduğu gibi bugün de, bizler imar etmenin, ihya etmenin ve paylaşmanın peşindeyiz... ”⁷²²

“Ecdad” kelimesiyle tarihsel bakiye çerçevesinde Türkiye’nin geçmişinde sömürgeciliğin olmayışı ifade edilmektedir. Bu doğrultuda “gönül bağları” söylemi öne çıkarılmış, paylaşma ve ihya etmenin değeri vurgulanmıştır. Dolayısıyla geçmişle bugün arasında çağrışım kurulmaktadır. Nitekim kamu diplomasisi hususunda bu anlayış ekseninde toplumsal ilişki inşası daha kolay kurulabilir.

“...Sayın Cumhurbaşkanı ile ülkemizde 15 Temmuz gecesi darbe teşebbüsünde bulunan fethullahçı terör örgütüyle mücadeleyi de konuştuk. Hizmet ve eğitim kılıfı altında Afrika'nın birçok ülkesinde örgütlenen bu yapı hakkında kıymetli dostuma bilgi ve belgeler verdim. Örgütün tasfiyesi noktasında kendilerinden beklentilerimizi dile getirdim... Bunlar şu an dünyanın 170 noktasında bu

⁷²¹ Recep Tayyip Erdoğan, 23-25 Ocak 2015 tarihli Cibuti ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=XztjZyU1z8> (Erişim: 01.04.2019).

⁷²² Recep Tayyip Erdoğan, 22-23 Ocak 2017 tarihli Tanzanya ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=e5SBmYiUTvU&t=8s> (Erişim: 01.04.2019).

faaliyetlerini sürdürüyorlar ve dostlarımıza diyoruz ki, bak biz bir darbe yedik, siz de aynı darbeyi yemeyin. Bununla ilgili olarak biz Maarif Vakfı' nı kurduk. Sizin milli eğitim bakanlığımızla bizim vakfımızı müşterek bir çalışma içerisine girerek bu bizdeki darbecilerin buradaki insafsız hareketlerinden Madagaskar halkını ve gençliğini de böylece kurtarmış oluruz... ”⁷²³

15 Temmuz 2016 tarihinde darbe teşebbüsünde bulunan FETÖ ile Madagaskar’da mücadele kapsamında bilgi ve belgeler verilerek Madagaskar Cumhurbaşkanı Hery Rajaonarimampianina’ya beklentiler ifade edilmiştir. Özellikle FETÖ’yle iltisaklı okulların devredilmesi hususunda TMV’nin rolü vurgulanmıştır. Bu doğrultuda iki ülke arasındaki ortak çalışmayla örgütün Madagaskar’daki faaliyetlerinin önlenilebileceği aktarılmaktadır. Siyasi ilişkilerin doğru bir şekilde yürütülmesi için bu açıklama oldukça önemlidir.

Diplomatik temsilciliklerin kamu diplomasisi politikaları açısından bir uygulama aracı olarak görülmesiyle birlikte bu doğrultudaki söylemlerin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Büyükelçiliklerin ülkeler arası ilişkilerin yürütülmesi, tanıtım ve muhatap ülkenin faaliyetlerinin izlenmesi misyonları temel alındığında, kamu diplomasisi ekseninde siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkilerin geliştirilmesine yönelik faaliyetleri oldukça kritiktir. Nitekim kamu diplomasisinin anlama ve anlatma düzlemindeki rolleriyle birlikte büyükelçilikler ilgili ülkelerde Türkiye’nin tanınırlığı artırmaktadır.

“...Bilhassa Afrika ülkelerindeki misyonlarımızın sayısının kapasitesinin temsil kabiliyetinin artırılmasına gayret gösteriyoruz. Afrika ülkeleriyle ortak çabalarımız sayesinde 2005 yılından bu yana kıta ile ilişkilerimizde gerçekten büyük mesafeler kaydettik. Göreve geldiğimizde kıtada büyükelçilik sayımız 12’idi, şimdi ise büyükelçilik sayımız 41 oldu. Nerden nereye geldiğimizi göstermesi bakımından bu çok önemli. Dünyadaki en büyük diplomatik

⁷²³ Recep Tayyip Erdoğan, 25 Ocak 2017 tarihli Madagaskar ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=hkpN5B-Nzzk> (Erişim: 01.04.2019).

temsilciliğimiz yine bir Afrika ülkesi olan Somali’de inşa edildi ve hakikaten bizim iftihar vesilemiz...”⁷²⁴

Diplomatik temsilciliklerin sayısı ve kapasitesi üzerinden temsil kabiliyetleri önemsenmektedir. 2005 Afrika Yılı referansı ile Türkiye ve SAA ilişkilerindeki ilerlemeler hususunda büyükelçilik sayısındaki değişimin ifade edilmekte, bu anlamda niceliksel değişim vurgulanmaktadır. Hatta Türkiye’nin dünyadaki en büyük büyükelçilik binasının Somali’de inşa etmesi örneklendirilerek, Türkiye’nin SAA’daki diplomatik temsiline ayrı bir önem gösterdiği dile getirilmektedir.

“...10-15 yıl önce sadece belli bölgelerde, belli alanlarda görünür olan Türkiye, bugün dünyanın en yaygın 6. diplomatik ağına sahip bir ülke konumundadır. Yurtiçinde olduğu gibi yurt dışında da kapısı çalınmadık dost yarası sarılmadık gönül işbirliği yapılmadık devlet bırakmadık. Hz. Mevlana’nın pergel metaforunda olduğu gibi bir ayağımızı Türkiye’ye sabitleyip, diğer ayağımızla da tüm dünyayı kucaklamanın girilmedik gönül bırakmamanın gayreti içerisindeyiz ve şu anda bunun da mücadelesini veriyoruz...”⁷²⁵

Dönemsel bir karşılaştırma yapılarak Türkiye’nin dünyadaki diplomatik ağının genişlemesi, hatta bu hususta sıralamaya girmesiyle, bu alandaki etkinliği ifade edilmektedir. “Dost” ve “gönül işbirliği” söylemleri ekseninde sorunların çözümü ve diyalogun geliştirilmesi vurgulanırken, “Hz. Mevlana’nın pergel metaforuyla” Türkiye’nin tüm dünya halklarıyla olan ilişkilerindeki tutumu anlaşılır kılınmaktadır.

“...İlişkilerimiz 2011 yılında Maputo’da büyükelçiliğimizin açılmasıyla farklı bir noktaya geldi, fakat bizim şu anda arzumuz Mozambik Türkiye’de büyükelçiliğini açmalıdır. Biz bu konuda her türlü desteği vermeye hazırız.

⁷²⁴ Recep Tayyip Erdoğan, 25-27 Temmuz 2018 tarihli Güney Afrika ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=-Ogbm2wX2s0> (Erişim: 01.04.2019).

⁷²⁵ Recep Tayyip Erdoğan, 25-27 Temmuz 2018 tarihli Güney Afrika ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=-Ogbm2wX2s0> (Erişim: 01.04.2019).

Bunu başardığımız takdirde inanıyorum ki, aramızda ilişkiler büyükelçilerimizin gayretleriyle çok daha farklı bir konuma ulaşacaktır... ”⁷²⁶

Açıklamada vurgulandığı üzere diplomatik temsilciliklerin her iki ülke tarafından karşılıklı bir şekilde açılmasının siyasi ilişkiler çerçevesinde önemi büyük iken, bu durum kamu diplomasisi süreci açısından da ilişkilerin diyalog temelinde işletilmesi ve toplumsal ilişkilerin geliştirilmesi hususunda oldukça kritik mahiyet taşımaktadır.

“...Büyükelçilerimize karşılıklı olarak çok önemli görevler düşüyor. Büyükelçiler bizim o ülkelerdeki misyon şeflerimizdir ve onlar oralarda bütün bu atılacak adımların planlamasını hükümetlerden önce yapacaklar. Hatta adeta bizim iş adamlarımız gibi çalışacaklar. İş adamlarımızın orada ön hazırlıklarını yapacaklar ve iş adamlarımız da oralarda birçok girişimlerin içinde olacaklar... ”⁷²⁷

Büyükelçiliklerin ilgili konular doğrultusundaki planlamalarda proaktif bir yaklaşım olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca ticari ilişkilerin artırılması hususundaki konumlarının öneminin de altı çizilmiştir. Dolayısıyla diplomatik temsilciliklerin iki ülke arasında siyasi ilişkilerin yoğunlaştırılması hususundaki çabalarıyla birlikte ekonomik ilişkiler üzerinde de bir etki faktörü olduğu belirtilmektedir.

“...Madagaskar ile ticari ilişkilerimizin büyükelçiliğimizin açılmasını müteakiben ivme kazandığını görüyoruz. 2005 yılında sadece 12 milyon \$ olan ticaret hacmimiz büyükelçiliğimizin açılmasını müteakiben 60 milyon \$'a yükseldi... ”⁷²⁸

⁷²⁶ Recep Tayyip Erdoğan, 24 Ocak 2017 tarihli Mozambik ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=T889jsDwk8> (Erişim: 01.04.2019).

⁷²⁷ Recep Tayyip Erdoğan, 23 Ocak 2015 tarihli Cibuti ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=XztjZyU1z8> (Erişim: 01.04.2019).

⁷²⁸ Recep Tayyip Erdoğan, 25 Ocak 2017 tarihli Madagaskar ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=hkpN5B-Nzzk> (Erişim: 01.04.2019).

Türkiye ve Madagaskar arasındaki ticari ilişkilerde ilerlemenin sağlanmasında büyükelçiliklerin rolü vurgulanmıştır. Bu söylem, esasında siyasi ilişkilerde atılacak adımların ekonomik ilişkileri artıracaklarını göstermesi bakımından önemlidir. Dolayısıyla büyükelçiliklerin çok boyutlu etkisi açıklamaya yansıtılmaktadır.

Açıklama metinleri içerisinde sosyal ve kültürel çerçevede değerlendirilmesi açısından yapılan alıntılar aşağıda yer almaktadır. Özellikle bu hususta uluslararası ilişkilerin tarihsel düzlemde değerlendirilmesi ve devletler arasında ortak noktaların bulunması oldukça önemlidir. Nitekim kimlik unsurundan hareket edildiğinde tarihsel bağların ön plana çıktığı görülmektedir. Üstelik kamu diplomasisi açısından da toplumsal ilişkilerin geliştirilmesi hususunda tarihsel bağlara yapılan vurgu kritiktir.

“...Bizim bu topraklardaki tarihimiz Türkiye olarak asla yeni değildir, Osmanlı'nın geniş vizyonu ile dünyanın dört bir ucuna ulaştığını hepimiz çok iyi biliyoruz. Pekin'den Açe'ye, Sudan'da Nijerya'ya kadar pek çok bölgede ecdadımız eserleriyle hizmetleriyle camileri külliyyeleriyle medreseleriyle varlık göstermiştir...”⁷²⁹

Yukarıdaki açıklamada kıtalar arası bir vurguyla Türkiye ve SAA ülkeleri arasındaki tarihsel bağlar ifade edilmektedir. Ayrıca “Osmanlı” ifadesi kimlik ekseninde gelişen bir söylemi de ortaya koymakta ve ilişkilerin tarihsel arka planına göndermede bulunmaktadır. Tarihi yapılar üzerinden örneklendirme yapılması, sosyokültürel ilişkiler çerçevesinde ortak noktaların kurulmasını sağlayabilecektir.

“...Biz Mali'yi asla uzak bir ülke olarak görmedik, görmüyoruz. Bizim nazarımızda Timbaktu şehri İstanbul'un, Konya'nın, Bursa'nın kardeşidir. Bu tarihi arka plan ışığında Mali'yle bağlarımızı daha da güçlendirmek istiyoruz...”⁷³⁰

⁷²⁹ Recep Tayyip Erdoğan, 25-27 Temmuz 2018 tarihli Güney Afrika ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=-Ogbm2wX2s0> (Erişim: 01.04.2019).

⁷³⁰ Recep Tayyip Erdoğan, 2 Mart 2018 tarihli Mali ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=vvG1MZrho2Y&t=149s> (Erişim: 01.04.2019).

Coğrafi uzaklığın ötesinde Mali'nin Timbuktu şehriyle Türkiye'nin şehirleri arasındaki kardeşlik anlayışına işaret edilmesi, tarihsel çerçevenin önemine binaen mevcut ilişkilerin geliştirilmesini mümkün kılabilir. Ayrıca “kardeşlik” söylemi, ortak kimlik vurgusunu da barındırmaktadır.

“...Biz kendimizi Afrika'nın olduğu kadar bunun yanında Çad'ın da “kaderdaşı” olarak görüyoruz. Karşılıklı saygı ve eşitliğe dayalı kazan kazan esasına yönelik bu temelde uzun vadeli bir işbirliği geliştirmek istiyoruz. Şunu da altını çizerek ifade etmek isterim; bizim Çad'la olan ilişkilerimiz 16. yüzyıla dayanmaktadır. Daha 16. yüzyılda Osmanlı Devleti'yle bu bölgede var olan sultanlıklar arasında elçiler teatisi bulunuyor. Biz buraya Çadlı kardeşlerimizle unutturulan bağlarımızı yeniden güçlendirmeye ve tekrar bu bağları kurmaya geldik. İnaniyorum ki bu ziyaretimiz Çadlı kardeşlerimizle yüzyıllarca geriye giden bağlarımızı kuvvetlendirmeye vesile olacaktır...”⁷³¹

Açıklamada geçen “kaderdaşlık” ifadesi Türkiye ve Çad ilişkileri açısından hem geçmiş hem de gelecek perspektifi teşkil etmektedir. Nitekim eşitlik ve kazan kazan esaslı uzun vadeli bir işbirliği yaklaşımı da bunun yansımasıdır. Osmanlı Devleti ve Çad arasındaki tarihi ilişkiler eksenine işaret edilerek Türkiye ve Çad ilişkileri açısından kimlik çerçevesindeki bağların canlandırılması vurgulanmaktadır. Dolayısıyla tarihi bağların ön plana çıkarılması, kamu diplomasisi sürecini olumlu manada etkileyebilecektir.

“... Nijerya, Türkiye'nin Afrika kıtasındaki en eski diplomatik misyonlarından birine ev sahipliği yapıyor. İlişkilerimizin kökeni 16. yüzyıla dayanıyor. Nijerya halkı dostumuz ve kardeşimizdir. Bir Nijerya atasözünde dediği gibi; ‘Gerçek dostumuzu iki elimizle birden tutuyoruz’ ...”⁷³²

⁷³¹ Recep Tayyip Erdoğan, 26 Aralık 2017 tarihli Çad ziyaretindeki açıklaması, https://www.youtube.com/watch?v=q5sVGx9xE_U (Erişim: 01.04.2019).

⁷³² Recep Tayyip Erdoğan, 2 Mart 2016 tarihli Nijerya ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=zz7BiOKww8s> (Erişim: 01.04.2019).

Siyasi angajman ve tarihsel çerçeve yansıtılarak Türkiye ve Nijerya halkları arasında dostluk ve kardeşlik yaklaşımı, atasözü üzerinden örneklendirilmiştir. Atasözü kullanımını, siyasi iletişimin etkin kılınması açısından oldukça önemlidir. Bu husus, kamu diplomasisi süreci açısından da mesajların iletimini pozitif olarak etkilemektedir.

“...Türkiye son bin yıl içinde Büyük Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti gibi iki büyük devlete sahip olmuştur. Selçuklu Devleti Asya kıtası üzerinde geniş bir coğrafyaya hükmetmişti. Osmanlı Devleti ise, Asya, Avrupa ve Afrika olmak üzere 3 kıta üzerinde hüküm sürmüştü. Atalarımız olan selefimiz olan bu iki büyük devlet de ne bölgelerindeki ülkelere ne de Afrika'ya asla ve asla ırkçı, köleleştirici ya da sömürgeci nazarla bakmadı. Biz Afrika halklarını her zaman gönüldaşlarımız, kader arkadaşlarımız olarak gördük. Dillerimiz, değerlerimiz, etnik kökenlerimiz ve harici görünüşlerimiz farklı da olsa, biz kendimizi Afrika ile aynı geminin yolcuları olarak hissettik...”⁷³³

Türkiye'nin Büyük Selçuklu ve Osmanlı Devleti bakiyesi üzerinde diğer bölgelerle olan ilişkileri tarihsel düzlemde değerlendirilmektedir. Hatta Osmanlı Devleti'nin Afrika'yla olan ilişkilerinde köleleştirici veya sömürgeci bir anlayış izlemediğinin aktarılması, Afrika ülkelerinin maruz kaldığı tarihi arka plandaki sömürgecilik dönemiyle bir karşılaştırma yapılmasını mümkün kılmaktadır. “Gönüldaşlık” ve “kader arkadaşlığı” söylemleriyle ortak bağlar, geçmiş ve gelecek vurgusu ön plana çıkarılmaktadır.

Sosyal ve kültürel ilişkiler yönünden Türkiye ve SAA bölgesi ülkeleriyle olan ilişkilerinde tecrübe paylaşımı ve potansiyellerin keşfedilmesi de önemlidir. Tecrübe paylaşımı ve potansiyellerin keşfiyle toplumlar arasındaki iletişim süreci gelişmekte, sosyal ve kültürel etkileşimler artmaktadır. Tecrübe paylaşımı hedef ülke açısından da muhatap ülkeyle ilgili bilgi edinilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla kamu diplomasisi

⁷³³ Recep Tayyip Erdoğan, 20-21 Kasım 2014 tarihli Ekvator Ginesi ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=mfhpsrROfSA> (Erişim: 01.04.2019).

uygulama araçları niteliğindeki kurumların faaliyetleri, süreç açısından çok boyutlu etkiler barındırmaktadır.

“...Elimizdeki imkanları bilgi, birikim ve tecrübelerimizi dostlarımızla paylaşmaya Türkiye olarak büyük önem veriyoruz. TİKA, Kızılay ve AFAD gibi resmi kurumlarımız ile sivil toplum kuruluşlarımız aracılığıyla insani ve kalkınma yardımlarında bulunuyoruz. Türkiye bursları çerçevesinde Fildişi Sahili’nden 66 öğrenciye tüm masraflarını karşılayarak yüksek öğrenim bursu imkanı sağladık. Bu sayı daha da artabilir...”⁷³⁴

Bilgi ve tecrübe paylaşımına önem verilmesiyle Türkiye ve bölge ülkeleri arasındaki ilişkilerin yoğunlaşmasını sağlayabileceği söylenebilir. TİKA, Kızılay ve AFAD gibi kurumların insani ve kalkınma yardımları, ilgili ülkenin kendini tanıtmayı ve toplumsal bağların kurulması hususundaki rolü kritiktir. Ayrıca eğitim bursları faaliyetleri de vurgulanmıştır. Kamu diplomasisi uygulama araçları içerisinde yer alan eğitim faaliyetleriyle birlikte ülkeler arasında etkili ilişkiler tesis edilebilmektedir.

“...Bizim için Türkiye’nin potansiyelini Senegal’de tanıtmak ne kadar önemliyse, Senegal’in potansiyelini Türkiye’de tanıtmak da aynı şekilde önemlidir...”⁷³⁵

Kamu diplomasisi sürecinin gerektirdiği bir şekilde sadece bir tarafın öne çıkması kendini tanıtmayı değil, tüm tarafların tanıtım içerisinde yer alması önemlidir. Nitekim kamu diplomasisi politikaları çerçevesinde karşılıklılık, sürecin etkili yürütülmesini kolaylaştıracaktır.

“...Madagaskar sahip olduğu doğal yeraltı zenginlikleri, tarıma elverişli arazileri, su kaynakları ve turizm zenginleriyle büyük bir potansiyel

⁷³⁴ Recep Tayyip Erdoğan, 28-29 Şubat 2016 tarihli Fildişi Sahili ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=2UyKvMWdAXQ> (Erişim: 01.04.2019).

⁷³⁵ Recep Tayyip Erdoğan, 1 Mart 2018 tarihli Senegal ziyaretindeki açıklaması, https://www.youtube.com/watch?v=A1bHxuMpZ_c (Erişim: 01.04.2019).

barındırıyor. Özellikle su kaynakları sebebiyle hidro elektrik santraller kurmak suretiyle Madagaskar'ın enerji ihtiyacını gidermekte çok ciddi adımlar atılabilir...”⁷³⁶

Türkiye ve Madagaskar ilişkileri konusunda Madagaskar'ın potansiyellerine yönelik uygulanabilecek politikaların belirlenmesi ilişkilerde mesafe kaydedilmesini sağlayacaktır. Ayrıca ilgili politikalarla iki ülke arasındaki ilişkilerde kalıcılık/sürdürülebilirlik kurulabilir.

Kamu diplomasisi uygulama araçları olarak değerlendirilen bazı kurumların faaliyetleriyle ilgili açıklama metinlerinde bulunan söylemler de incelenmelidir.

“...Münasebetlerimizin 2010 yılında büyükelçiliğimizin açılması ve 2015 yılı sonunda THY İstanbul Antananarivo seferlerine başlamasıyla siyasi, ekonomik ve ticari alanda önemli gelişmeler kaydettiğine şahit oluyoruz. Madagaskar'ın uluslararası toplumca bir anlamda izole edildiği ve zor bir dönemden geçtiği dönemde biz burada biliyorsunuz büyükelçiliğimizi açtık. Mütevazı de olsa sağladığımız insani yardımlarla Madagaskar halkının gerçek dostu olduğumuzu imkanlarımız dahilinde her zaman yanında olduğumuzu gösterdik. Bu dayanışma ve dostluk anlayışımızla Madagaskar halkının zihinlerinde yer etmekten kalplerini ve takdirini kazanmış olmaktan büyük bir memnuniyet duyuyorum...”⁷³⁷

Türkiye ve Madagaskar siyasi, ekonomik ve ticari ilişkilerinin ilerletilmesi hususunda 2010'da açılan büyükelçiliğin ve 2015'te THY'nin seferlerine başlamasının önemi ifade edilmiştir. Hatta Madagaskar'ın siyasi olarak zor döneminde Türkiye'nin diplomatik temsilciliğini açmasının vurgulanması, Türkiye'nin Madagaskar'la olan ilişkilere verdiği önemi göstermektedir. Bununla birlikte insani

⁷³⁶ Recep Tayyip Erdoğan, 25 Ocak 2017 tarihli Madagaskar ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=hkpN5B-Nzzk> (Erişim: 01.04.2019).

⁷³⁷ Recep Tayyip Erdoğan, 25 Ocak 2017 tarihli Madagaskar ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=hkpN5B-Nzzk> (Erişim: 01.04.2019).

yardımlarla birlikte dostluk anlayışı içerisinde olduğu belirtilmektedir. “Madagaskar halkının zihinlerinde yer etmek ve kalplerini ve takdirini kazanmış olmak” söylemi de, temel olarak kamu diplomasisinin hedefleri içerisindeki kaynak ülkenin itibar ve imajının geliştirilmesine yönelik değerlendirilebilir.

“...THY biliyorsunuz dünyada en çok destinasyon noktasında söylüyorum ulaşan firmadır. Aynı şekilde Kenya içinde de burada bazı adımları atması mümkündür. Bu Türkiye Kenya halkının birbiriyle kaynaşmasına da fırsat verecektir. Hedefimiz kazan kazan esasına dayalı olarak karşılıklı saygıya dayalı olarak birlikte yol yürümektir. Ayrıca TİKA’nın Nairobi’deki ofisi eğitim, sağlık, kırsal kalkınma, kadın ve gençlere meslek edindirme konularında çok önemli projelere imza atıyor. Bu çabalarımızın son örneği bundan iki hafta önce sel felaketinden etkilenen Kajiado bölgesine yaptığımız yardımdır...”⁷³⁸

THY’nin destinasyon ağının genişliği ifade edilerek, Kenya’yla ilgili de ulaşım imkanlarıyla birlikte halkların birbiriyle kaynaşacağı söylenmektedir. Bu durum hem toplumsal hareketliliği hem de siyasi ve ekonomik ilişkilerin gelişimini destekleyebilecektir. Ayrıca “kazan kazan” ve “karşılıklı saygı” esasları da önemli anlam içermektedir. TİKA’nın Kenya’nın başkenti Nairobi’deki ofisinin ilgili hususlar bağlamındaki projelerine de vurgu yapılmış, afetler konusunda insani yardımda bulunduğu da belirtilmektedir.

“...Tabii yine de kardeşliğimizin bize yüklediği çok önemli işler var. Bunu ülkemden örneklerle sayın Cumhurbaşkanına ifade ettim. Eğitimde ciddi bir boşluk var bu konuda ilk etapta gerek fiziki mekanların oluşturulması ve bunun yanında tabii ki öğretmenler noktasındaki açığın giderilmesi. Bir diğer adım; sağlıkta ciddi bir açık var, dolayısıyla sağlıkta da bir yapılanmanın içerisinde girilmesi bu konuda Türkiye olarak kendileriyle işbirliğine gidebileceğimizi ve süratle karşılıklı olarak bu adımları atıp hem burada da fiziki mekanların

⁷³⁸ Recep Tayyip Erdoğan, 2 Haziran 2016 tarihli Kenya ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=cAqzR0P0IQ&t=267s> (Erişim: 01.04.2019).

halliyle birlikte geçiş sürecinde sağlık elemanları itibariyle destek bir diğer taraftan da TİKA vasıtasıyla sağlık elemanı yetiştirmek veya ülkemizdeki öğrencilerinden tıpta öğrenim gören öğrencileri bir an önce yetiştirip tekrar Gine'ye döndürmek. Bunun için de yoğun bir çalışmanın içerisinde birlikte girebiliriz, dedik...’’⁷³⁹

“Kardeşlik” vurgusuyla sorumluluk taşındığı ifade edilerek; eğitim ve sağlık alanlarında Gine'nin ihtiyaçları doğrultusunda yapılabilecekler değerlendirilmektedir. TİKA aracılığıyla sağlık personelinin yetiştirilmesi çerçevesinde çözüm önerisi getirilmektedir. Bununla birlikte Gineli öğrencilerin Türkiye’de eğitim alıp ülkelerine dönmeleri bilgi transferini mümkün kılacaktır. Dolayısıyla bu durum sağlık alanında etkili bir işbirliği örneği teşkil etmektedir. Ayrıca kamu diplomasisi açısından Türkiye’de ilgili alanlarda eğitim almaları, sosyal ve kültürel çerçevede ülke tanıtımı ve toplumsal ilişkilerin inşası açısından oldukça önemlidir.

“...Bütün bu ticaretten yatırımlara, güvenlik işbirliğinden eğitime, insani yardımlardan enerjiye kadar her alanda ilişkilerimizi daha da güçlendireceğiz. Şu an dünyada en az gelişmiş ülkelere yardım noktasında 8,2 milyar \$’la Türkiye birinci sırada. Hep veren el olduk, alan el değil. Allah bizleri o duruma düşürmesin. Ve veren el olmaya da devam edeceğiz. Çünkü biz dünyadaki o garip gurabaların yanında oldukça, biz nerde bir felaket varsa oraya elimizi uzattıkça o zaman biliniz ki; çok daha güçlü olacağız...’’⁷⁴⁰

Tüm alanlardaki ilişkilerin daha ilerletileceğinin vurgulanmasıyla birlikte dış yardımlar konusunda Türkiye'nin önde gelen konumuna işaret edilmektedir. Özellikle dış yardımlarla ilgili sorumluluk anlayışıyla Türkiye'nin insani tutumuna dikkat çekilerek, bunun Türkiye'yi güçlü kıldığı belirtilmiştir. Bu açıklama, Türkiye'nin kamu diplomasisi uygulamalarındaki insani ve vicdani yaklaşımın göstergesidir.

⁷³⁹ Recep Tayyip Erdoğan, 3 Mart 2016 tarihli Gine ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=mUUIXBdZ6LA> (Erişim: 01.04.2019).

⁷⁴⁰ Recep Tayyip Erdoğan, 25-27 Temmuz 2018 tarihli Güney Afrika ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=-Ogbm2wX2s0> (Erişim: 01.04.2019).

“...Kıtanın birçok ülkesinde yürüttüğümüz kalkınma odaklı insani yardım projeleriyle Afrika ülkelerinin kalkınmasına, onların çabalarına yardımcı olmaya çalışıyoruz. Özellikle 2011 yılından itibaren Somali'nin ayağa kalkması bölgesi için istikrar kaynağı olması için bölge ülkeleriyle işbirliği halinde büyük çaba harcıyoruz...”⁷⁴¹

Bu açıklamada ise “kalkınma odaklı insani yardım projelerine” vurgu yapılmakta ve Somali örneği üzerinden bölge değerlendirmesi yapılmaktadır. Özellikle “istikrar” kelimesi, Türkiye'nin bölge ülkeleriyle olan ilişkilerindeki temel tutumunu yansıtmaktadır. Bu durum, kamu diplomasisi için öncelikle istikrar ortamının kurulması için kritik mahiyet taşımaktadır.

Kamu diplomasisi uygulama araçları içerisinde sert güç unsuru olarak öne çıkan ekonomik ilişkilerin gelişimi, bütünleşik güç düzleminde kalıcı ve uzun vadeli ilişki inşası açısından önemlidir. Türkiye ve SAA ekonomik ilişkileriyle ilgili aşağıda alıntılanan ifadeler değerlendirilmektedir.

“...Öncelikle tecrübelerimizi sizlerle paylaşmak istiyoruz. Sadece bir tarafın kazandığı bir ilişkinin hem ahlaki hem sağlıklı hem de sürekli olmadığına inanıyoruz. Türkiye olarak varlık gösterdiğimiz her ülkede her bölgede kazan kazan esasına göre hareket ediyoruz. Onun için ekonomik işbirliğimizi sadece ticaretle değil, yatırımlara da dayandırmak istiyoruz. Yatırım teknoloji transferidir, istihdamdır, ihracattır. Etiyopya'nın Türk iş dünyasının Afrika'da en fazla yatırım yaptığı ülkelerden biri olduğunu memnuniyetle görüyorum...”⁷⁴²

⁷⁴¹ Recep Tayyip Erdoğan, 1 Haziran 2016 tarihli Uganda ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=HZ8N-K9-CiM> (Erişim: 01.04.2019).

⁷⁴² Recep Tayyip Erdoğan, 21-23 Ocak 2015 tarihli Etiyopya ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=kyFaSxsIJck> (Erişim: 01.04.2019).

“Kazan kazan” esasının vurgulanması ekonomik olarak sadece bir tarafın lehine kazanımların elde edilmesine karşı olunduğunu göstermektedir. Hatta bu durumla ilgili ekonomik işbirliğinin ticaretle sınırlı olmaması ve kalıcılık kazanması doğrultusunda yatırımlarla da destekleneceği belirtilmektedir. Buna ek olarak yatırımların çok boyutlu etkileri de vurgulanmaktadır. Etiyopya özelinde bunun sağlandığı da ifade edilmiştir. Kamu diplomasisi süreci çerçevesinde ekonomik ilişkilerin derinleşmesi, sosyo-kültürel ilişkilerin gelişimini de kolaylaştıracaktır. Ayrıca ekonomik ilişkilerin derinleştirilmesi ticaretle birlikte yatırımların yoğunlaşmasına yönelik perspektif, kamu diplomasisi sürecindeki sürekliliğin sağlanmasını olumlu anlamda etkileyebilecektir.

“...Zambiya’yi ikili ilişkilerimizi çeşitlendirip geliştirebileceğimiz dost bir ülke, siyasi ve ekonomik bir ortak olarak görüyoruz. Siyasi, askeri, ekonomik, ticari, kültürel her türlü alanda işbirliğimizi daha da ilerletmeye hazır ve kararlıyız. Tabii bugün çok hızlı bir başlangıç yapıyoruz. Bugün imzalayacağımız anlaşmalara farklı bir önem atfediyorum. Farklı alanlarda 12 anlaşma imzalayacağız. Tabii bu ilişkilerimizin özellikle inşa edileceği ahdi alt yapıyı kuvvetlendirmek için önemli bir gösterge...”⁷⁴³

Tüm alanlardaki ikili ilişkilerin çeşitlendirilmesine dikkat çekilmektedir. Ülkeler arası ilişkilerin anlaşmalarla birlikte yasal zemininin güçlendirilmesi vurgulanmaktadır. Dolayısıyla anlaşmalar, ülkeler arasında ilgili alanlardaki ilişkilerin ilerletilmesi, sürdürülebilirliği ve hedeflerin gerçekleştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Özellikle bu noktada kamu diplomasisi zemininin de etkili bir şekilde kuralabileceği söylenebilir.

“...Ekonomik işbirliğimizi sadece ticaretle değil, yatırımlara da dayandırmak istiyoruz. Yatırım teknoloji transferidir, istihdamdır, ihracattır. Etiyopya’nın Türk iş dünyasının Afrika’da en fazla yatırım yaptığı ülkelerden biri olduğunu

⁷⁴³ Recep Tayyip Erdoğan, 28 Temmuz 2018 tarihli Zambiya ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=0IEzzPayxJY&t=572s> (Erişim: 01.04.2019).

memnuniyetle görüyorum. Bu da Etiyopya'nın makamlarının sağladığı uygun şartlar sonucu ortaya çıkan bir durumdur...''⁷⁴⁴

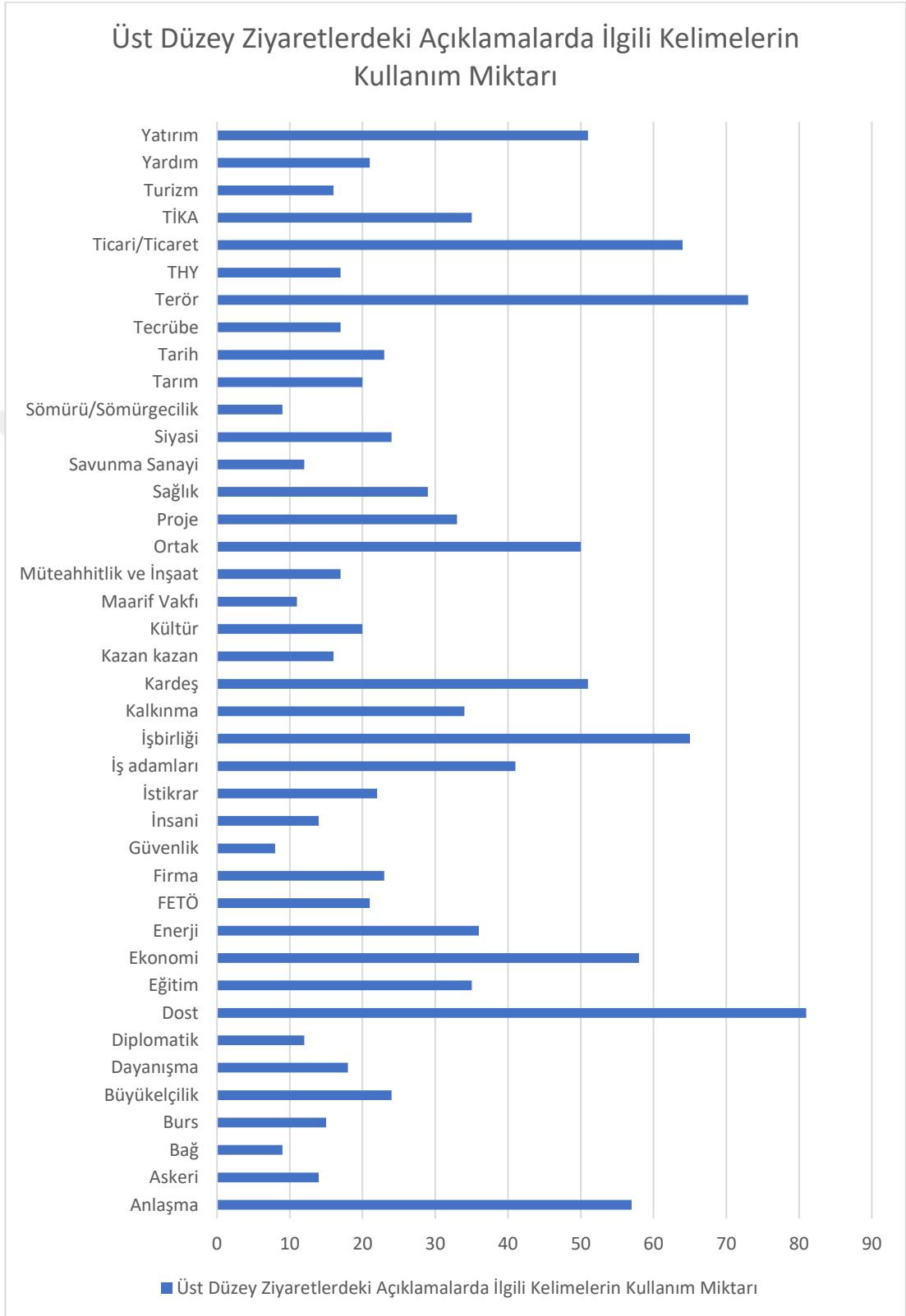
Türkiye ve Etiyopya ekonomik ilişkilerinde ticaretle birlikte yatırımların önemi vurgulanmaktadır. Nitekim iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin derinleştirilmesi hususunda yatırımların rolü büyüktür. Yatırımın teknoloji transferi ve istihdamı da sağlayacağı ifade edilmektedir. Türk iş dünyasının yatırımlarının Afrika ülkeleri içerisinde Etiyopya'da ön plana çıktığı belirtilirken, bunun Etiyopya makamlarının ekonomik ilişkiler çerçevesinde uygun şartlar sunmasıyla gerçekleştiğine dikkat çekilmektedir.

3.3.1.2. Resmi Açıklamaların İçerik Analizi

Tablo 10'da yer alan SAA bölgesi ülkelere Türkiye Cumhurbaşkanlığı düzeyinde Kasım 2014-2019 yılları arasında yapılan üst düzey ziyaretlerdeki resmi açıklamalar derlenerek içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Toplam 17692 kelimelik konuşma metinlerindeki kamu diplomasisi süreciyle ilgili kelimeler kullanım miktarlarına göre sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Bu noktada birbirleriyle bağlantılı kelimeler bir tema çerçevesi altında toplanarak daha yalın bir analiz yapılmaya çalışılmıştır.

---

⁷⁴⁴ Recep Tayyip Erdoğan, 21-23 Ocak 2015 tarihli Etiyopya ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=kyFaSxsIJck> (Erişim: 01.04.2019).

Grafik 2: Üst Düzey Ziyaretlerdeki Açıklamalarda İlgili Kelimelerin Kullanımı

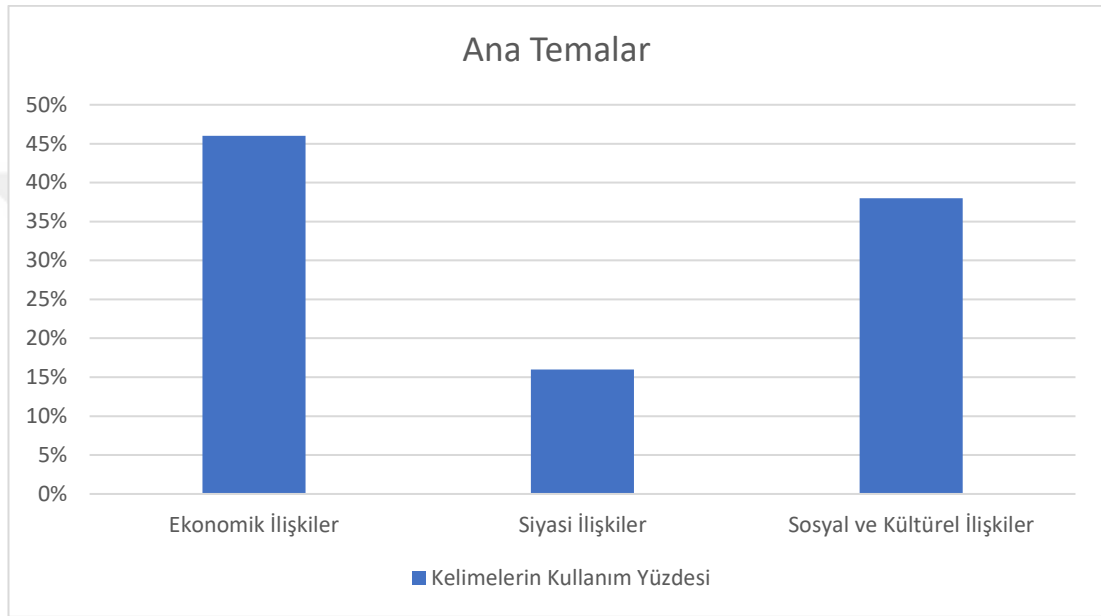

Ana Tema	Alt Tema
Ekonomik İlişkiler	<i>Tarım</i>
	<i>Turizm</i>
	<i>Savunma Sanayi</i>
	<i>Enerji</i>
	<i>Müteahhitlik ve İnşaat</i>
	<i>Proje</i>
	<i>Anlaşma</i>
	<i>Kalkınma</i>
	<i>İş adamları</i>
	<i>Ekonomi</i>
	<i>Ticari/Ticaret</i>
	<i>Kazan Kazan</i>
	<i>Ortak</i>
	<i>Firma</i>
	<i>İstikrar</i>
<i>Yatırım</i>	
Siyasi İlişkiler	<i>Siyasi</i>
	<i>Sömürü/Sömürgecilik</i>
	<i>Büyükelçilik</i>
	<i>Askeri</i>
	<i>Güvenlik</i>
	<i>Terör</i>
	<i>Diplomatik</i>
<i>FETÖ</i>	
Sosyal ve Kültürel İlişkiler	<i>Tarih</i>
	<i>Bağ</i>
	<i>İşbirliği</i>
	<i>Dost</i>
	<i>Kardeş</i>
	<i>Kültür</i>
	<i>Tecrübe</i>
	<i>Dayanışma</i>
	<i>Eğitim</i>
	<i>Burs</i>
	<i>Sağlık</i>
	<i>İnsani</i>
	<i>Yardım</i>
	<i>TİKA</i>
<i>THY</i>	
<i>Maarif Vakfı</i>	

Tablo 11: Üst Düzey Ziyaretlerde Kullanılan Kelimeler (Temalara Göre Ayrım)

Yukarıdaki tablo kapsamında ekonomik ilişkileri; “Tarım”, “Turizm”, “Savunma” “Sanayi”, “Enerji”, “Müteahhitlik ve İnşaat”, “Proje”, “Anlaşma”, “Kalkınma”, “Ekonomi”, “Ticari/ticaret”, “Kazan kazan”, “Ortak”, “Firma”, “İstikrar”, “Yatırım” gibi hususlar teşkil etmektedir. Siyasi ilişkilerde ise; “Siyasi”, “Sömürü/sömürgecilik”, “Büyükelçilik”, “Askeri”, “Güvenlik”, “Terör”,

“Diplomatik”, “FETÖ” alt temaları ön plana çıkmıştır. Sosyal ve kültürel ilişkiler ana teması altında “Tarih”, “Bağ”, “İşbirliği”, “Dost”, “Kardeş”, “Kültür”, “Tecrübe”, “Dayanışma”, “Eğitim”, “Burs”, “Sağlık”, “İnsani”, “Yardım”, “TİKA”, “THY”, “Maarif Vakfı” gibi kelimeler değerlendirilmiştir.

Grafik 3: Üst Düzey Ziyaretlerde Geçen Kelimelerin Kullanım Yüzdesi

Yukarıdaki grafikte ilgili temalar doğrultusunda kelimelerin kullanım yüzdeleri üzerinden incelemeler yapılmıştır. Özellikle açıklamalarda ekonomik ilişkiler vurgusunun ön planda olduğu görülmektedir. Sosyal ve kültürel ilişkilere yönelik vurgu daha sonra gelmektedir. Siyasi ilişkiler çerçevesindeki kelimelerin kullanımı nispeten daha az gerçekleşmiştir. Aşağıdaki tablolarda siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel ilişkiler temalarının içerisindeki kelimelerin kullanım yoğunlukları değerlendirilmektedir.

Ticari/ticaret	%11,63
Ekonomi	%10,54
Anlaşma	%10,36
Yatırım	%9,27
Ortak	%9,09
İş adamları	%7,45
Enerji	%6,54
Kalkınma	%6,18
Proje	%6
Firma	%4,18
İstikrar	%4
Tarım	%3,63
Müteahhitlik/İNŞAAT	%3,09
Kazan kazan	%2,90
Turizm	%2,90
Savunma Sanayi	%2,18

Tablo 12: Ekonomik İlişkiler Teması İçerisinde Kelimelerin Kullanım Yüzdeleri

Dost	%17,57
İşbirliği	%14,09
Kardeş	%11,06
Eğitim	%7,59
TİKA	%7,59
Sağlık	%6,29
Tarih	%4,98
Yardım	%4,55
Kültür	%4,33
Dayanışma	%3,90
Tecrübe	%3,68
THY	%3,68
Burs	%3,25
İnsani	%3,03
Maarif Vakfı	%2,38
Bağ	%1,95

Tablo 13: Sosyal ve Kültürel İlişkiler Teması İçerisinde Kelimelerin Kullanım Yüzdeleri

Terör	%39,45
Büyükkelçilik	%13
Siyasi	%13
FETÖ	%11,35
Askeri	%7,50
Diplomatik	%6,48
Sömürü/sömürgecilik	%4,86
Güvenlik	%4,32

Tablo 14: Siyasi İlişkiler Teması İçerisinde Kelimelerin Kullanım Yüzdeleri

Yukarıdaki tablolar doğrultusunda; ekonomik ilişkiler teması içerisinde “anlaşma”, “ekonomi”, “proje”, “ticari/ticaret”, “yatırım” gibi kelimeler ön plana çıkarken, sosyal ve kültürel ilişkiler açısından “işbirliği”, “tarif”, “dost”, “yardım” gibi kelimeler yoğun biçimde kullanılmaktadır. Siyasi ilişkiler söylemleri olarak “terör”, “büyükçilik”, “güvenlik” gibi kelimeler etkinlik kazanmaktadır. Sonuç olarak; ekonomik ilişkilerin geliştirilmesiyle birlikte Türkiye ve bölge ülkeleri arasındaki siyasi, askeri ve sosyal ve kültürel ilişkilerin kapasitesi de olumlu anlamda etkilenecektir. Ayrıca kültürel faaliyet ve söylemlerin yoğunlaşması kamu diplomasisi sürecini de destekler mahiyettedir. Siyasi ilişkiler ana teması altında ise özellikle büyükçiliklerin açılmasının önemine işaret edilmektedir.

3.3.2. SAA'dan Türkiye'ye Gerçekleştirilen Üst Düzey Ziyaretler

Kamu diplomasisi uygulamaları üzerinden yapılan değerlendirmelerle birlikte özellikle dış politika stratejilerinin anlaşılması hususunda siyasal iletişimin göstergesi liderlerin açıklamalarının önemi yadsınamaz. II. Türkiye ve Afrika Zirvesi (Kasım 2014) sonrasında Türkiye'den SAA ülkelerine gerçekleştirilen üst düzey ziyaretlerde yapılan basın toplantılarındaki resmi açıklamaların söylem ve içerik analizi bundan önceki başlıkta yapılmıştı. Kamu diplomasisi sürecinin yansımalarının edinilmesi amacıyla aynı yöntemle SAA bölgesi ülkelerinden Türkiye'ye Kasım 2014-2019 yılları arasında üst düzey ziyaretlerdeki basın toplantısında çevirisi yapılan resmi açıklamalar çözümlenerek söylem ve içerik analizi gerçekleştirilmektedir.

Kamu diplomasisinde muhatap tarafın söylemlerinin yansıtılması yani hedef kitlenin ifadelerinin, izlenimlerinin alınması gerekli değerlendirmelerin ve politikaların belirlenmesi açısından destek sağlayacaktır. Ayrıca liderler nezdinde ortaya konulan resmi ifadeler, SAA ülkelerinin Türkiye'yle ilgili düşüncelerinin anlaşılmasını mümkün kılacaktır. Söylemler, eylemlerin desteklenmesi ve sürdürülebilirliği hususunda çok büyük bir göstergedir. Özellikle siyasi, ekonomik ve sosyokültürel ilişkiler temelindeki söylemlerin, dış politikanın incelenmesi sürecine katkı sunulabileceği belirtilmelidir.

Tarih	Ülke	Ziyareti Gerçekleştiren Devlet Başkanı
21-23 Ocak 2008	Sudan	Ömer Hasan Ahmet El Beşir
18-20 Şubat 2008	Senegal	Abdoulaye Wade
15-18 Ocak 2009	Cibuti	Ismail Omar Guelleh
17-21 Nisan 2009	Somali	Şeyh Şerif Ahmed
22-25 Ocak 2010	Moritanya	Mohamed Ould Abdel Aziz
18-21 Şubat 2010	Tanzanya	Jakaya Mrisho Kikwete
4-6 Mayıs 2010	Uganda	Yoweri Museveni
11-15 Temmuz 2010	Zambiya	Rupiah Bwezani Banda
1-3 Şubat 2011	Nijerya	Goodluck Ebele Jonathan
28 Nisan – 2 Mayıs 2011	Zanzibar	Ali Mohamed Shein
8-11 Temmuz 2012	Benin	Thomas Boni Yayi
18-20 Temmuz 2012	Gabon	Ali Bongo Ondimba
14-16 Kasım 2012	Kongo Cumhuriyeti	Denis Sassou Nguesso
4-7 Aralık 2012	Somali	Hasan Şeyh Mahmud
21-23 Ocak 2013	Gana	John Dramani Mahama
26-27 Mart 2013	Kamerun	Paul Biya
10-13 Mart 2014	Nijer	Issoufou Mahamadou
7-10 Nisan 2014	Kenya	Uhuru Kenyatta
3 Şubat 2015	Mali	Ibrahim Boubacar Keita
26 Mart 2015	Fildişi Sahili	Alassane Vattara
12 Mayıs 2015	Gabon	Ali Bongo Ondimba
6 Aralık 2016	Benin	Patrice Talon
27 Aralık 2016	Gine	Alpha Conde
7 Şubat 2017	Etiyopya	Mulatu Teshome Wirtu
26 Nisan 2017	Somali	Muhammed Abdullahi Muhammed Farmajo
10 Mayıs 2017	Sierra Leone	Ernest Bai Koroma
19 Ekim 2017	Nijerya	Muhammed Buhari
19 Aralık 2017	Cibuti	Ismail Omar Guelleh
14 Şubat 2018	Gambiya	Adama Barrow
6 Eylül 2018	Benin	Patrice Talon
26-28 Şubat 2019	Çad	Idriss Deby
9-11 Nisan 2019	Burkina Faso	Roch Marc Christian Kabore

Tablo 15: 11 Eylül Sonrası SAA'dan Türkiye'ye Gerçekleştirilen Ziyaretler

11 Eylül 2001 sonrasında SAA ülkelerinden Türkiye'ye gerçekleştirilen üst düzey ziyaretlerin listesi Tablo 15'te yansıtılmaktadır. 2008-2015 yılları arasında 18 ziyaret gerçekleştirilirken, 2015-2019 yılları toplam 14 ziyaret yapılmıştır. 11 yıllık dönemde Türkiye'ye Benin ve Somali'den 3; Cibuti, Gabon ve Nijerya'dan 2, belirtilen diğer ülkelerden 1 kez Cumhurbaşkanlığı/Devlet Başkanlığı düzeyinde ziyaret düzenlenmiştir.

Çalışmanın sınırlılığı çerçevesinde aşağıdaki Tablo 16'da yer alan Kasım 2014-2019 yılları arasında SAA ülkelerinden Türkiye'ye üst düzey ziyaretlerdeki basın toplantılarındaki resmi açıklamaların söylem ve içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

Tarih	Ülke	Ziyareti Gerçekleştiren Devlet Başkanı
3 Şubat 2015	Mali	Ibrahim Boubacar Keita
26 Mart 2015	Fildişi Sahili	Alassane Vattara
12 Mayıs 2015	Gabon	Ali Bongo Ondimba
27 Aralık 2016	Gine	Alpha Conde
7 Şubat 2017	Etiyopya	Mulatu Teshome Wirtu
10 Mayıs 2017	Sierra Leone	Ernest Bai Koroma
19 Ekim 2017	Nijerya	Muhammed Buhari
19 Aralık 2017	Cibuti	Ismail Omar Guelleh
14 Şubat 2018	Gambiya	Adama Barrow
6 Eylül 2018	Benin	Patrice Talon
27 Şubat 2019	Çad	Idriss Deby
11 Nisan 2019	Burkina Faso	Roch Marc Christian Kabore

Tablo 16: Söylem ve İçerik Analizi Yapılan Ziyaretler (SAA'dan Türkiye'ye)⁷⁴⁵

3.3.2.1. Resmi Açıklamaların Söylem Analizi

Tablo 16'da gösterilen SAA ülkelerinden Türkiye'ye üst düzey ziyaretlerdeki açıklama metinlerinin içerisinden kamu diplomasisi ekseninde öne çıkan ifadeler alıntılanarak söylemlerin analizi gerçekleştirilmektedir. Nitekim kamu diplomasisi

⁷⁴⁵ Tablo ulaşılabilen veriler doğrultusunda hazırlanmıştır.

sürecinin iletişim düzleminde nasıl yürütüldüğünün anlaşılması hususunda söylemler oldukça önemlidir. Açıklama metinleri içerisinde yapılan alıntılar; **siyasi ilişkiler, sosyal ve kültürel ilişkiler ve ekonomik ilişkiler** temaları itibarıyla gruplanmış, kamu diplomasisi ekseninde yorumlanarak değerlendirilmiştir.

Aşağıda alıntılanan açıklamalarda siyasi ilişkiler çerçevesindeki söylemlere yer verilmektedir. Böylelikle SAA bölgesi ülkelerinin Türkiye'yle olan siyasi ilişkileriyle ilgili perspektiflerinin anlaşılması sağlanmakta ve kamu diplomasisine yönelik geribildirimlere ulaşılması mümkün kılınmaktadır.

“...Afrika Birliği dönem başkanlığım sırasında Türkiye'nin ve Afrika'nın çıkarlarının örtüşmesi için elimden geleni yapacağım. Türkiye'nin Afrika'ya, Afrika'nın da Türkiye'ye ihtiyacı var. Türkiye Afrika için bir şanstır. Afrika Türkiye için bir şanstır. Dolayısıyla bütün bunlardan dolayı tüm halklarımız bunlardan istifade etsin diye elimizden geleni yapacağız...”⁷⁴⁶

Afrika Birliği Dönem Başkanı sıfatıyla Gine Devlet Başkanı Alpha Conde ise, Afrika Birliği ve Türkiye'nin çıkarlarının benzeşmesi hususuyla birlikte Türkiye ve Afrika ilişkilerinin etkili bir şekilde değerlendirilmesini vurgulamıştır. Nitekim ülke yönetimleri arasındaki ilişkilerin gelişimi halklar tabanında da olumlu yansımaların gelişmesini sağlayacaktır.

“...Çatışmaların çözümlenmesiyle ilgili örneğin; Somali krizinin çözümlenmesiyle ilgili çok önemli bir rol oynadınız. Sadece ziyaret etmekle kalmadınız. Üst düzey seviyede toplantılar düzenlediniz, barışa ulaşılması için. Bütün bunlar Afrika'nın önceliği politikanızın ve Afrika Açılım politikanızın son derece ciddi bir politika olduğunun göstergesi...”⁷⁴⁷

⁷⁴⁶ Alpha Conde, 27 Aralık 2016 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=Ut57Yaaibhw&t=1050s> (Erişim: 21.12.2019).

⁷⁴⁷ Ernest Bai Koroma, 10 Mayıs 2017 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=DnQJScv7Wu0> (Erişim: 21.12.2019).

Sierra Leone Devlet Başkanı Ernest Bai Koroma, Türkiye'yle ilgili olumlu bir geri bildirimde bulunmaktadır. Somali Krizi örneği üzerinden çatışmaların çözümlenmesine yönelik üst düzey seviyedeki toplantıların Türkiye tarafından tertip edilmesinin Türkiye'nin Afrika politikasının ciddiliği hususunda bir gösterge olduğunu belirtmektedir. Devletler arası ilişkilerde güvenlik ortamının sağlanması esastır. Nitekim bu durum, kamu diplomasisi çerçevesinde ilgili ülkenin imajı üzerinde pozitif bir sonuç teşkil etmektedir.

“...Önemli alanlarda işbirliği anlaşmalarımız mevcut. Askeri işbirliği konusu da bunlardan birisi. Türkiye'nin büyük deneyimleri olan bir alandır ve bu anlamda biz de kendi ülkemizde sadece eğitim kapsamında değil, teçhizat ve mühimmat konusunda da Türkiye'nin imkanlarından faydalanabileceğimizi düşünüyorum. Terörizmle böylece daha iyi mücadele etme imkanına sahip olabiliriz. Terörizmin sınır olmadığı ve tüm ülkelerimizin bu konudan mağdur olduğunun biliyoruz...”⁷⁴⁸

Çad Devlet Başkanı Idriss Deby, askeri işbirliği konusuna dikkat çekerek, Türkiye'nin bu alandaki deneyimlerini belirtmektedir. Bu konuda Türkiye ve Çad arasında eğitim, teçhizat ve mühimmat üzerinden bir kapasite gelişimi talebinde bulunmaktadır. Böylelikle Çad'ın terörizmle mücadele imkanları geliştirilebilecektir.

“...Boko Haram adlı örgüt ile hepimizin mücadele etmesi gerektiğini söylüyorum. Bu tabii ki Batı Afrika ve tüm Afrika kıtası için önemli bir tehdit oluşturuyor. Güvenlik ve barış olmadan kalkınma olması mümkün değil...”⁷⁴⁹

Fildişi Sahili Devlet Başkanı Alassane Vattara bu açıklamasında Boko Haram terör örgütüyle mücadele için destek istemiştir. Kalkınmanın esasasını bir ülkenin

⁷⁴⁸ Idriss Deby, 26-28 Şubat 2019 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=E2bylRh-dfY> (Erişim: 21.12.2019).

⁷⁴⁹ Alassane Vattara, 26 Mart 2015 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=HlcZWvghPM0&t=1267s> (Erişim: 21.12.2019).

güvenlik ve barış ortamını tesisiyle ilişkilendirmektedir. Ülkeler arasındaki askeri ilişkilerin ilerletilmesi hem siyasi hem de toplumsal ilişkilerin geliştirilmesine de katkı sağlayacaktır.

*“...Türk halkını ve devletini cesaretleri ve demokrasilerinin anayasal olmayan bir şekilde 15 Temmuz’da yönetimi devralma konusunda gerçekleştirilen girişim karşısında demokrasiyi savunma konusunda gösterdikleri kararlılıktan dolayı tebrik ediyorum. Bu vesileyle Etiyopya’nın Türkiye’ye ve Türk halkına olan desteğini tekrar ifade etmek istiyorum...”*⁷⁵⁰

Dönemin Etiyopya Cumhurbaşkanı Mulatu Teshome Wirtu, 15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye’de gerçekleştirilen darbe girişimi konusunda Etiyopya’nın desteğini ifade etmiştir. Özellikle iki ülke arasındaki siyasi ilişkilerin gelişimi hususunda bu açıklama önemlidir.

*“...Türkiye’nin Afrika’daki büyükelçiliklerinin sayısı 39’a çıktı ve ticaret hacmi son derece büyük bir oranla artış gösterdi; 20 milyar \$’a ulaştı. Bu hangi noktadan yola çıktığımızı düşünürsek son derece kayda değer bir artış. Bu sizin Afrika’ya göstermiş olduğunuz ilginin bir işareti...”*⁷⁵¹

Koroma, büyükelçilik sayısındaki artışla ticaret hacmindeki genişlemeyi doğru orantılı bir şekilde değerlendirirken, başlanılan ile gelinen nokta arasındaki farka işaret etmekte ve bu durumu Türkiye’nin Afrika’ya olan ilgisiyle ifade etmektedir. Bu noktada görülmektedir ki; özellikle diplomatik temsilcilikler aracılığıyla siyasi ilişkilerin yoğunlaşmasının ekonomik ilişkiler üzerindeki olumlu etkisi ortaya çıkmaktadır.

⁷⁵⁰ Mulatu Teshome Wirtu, 7 Şubat 2017 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=MZ7jMFUBvj0&t=1482s> (Erişim: 21.12.2019).

⁷⁵¹ Ernest Bai Koroma, 10 Mayıs 2017 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=DnQJScv7Wu0> (Erişim: 21.12.2019).

“...Afrika’daki büyükelçilik sayını son yıllarda çok arttırdı. Bu büyükelçilik sayısının yükseltilmesi de Türkiye’nin Afrika’ya olan ilgisini somut bir şekilde gösteriyor. Hatta bu sene biz de Ankara’da büyükelçiliğimizi açacağız. Burada mukim büyükelçimizi atayarak çok yakın bir tarihte ve büyük bir memnuniyet duygusu ile ilişkilerimize çok daha farklı bir boyut kazandırabileceğiz...”⁷⁵²

Yine benzer şekilde Gabon Devlet Başkanı Ali Bongo Ondimba Türkiye’nin Afrika’ya olan ilgisini büyükelçilik sayısı ile bağlantı kurarak açıklamaktadır. Ayrıca Gabon’un da Türkiye’de açacağı diplomatik temsilcilikle ilişkilerin ilerletilmesinin sağlanacağı belirtilmektedir. Böylelikle kamu diplomasisi sürecinde bir gereklilik olan diyalog ortamı kurulabilecektir.

“...Cumhurbaşkanı seçildiğim andan itibaren ben de Türkiye gibi büyük bir ülke ile karşılıklı büyükelçiliklerin açılması gerektiğini düşündüm. Bu yüzden 2 sene önce biz de elçiliğimizi burada açtık. Bu vesileyle ben de sayın Türkiye büyükelçiliğinin seçim sonrası kriz döneminde ülkemizde görevine devam etmesi bizim için büyük bir önem taşıyordu. Çünkü bu zor dönemde birçok Batı ülkesinin büyükelçilikleri kapatılmıştı. Kendisinin ülkemizdeki mevcudiyeti bizim için gerçekten çok anlamlı oldu. Bu yüzden de bu diplomatik ilişkileri şahsınızla ve Türk halkıyla daha da geliştirmek pekiştirmek istiyoruz...”⁷⁵³

Vattara, kriz döneminde birçok Batı ülkesi büyükelçiliklerini kapatırken Türkiye’nin Fildişi Sahili’ndeki büyükelçiliğinin mevcudiyetini korumasını anlamlı bulmaktadır. Bu durum, Türkiye’nin Fildişi Sahili’ndeki imajını olumlu olarak etkilemektedir. Netice itibarıyla diplomatik temsilcilikleri önemli kılan; kamu diplomasisi sürecinde muhatap ülkede anlama ve anlatma düzlemi kurulmasıyla, ekonomik ve sosyokültürel ilişkilerin hareketliliğinin kolaylaşmasıdır.

⁷⁵² Ali Bongo Ondimba, 12 Mayıs 2015 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=C9Qme3--P6U> (Erişim: 21.12.2019).

⁷⁵³ Alassane Vattara, 26 Mart 2015 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=HlcZWvghPM0&t=1267s> (Erişim: 21.12.2019).

Aşağıda alıntılanan açıklamalarda sosyal ve kültürel ilişkiler çerçevesindeki söylemlere yer verilmektedir. Böylelikle SAA bölgesi ülkelerinin Türkiye'yle olan sosyal ve kültürel ilişkileriyle ilgili perspektiflerinin anlaşılması sağlanmaktadır.

“...Etiyopya Türkiye ilişkilerinin tarihi bir geçmişi vardır. Biz bu ilişkiyi hem tarih içerisinde gerçekleştirildiğini görüyoruz hem de bu ilişkiyi ekonomik olarak karşılık ticaret ve yatırımların artırılması yoluyla daha da geliştirme hedefini belirlemiş durumdayız...”⁷⁵⁴

Wirtu'ya göre Türkiye ve Etiyopya arasındaki ilişkilerin hem tarihsel çerçevede hem de ticaret ve yatırımlarla geliştirilebileceği ifade edilmektedir. Esasında ekonomik ilişkilerin yoğunlaşmasıyla diğer ilişkiler üzerinde de olumlu etki sağlanacaktır. Dolayısıyla bu açıklama, ekonomik ilişkilerin önemini yansıtmaktadır.

“...Biz burada Maliler olarak büyükelçiliğimiz olmaktan çok büyük gurur duyuyoruz. İlk Mali devleti 1045 yılında kuruldu. Dolayısıyla bizim devlet geleneğimiz çok köklüdür. Uzun mesafeli ticari bağlantı sizin ve bizim aramızda bir bağ kurmuştu. Şimdi bize düşen uyumakta olan bu bağı tekrar canlandırmak...”⁷⁵⁵

Mali Cumhurbaşkanı Ibrahim Boubacar Keita ise Mali'nin Türkiye'de bunun büyükelçiliğini vurgulayarak tarihsel perspektif içerisinde ticari ilişkilerin bir bağ oluşturduğu ifade etmiş ve bu bağın yeniden aktif hale getirilmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Nitekim toplumlar arasındaki bağların varlığı kamu diplomasisi açısından pozitif bir etki kapasitesi taşımaktadır.

⁷⁵⁴ Mulatu Teshome Wirtu, 7 Şubat 2017 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=MZ7jMFUBvj0&t=1482s> (Erişim: 21.12.2019).

⁷⁵⁵ Ibrahim Boubacar Keita, 3 Şubat 2015 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=C2Xob7F99I> (Erişim: 21.12.2019).

“...Türkiye ve Cibuti arasında kardeşlik bağları mevcut. İşbirliğimiz son derece verimli bir işbirliği burada hatırlatmak isterim ki; şimdiye kadar 40’dan fazla işbirliğine yönelik anlaşma imzaladık...”⁷⁵⁶

Cibuti Devlet Başkanı Ismail Omar Guelleh tarafından Türkiye ve Cibuti arasındaki “kardeşlik bağları” dile getirilirken, işbirliklerinin devletler arası ilişkilerin ahdî zeminini oluşturan anlaşmalarla verimli kılınabileceği aktarılmaktadır. Ülkeler arası anlaşmalar dış politikanın hukuki zeminde sürdürülebilirliğini olumlu anlamda etkilemektedir.

“...Yakın bir zaman içerisinde Burkina Faso’da karma ekonomik komisyon toplantısını gerçekleştireceğiz. Bu toplantı vesilesiyle birçok projeyi yola sokma imkanına sahip olacağız. Projeleri tek tek sayma niyetinde değilim. TİKA ve işadamlarıyla görüştük. Bizim için aslında tüm bunları ahenkli hale getirip, böylece söz konusu işbirliğimizi güçlendirmek ve böylece ticari ilişkilerimizi çeşitlendirmek istiyoruz...”⁷⁵⁷

Burkina Faso Devlet Başkanı Roch Marc Christian Kabore tarafından ticari ilişkilerin çeşitlendirilmesi hususunda ekonomik toplantıların önemine işaret edilmiştir. “TİKA” ve “iş adamlarıyla” görüşmeler vurgulanarak, projelerde uyum sağlanması, böylelikle ticari ilişkilerin çeşitlenmesi hedeflenmektedir.

“...THY’nin Konakri-İstanbul arasında uçuşları başlatmasına teşekkür etmekle birlikte yine imzalamış olduğumuz anlaşmalar vesilesiyle vizeleri de kaldıracağız. İşbirliğimizi daha da güçlendireceğiz, derinleştireceğiz...”⁷⁵⁸

⁷⁵⁶ Ismail Omar Guelleh, 19 Aralık 2017 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=BUEWiNs0cTY> (Erişim: 21.12.2019).

⁷⁵⁷ Roch Marc Christian Kabore, 9-11 Nisan 2019 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=WzHLmM5xiHw> (Erişim: 21.12.2019).

⁷⁵⁸ Alpha Conde, 27 Aralık 2016 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=Ut57Yaaibhw&t=1050s> (Erişim: 21.12.2019).

Conde, açıklamasında Gine ve Türkiye arasındaki THY uçuşlarını başlatmasını ve vizelerin kaldırılmasını vurgulamaktadır. Bu doğrultuda ilişkilerin güçlendirileceği ve derinleştirilebileceği belirtilmektedir. Bu gelişmeler, kamu diplomasisi süreci için bir gereklilik olan toplumsal hareketliliğin artmasıyla ülkeler arasındaki bilinirliği de olumlu manada etkileyecektir.

“...TİKA'nın sağlamış olduğu katkılardan büyük bir memnuniyet duyuyoruz. Ama aynı zamanda TİKA'nın finansal kapasitesinin daha da çok artırılması ve Etiyopya'da bu şekilde daha fazla projenin gerçekleştirilmesini de ümit ediyoruz. Geçen sene örneğin Türkiye hükümetinden kalkınma yardımını TİKA aracılığıyla aldık. Bu kalkınma yardımı eğer Etiyopya hükümetinin ihtiyaçlarına yönelik olarak kanalize edilirse o zaman etkisi çok daha fazla takdir edilecektir ve taraflar açısından çok daha iyi bir şekilde anlaşılacaktır...”⁷⁵⁹

Wirtu, TİKA'nın finansal kapasitesinin artırılması ve kalkınma yardımlarının Etiyopya hükümetinin ihtiyaçlarına yönelik şekillenmesiyle daha etkin kılınabileceğini aktarmıştır. Dolayısıyla bu açıklamalarda kamu diplomasisi uygulama araçları çerçevesinde değerlendirilen TİKA'yla ilgili pozitif geri bildirimlerin alınması oldukça önemlidir.

“...İki ülke arasında çok büyük projeler mevcut. Baraj inşaatı Cibuti için 14 milyon metreküpten fazla kapasite anlamına gelecek. Bu sayede biz su havzasını besleyebileceğiz. 3000 nomad aile bu bölgeye yerleşebilecek ve tarım faaliyetleri gerçekleştirilecek Cibuti çevresinde. Bu proje gerçekten de son derece önemli ülkemiz için...”⁷⁶⁰

⁷⁵⁹ Mulatu Teshome Wirtu, 7 Şubat 2017 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=MZ7jMFUBvj0&t=1482s> (Erişim: 21.12.2019).

⁷⁶⁰ Ismail Omar Guelleh, 19 Aralık 2017 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=BUEWiNs0cTY> (Erişim: 21.12.2019).

Guelleh, baraj inşaatıyla ilgili bir proje örneğiyle Türkiye'nin Cibuti'deki kapasite artırımına katkısını ifade etmiştir. Özellikle bu projenin halk tabanındaki olumlu sonuçlarının yansıtılması, pozitif bir geri bildirim olarak kamu diplomasisi sürecini destekler mahiyet teşkil etmektedir.

“...Ebola ile mücadelemiz sırasında vermiş olduğunuz destek bizim için son derece önemliydi. Ebola bizim için çok önemli bir konu. Çünkü biz bunu tarihimizin en karanlık sayfası olarak nitelendiriyoruz. Çok büyük bir yıkıma yol açtı. 3000 kişi hayatını kaybetti ve ülkenin ekonomisinin tamamı durma noktasına geldi. İkili kurumlarımız aracılığıyla bizi desteklediniz ama aynı zamanda diğer kuruluşlar aracılığıyla BM gibi ve İİT gibi kuruluşlar aracılığıyla bizi desteklediniz. Bütün bu desteklerin sayesinde şu anda bu hastalığın yenmeyi başardık ve ilerleyebiliyoruz. Ancak bir millet bir devlet olarak hala Ebola'nın etkilerini hissetmeye devam ediyoruz. Bu destek sayesinde size Sierra Leone'nin bir dostu olarak güvenebileceğimiz bir kez daha ifade etmek istiyorum...”⁷⁶¹

Koroma, Sierra Leone'nin maruz kaldığı Ebola sorunuyla mücadele konusunda Türkiye'nin hem doğrudan hem de uluslararası kuruluşlar nezdindeki desteğini belirtmesiyle dostluk bağlarının teyit edildiğini vurgulamaktadır. Bu durum göstermektedir ki; insani kriz dönemlerinde ülkelerin birbirlerine destek olmasının kamuoyu nezdindeki değeri büyüktür ve bu durum kalıcı bağların ve ilişkilerin tesisini mümkün kılabilir.

Aşağıda alıntılanan açıklamalarda ekonomik ilişkiler çerçevesindeki söylemlere yer verilmektedir. Böylelikle SAA bölgesi ülkelerinin Türkiye'yle olan ekonomik ilişkileriyle ilgili perspektiflerinin anlaşılması sağlanmaktadır.

⁷⁶¹ Ernest Bai Koroma, 10 Mayıs 2017 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=DnQJScv7Wu0> (Erişim: 21.12.2019).

“...Türkiye'nin ileri seviyede bir bilgi, beceriyi her sektörde önemli bir tecrübeye sahip olduğunu biliyoruz. Çad'ın sosyoekonomik kalkınmasını bu anlamda destekleyeceğini biliyorum...”⁷⁶²

Deby, Türkiye'nin sahip olduğu bilgi ve beceri tecrübesinin Çad'ın sosyoekonomik kalkınmasını destekleyeceğini belirtmiştir. Bu durum, kamu diplomasisi sürecindeki tecrübe paylaşımını sağlamakta ve uzun dönemde ilişki inşası sürecini etkileyebilmektedir.

“...Türkiye'nin Benin'e yatırımını sağlayabiliriz diye düşünüyoruz. Bu hem devlet hem de özel sektör kanalıyla olabilir. Böyle bir talebimiz var. Kazan kazan prensibine bağlı olarak bu çalışmayı gerçekleştirebiliriz diye düşünüyorum. Kısa bir içerisinde Benin günü organize edeceğiz burada. Şirket yöneticileriyle bir araya gelmeye başlayacağız ve ülkenin potansiyelini artıracacağız. Gerçekleştirdiğimiz reformları onlara anlatacağız...”⁷⁶³

Benin Devlet Başkanı Patrice Talon, Türkiye'nin Benin'e yatırım yapması yönündeki talebini ifade etmiştir. “Kazan kazan” prensibinin vurgulanması, ekonomik ilişkilerde karşılıklılığa verilen önemi göstermektedir. Ayrıca Benin günü organize edilmesiyle tanıtımın sağlanacağı ve bunun yatırımların ve potansiyellerin artırılmasına hizmet edileceğini vurgulanmaktadır. Nitekim tanıtım faaliyetlerine önem verilmesi, iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi açısından elzemdir.

“...Nijerya Türk iş adamlarının ülkemize gelmesini ve Nijerya'nın potansiyelini çok daha iyi değerlendirmesini beklemektedir. Biz kendi adımıza şunun bilincindeyiz. Elimizde kaynaklar var ve gerçekten bu kaynakları çok

⁷⁶² Idriss Deby, 26-28 Şubat 2019 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=E2byIRh-dfY> (Erişim: 21.12.2019).

⁷⁶³ Patrice Talon, 6 Eylül 2018 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=oBMM0Pb0vbs> (Erişim: 21.12.2019).

*daha iyi bir biçimde kullanacak ve bunları değerlendirecek kişilere ihtiyacımız var...*⁷⁶⁴

Nijerya Devlet Başkanı Muhammed Buhari ise, potansiyeller ekseninde halihazırdaki kaynakların daha iyi bir biçimde değerlendirilmesi hususunda Türk iş adamlarını Nijerya'ya davet etmiştir. Bu açıklama, Türkiye ve Nijerya firmaları açısından bir fırsat penceresi oluşumunu sağlamaktadır.

*“...Türk şirketlerinin ülkemizde çok farklı alanlarda faaliyetleri olabilir. Mesela tarım sektörü hammaddelerin ülkemizde işlenmesi. Bildiğiniz gibi Fildişi Sahili dünyadaki birinci kakao üreticisi. Tüm dünya üretiminin % 40'ı ülkemizde üretiliyor. Bunun da ülkenizde hamur ve tereyağına ve hatta çikolataya dönüştürmek işlemek istiyoruz...”*⁷⁶⁵

Vattara, dünya kakao üretiminde Fildişi Sahili'nin hakim konumunu ifade ederek, kakao hammaddesinin işlenmesi hususunda Türk şirketlerine çağrıda bulunmuştur. Bu hususta Türkiye ve Fildişi Sahili'deki firmalar arasında ortaklık kurularak, kapasite artırımını sağlanabilir. Nitekim bu durum iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin derinleştirilmesi hususunda oldukça önemlidir.

*“...Uzmanlığa ihtiyacımız var. Bilgi birikime ve ekipmanlara ihtiyacımız var. Gelecekte yapabileceğimiz işleri görüştüğümüz için Türk firmalarının Benin'de yapabilecekleri işleri konuştuğumuz için çok memnuniyet duyuyorum. Ben bu nedenle bu ziyareti gerçekleştiriyorum; sizinle ne tür koşullarda nasıl bir çerçeve içerisinde Benin ve Türk makamları olarak bizler bu yatırımları gerçekleştiririz...”*⁷⁶⁶

⁷⁶⁴ Muhammed Buhari, 19 Ekim 2017 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, https://www.youtube.com/watch?v=u-nQRO0_xkM (Erişim: 21.12.2019).

⁷⁶⁵ Alassane Vattara, 26 Mart 2015 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=HlcZWvghPM0&t=1267s> (Erişim: 21.12.2019).

⁷⁶⁶ Patrice Talon, 6 Eylül 2018 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=oBMM0Pb0vbs> (Erişim: 21.12.2019).

Talon, Benin'in ihtiyaçlarının altını çizerek Türk firmalarına çağrıda bulunmuştur. Ayrıca ortak bir çerçevede koşulları tayin ederek yatırımları gerçekleştirme hususunda ziyaretlerin önemi de belirtilmiştir. Dolayısıyla üst düzey ziyaretler ülkeler arası işbirliği imkanlarının geliştirilmesi açısından kritik mahiyettedir.

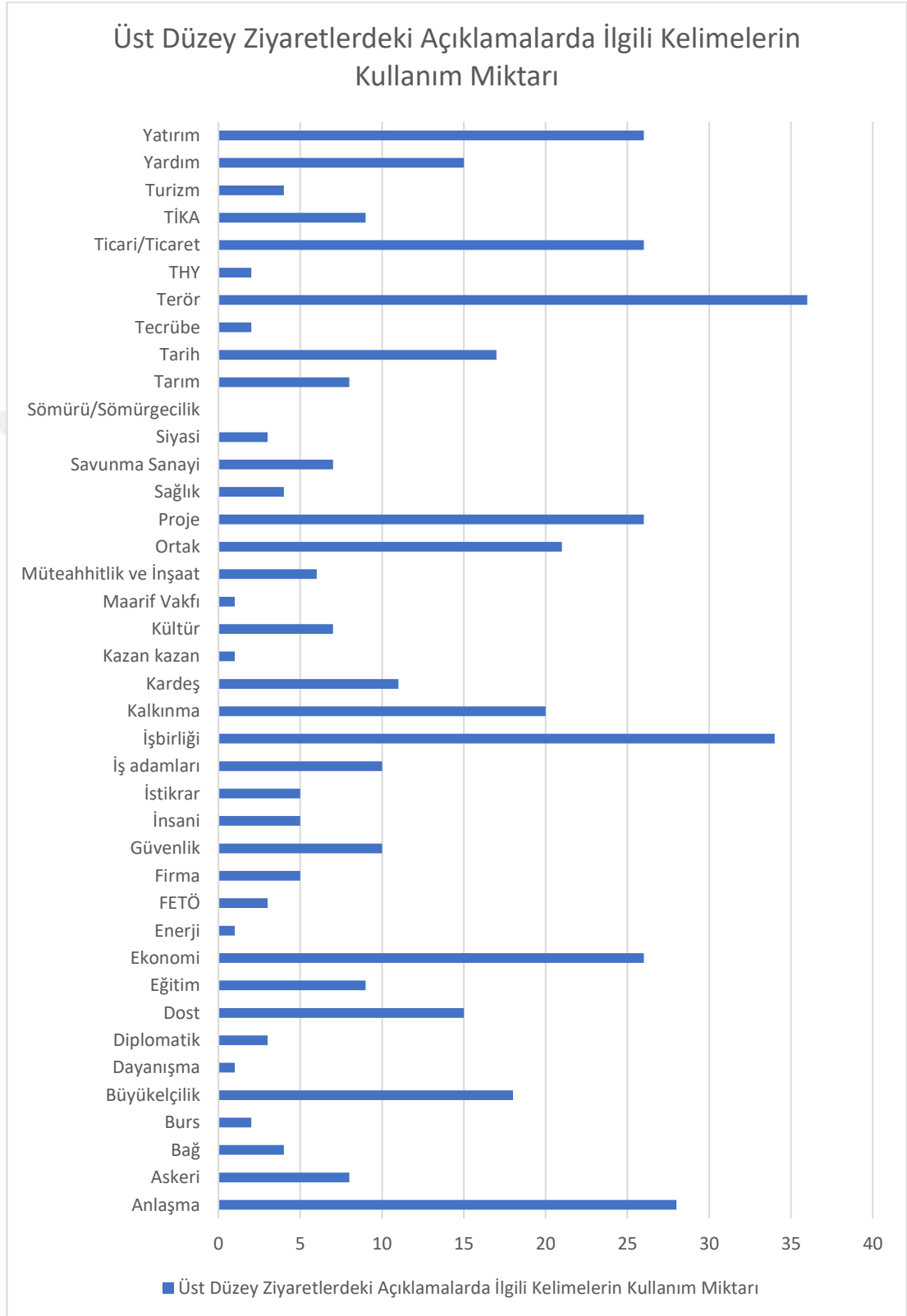
“...Türkiye büyük bir ülke. Derler ki: bazıları büyük doğar, tarihin de teyit ettiği üzere bu ülke Türkiye birinci gündenden itibaren büyük doğmuş bir ülkedir. Flora fauna açısından dünyanın en güzel yerlerinden bir tanesi mimarı ve teknoloji açısından dünyanın en ileri ülkelerinden bir tanesi. ... Aynı zamanda benim kampanyamın sloganına ev sahipliği yapmış bir ülke burası. Buna ilham vermiş bir ülke burası. Evet her zaman iyi bir örnek ve iyi bir ilham kaynağı olmuştur tüm dünyaya bu ülke. Bu ülke bu şekilde hareket etmiştir...”⁷⁶⁷

Gambiya Devlet Başkanı Adama Barrow ise, Türkiye'yle ilgili oldukça olumlu geribildirimde bulunmuş ve kendi seçim kampanyasının sloganına Türkiye'nin ilham kaynağı olduğunu ifade etmiştir. Bu açıklama, kamu diplomasisi uygulamaları çerçevesinde Türkiye'nin Gambiya'daki imajı açısından önemli bir göstergedir.

3.3.2.2. Resmi Açıklamaların İçerik Analizi

Tablo 16'da yer alan ziyaretlerde yapılan açıklamaların oluşturduğu toplam 7450 kelimelik konuşma metinlerindeki kamu diplomasisi süreciyle ilgili kelimeler kullanım miktarlarına göre analize tabii tutulmuştur. Bu noktada birbirleriyle bağlantılı kelimeler, ilgili temalar çerçevesi altında toplanarak daha yalın bir analiz yapılmaya çalışılmıştır.

⁷⁶⁷ Adama Barrow, 14 Şubat 2018 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=rFTIGy2ZaY8&t=518s> (Erişim: 21.12.2019).

Grafik 4: Üst Düzey Ziyaretlerdeki Açıklamalarda İlgili Kelimelerin Kullanımı

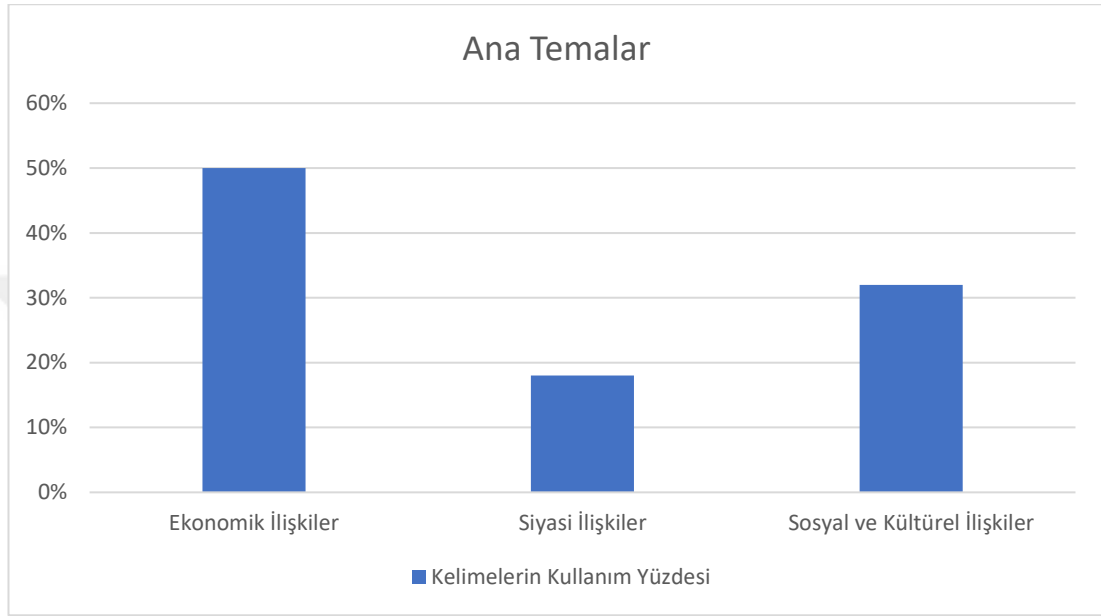

Ana Tema	Alt Tema
Ekonomik İlişkiler	<i>Tarım</i>
	<i>Turizm</i>
	<i>Savunma Sanayi</i>
	<i>Enerji</i>
	<i>Müteahhitlik ve İnşaat</i>
	<i>Proje</i>
	<i>Anlaşma</i>
	<i>Kalkınma</i>
	<i>İş adamları</i>
	<i>Ekonomi</i>
	<i>Ticari/Ticaret</i>
	<i>Kazan Kazan</i>
	<i>Ortak</i>
	<i>Firma</i>
Siyasi İlişkiler	<i>İstikrar</i>
	<i>Yatırım</i>
	<i>Siyasi</i>
	<i>Sömürü/Sömürgecilik</i>
	<i>Büyükelçilik</i>
	<i>Askeri</i>
	<i>Güvenlik</i>
<i>Terör</i>	
Sosyal ve Kültürel İlişkiler	<i>Diplomatik</i>
	<i>FETÖ</i>
	<i>Tarih</i>
	<i>Bağ</i>
	<i>İşbirliği</i>
	<i>Dost</i>
	<i>Kardeş</i>
	<i>Kültür</i>
	<i>Tecrübe</i>
	<i>Dayanışma</i>
	<i>Eğitim</i>
	<i>Burs</i>
	<i>Sağlık</i>
	<i>İnsani</i>
	<i>Yardım</i>
<i>TİKA</i>	
<i>THY</i>	
<i>Maarif Vakfı</i>	

Tablo 17: Üst Düzey Ziyaretlerde Kullanılan Kelimeler (Temalara Göre Ayrım)

Yukarıdaki tablo kapsamında ekonomik ilişkileri; “Tarım”, “Turizm”, “Savunma” “Sanayi”, “Enerji”, “Müteahhitlik ve İnşaat”, “Proje”, “Anlaşma”, “Kalkınma”, “Ekonomi”, “Ticari/ticaret”, “Kazan kazan”, “Ortak”, “Firma”, “İstikrar”, “Yatırım” gibi hususlar teşkil etmektedir. Siyasi ilişkilerde ise; “Siyasi”, “Sömürü/sömürgecilik”, “Büyükelçilik”, “Askeri”, “Güvenlik”, “Terör”, “Diplomatik”, “FETÖ” alt temaları ön plana çıkmıştır. Sosyal ve kültürel ilişkiler ana

teması altında “Tarih”, “Bağ”, “İşbirliği”, “Dost”, “Kardeş”, “Kültür”, “Tecrübe”, “Dayanışma”, “Eğitim”, “Burs”, “Sağlık”, “İnsani”, “Yardım”, “TİKA”, “THY”, “Maarif Vakfı” gibi kelimeler incelenmektedir.

Grafik 5: Üst Düzey Ziyaretlerde Geçen Kelimelerin Kullanım Yüzdesi

Yukarıdaki grafikte temalar doğrultusundaki kelimelerin kullanım yüzdeleri üzerinden incelemeler yapılmıştır. Özellikle açıklamalarda ekonomik ilişkiler vurgusunun ön planda olduğu görülmektedir. Sosyal ve kültürel ilişkilere yönelik vurgu daha sonra gelmektedir. Siyasi ilişkiler çerçevesindeki kelimelerin kullanımı nispeten daha az gerçekleşmiştir. Aşağıdaki tablolarda siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel ilişkiler temalarının içerisindeki kelimelerin kullanım yoğunlukları değerlendirilmektedir.

Anlaşma	% 12,72
Ekonomi	% 11,81
Proje	% 11,81
Ticaret	% 11,81
Yatırım	% 11,81
Ortak	% 9,54
Kalkınma	% 9,09
İş adamları	% 4,54
Tarım	% 3,63
Savunma Sanayi	% 3,18
Müteahhitlik/İNŞAAT	% 2,72
Firma	% 2,27
İstikrar	% 2,27
Turizm	% 1,81
Enerji	% 0,45
Kazan kazan	% 0,45

Tablo 18: Ekonomik İlişkiler Teması İçerisinde Kelimelerin Kullanım Yüzdeleri

İşbirliği	% 24,63
Tarih	% 12,38
Dost	% 10,86
Yardım	% 10,86
Kardeş	% 7,97
Eğitim	% 6,52
TİKA	% 6,52
Kültür	% 5,07
İnsani	% 3,62
Bağ	% 2,89
Sağlık	% 2,89
Burs	% 1,44
Tecrübe	% 1,44
THY	% 1,44
Dayanışma	% 0,72
Maarif Vakfı	% 0,72

Tablo 19: Sosyal ve Kültürel İlişkiler Teması İçerisinde Kelimelerin Kullanım Yüzdeleri

Terör	% 44,44
Büyükkelçilik	% 22,22
Güvenlik	% 12,34
Askeri	% 9,87
Diplomatik	% 3,70
FETÖ	% 3,70
Siyasi	% 3,70
Sömürü/sömürgecilik	% 0

Tablo 20: Siyasi İlişkiler Teması İçerisinde Kelimelerin Kullanım Yüzdeleri

Yukarıdaki tablolar doğrultusunda; ekonomik ilişkiler teması içerisinde “anlaşma”, “ekonomi”, “proje”, “ticari/ticaret”, “yatırım” gibi kelimeler ön plana

çıkarken, sosyal ve kültürel ilişkiler açısından “işbirliği”, “tarih”, “dost”, “yardım” gibi kelimeler yoğun biçimde kullanılmaktadır. Siyasi ilişkiler söylemleri olarak “terör”, “büyükelçilik”, “güvenlik” gibi kelimeler etkinlik kazanmaktadır. Nihayetinde, iletişim tabanlı kamu diplomasisi sürecinde söylemler, dış politikadaki stratejilerin ve uygulamaların niteliğinin anlaşılmasını sağlamaktadır.

SONUÇ

Kamu diplomasisi uygulamaları hususunda sert ve yumuşak güç unsurlarına sahip devletler avantajlı konuma sahiptir. Bu bağlamda özellikle sert güç unsuru olarak ekonomik ilişkilerin gelişiminin, siyasi ve sosyal ve kültürel ilişkiler üzerine de etkisi önemlidir. Dolayısıyla bütünleşik güç perspektifinin benimsenmesi elzem hal almaktadır. Ayrıca kamu diplomasisi uygulamalarının belirli bir güç kapasitesi gerektirdiği iddia edilebilir. Fakat bu hususta belirtilmelidir ki; bir aktörün güç araçlarına sahipliği ilgili ilişki düzleminde ‘güçlü’ olduğunu göstermeyebilir. Nitekim gücü belirleyen ilgili aktörler arasında yönlendirme ve etkileşimin varlığıdır. Ayrıca kamu diplomasisinin temel amacı ülkeler arasında uzun vadeli bir ilişki inşasının kurulmasıdır. Bu sebeple kamu diplomasisinin uygulama pratiklerinin çeşitliliğinden dolayı uzun vadede tüm araçların koordinasyonu ve çalışmaların planlanması fonksiyonunda etkili üst bir kurum gerekmektedir. Kamu diplomasisi sürecinin gelişimi açısından devletin yönlendirici/birincil rolü sebebiyle hükümet politikaları/yaklaşımları belirleyicidir. Kamu diplomasisi sürecinde dış politikadaki stratejiler önem arz ettiğinden etkin ve aktif bir dış politikaya gereksinim duyulmaktadır. Özellikle 11 Eylül’ün etkileri bağlamında kamu diplomasisinin dış politika stratejisi olarak kullanılabileceği belirtilmelidir.

Değişen uluslararası ilişkiler düşüncesi ekseninde kamu diplomasisinin yeniden değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Bu doğrultuda öncelikle kamu diplomasisi kavramının muhtevası ve uygulama araçlarının tespitine ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte kamu diplomasisinin özellikle güç kavramıyla olan ilişkisinin analizi kavrama yönelik perspektiflerin şekillenmesini kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla kamu diplomasisinin kavramsal çerçevesinin anlaşılmasına yönelik çalışmalara gereksinim duyulmaktadır. Disiplinler arası niteliğinden hareketle kamu diplomasisi; medya, kültür, teknoloji, psikoloji, sosyoloji, siyasi bilimler ve tarih gibi alanların etkisi altındadır. Kamu diplomasisinin uluslararası ilişkiler stratejilerinin bir parçası olarak kabulüyle, tarihsel süreç içerisinde Türkiye’nin SAA bölgesine yönelik politikalarındaki konumu ele alınırken kamu diplomasisi faaliyetleri/pratikleri teorik

açıdan değerlendirilerek, kamu diplomasisi araçlarının niceliksel ve niteliksel durumu da incelenmektedir.

Uluslararası ilişkilerde geleneksel diplomasinin kendi içerisindeki kapalı duruşunun değişmesiyle açık diplomasi yaklaşımı ön plana çıkmakta, bu husus özellikle kamu diplomasisi tartışmalarına katkı sağlamaktadır. Ayrıca dış politikada siyasi söylemlerle birlikte gelişen eylemler, kamu diplomasisi sürecine destek oluşturmaktadır. Esasında bu durum, kamu diplomasisinin dış politikanın sunuluş biçimi/stratejisi şeklinde incelenmesini de mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla kamu diplomasisinin nasıl çalıştığıyla ilgili genel hususlar ekseninde teorik ve pratik incelemeler yapılmaktadır. Bu noktada iç ve dış kamuoyunun desteğini almak oldukça önemsenmektedir. Kamu diplomasisi uygulama araçları tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin yansımaları ve daha sonraki süreçte takibinin önemi de vurgulanmaktadır. Özellikle bu ekseninde kamu diplomasisiyle ilgili kurumsallaşmanın sağlanması, sürecin yönetimi konusunda fayda getirecektir. Ayrıca kamu diplomasisi sürecinin yoğun bir şekilde ülkeler arası siyasi ve ekonomik ilişkilerin etkisi altında olduğunun bilinerek hareket edilmesi gerekmektedir.

Kamu diplomasisi araçları imkanlar dahilinde dış politika stratejilerinin uygulama pratikleri olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda kamu diplomasisi sürecinde uygulama araçlarının faaliyetlerinin niteliksel ve niceliksel durumu ve faaliyetlerle ilgili geri bildirimlerin alınması hususunda sorunlu veya eksik görülen noktaların tespitine yönelik çabaların gelişmesi beklenmektedir. Kamu diplomasisi sürecinde dış politika ve uygulama araçları belirli bir stratejiler/söylemler bütününe dayandırılmaktadır. Bu minvalde kamu diplomasisinin doğru yapılabilmesinin ön şartı; etkin politikalarla geleneksel diplomasiyi doğru bir şekilde yürütmektir. Bu sebeple kamu diplomasisi sürecinde öncelikle aktif bir dışişleri mekanizmasına büyük rol düşmektedir.

Kamu diplomasisinde kısa ve uzun vadeli ilişki süreci ön plana çıkmaktadır. Nitekim kamu diplomasisi uzun dönemli bir süreç olarak toplumsal iletişim ve uygulama süreçlerini gerektirmektedir. Kısa vadede yapılması gerekenler, uzun

vadedeki uygulamaları şekillendirmektedir. Kamu diplomasisi sürecinde her zaman olumlu sonuçlar alınamayabilir. Özellikle ilgili aktörlerin tutum ve davranışlarının önemine binaen kapsamlı ve sistematik politikalar üretilmesi elzemdir. Ayrıca kamu diplomasisi uygulamalarında kurumsallaşma esaslı hareket edilmeli, dış ilişkilerde karşılıklılık hususu vurgulanmalıdır.

Tezin teorik çerçevesini oluşturan sosyal inşacılık yaklaşımıyla olgular kategorileştirerek tutarlılık sağlanmakta, kamu diplomasi sürecindeki söylemlerle toplumsal ilişkiler arasındaki etkileşim değerlendirilmektedir. Esas itibarıyla sosyal inşacılıkta iletişim temelli bir şekilde karşılıklı algılar öne çıkmakta, bu durum kimliğin ve çıkarların sorgulanmasını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla düşünsel faktörler üzerinden aktörlerin kendilerini nasıl tanımladığı ve diğerleriyle olan ilişkileri konu edinilmektedir. Özellikle dış politikanın tarihsel ilişkiler üzerinden ele alınması hususunda sosyal inşacılık etkili bir referans zemini teşkil etmektedir.

Kamu diplomasisi uygulamalarını yürüten ülkeler açısından öncelikle ülke içi dinamiklerin analizi, sorunların doğru şekilde tespiti ve buna yönelik kalıcı önlemler gerekmektedir. Dolayısıyla kamu diplomasisi sürecindeki ülkeler, istikrarlı devlet mekanizmasına ihtiyaç duymaktadır. Nitekim bu durum uygulamaların sürdürülebilirliği ve kalıcılığı üzerinde doğrudan belirleyicidir. Neticede Türkiye'nin kamu diplomasisi uygulamalarıyla ilgili öncelikle SAA ülkelerinin mevcut durumları büyük bir etki unsurudur.

Kamu diplomasisi uluslararası ilişkilerde stratejik ve nitelikli bir araçtır. Esas olarak kamu diplomasisi politik sonuç alma açısından tanıtma ve tanınmayı sağlamaktadır. Ancak dış politikayı yürüten aktör ve amaçlar başarıyı belirlemektedir. Bu hususta politikaların içeriği ve niteliği öne çıkmaktadır. Dolayısıyla kamu diplomasisi sürecinin gelişimi açısından hükümet politikaları/yaklaşımları temel alınmaktadır.

Kamu diplomasisi sürecinin monolog olmaması açısından ilgili toplumlar nezdinde diyaloga ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca pozitif ilişkiler içerisindeki ülkeler

kamu diplomasisi sürecini daha rahat bir şekilde yürütebilir. Kamu diplomasisi anlayışında günübirlik işleyiş ve faaliyetlerle sonuç alınacağını düşünmek gerçekçi değildir. Dolayısıyla uzun vadeli bir çerçevede kamu diplomasisi hususunda kurumsallaşma ve kurumlar arası veya üstü bir koordinasyon esası elzemdir.

Dinleme faaliyetlerinin yapılmasıyla kamu diplomasisi, kültürler arası bir iletişim süreci olarak bir toplumsal etki sağlama doğrultusunda yürütülmektedir. Ancak kamu diplomasisi sürecinde bir tarafın ön plana çıkması, kamu diplomasisinin devamlılığını negatif etkileyebilir. Bu sebeple, her iki taraf da doğru uygulamalarla kamu diplomasisi sürecinin içerisinde yer almalıdır. Ayrıca kamu diplomasisi açısından bir ülkenin yabancı kamuoyu tarafından tanınmamasından ziyade yanlış tanınmamasına dikkat edilmelidir. Bu noktada kamu diplomasisi uygulamalarında aktörün faaliyetleri esastır. Dolayısıyla kamu diplomasisi açısından üslubun (davranış kalıbının) önemi ortaya konulmaktadır. Özellikle kamu diplomasisi politikalarının mahiyeti kritik hal almaktadır.

SAA bölgesi içerisinde yer alan ülkelerin birbirinden farklı dinamiklere sahip olmasıyla sosyo-kültürel çeşitlilik mevzu bahistir. Her ne kadar Türkiye'nin bölge ülkeleriyle olan ilişkilerinde tarihsel bağlar ve dini aidiyetler üzerinden kimlik benzerliği kolaylaştırıcı bir faktör olsa da, bölge içerisinde yer alan farklı kimlik aidiyetlerine sahip devletlere yönelik de siyaset üretilmesi kaçınılmazdır. Türkiye ve SAA ilişkilerinde siyasi ve ekonomik çerçeve açısından büyükelçiliklerin açılması, karşılıklı ziyaretler, ticaret ve yatırımların önemi yadsınamaz. Bu noktada özellikle SAA'yla ilgili Türkiye'deki ve Türkiye'yle ilgili SAA'daki bilinirliğin artırılması da gerekmektedir. Türkiye'nin SAA ülkeleriyle olan ilişkilerinin gelişimi konusunda her iki taraf ülke açısından devlet bürokrasinin rolü büyüktür. Öte yandan SAA ülkelerinin güvenlik sorunlarına çözüm üretmek istikrarın sağlanmasının temel koşulu olup, bu durum kamu diplomasisi sürecine destek olacaktır. Türkiye'nin SAA'ya yönelik yaklaşımında kalkınmanın istikrar getireceği düşüncesi temel alınmaktadır. Bu bağlamda ekonomik ilişkilere önem verilmekte, bilgi, tecrübe ve teknoloji aktarımı hedeflenmektedir. Eğer ülkeler arasında ekonomik ilişkiler çerçevesinde ticaret ve

yatırımlar artarsa, toplumsal ilişkiler hızlanmakta ve kamu diplomasisi sürecinde tanınırlık daha kolay gerçekleşebilecektir.

ABD, Çin, Fransa, İngiltere, Almanya, Hindistan, İran ve Japonya'nın SAA bölgesi ülkeleriyle olan ilişkileri çerçevesinde de Türkiye'yle bir karşılaştırma yapılabilir. Sömürgecilik geçmişleri açısından Fransa, İngiltere ve Almanya'nın dezavantajlı bir konumda oldukları söylenebilir. Bununla birlikte ABD, Fransa, İngiltere ve Almanya daha çok güvenlik endeksli bir siyaset yürütmekte ve ekonomik ilişkilerde "kazan kazan" perspektifini öncelikli hale getirmemektedir. Ancak yumuşak güç sıralamasında ön sıralarda yer almaları, kültür ve eğitim uygulamalarında avantajlı konumda oldukları belirtilebilir. Siyasi ilişkilere yönelik büyükelçilik sayılarındaki artış oldukça önemlidir. Bu noktada Brezilya, Hindistan ve Japonya'nın giderek artan etkinliğine dikkat çekilmelidir. İran'ın SAA ülkeleriyle ilişkilerinde sadece kimlik üzerinden faaliyet yürütmesi, diğer alanlarda ilişkilerin geliştirilememesi sınırlılık oluşturmaktadır. SAA ülkeleriyle ekonomik ilişkilerde Çin'in etkinliği görülmektedir. Ancak bu bağlamda kıta içerisinde ülke özelindeki farklılıklar da hesaba katılmalıdır. Özellikle Çin'in SAA ülkeleriyle ekonomik ilişkilerinde kendi lehine kurduğu bağımlılık ilişkisi eleştirilebilir. Öte yandan Hindistan'ın SAA ülkeleriyle ekonomik ilişkileri belirleyicilik arz etmektedir. Japonya ve Brezilya da yükselen güçler olarak SAA'da etkinlik kurmaya başlarken, söz konusu ülkeler içerisinde alternatif oluşturabilirler. İran hariç söz konusu ülkelerin SAA ülkeleriyle olan ticari ilişkilerinde Türkiye'den önde oldukları görülmektedir. Ancak Türkiye'nin bölge ülkeleriyle olan tarihsel bağları ve eşitlikçi zeminde inşa ettiği ekonomik ilişkileri, onu avantajlı konuma taşıyabilir. Türkiye'nin SAA ülkelerinin hem siyasi sorunlarını çözümlenebilecek hem de ekonomik ilişkilerini geliştirecek bir siyaset izlemesi diğer ülkelere ayrılmamasını sağlayabilecektir. SAA ülkeleriyle sosyal ve kültürel ilişkiler çerçevesinde Hindistan, Brezilya, Japonya, Almanya'nın etkinlik kurmaya çalıştıkları görülmektedir. Kamu diplomasisi düzleminde uzun vadede söz konusu ülkeler ile SAA ülkelerinin siyasi, ekonomik ve sosyal ve kültürel ilişkilerinin alacağı seyir oldukça önemlidir.

Türkiye'nin kamu diplomasisi uygulama araçları incelendiğinde; diplomatik açıdan Dışişleri Bakanlığı nezdindeki büyükelçilik sayılarındaki artış başta siyasi ilişkiler olmak üzere ekonomik ve sosyal ve kültürel ilişkiler üzerinde de olumlu etkiler taşımaktadır. Ekonomik ilişkiler hususunda Ticaret Bakanlığı ve DEİK'e yer verilirken, askeri ilişkiler çerçevesinde MSB'nin rolüne vurgu yapılmıştır. Nitekim sert güç kapasitesi içerisinde yer alan ekonomik ve askeri ilişkilerin geliştirilmesi hem siyasi hem de sosyal ve kültürel ilişkiler üzerine pozitif anlamda yansımaktır. Dış yardımlar hususunda TİKA, AFAD ve Kızılay'ın faaliyetleri olağan ve olağanüstü durumlardaki gereklilikler doğrultusunda şekillenmektedir. Özellikle kalkınma yardımları konusunda TİKA'nın çalışmaları ön plana çıkmaktadır. Ayrıca sosyal ve kültürel faaliyetlerin yoğunlaşmasının toplumsal ilişkiler üzerindeki etkilerine binaen Kültür ve Turizm Bakanlığı, DİB ve THY'nin çalışmaları değerlendirilmektedir. Ayrıca kamu diplomasisinin önemli araçlarından biri olan eğitim alanıyla ilgili YTB, YEE ve TMV'nin faaliyetleri kültürel açıdan da incelenebilir. Eğitim ve kültürel faaliyetler, uzun vadede toplumlar arası ilişki inşasının kurulmasını destekleyebilecektir. Medya alanında ise AA ve TRT'nin yayın faaliyetleri kamu diplomasisi sürecindeki anlama ve anlatma düzleminin kurulması hususunda temel teşkil etmektedir. Medya, kamu diplomasisi sürecinde günlük iletişimin kurulması ve devamlılığın sağlanması açısından önemli bir konuma sahiptir.

Türkiye ve SAA ilişkilerinde bir değişken olarak kimlik vurgusu gelişmiştir. Bu minvalde kültürel ilişkilerin merkezinde İslamiyet ve Osmanlı temasına yer verilmektedir. Türkiye'nin uygulamayı hedeflediği politikalar eksenindeki kapasitesi üzerinden durum değerlendirmesi yapılmalıdır. Türkiye'nin kamu diplomasisi anlayışında hem olağan hem de olağanüstü zamanlarda sürecin nasıl yönetilmesi gerektiği üzerinde de durulmalıdır. Özellikle yeni teknolojilerle birlikte dezenformasyon ve propagandanın kullanılması, kamu diplomasisi sürecinde doğru iletişim stratejisinin uygulanmasını önemli kılmaktadır.

Dış politikada hükümet liderlerinin söylemleri ilgili politikaların çıktısını sunduğundan, açıklamalar üzerinden içerik ve söylem analizi yapılarak kamu diplomasisi uygulama süreci nitel açıdan anlamlandırılabilir. Nitekim siyasal iletişim

çerçevesinde dış politikada söylemler, eylemlerin önemli bir göstergesi olarak görülmektedir. Özellikle bu noktada mesajların dizaynına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın söylem analizinin yapıldığı bölümde siyasi ilişkiler, sosyal ve kültürel ilişkiler ve ekonomik ilişkiler temaları esas alınmaktadır. Türkiye’den SAA’ya yapılan ziyaretlerin içerik analizinin yapıldığı bölümde ise “Dost”, “Terör”, “İşbirliği”, “Ticari/ticaret”, “Ekonomi”, “Anlaşma”, “Kardeş”, “Yatırım”, “Ortak” gibi kelimeler ön plana çıkmıştır. Bu doğrultuda açıklama metinleri üzerinden ilgili kelimelerin toplam kullanım miktarı esas alındığında %46’lık oranla ekonomik ilişkiler vurgusunun birincil konumu görülmüş, sonrasında ise %38’lik oranla sosyal ve kültürel ilişkiler ve %16’lık oranla siyasi ilişkiler çerçevesindeki kelimeler kullanılmıştır. SAA’dan Türkiye’ye yapılan ziyaretlerin içerik analizi sonuçlarında ise, “Terör”, “İşbirliği”, “Anlaşma”, “Ekonomi”, “Proje”, “Ticari/ticaret”, “Yatırım” kelimeleri daha fazla geçmektedir. Açıklama metinleri üzerinden ilgili kelimelerin toplam kullanım miktarı esas alındığında %50’lik oranla ekonomik ilişkiler vurgusunun birincil konumu görülmüş, sonrasında ise %32’lik oranla sosyal ve kültürel ilişkiler ve %18’lik oranla siyasi ilişkiler çerçevesindeki kelimeler kullanılmıştır.

Elde edilen bulgular sonucunda sert güç kapasitesi içerisinde konumlanan ekonomik ilişkilerin dış ilişkilerdeki belirleyiciliğinin kamu diplomasisi sürecine de etkisinin kaçınılmazlığı ortadadır. Ayrıca sosyal ve kültürel ilişkiler ve siyasi ilişkiler başlıkları da birlikte düşünüldüğünde bütünleşik güç perspektifinin önemi görülmektedir. Netice itibariyle kamu diplomasisi uygulamaları hususunda ilgili başlıkların tanımlanmasıyla politikaların söylem ve eylem boyutunun değerlendirilmesi mümkün kılınmaktadır. Bu çalışma sonrasında hem kamu diplomasisi uygulamaları hem de Türk dış politikası açısından SAA bölgesinde yer alan ülkeler özelinde yapılacak çalışmalara gereksinim duyulacaktır.

KAYNAKÇA

Adler, Emanuel, "Seizing The Middle Ground: Constructivism in World Politics", *European Journal of International Relations*, Vol.3, Iss.3, 1997, ss.319-363.

Afacan, İsa, "Türk Dış Politikası'nda Afrika Açılımı", *Ortadoğu Analiz*, Ekim 2012, Cilt 4, Sayı 46, ss.10-18.

AFAD, *Uluslararası İnsani Yardım Faaliyetleri (2009-2018)*, 2018.

Afrika Stratejisi, Resmi Gazete, 2010/7, 26 Mart 2010.

Ager, D. E., "French Cultural, Languages and Telecommunications Policy Towards Sub-Saharan Africa", *Modern & Contemporary France*, Vol.13, No.1, February 2015, ss.57-69.

Aka, Halit Burç, "Soğuk Savaş Sonrası Türk Dış Politikası'nın Değişen Paradigmaları", *Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler*, Hasret Çomak (ed.), BETA Yayınları, 2013.

Akçadağ, Emine, "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi", *Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler*, Hasret Çomak (ed.), BETA Yayınları, 2013.

Akçura, Yusuf, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ötüken Yayınları, 2016.

Akdoğan, Yalçın, "Kamu Diplomasisinin İç Politika Üzerindeki Etkisi", *Kamu Diplomasisi*, Ahmet Yalçinkaya ve Yeşim Özgen, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2013.

Akgemci, Esra, "Lula Döneminde Brezilya'nın Afrika Politikası: "Güney-Güney" İşbirliği Nereye?", *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, Bahar 2012.

Akgün, Birol ve Özkan, Mehmet, "Turkey's Opening to Africa", *The Journal of Modern African Studies*, Vol.48, No.4, December 2010, ss.525-546.

Akpek, M. Murat, "Turkey and Sub-Saharan Africa Economic Relations Under Justice and Development Party (JDP-AK PARTY) Era (2002-2017)", *Decades of Relations Between African Countries' and Turkey*, Kieran E. Uchehara (ed.), Kriter Yayınevi, 2018.

Akpınar, Pınar, "Turkey's Peacebuilding in Somalia: The Limits of Humanitarian Diplomacy", *Turkish Studies*, Vol.14, No.4, 2013, ss.735-757.

Almond, Gabriel A. ve Verba, Sidney, *The Civic Culture: Political Culture Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Princeton University Press, 1963.

Alpay, Yalın, “Çin Afrika’da Ne Yapıyor?”, *TASAM*, 21 Haziran 2011.

Amstrong, C. Matthew, “Operationalizing Public Diplomacy”, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Nancy Snow ve Philip M. Taylor (ed.), Routledge, 2009.

Anadolu Ajansı, *Yükselen Afrika*, Anadolu Ajansı Yayınları, 2018.

Anaz, Necati, ABD Örnekleminde Yumuşak Güç Kavramı ve Dış Politika, ASEM Rapor, Nisan 2013.

Ang, Ien, Isar, Yudhishtir Raj ve Mar, Philip, “Cultural Diplomacy: Beyond The National Interest?”, *International Journal of Cultural Policy*, Vol.21, Iss.4, 2015, ss.365-381.

Anholt, Simon, “Engagement Public Diplomacy in a Globalised World”, *CW Print Group*, 2008.

Anholt, Simon, *Competitive Identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions*, Palgrave, 2007.

Aras, Bülent ve Fidan, Hakan, “Turkey and Eurasia: Frontiers of a New Geographic Imagination”, *New Perspectives on Turkey*, Vol.40, Spring 2009, ss.193-215.

Arbache, Jorge, Go, Delfin S. ve Page, John, “Is Africa’s Economy At A Turning Point?”, *Policy Research Working Paper 4519*, The World Bank, February 2008.

Arı, Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, MKM Yayıncılık, 7.Baskı, 2011.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınları, 2005.

Arquilla, John ve Ronfeldt, David, *The Emergence of Noopolitik: Toward An American Information Strategy*, RAND Corporation, 1999.

Arsenault, Amelia, “Centers of Gravity in Public Diplomacy 2.0: A Case Study of US Efforts in South Africa”, *CPD Perspectives on Public Diplomacy*, USC Center on Public Diplomacy, September 2015.

Arsenault, Amelia, “Public Diplomacy 2.0”, *Toward a New Public Diplomacy: Redirecting US Foreign Policy*, Philip Seib (ed.), Palgrave Macmillan, 2009.

Arslan, İbrahim, “21. Yüzyıl Afrikasında ABD’nin Askeri Varlığı Üzerine Bir İnceleme”, *Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:5, Sayı:9, 2018, ss.289-313.

Arslan, İbrahim, “Bir Ülke-Bir Kıta İlişkileri: Çin-Afrika Örneği”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 16, Sayı 31, 2018, ss.125-142.

Artı90, “YVVK’nın İlk Toplantısı Ankara’da Yapıldı”, Sayı.6, Nisan 2013.

Atabek, Nejdet, "Propaganda ve Toplumsal Kontrol", *Journal of Selcuk Communication*, Cilt 2, Sayı 4, 2003.

Ateş, Barış, "Dış Yardımların Kamu Diplomasisi Boyutunda Askeri Birliklerin Rolü: Yeni Görevler, Yeni Kabiliyetler", *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar*, Erman Akıllı (ed.), Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.

Ateş, Davut, "Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm: Orta Yol Yaklaşımının Epistemolojik Çerçevesi", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt X, Sayı 1, Haziran 2008.

Atlı, Altay, "Businessmen as Diplomats: The Role of Business Associations in Turkey's Foreign Economic Policy", *Insight Turkey*, Vol.13, No.1, 2011, ss.109-128.

Aybar, Sedat, "Küresel Ekonomi Politik Perspektifinden Afrika'nın Yeniden Paylaşımı ve Türkiye", *Dünya Siyasetinde Afrika 4*, İsmail Ermağan (ed.), 2017.

Aydın, Hakan, "Eleştirel Yaklaşım ve Galler Okulu: 11 Eylül 2001 Terörist Saldırılarının Etkisinde Toplumsal Güvenlik" *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kuramları ve Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar*, Sibel Turan ve Nergiz Özkural Köroğlu (ed.), Transnational Press London, 2018.

Aydın, Mustafa, "Turkish Foreign Policy at the End of the Cold War: Roots and Dynamics", *Turkish Yearbook of International Relations*, No.36, 2005, ss.1-36.

Aydın Düzgit, Senem, "Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Postyapısalcı Yaklaşım: Almanya Örneğinde Dış Politika ve Söylem Analizi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, Sayı 29, Bahar 2011, s.52, ss.49-70.

Aydın Düzgit, Senem ve Rumelili, Bahar, "Discourse Analysis: Strengths and Shortcomings", *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace*, Cilt 8, Sayı 2, 2019, ss.285-305.

Aziz, Aysel, *Siyasal İletişim*, Nobel Yayın Dağıtım, 2.Basım, 2007.

Baba, Gürol ve Önsoy, Murat, "Between Capability and Foreign Policy: Comparing Turkey's Small Power and Middle Power Status", *Uluslararası İlişkiler*, Vol.13, No.51, 2016, ss.3-20.

Balcı, Ali ve Miş, Nebi, "Turkey's Role in the Alliance of Civilizations: A New Perspective in Turkish Foreign Policy?", *Turkish Studies*, Vol.9, No.3, September 2008, ss.387-406.

Baldwin, David, *Power Analysis and World Politics*, Princeton University Press, 1979.

Baldwin, David, *Power and International Relations: A Conceptual Approach*, Princeton University Press, 2016.

Barrington, Lowell, *Comparative Politics: Structures and Choices*, Wadsworth Publishing, 2012.

Battır, Orhan, *İnsani Diplomasi*, Çizgi Yayınları, 2017.

Baylis, John, “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, çev: Burcu Yavuz, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 18, 2008, ss.69-85.

Belder, Ferit, Dipama, Samiratou ve Parlar Dal, Emel, “Afrika’ya Kalkınma Yardımı Politikaları: Türkiye ve Çin Örnekleri”, *Dünya Siyasetinde Afrika 2*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2015, ss.389-414.

Beng, Phar Kim, “Turkey’s Potential as a Soft Power: A Call for Conceptual Clarity”, *Insight Turkey*, Vol.10, No.2, 2008, ss.21-40.

Bilgesam, *Gelecek Vadeeden Kıta Afrika*, Rapor No: 70, Aralık 2015, s.16.

Berger, Peter L. ve Luckmann, Thomas, *The Social Construction of Reality*, Penguin Books, 1966.

Booth, Ken ve Dunne, Tim (eds.), *Worlds in Collision*, Palgrave Macmillan, 1.Edition, 2002.

Bozdağlıoğlu, Yücel, “Konstrüktivizm ve Rol Teorisi: Kimlik, Rol ve Dış Politika Analizi”, *Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler-1*, Tayyar Arı (der.), MKM Yayınları, Nisan 2012.

Boztepe, Hatun, “İtibar Çalışmalarının Yeni Bir Boyutu Olarak Ülke İtibarı”, *İletişim Fakültesi Dergisi*, 2013.

Bölme, Selin M., *İncirlik Üssü*, İletişim Yayınları, 2012.

Brown, John, “Public Diplomacy and Propaganda: Their Differences”, September 2008.

Burr, Vivien, *Sosyal İnşacılık*, çev: Sibel Arkonaç, Nobel Akademik Yayıncılık, 2012.

Buzan, Barry, “Who May We Bomb?,” *Worlds in Collision*, Ken Booth and Tim Dunne (eds.), Palgrave Macmillan, 1.Edition, 2002.

Buzan, Barry, *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, University of North Carolina Press, 1983.

Cargill, Tom, “More with Less: Trends in UK Diplomatic Engagement in Sub-Saharan Africa”, *Africa Programme Paper*, Chatham House, May 2011.

Cargill, Tom, “Our Common Strategic Interests: Afrika’s Role in the Post-G8 World”, *A Chatham House Report*, June 2010.

Carlsnaes, Walter, “The Agency-Structure Problem in Foreign Policy”, *International Studies Quarterly*, Vol.36, No.3, 1992, ss.245-270.

Carmody, Pdraig, *The New Scramble For Africa*, Polity Press, April 2011.

Carr, E. H., *The Twenty Years’ Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, Palgrave Macmillan, 2001.

Castells, Manuel, “The New Public Sphere: Global Civil Society, Communication, Networks and Global Governance”, *AAPSS*, 2008, ss.78-93.

Castells, Manuel, *The Power of Identity: The Information Age: Economy, Society, and Culture*, Wiley-Blackwell, 2.Edition, 2009.

Cem, İsmail, *Türkiye Avrupa Avrasya*, Bilgi Yayınları, 2004.

Chafer, Tony, “Hollande and Africa Policy”, *Modern & Contemporary France*, Vol.22, No.4, 2014, ss.513-531.

Checkel, Jeffrey T., “Constructivism and EU Politics”, *Handbook of European Union Politics*, Knud Erik Jorgensen, Mark A. Pollack and Ben Rosamond (ed.), SAGE Publications, 2006.

Checkel, Jeffrey T., “The Constructivist Turn in International Relations Theory”, *World Politics*, Vol.50, No.2, January 1998, ss.324-348.

Cottey, Andrew, “11 Eylül 2001: Dünya Siyasetinde Yeni Bir Dönem Mi?”, *11 Eylül Öncesi ve Sonrası*, Bülent Aras ve Gökhan Bacık (haz.), Etkileşim Yayınları, 2.Baskı, Şubat 2007.

CRS Report for Congress, “Comparing Global Influence: China’s and US Diplomacy, Foreign Aid, Trade and Investment in the Developing World”, 15 August 2008, s.3

Cull, Nicholas J., “Public Diplomacy: Taxonomies – Histories”, *AAPSS*, Vol.616, No.10, 2008, ss.31-54.

Cull, Nicholas J., Culbert, David and Welch, David (eds.), *Propaganda and Mass Persuasion: A Historical Encyclopedia (1500 to the Present)*, ABC-CLIO, 2013.

Cull, Nicholas J., *Public Diplomacy: Lessons From the Past*, CPD Perspectives on Public Diplomacy, Figueroa Press, 2009.

Çağırın, Mehmet Emin, “Din ve Uluslararası İlişkiler”, *Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler*, Haydar Çakmak (der.), Platin Yayıncılık, 1.Baskı, 2007.

Çavuşoğlu, Mevlüt, *2019 Yılına Girerken Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Girişimci ve İnsani Dış Politikamız*, Dışişleri Bakanlığı'nın 2019 Mali Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu'nda Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık, s.107.

Çemrek, Murat ve Tekin, Segâh, “Diplomasi-Ekonomi-Demokrasi Üçgeninde Küreselleşen Yeni Türkiye”, *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar*, Erman Akıllı (ed.), Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.

Çevik, Senem B., “Reassessing Turkey's Soft Power: The Rules of Attraction”, *Alternatives: Global, Local, Political*, Vol.44, Iss.1, 2019.

Çevik, Senem, “Kültürel Diplomaside Devlet Dışı Aktörler: Türk Sineması ve Dizileri”, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik (ed.), Nobel Yayıncılık, Eylül 2015.

Çınarlı, İnci, “Stratejik İletişim Yönetimi Bağlamında Paydaş Kuramının Eleştirel Bir Değerlendirmesi”, *İletişim Fakültesi Dergisi*, 2014/I 46 ss.23-36.

Çolak, Yılmaz, “Ottomanism vs. Kemalism: Collective Memory and Cultural Pluralism in 1990s Turkey”, *Middle Eastern Studies*, Vol.42, 2006, ss.587-602.

d'Hooghe, Ingrid, *Diplomatic Studies: China's Public Diplomacy*, Jan Melissen (ed.), Publisher: Brill – Nijhoff, 2015.

Dahl, Robert A., “The Concept of Power”, *Behavioral Science*, Vol.2, Iss.3, 1957, ss.201-215.

Dalacoura, Katerina, “US Foreign Policy and Democracy Promotion in the Middle East: Theoretical Perspectives and Policy Recommendations”, *Ortadoğu Etütleri*, Vol.2, No.3, July 2010, ss.57-66.

Davutoğlu, Ahmet, “The Restoration of Turkey: Strong Democracy, Dynamic Economy and Active Diplomacy”, Vision Papers, *Center for Strategic Research*, No: 7, August 2014.

Davutoğlu, Ahmet, “Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007”, *Insight Turkey*, 10 (1), 2008, ss.78-79.

Davutoğlu, Ahmet, “Turkey's Zero-Problems Foreign Policy”, *Foreign Policy*, 20.05.2010.

Davutoğlu, Ahmet, Konferans: “Büyük Restorasyon: Kadim’den Küreselleşmeye Yeni Siyaset Anlayışımız”, 15.03.2013.

Davutoğlu, Ahmet, Konferans: “Vision 2023: Turkey’s Foreign Policy Objectives”, Goldman Sachs, 22.11.2011.

Davutoğlu, Ahmet, *Stratejik Derinlik: Türkiye’nin Uluslararası Konumu*, Küre Yayınları, 22.Baskı, Eylül 2007.

Davutoğlu, Ahmet, *Teoriden Pratiğe: Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar*, Küre Yayınları, 2013.

De Fleur, Melvin L. and Ball-Rokeach, Sandra, *Theories of Mass Communication*, Longman, 3.Edition, 1975.

Dedeoğlu, Beril, “Güç Kavramı, Kamu Diplomasisi ve Güvenlik” (Röportaj), *Ekopolitik UİM Rapor*, 2011.

Demir, Vedat, “Historical Perspective: Ottomans and Republican Era”, *Turkey’s Public Diplomacy*, B. Senem Çevik and Philip Seib (eds.), Palgrave Macmillan, 2015.

Demir, Vedat, *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, Beta Yayınları, 2012.

Demirtaş, Birgül, “Türkiye’nin Bosna ve Kosova’ya Yönelik Politikaları: İnşacı Kuram Açısından İnceleme”, *Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler-1*, Tayyar Arı (der.), MKM Yayınları, Nisan 2012.

Deniz, Faik ve Orakçı, Serhat, “Afrika Kıtası Müslüman Ülke ve Toplulukları Dini Liderler Toplantısı”, *BSV Bülten* 62, 2006.

Desai, Niranjana, “India and Africa: A New Engagement”, *India Quarterly*, 65,4 2009, ss.413-429.

Devermont, Judd, “The World is Coming to Sub-Saharan Africa. Where is the United States?” *CSIS Briefs*, August 2018.

Devran, Yusuf, *Haber Söylem İdeoloji*, Başlık Yayın Grubu, 2010.

Devran, Yusuf, “Türk Tarihi Perspektifinden Kamu Diplomasisi Olgusuna Bakış”, TASAM.

Devran, Yusuf, “Yeni Türkiye’nin Küresel Sesi TRT World: Fırsatlar ve Güçlükler”, *E-Journal of Intermedia*, December 2015, 2(2), ss.281-294.

Die Bundesregierung, Germany and Africa: A Strategy Paper by the German Government.

Dijk, Teun A. Van, "Principles of Critical Discourse Analysis", *SAGE*, Vol.4(2), 1993, ss.249-283.

Dixit, Siddharth, Gill, Indermit S. ve Kumar, Chinmoy, "Are Economic Relations with India Helping Africa?", December 2018.

Doelling, Rachel, "Brazil's Contemporary Foreign Policy towards Africa", *Journal of International Relations*, Vol.10, Spring 2008, ss.5-11.

Doğan, Hatice, "Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri", *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, Kasım 2014, 3(2), ss.67-90.

Donelli, Federico, "The Ankara Consensus: The Significance of Turkey's Engagement in Sub-Saharan Africa", *Global Change, Peace and Security*, Vol.30, 2018, ss.57-76.

Doster, Barış, "Bir Bölgesel Güç Olarak İran'ın Ortadoğu Politikası", *Ortadoğu Analiz*, Ağustos 2012, Cilt 4, Sayı 44, ss.44-51.

Doyuran, Levent, "Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi", *Erciyes İletişim Dergisi*, Temmuz 2018, Cilt 5, Sayı 4, ss.301-323.

Efe, Mustafa, *Afrika'yı Anlamak ve Afrika-Türkiye İlişkileri*, Murat Kitabevi, 2015.

Ekşi, Muharrem, *Kamu Diplomasisi ve AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası*, Siyasal Kitabevi, 2014.

Ekşi, Muharrem ve Erol, Mehmet Seyfettin, "The Rise and Fall of Turkish Soft Power and Public Diplomacy", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 11, Sayı 23, Kış 2018, ss.15-45.

Endo, Mitsugi, "From "Reactive" to "Principled": Japan's Foreign Policy Stance toward Africa", *Japon's Diplomacy Series*, 2013.

Erdağ, Ramazan, "Türkiye'nin Kalkınma Yardımları ve TİKA", *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik (ed.), Nobel Yayıncılık, Eylül 2015.

Erdem, Engin I., "Medeniyetler Çatışması Tezi ve 11 Eylül", *11 Eylül Öncesi ve Sonrası*, Bülent Aras ve Gökhan Bacık (haz.), Etkileşim Yayınları, 2.Baskı, Şubat 2007.

Erdoğan, Recep Tayyip, *Küresel Barış Vizyonu*, Medeniyetler İttifakı Yayınları, 2012.

Erisen, Cengiz ve Wiltze, Evren Celik, "Dividenceness, Institutions and Economic Performance: A Cross-National Analysis of Democratic Stability", *Social Indicators*

Research: An International and Interdisciplinary Journal for Quality of Life Measurement, Springer, Vol.132(3), July 2017, ss.1145-1161.

Ermağan, İsmail ve Gümüş, Burak, “İran’ın Afrika Politikası ve Nijerya’daki Şiilik Faaliyetleri”, *Dünya Siyasetinde Afrika 4*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2017.

Ermağan, İsmail ve Fidan, Giray, “Çin’in Afrika Politikası”, *Dünya Siyasetinde Afrika 1*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, Kasım 2014.

Ermağan, İsmail ve Karcı, Aybars, “Avrupa Birliği ve Yumuşak Güç Uygulamaları”, *Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Üzerine Akademik Analizler*, Ayhan Nuri Yılmaz ve Gökmen Kılıçoğlu (der.), Nobel Yayın, 2018, ss.411-437.

Erzen, Meltem Ünal, *Kamu Diplomasisi*, Derin Yayınları, 2012.

Esmer, Yılmaz, “Siyasal Kültür ve Dış Politika”, *Gelenekten Geleceğe Diplomasinin Dönüşümü*, Burak Küntay (der.), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, Şubat 2018.

Eşiyok, Bülent, “Türkiye-Afrika Ekonomik İlişkileri: 2002-2014 Dönemi”, *Dünya Siyasetinde Afrika 1*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2014, ss.397-425.

Eyriçe Tepeciklioğlu, Elem, “Amerika Birleşik Devletleri’nin Afrika Politikası”, *Dünya Siyasetinde Afrika 1*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, Kasım 2014.

Eyriçe Tepeciklioğlu, Elem, “Brezilya’nın Afrika Politikası”, *Dünya Siyasetinde Afrika 3*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2016.

Eyriçe Tepeciklioğlu, Elem, “Hindistan’ın Afrika Politikası”, *Dünya Siyasetinde Afrika 5*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2018.

Eyriçe Tepeciklioğlu, Elem, *Türk Dış Politikasında Afrika*, Nobel Akademik Yayıncılık, Mart 2019.

Eyriçe Tepeciklioğlu, Elem ve Tepeciklioğlu, Ali Onur, “Japonya’nın Afrika Politikası”, *Dünya Siyasetinde Afrika 4*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2017.

Eyriçe Tepeciklioğlu, Elem, Tepeciklioğlu, Ali Onur ve Aydoğan Ünal, Betül, “Türkiye’nin Sahra-Altı Afrika’da Yürüttüğü Kamu Diplomasisi Faaliyetleri”, *Ege Akademik Bakış*, Cilt 18, Sayı 4, Ekim 2018.

Fakuade, Dolapo ve Ige, Olusimbo, “Afrika’ya Yapılan İnsani ve Dış Yardımların Kavram ve Uygulamaları”, *Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar*, çev: Bengü Çelenk, Erman Akıllı (ed.), Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.

Falk, Richard, "9/11 & 9/12 + 10=ABD, El Kaide ve Dünya", *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Abdurrahman Babacan (ed.), Pınar Yayınları, Eylül 2011.

Ferhavi, Fuad, *Stratejik Etkileşimler, Arap Dünyası, Türkiye ve Afrika*, USAK Yayınları, 2015.

Fidan, Hakan, "A Work in Progress: The New Turkish Foreign Policy", *Middle East Policy*, Cilt 20, No.1, Spring 2013.

Fisher, Ali, "Public Diplomacy in the United Kingdom", *The Present and Future of Public Diplomacy: A European Perspective*, Javier Noya (ed.), The 2006 Madrid Conference on Public Diplomacy, Working Paper, 2006.

Fitzpatrick, Kathy, Fullerton, Jami ve Kendrick, Alice, "Public Relations and Public Diplomacy: Conceptual and Practical Connections", *Public Relations Journal*, Vol.7, No.4, 2013, ss.1-21.

Flemes, Daniel, "Conceptualising Regional Power in International Relations: Lessons from the South African Case", *GIGA Working Paper No.53*, 2012.

Fombrun, Charles J., *Reputation: Realising Value From The Corporate Image*, Harvard Business School Press, 1996.

Gallarotti, Giulio M., "Soft Power: What it is, Why it's important, and the Conditions under Which it Can Be Effectively Used", *Division II Faculty Publications*, 2011.

Giddens, Anthony, *Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives*, Profile Books, Second Edition, 2002.

Giddens, Anthony, *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*, Cambridge Polity Press, 1984.

Gilboa, Eytan, "Searching for a Theory of Public Diplomacy", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Cilt 616, Mart 2008, ss.55-77.

Goerg, Madeleine, "Security, Development, and Diplomacy: Solving the Puzzle of the US-Sub-Saharan Africa Strategy?", *IAI Working Papers 16*, September 2016.

Goldstein, Joshua S. ve Pevehouse, Jon C., *Uluslararası İlişkiler*, BB101 Yayınları, Eylül 2015.

Gökçe, Orhan, *Klasik ve Nitel İçerik Analizi: Felsefe, Yöntem, Uygulama*, Çizgi Yayınları, Mart 2019.

Gregory, Bruce, "Public Diplomacy and Strategic Communication: Culture, Firewalls, and Imported Norms", *Conference on International Communication and Conflict*, August 2005.

Grunig, James, "Two-Way Symmetrical Public Relations", *Handbook of Public Relations*, Robert L. Heath (ed.), Sage Publications, 2000, ss.11-30.

Guzzini, Stefano, "Constructivist Social Theories Dealing With Reflexivity and Power", ECPR Joint Session of Workshops, April 2000.

Gül, Abdullah, "Africa's Development Needs: State of Implementation of Various Commitments", UN Roundtable, 2008.

Gül, Abdullah, *Yeni Yüzyılda Türk Dış Politikasının Ufukları*, Dışışleri Yayınları, Ankara, 2007.

Gümüş, Burak, "Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Ortadoğu Siyaseti", *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, Haziran 2013, ss.75-99.

Güngörmez, Bengül, "Kitle İletişim Araçları, Siyaset ve Propaganda", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:3, Sayı:3, 2002.

Haifang, Liu, "China's Development Cooperation with Africa: Historical and Cultural Perspectives", *The Rise of China and India in Africa*, Fantu Cheru ve Cyril Obi (ed.), Zed Books, 2010.

Hale, William, *Türk Dış Politikası (1774-2000)*, çev. Petek Demir, Mozaik Yayınları, 2003.

Ham, Peter van, *Social Power in International Politics*, Routledge, 2010.

Hanauer, Larry ve Morris, Lyle J., "Chinese Engagement in Africa", *RAND Corporation*, 2014.

Hansen, Lene, *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*, Routledge, 2006.

Hansen, Lene, "Söylem Analizi, Post-Yapısalcılık ve Dış Politika", *Dış Politika: Teoriler, Aktörler, Örnek Olaylar*, Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne (ed.), çev. Nasuh Uslu, Röle Akademik Yayıncılık, Eylül 2016.

Hansen, Rebecca Hjortegaard, "The Narrative Nature of Place Branding", *Place Branding and Public Diplomacy*, 6(4), November 2010, ss.268-279.

Haşimi, Cemalettin, "Turkey's Humanitarian Diplomacy and Development Cooperation", *Insight Turkey*, Vol.16, No.1, 2014, ss.127-145.

Hayden, Craig, *The Rhetoric of Soft Power*, Levington Books, 2012.

Hazar, Numan, "Türkiye-Afrika Siyasi İlişkileri: Geçmişten Bugüne", *Dünya Siyasetinde Afrika 1*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2014.

Hazar, Numan, *Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye Afrika İlişkileri*, USAK Yayınları, 2011.

Hazar, Numan, *Türkiye-Afrika İlişkileri*, Akçağ Yayınları, Aralık 2016.

Henrikson, Alan K., "What Can Public Diplomacy Achieve", *Discussion Papers in Diplomacy*, 2006.

Hermann, Margaret ve Hermann, Charles, "Who Makes Foreign Policy and How: An Empirical Inquiry", *International Studies Quarterly*, Vol.33, No.4, 1989, ss.361-387.

Hocking, Brian, "Rethinking the "new" Public Diplomacy", *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, Jan Melissen (ed.), Palgrave Macmillan, 2005, ss.28-43.

Hook, Steven W. ve Rumsey, Jessie G., "The Development Aid Regime At Fifty: Policy Challenges Inside and Out", *International Studies, Perspectives*, Vol.17, Iss.1, February 2016, ss.55-74.

Hopf, Ted, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", *International Security*, Vol.23, No.1, Summer 1998, ss.171-200.

Hudson, Valerie M., *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*, Royman and Littlefield Publishers, 2007.

Hudson, Valerie, "The History and Evolution of Foreign Policy Analysis", *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, Steve Smith, Amelia Hadfield and Tim Dunne (ed.), Oxford University Press, 2016.

Huijgh, Ellen, "Changing Tunes For Public Diplomacy: Exploring the Domestic Dimension", *The Journal of Public Diplomacy*, Vol.2, Iss.1, 2013, ss.62-73.

Huntington, Samuel, "Clash of Civilizations", *Foreign Affairs*, 1993.

Husserl, Edmund, *The Ideals of Phenomenology*, Springer Netherlands, 1999.

İnalçık, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu Ekonomik ve Sosyal Tarihi: 1300-1600*, I. Cilt, Eren Yayınları, 2000.

İnan, Kamran, *Dış Politika*, Timaş Yayınları, 2004.

İpek, Volkan, “Sığ Sulardan Derinlere: Almanya Federal Cumhuriyeti’nin Afrika Algısı”, *Dünya Siyasetinde Almanya 1*, Hüseyin Bağcı, İsmail Ermağan ve Burak Gümüüş (ed.), Nobel Yayıncılık, 2019.

İpek, Volkan ve Biltekin, Gonca, “Turkey’s Foreign Policy Implementation in Subsaharan Africa”, *New Perspectives on Turkey*, 2013, ss.126-127.

İskit, Temel, *Diplomasi Tarihi*, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 2677, 2013.

İskit, Temel, *Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2018.

Jones, Madison, “Improving Free Trade Between Sub-Saharan Africa & The United States: The Current Agreement, Potential Solutions & Public Diplomacy Strategies”, USC Center on Public Diplomacy.

Jorgensen, Marianne ve Phillips, Louise J., *Discourse Analysis as Theory and Method*, SAGE Publications, 2002.

Jowett, Garth S. ve O’Donnell, Victoria, *Propaganda and Persuasion*, SAGE, 2012.

Kagan, Robert, *Paradise and Power*, Atlantic Books, 2003.

Kahraman, Hasan Bülent, *Kitle Kültürü Kitlelerin Afyonu*, Agora Yayınları, 2003.

Kalın, İbrahim, “Soft Power and Public Diplomacy in Turkey”, *Perceptions*, Vol.16, No.3, Autumn 2011, ss.5-23.

Kappel, Robert, “New Horizons for Germany’s Africa Policy”, *GIGA Working Papers*, May 2017.

Karabulut, Bilal, “Uluslararası İlişkilerde İmaj Yönetimi: Ulus Markalaşması Örneği”, *ANKASAM*, Aralık 2018, 2(2), ss.169-192.

Karadağ, Haluk, “Forcing the Common Good: The Significance of Public Diplomacy in Military Affairs”, *Armed Forces & Society*, Vol.43(1), 2017, ss.72-91.

Karadağ, Haluk, *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Eylül 2016.

Karagül, Soner, “Türkiye’nin Balkanlardaki ‘Yumuşak Güç’ Perspektifi: Türk İşbirliği ve Kordinasyon Ajansı”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, (8:1), 2013, ss.79-102.

Karagül, Soner ve Arslan, İbrahim, “Türkiye’nin Afrika Açılım Politikası: Tarihsel Arka Plan, Stratejik Ortaklık ve Geleceği”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 9, Sayı 35, 2013, ss.21-55.

Kavas, Ahmet, “Tarihi Süreçte Sahra altı Afrika: Osmanlı-Afrika İlişkileri ve Sömürgecilik” *Sahra altı Afrika*, Ahmet Kavas ve Ufuk Tepebaş (ed.), TASAM Yayınları, 2006.

Kaya, Sezgin, “Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 63, Sayı 3, 2008, ss.83-111.

Keohane, Robert, “International Institutions: Two Approaches”, *International Studies Quarterly*, Vol.32, No.4, December 1988, ss.379-396.

Ker Dinçer, Müjde, *Lobicilik*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1999.

Keyman, Fuat, “11 Eylül Sonrası Dünya, Türkiye ve Dış Politika”, *Foreign Policy*, Aralık 2003.

Keyman, Fuat, “11 Eylül, Kimlik ve Demokratik Dünya Düzeni”, *11 Eylül Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011*, Abdurrahman Babacan (ed.), Pınar Yayınları, Eylül 2011.

Keyman, Fuat, “Kimlik ve Demokrasi”, *Devlet ve Ötesi*, Atilla Eralp (ed.), İletişim Yayınları, 2005.

Killick, Tony, “Understanding British Aid to Africa: A Historical Perspective”.

Kim, Hwajung, “Cultural Diplomacy as the Means of Soft Power in an Information Age”, 2011.

Kirişçi, Kemal, “The Transformation of Turkish Foreign Policy: The Rise of The Trading State”, *New Perspectives on Turkey*, No.40, 2009, ss.29-57.

Kirişçi, Kemal, “Turkey’s Demonstrative Effect and the Transformation of the Middle East”, *Insight Turkey*, Cilt 13, No.2, 2011, ss.33-55.

Kissinger, Henry, *Diplomasi*, çev: İbrahim H. Kurt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 10.Baskı, 2011.

Kolasi, Klevis, *Uluslararası Politikanın Yapısal Teorisi*, Siyasal Kitabevi, 2016.

Kösebalaban, Hasan, “Turkey and the New Middle East: Between Liberalism and Realism”, *SAM*, Autumn 2011.

Kösebalaban, Hasan, *Türk Dış Politikası*, çev: Hüsamettin İnaç, Bigbang Yayınları, Nisan 2014.

Küçükalkan, Gülhanım, *Derida ve Yapısöküm: Anlam, Söylem, Haber*, Arı Sanat Yayınları, Mart 2018.

Küçükcan, Talip, “Toplumun Kültür Politikaları ve Medyanın Kültürel Süreçlere Etki Algısı Araştırması”, SETA, Ekim 2011.

L’Etang, Jacquie, “Public Relations and Diplomacy in a Globalized World: An Issue of Public Communication”, *The American Behavioral Scientist*, 53(4), 2009, ss.607-626.

Lancaster, Carol ve Dusen, Ann Van, *Organizing US Foreign Aid: Confronting the Challenges of the Twenty-First Century*, Brookings Institution Press, 2005.

Lasswell, Harold D., “The Structure and Function of Communications in Society”, *The Communication of Ideas*, L. Bryson (ed.), Harper and Row, 1948.

Lasswell, Harold D., *Propaganda Techniques in the World War*, University of Michigan, 1927.

Lefebvre, Jeffrey A., “Iran in the Horn of Africa: Outflanking U.S. Allies”, *Middle East Policy*, Vol.XIX, No.2, 2012, ss.117-133.

Leonard, Mark, Stead, Catherine and Smewing, Conrad, “Public Diplomacy”, The Foreign Policy Centre, 2002.

Lewis, David, “Civil Society in African Contexts: Reflections on the Usefulness of a Concept”, *Development and Change*, 33(4), 2002, ss.569-586.

Lippmann, Walter, *Public Opinion*, Free Press, 1997.

Lynch, Marc, “Public Opinion Survey Research and Public Diplomacy”, *Public Diplomacy: Practitioners, Policy Makers and Public Opinion*, Joshua S. Fouts (ed.), USC Center for Public Diplomacy, 2006.

Machiavelli, Niccolo, *Hükümdar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008.

Malone, Gifford, *Political Advocacy and Cultural Communications: Organising the Nation’s Public Diplomacy*, University Press of America, 1988.

March, James G. ve Olsen, Johan P., “The Institutional Dynamics of International Political Orders”, *International Organization*, Vol.52, No.4, 1998, ss.943-969.

Martin, B. G., “Mai İdris of Bornu and the Ottoman Turks, 1576-78”, *International Journal of Middle East Studies*, Vol.3, Iss.4, October 1972, ss.470-490.

Mazrui, Ali A., *Afrikalılar*, çev: Yusuf Kaplan, İnsan Yayınları, 1992.

McAnenny, Alex, “A Tutorial Overview of Iran’s Strategic Influence in Africa”, *Center for Security Policy*, 2014.

McClory, Jonathan, “The Soft Power 30, A Global Ranking of Soft Power”, *USC Center on Public Diplomacy*, 2018.

Mckinley, R. D. ve Little, R., “The US Relationship: A Test of The Recipient Need and the Donor Interest Model”, *Political Studies*, Vol.27, Iss.2, 1979, ss.236-250.

McSweeney, Bill, *Security, Identity and Interests*, Cambridge University Press, 2004.

Mearsheimer, John J., *The Tragedy of Great Power Politics*, W. Norton and Company, 2001.

Mehmetçik, Hakan, Kurşun, Ali Murat ve Parlar Dal, Emel, “2000’li Yıllarda Afrika Kalkınma Yardımları Çerçevesinde Türkiye ve Hindistan’ın Karşılaştırılması”, *Dünya Siyasetinde Afrika 3*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2016.

Melissen, Jan (ed.), *The New Public Diplomacy*, Macmillan, 2005.

Melissen, Jan, “The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice”, *The New Public Diplomacy*, Jan Melissen (ed.), Palgrave, 2005.

Merriam, Sharan B., *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*, Jossey-Bass Publishers, 1998.

Milliken, Jennifer, “The Study of Discourse in International Relations: A Critique of Research and Methods”, *European Journal of International Relations*, 1999, ss.225-254.

Miranto, Edi, “Davutoğlu Doctrine and Turkish Foreign Policy in the Middle East: A Critical Constructivist Analysis”, *Jurnal Politik Profetik*, Vol.5, No.2, 2017, ss.219-246.

Morgenthau, Hans J., *Politics Among the Nation: The Struggle for Power and Peace*, McGraw-Hill Education, 2005.

MÜSİAD, “Yükselen Değer Türkiye”, *Araştırma Raporları*, Ekim 2010.

NTV, “Almanak On Yıl (1996-2006)”.

Nye, Joseph S., “Responding to my Critics and Concluding Thoughts”, *Soft Power and US Foreign Policy*, Inderjeet Parmar and Micheal Cox (eds.), Routledge, 2010.

Nye, Joseph S., “The Changing Nature of World Power”, *Political Science Quarterly*, Vol.105, No.2, Summer 1990, ss.177-192.

Nye, Joseph S., “Why Military Power is No Longer Enough”, *The Observer*, 31 March 2002.

Nye, Joseph S., *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, Public Affairs Press, 2004.

Nye, Joseph S., *Yumuşak Güç*, çev: Rayhan İnan-Aydın, BB101 Yayınları, 2017.

Nye, Joseph S., *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*, çev: Rayhan İnan Aydın, Elips Kitap, 2005.

Oba, Nilüfer, *Türk Dış Politikasının Yeni Etkinlik Aracı: Dış Yardımlar*, Nobel Yayıncılık, Şubat 2018.

Ogawa, Tadashi, “Origin and Development of Japan’s Public Diplomacy”, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Nancy Snow and Philip M. Taylor (ed.), Routledge, 2009.

Onuf, Nicholas, *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*, University of South Carolina Press, 1989.

Orakçı, Serhat, *Türkiye-Afrika İlişkileri: Tarihi Süreç, Yaklaşımlar ve Beklentiler*, İnsamer, 2018.

Oran, Baskın, “Dönemin Bilançosu”, *Türk Dış Politikası*, Baskın Oran (ed.), İletişim Yayınları, 3.Cilt (2001-2012), 1.Baskı, 2013.

Oran, Baskın, “TDP’nin Kurumsal Çerçevesi”, *Türk Dış Politikası*, Baskın Oran (ed.), İletişim Yayınları, 1.Cilt (1919-1980), 15.Baskı, 2009.

Orhonlu, Cengiz, “Osmanlı-Bornu Münasebetine Aid Belgeler”, *Tarih Dergisi*, 1969, ss.111-130.

Orhonlu, Cengiz, *Osmanlı Güney Siyaseti, Habeş Eyaleti*, TTK Yayınları, 1974.

Öniş, Ziya, “Multiple Faces of the “New” Turkish Foreign Policy: Underlying Dynamics and a Critique”, *Insight Turkey*, Vol.13, No.1, 2011, ss.47-65.

Özcan, Azmi, *Pan-İslamizm Osmanlı Devleti Hindistan Müslümanları ve İngiltere*, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, 1992.

Özerdem, Alpaslan, “İnsaniyetçilik ve Türk Dış Politikası”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 13, Sayı 52, 2016, ss.129-149.

Özkan, Abdullah, “Strategic Practices of Public Diplomacy Policies in Educational Field and Turkey’s Potential for Cultural Diplomacy”, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 176 (2015), ss.35-43.

Özkan, Mehmet, “A New Actor or Passer-By? The Political Economy of Turkey’s Engagement with Africa”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Vol.14, Iss.1, 2012, ss.113-133.

Özkan, Mehmet, *Doğu Afrika Jeopolitiği ve Türkiye’nin Somali Politikası*, SETA Yayınları, 2014.

Özkan, Mehmet, “Turkey’s Religious and Socio-Political Depth in Africa”, Report, 2013.

Özkan, Mehmet, “What drives Turkey’s involvement in Africa?”, *Review of African Political Economy*, 37: 126, ss.533-540.

Özkural Köroğlu, Nergiz, “Konstrüktivist Yaklaşım Bağlamında Avrupa Komşuluk Politikası Örnek Olayının Analizi”, *Uluslararası İlişkilerde Teoriden Pratiğe Güncel Yaklaşımlar*, Sibel Turan ve Nergiz Özkural Köroğlu (ed.), Dora Yayınları, Nisan 2015.

Özkural Köroğlu, Nergiz, “Neo-Ottomanization vs. Europeanization: Turkey-EU Relations”, *Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt 13, No.2, 2014, ss.111-131.

Özkural, Nergiz, “Güç Kavramı, Kamu Diplomasisi ve Güvenlik” (Röportaj), *Ekopolitik UİM Rapor*, 2011.

Özlem, Kader, “Sosyal İnşacılığın Temel Varsayımları İtibarıyla Güvenlik Yaklaşımı ve Avrupa Birliği’nin Balkanlar Genişlemesi”, *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kuramları ve Sorunlarına Temel Yaklaşımlar*, Sibel Turan ve Nergiz Özkural Köroğlu (ed.), Transnational Press London, 2017.

Özlük, Erdem, “Uluslararası İlişkiler Disiplininin Soy Kütüğü”, *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 9, Sayı 17, 2009, ss.237-260.

Pajtinka, Erik, “Cultural Diplomacy in Theory and Practice of Contemporary International Relations”, *Politické Studies*, 2014.

Parker, John ve Rathbone, Richard, *African History: A Very Short Introduction*, Oxford, 2007.

Patomaki, Heikki, *After International Relations*, Routledge, 2002.

Peterson, Peter G., “Public Diplomacy and the War on Terrorism”, *Foreign Affairs*, Vol.81, No.5, Sep.-Oct. 2002, ss.74-94.

Pigato, Miria ve Tang, Wenxia, "China and Africa: Expanding Economic Ties in an Evolving Global Context", *Investing in Africa Forum*, March 2015.

Porte, Teresa La, "The Legitimacy and Effectiveness of Non-State Actors and the Public Diplomacy Concept, Public Diplomacy Theory and Conceptual Issues", *ISA Annual Convention*, 1-4 April 2012.

Price, Richard ve Reus-Smit, Christian, "Dangerous Liaisons?, Critical International Theory and Constructivism", *European Journal of International Relations*, Vol.4, No.3, 1998, ss.259-294.

Purtaş, Fırat, "Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 7, Sayı 13, Kış 2013, ss.1-14.

Qualter, Terence H., "Propoganda Teorisi ve Propogandanın Gelişimi", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı 35, 1980, ss.255-308.

Resmi Gazete, 480 sayılı KHK, 1992.

Resmi Gazete, 656 sayılı KHK, Sayı. 28103, 02.11.2011.

Riddel, Roger C., "Does Foreign Aid Work?", *Doing Good or Doing Better: Development Policies in a Globalizing World*, Monique Kremer, Peter van Lieshout and Robert Went (eds.), Amsterdam University Press, 2009.

Risse-Kappen, Thomas, "Public Opinion, Domestic Structure and Foreign Policy in Liberal Democracies", *World Politics*, Vol.43, No.4, 1991, ss.479-512.

Roberts, Walter R., "What is Public Diplomacy?, Past Practices, Present Conduct, Possible Future", *Mediterranean Quarterly*, Vol.18, No.4, Fall 2007, ss.36-52.

Rodney, Walter, *Avrupa Afrika'yı Nasıl Geri Bıraktı?*, Dipnot Yayınları, 2015.

Ross, Christopher, "Public Diplomacy Comes of Age", *Washington Quarterly*, 2002, 25(2), ss.73-83.

Rugh, William A., "Conclusion: Field Experiences and Best Practices", *The Practice of Public Diplomacy*, William A. Rugh (ed.), Palgrave Macmillan, 2011.

Rumelili, Bahar, "Bölgeselcilik ve İnşacılık: Kazanımlar ve Vaatler", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 12, Sayı 46, 2015, ss.169-185.

Rumelili, Bahar, "İNşacılık/Konstruktivizm", *Küresel Siyasete Giriş*, Evren Balta (ed.), Nobel Yayıncılık, 2014.

Saliu, Hasan, "The New Nature of Cultural Diplomacy in the Age of Online Communication", *Journal of Media Critiques*, June 2017, ss.87-96.

Sancak, Kadir, *Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç*, Nobel Yayıncılık, Mart 2016.

Sancar, Gaye Aslı, "Kamu Diplomasisinde Sosyal Medyanın Önemi", *Uluslararası İlişkilere Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Uluslararası İletişim Perspektifi*, Burcu Sunar Cankurtaran (ed.), Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, Nisan 2016.

Sancar, Gaye Aslı, "Uluslararası Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Saraiva, Jose Flavio Sombra, "The New Africa and Brazil in the Lula Era: The Rebirth of Brazilian Atlantic Policy", *Revista Brasileira de Política Internacional*, 53 (special edition), 2010, ss.169-182.

Sarıbay, Ali Yaşar, *Kamusal Alan Diyalojik Demokrasi Sivil İtiraz*, Alfa Yayınları, 2000.

Seib, Philip, "Public Diplomacy and Journalism: Parallels, Ethical Issues, and Practical Concerns", *American Behavioral Scientist*, Vol.52, No.5, January 2009, ss.772-786.

Sevim, Hüseyin, "Pierre Bourdieu'nun Uluslararası İlişkiler Kavramlarına Olası Katkıları", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 11, Sayı 43, Güz 2014, ss.7-32.

Sevin, Efe, *Public Diplomacy and the Implementation of Foreign Policy in the US, Sweden and Turkey*, Palgrave Macmillan, 2017.

Shinn, David, "Turkey's Engagement in Sub-Saharan Africa", *Chatnam House Research Paper*, September 2015.

Sıradağ, Abdurrahim, "Turkey-Afrika Alliance: Evolving Patterns in Security Relations", *African Security Review*, Vol.27, 2018, ss.308-325.

Sıradağ, Abdurrahim, "Understanding French Foreign and Security Policy towards Africa: Pragmatism or Altruism", *Afro Eurasian Studies*, Vol.3, Issue 1, Spring 2014, s.117, ss.100-122.

Smith, Steve, "The Discipline of International Relations: Still an American Social Science?", *British Journal of Politics and International Relations*, Vol.2, No.3, October 2000, ss.374-402.

Snow, Nancy ve Taylor, Philip M. (ed.), “Rethinking Public Diplomacy”, *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Routledge, 2008.

Snow, Nancy, “Public Diplomacy and Public Relations: Will the Twain Ever Meet?”, *International Public Relations and Public Diplomacy*, Guy J. Golan, Sung-un Yang ve Dennis F. Kinsey (ed.), Peter Lang Publishing, 2015.

Sönmezoğlu, Faruk, *Soğuk Savaş Döneminde Türk Dış Politikası (1945-1991)*, Der Yayınları, 2016.

Sönmezoğlu, Faruk Sönmezoğlu, *Son Onyıllarda Türk Dış Politikası (1991-2015)*, Der Yayınları, 2016.

Sönmezoğlu, Faruk (der.), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, Der Yayınları, 2005.

Sönmezoğlu, Faruk, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Der Yayınları, 5.Baskı, 2012.

Sözen, Ahmet, “A Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy: Transition and Challenges”, *Turkish Studies*, Vol.11, No.1, March 2010, ss.103-123.

Spegele, Roger, *Political Realism in International Theory*, Cambridge University Press, 1996.

Suess, Juliana, “The UK’s Policy towards Africa Post-Brexit”, *Policy Brief*, Policy Center for The New South, May 2019.

Sunar Cankurtaran, Burcu, “Türk Dış Politikasında “Diaspora Diplomasisi Açılımı” ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı”, *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*, Mehmet Şahin ve B. Senem Çevik (ed.), Nobel Yayıncılık, Eylül 2015.

Swistek, Göran, “The Nexus Between Public Diplomacy and Military Diplomacy in Foreign Affairs and Defense Policy”, *Connections*, Vol.11, No.2, Spring 2012, ss.79-86.

Şeker, Cafer Talha, “İran’ın Afrika Politikası ve Karşılaşılan Zorluklar: Ahmedinejad Dönemi (2005-2013)”, *İran Çalışmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, ss.84-116.

Şöhret, Mesut, “Yumuşak Güç Konsepti Çerçevesinde Türkiye’nin Bölgesel Rolü”, *Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler*, Hasret Çomak (ed.), Beta Yayınları, 2013.

Tamçelik, Soyalp, “Almanya’nın Afrika Politikası”, *Afrika Politikası: 21. Yüzyılda Güvenlik, Refah ve Demokrasi Arayışı*, Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Huriye Yıldırım Çınar (ed.), Beta Yayınları, 2017.

Tamçelik, Soyalp, “Amerika Birleşik Devletleri’nin Afrika Politikası”, *Afrika Politikası: 21. Yüzyılda Güvenlik, Refah ve Demokrasi Arayışı*, Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Huriye Yıldırım Çınar (ed.), Beta Yayınları, 2017.

Tamçelik, Soyalp ve Artokça, İzzettin, “Amerika Birleşik Devletleri’nin Doğu Afrika Politikasında Cibuti’nin Yeri ve Stratejik Önemi”, *Küresel Afrikada Yükselen Afrika*, Soyalp Tamçelik (ed.), Gazi Kitabevi, Kasım 2014.

Tamçelik, Soyalp ve Sözbilir, Menekşe, “Afrika’nın Toplumsal Yapısı”, *Afrika Politikası*, Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Huriye Yıldırım Çınar (ed.), Beta, Şubat 2017.

Tamçelik, Soyalp ve Sözbilir, Menekşe, “Fransa’nın Afrika’daki Kolonyalist Faaliyetleri ve Günümüze Yansımaları”, *Küresel Politikada Yükselen Afrika*, Soyalp Tamçelik (ed.), Gazi Kitabevi, Kasım 2014.

Tanrısever, Oktay F., “Güç”, *Devlet ve Ötesi*, Atilla Eralp (ed.), İletişim Yayınları, 2.Baskı, 2006.

Taşdemir, Fatma, “Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Ülkeleri Dışında Münferiden Kuvvete Başvurma Yetkisi”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler A.B.D., Doktora Tezi, 2005.

Tayfur, M. Fatih, “Dış Politika”, *Devlet ve Ötesi*, Atilla Eralp (der.), İletişim Yayınları, 2010.

Taylor, Philip M., “Public Diplomacy and Strategic Communication”, *Handbook of Public Diplomacy*. Nancy Snow and Philip M. Taylor (eds.), Routledge, 2009.

Tekin, Segâh, “Bölgesel Güç Parametreleri Bağlamında Türkiye Dış Yardımları”, *Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar*, Erman Akıllı (ed.), Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.

Tepebaş, Ufuk, *Büyük Güçler ve Afrika*, TASAM Yayınları, 2010.

Tepebaş, Ufuk, *Dönüşüm Sürecindeki Sahra altı Afrika: Kalkınma, Güvenlik ve Ortaklık*, TASAM Yayınları, Ekim 2013.

The Economist, “You Can Be Warriors or Wimps; or Say The Americans”, 10 August 2002.

Tickner, Arlene B., “Yükselen Brezilya ve Güney Amerika”, *Dış Politika: Teoriler, Aktörler, Örnek Olaylar*, Steve Smith, Amelia Hadfield, Tim Dunne (ed.), çev. Nasuh Uslu, Röle Akademik Yayıncılık, Eylül 2016.

TİKA, “Faaliyet Raporu”, 2011.

TİKA, “Faaliyet Raporu”, 2018.

TİKA, “Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu”, 2014.

TİKA, “Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu”, 2016 ve 2017.

TİKA, “Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu”, 2016.

TİKA, “Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu”, 2017.

Toprak, Nuri Gökhan ve Tatar, Volkan, “Geçmişten Günümüze İşbirliği Ekseninde Türkiye-Afrika İlişkileri”, *Afrika Politikası*, Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Huriye Yıldırım Çınar (ed.), Beta, Şubat 2017.

Turan, Kürşad, “Changes in Turkish Foreign Policy: A Shift or a Passing Interest?” *Gazi Akademik Bakış*, 6(11), 2012, ss.65-84.

Türk Kızılayı, “Dernek Tüzüğü”, Resmi Gazete Sayı: 27146, 19 Şubat 2009.

Türk Kızılayı, Stratejik Plan (2010-2015).

Türkiye’de Afrika Çalışmalarının Bugünü ve Yarını Çalıştayı, Rapor, 1 Eylül 2014.

Uchehara, Kieran E., “China-Africa Relations in the 21st Century: Engagement, Compromise and Controversy”, *Uluslararası İlişkiler*, Volume 6, No 23, Fall 2009, ss.95-111.

Uçar, Ahmet, *140 yıllık Miras Güney Afrika’da Osmanlılar*, Tez Yayınları, 2000.

Ünal, Selçuk, “Kamu Diplomasisinin Dış Politikadaki Rolü”, *Kamu Diplomasisi*, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2013.

Ünal, Uğur, *Kamu Diplomasisi, Kalkınma Yardımları ve Algı Araştırması Çerçevesinde*, Gazi Kitabevi, 2016.

Ünsal, Ünal, “Dönemin Bilançosu”, *Türk Dış Politikası*, Baskın Oran (ed.), İletişim Yayınları, 3.Cilt (2001-2012), 1.Baskı, 2013.

Varoğlu, Abdülkadir, “Kamu Diplomasisinde Kavramsal ve Kuramsal Süreç”, *Kamu Diplomasisi*, Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Özgen, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2013.

Vasquez, John, *Power of Power Politics: A Critique*, Frances Pinter, 1983.

Vaxevanidou, Maria, “Education as Public Diplomacy: How to Build and International Image in Education”, *Journal of Media Critiques*, Vol.4, No.14, 2018, ss.55-70.

Viotti, P. R. ve Kauppi, M. V., *Uluslararası İlişkiler Teorisi*, çev. ed.: Metin Aksoy, Nobel Yayıncılık, 2016.

Viotti, Paul R. ve Kauppi, Mark V., *International Relations Theory: Realism, Pluralism and Globalism*, Macmillian, 1993.

Vural, Aysu, “Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Çin’in Afrika Politikası”, *Avrasya Etüdüleri*, 51/2017, ss.123-152.

Warning, Martina ve Kardaş, Tuncay, “The Impact of Changing Islamic Identity on Turkey’s New Foreign Policy”, *Alternatives*, Vol.10, No.2-3, Summer-Fall 2011, ss.123-140.

Wendt, Alexander, “Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics”, *International Organization*, Vol.46, No.2, Spring 1992, ss.391-425.

Wendt, Alexander, “Constructing International Politics”, *International Security*, Vol.20 No.1, 1995, ss.71-81.

Wendt, Alexander, “The Agent-Structure Problem in International Relations Theory”, *International Organization*, Vol.41, No.3, Summer 1987, ss.335-370.

Wendt, Alexander, *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, 1999.

Wescott, Nicholas, “Digital Diplomacy: The Impact of the Internet on International Relations”, *Oxford Internet Institute*, Research Report 16, July 2008.

Wheeler, Tom, “Ankara to Africa: Turkey’s Outreach Since 2005”, *South African Journal of International Affairs*, Vol.18, Iss.1, 2011, ss.43-62.

Willoughby, Olukorede, “Towards a New Paradigm in Africa Development” *Sahra altı Afrika*, Ahmet Kavas ve Ufuk Tepebaş (ed.), TASAM Yayınları, 2006.

Wu, Yu-Shan, “China’s Media and Public Diplomacy: illustrations from South Africa”, *Draft Conference Paper*, Chr. Michelsen Institute (CMI), 10-11 September 2014.

Yağmurlu, Aslı, “Kültürel Diplomasi: Kuram ve Pratikteki Çerçevesi”, *Selçuk İletişim*, 12 (2), ss.1182-1210.

Yapıcı, Utku, “Yumuşak Güç Ölçülebilir mi?”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 12, Sayı 47, 2015, ss.5-25.

Yaşar, Meysune, “Amerika Birleşik Devletleri ve Afrika: Başkan Obama’dan Başkan Trump’a Stratejik Yaklaşımlar”, *Dünya Siyasetinde Afrika 5*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2018.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, 2.Baskı, 2000.

Yıldırım, Elif, “Yumuşak Güç Bağlamında Çin’in Sahraaltı Afrika’ya Yönelik Kamu Diplomasisi Faaliyetleri”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt 11, Sayı 18, ss.2374-2403.

Yıldırım, Gonca, *Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi*, Beta Yayınları, 2015, s.193.

Yıldırım Becerikli, Sema, *Uluslararası Halkla İlişkiler*, Nobel Yayınları, 2005.

Yılmaz, Sait, “Afrika’da Büyük Güç Mücadeleleri: Yeni Emperyalizm”, *Dünya Siyasetinde Afrika 3*, İsmail Ermağan (ed.), Nobel Yayıncılık, 2016.

Yener, Ahmet Mahir, “Sahra altı Afrika ile Türkiye Arasındaki Ekonomik-Ticari İlişkiler ve Kalkınma Yardımlarının Rolü” *Sahra altı Afrika*, Ahmet Kavas ve Ufuk Tepebaş (ed.), TASAM Yayınları, 2006.

Yeşiltaş, Murat ve Balcı, Ali, “A Dictionary of Turkish Foreign Policy in the AK Party Era: A Conceptual Map”, *SAM Papers*, No.7, May 2013.

Yetim, Mustafa ve Erdağ, Ramazan, “Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Söylem Analizi: Revizyonist Söylemin Gelişimi”, *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), Nisan 2018, ss.79-100.

Young, Oran R., “Intervention and International Systems”, *Journal of International Affairs*, Vol.22, No.2, 1968, ss.177-187.

YTB, “Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”, Kanun No: 5978, Resmi Gazete Sayı: 27544, 06.04.2010.

Yunus Emre Enstitüsü, “Stratejik Planı (2017-2018)”.

Yurdusev, A. Nuri, Konferans: “Türk Dış Politikasında Osmanlı Mirası”, Kırklareli Üniversitesi Kamu Diplomasisi Uygulama ve Araştırma Merkezi, 19.04.2019.

Zaharna, R. S., “Mapping out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives-Information and Relational Communication Frameworks”, *Handbook of Public Diplomacy*, Nancy Snow and Philip M. Taylor (ed.), Routledge, 2009.

Zehfuss, Maja, *Constructivism in International Relations: The Politics of Reality*, Cambridge University Press, 2009.

Zengin, Gürkan, *Hoca – Türk Dış Politikasında Davutoğlu Etkisi*, İnkılap Kitabevi, 2010.

İnternet Kaynakları

“AFAD Hakkında”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2211/AFAD-Hakkinda> (Erişim: 11.08.2018).

“AFAD Stratejik Planı (2013-2017)”, <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2402/files/afadsp2013-2017.pdf> (Erişim: 11.08.2018).

“AFAD Vizyon ve Misyon”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2288/Vizyon-ve-Misyon> (Erişim: 11.08.2018).

“AFAD’dan Orta Afrikalı Müslümanlara Yardım Eli”, <https://www.afad.gov.tr/index.php/tr/2936/AFAD-dan-Orta-Afrikali-Muslumanlara-Yardim-Eli> (Erişim: 11.08.2018).

“Africa Rising”, <https://www.economist.com/leaders/2011/12/03/africa-rising> (Erişim: 27.09.2019).

“Africa”, <https://www.britannica.com/place/Africa> (Erişim: 16.09.2019).

“Afrika’daki en etkin havayolu THY”, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/afrikadaki-en-etkin-havayolu-thy-30178025> (Erişim: 04.08.2018).

“Afrika’daki okullar FETÖ’den temizleniyor”, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/afrikadaki-okullar-fetoden-temizleniyor-347946.html> (Erişim: 10.06.2019).

“Afrika’yı Türkiye’ye Bağlayan Güç: Türk Hava Yolları”, <https://www.afam.org.tr/afrikayi-turkiyeye-baglayan-guc-turk-hava-yollari/> (Erişim: 06.08.2018).

“Afrikalı öğrencilerin yeni cazibe merkezi”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afrikali-ogrencilerin-yeni-cazibe-merkezi-/1002229> (Erişim: 23.12.2019).

“Başbakan Yardımcısı Çavuşoğlu: Afrika’ya sağlanan kalkınma yardımı 3 milyar dolara yaklaştı”, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/basbakan-yardimcisi-cavusoglu-afrikaya-saglanan-kalkinma-yardimi-3-milyar-dolara-yaklasti/875903> (Erişim: 16.09.2019).

“Cavusoglu: Turkey sees real, reliable partners in Africa”, <http://aa.com.tr/en/africa/turkish-visit-a-turning-point-in-rwanda-relations/581838> (Erişim: 12.10.2019).

“Cumhurbaşkanı Erdoğan: Hedefimiz 54 büyükelçiliği Afrika’da kurabilmek”, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogan-hedefimiz-54-buyukelciligi-afrikada-kurabilmek/700646> (Erişim: 12.09.2019).

“DEİK Hakkımızda”, <https://www.deik.org.tr/kurumsal-hakkimizda> (Erişim: 06.08.2019).

“DEİK Hakkımızda”, <https://www.deik.org.tr/kurumsal-hakkimizda> (Erişim: 06.08.2019).

“DEİK İş Konseyleri”, <https://www.deik.org.tr/is-konseyleri#> (Erişim: 06.08.2019).

“DİB İletişim”, <https://www.diyamet.gov.tr/tr-TR/Iletisim/Indeks> (Erişim: 29.09.2019).

“Diplomacy by Other Means”, <https://foreignpolicy.com/2009/11/09/diplomacy-by-other-means/> (Erişim: 26.09.2019).

“Dünyada Türkiye Maarif Vakfı”, <https://turkiyemaarif.org/page/42-dunyada-tmv-16> (Erişim: 04.08.2019).

“Forum Afrika: Afrika-Türkiye ve Dünya İlişkisi”, <http://tdvkagem.org.tr/2018/10/14/forum-afrika-afrika-turkiye-ve-dunya-iliskisi/> (Erişim: 29.09.2019).

“Global Public Diplomacy Network Members”, <http://gpdnet.org/user/members/selectFullMembersList.do> (Erişim: 12.10.2019).

“Hopeless Africa”, <https://www.economist.com/leaders/2000/05/11/hopeless-africa> (Erişim: 12.10.2019).

“İkinci Türkiye-Afrika Ortaklık Zirvesi”, <http://afrika.mfa.gov.tr/default.tr.mfa> (Erişim: 01.09.2019).

“Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü”, <https://kdk.gov.tr/> (Erişim: 13.07.2018).

“KDK 30 Ocak 2010 tarihli Resmi Gazete Sayı: 27478 Genelgesi”, <https://kdk.gov.tr/kurumsal/kdk-genelgesi/5> (Erişim: 13.07.2018).

“Kızılay Uluslararası Bağışlar”, <https://www.kizilay.org.tr/Bagis/BagisKategorisel/4/uluslararasi-bagislar> (Erişim: 30.07.2019).

“Medeniyetler İttifakı Girişimi”, <http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa> (Erişim: 26.09.2019).

“Misyonumuz ve Vizyonumuz”, <https://kizilay.org.tr/kurumsal/misyonumuz-vizyonumuz> (Erişim: 08.07.2019).

“Neden Yunus Emre”, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/neden-yunus-emre> (Erişim: 14.07.2019).

“Neler Yapıyoruz?”, <https://kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz> (Erişim: 08.07.2019).

“Somali Kampanyası”, <https://www.afad.gov.tr/tr/23359/Somali-Kampanyasi> (Erişim: 11.08.2018).

“Somali’de Kızılay konvoyuna saldırı”, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/somalide-kizilay-konvoyuna-saldiri-23042279> (Erişim: 10.06.2019).

“Tarihçe – Kuruluşundan Bugüne Anadolu Ajansı”, <https://www.aa.com.tr/tr/p/tarihce> (Erişim: 12.10.2019).

“THY Afrika’da 56. destinasyonunu uçuş ağına ekledi”, <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/thy-afrikada-56-destinasyonunu-ucus-agina-ekledi-420685.html> (Erişim: 30.07.2019).

“THY Afrika’yı fethetti”, <https://www.airlinehaber.com/thy-afrikayi-fethetti/> (Erişim: 04.08.2018).

“THY Hakkımızda”, <https://www.turkishairlines.com/tr-us/basin-odasi/hakkimizda/index.html> (Erişim: 04.08.2018).

“THY Tarihçemiz”, <https://www.turkishairlines.com/tr-us/kariyer/tarihcemiz/index.html> (Erişim: 04.08.2018).

“TİKA Koordinatörlükler”, <https://www.tika.gov.tr/tr/koordinatorklukler> (Erişim: 11.09.2019).

“TRT Afrika’da Gerekli”, <http://www.gercek hayat.com.tr/yazarlar/trt-afrika-da-gerekli/> (Erişim: 30.07.2019).

“TRT Tarihçe”, <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/tarihce.aspx> (Erişim: 01.08.2019).

“TSK Ataşelikler”, <https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=Ataselikler> (Erişim: 12.09.2019).

“Türkiye AFAD ile Afrika’ya Umut Olmaya Devam Ediyor”, <https://www.afad.gov.tr/tr/2908/Turkiye-AFAD-ile-Afrikaya-Umut-Olmaya-Devam-Ediyor> (Erişim: 11.08.2018).

“Türkiye Maarif Vakfı Kanunu”, <https://turkiyemaarif.org/page/51-tmv-kanunu-11> (Erişim: 04.08.2019).

“Türkiye Maarif Vakfı”, <https://turkiyemaarif.org/page/50-turkiye-maarif-vakfi-12> (Erişim: 04.08.2019).

“Türkiye’den Çad’a Ramazan Ayında İnsani Yardım”, <https://www.afad.gov.tr/tr/4294/Turkiye-den-Cada-Ramazan-Ayinda-Insani-Yardim> (Erişim: 11.08.2018).

“Türkiye’nin Afrika’ya Yardımları Devam Ediyor”, <https://www.afad.gov.tr/tr/1576/Turkiyenin-Afrikaya-Yardimlari-Devam-Ediyor> (Erişim: 11.08.2018).

“Türkiye’nin Kalkınma İşbirliği: Genel Özellikleri ve En Az Gelişmiş Ükelere Yönelik Yaklaşımı”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiyenin-kalkinma-isbirligi.tr.mfa> (Erişim: 12.10.2019).

“Türkiye’nin Kalkınma İşbirliği: Genel Özellikleri ve En Az Gelişmiş Ükelere Yönelik Yaklaşımı”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiyenin-kalkinma-isbirligi.tr.mfa> (Erişim: 12.10.2019).

“Uluslararası Yardımlar”, <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/uluslararasi-yardimlar> (Erişim: 30.07.2019).

“Vizyon, Misyon”, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/vizyon-misyon> (Erişim: 14.07.2019).

“Yunus Emre Enstitüsü”, <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> (Erişim: 14.07.2019).

“Yurt Dışı Bürolar”, <https://www.aa.com.tr/tr/p/yurt-disi-burolar> (Erişim: 12.10.2019).

“Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi”, <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim: 12.10.2019).

Adama Barrow, 14 Şubat 2018 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=rFTIGy2ZaY8&t=518s> (Erişim: 21.12.2019).

Ahmet Davutoğlu, “Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu toplantısı”, T.C. Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-yurtdisi-vatandaslar-danisma-kurulu-toplantisina-katildi.tr.mfa> (Erişim: 20.10.2019).

Ahmet Davutoğlu, “Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu toplantısı”, T.C. Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu-nun-dis-ekonomik-iliskiler-kurulu-terafindan-duzenlenen-toplantida-yaptiklari-konusma-9.tr.mfa> (Erişim: 20.10.2019).

Ahmet Davutoğlu, V. Büyükelçiler Konferansında Yapılan Konuşma, 02.01.2013, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu-nun-v-buyukelciler-konferansinda-yaptigi-konusma-2-ocak-2013-ankara.tr.mfa> (Erişim: 01.08.2019).

Alassane Vattara, 26 Mart 2015 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=HlcZWvghPM0&t=1267s> (Erişim: 21.12.2019).

Ali Bongo Ondimba, 12 Mayıs 2015 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=C9Qme3--P6U> (Erişim: 21.12.2019).

Alpha Conde, 27 Aralık 2016 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=Ut57Yaaihbw&t=1050s> (Erişim: 21.12.2019).

Atilla Sandıklı ve Bilgehan Emeklier, “Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm”, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-81-2014040746sandikli_emeklier.pdf (Erişim: 01.08.2019).

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı Belgelerinde Kırım Savaşı (1853-1856)*, Yayın No: 84, 2006, [https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/OSMANLI%20BELGELER%C4%BONDE%20KIRIM%20SAVA%C5%9EII/1853-1856\).pdf](https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/OSMANLI%20BELGELER%C4%BONDE%20KIRIM%20SAVA%C5%9EII/1853-1856).pdf) (Erişim: 10.10.2019).

Dışişleri Bakanlığı, “Promotion of Turkey Abroad”, <http://www.mfa.gov.tr/promotion-of-turkey-abroad.en.mfa> (Erişim: 15.10.2019).

Edward S. Herman, “The Propaganda Model: A Retrospective”, 09.12.2003, s.8, <https://pdfs.semanticscholar.org/3f75/e6c08f2d7ac940d82906b8bbd09ad4f57b8b.pdf> (Erişim: 10.10.2019).

Ernest Bai Koroma, 10 Mayıs 2017 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=DnQJScv7Wu0> (Erişim: 21.12.2019).

Federico Donelli, “The Total Performance Principle as Key of Turkish Activism in Somalia”, s.6, <https://www.sisp.it/files/papers/2014/federico-donelli-2042.pdf> (Erişim: 10.10.2019).

FutureBrand, “Country Brand Index 2014-2015”, s.9, <https://www.futurebrand.com/uploads/Country-Brand-Index-2014-15.pdf> (Erişim: 11.10.2019).

Hakan Aydın, “Erdoğan’ın Afrika Ziyaretleri ve BRICS”, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/erdogan-in-afrika-ziyaretleri-ve-brics/1214536> (Erişim: 17.10.2019).

<http://afrika.mfa.gov.tr/21-kasim-2014-zirve-deklarasyonu.tr.mfa> (Erişim: 10.10.2019).

<http://afrika.mfa.gov.tr/data/turkiye-afrika-ortak-uygulama-plani-2015-2019.pdf> (Erişim: 10.10.2019).

<http://afrika.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-isbirligi-zirvesinde-19-agustos-2008-kabul-edilen-istanbul-bildirisi.tr.mfa> (Erişim: 10.10.2019).

<http://idef.com.tr/idef-19-katilimci-listesi>

<http://sam.gov.tr/tr/turkiye-afrika-medya-forumu/> (Erişim: 24.12.2019).

http://www.akem.org.tr/japonya-nin-afrika-politikasi_i45/ (Erişim: 21.01.2020).

<http://www.gercek hayat.com.tr/afrika/nijeryada-iran-usulu-sii-fitnessi/> (Erişim: 21.01.2020).

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/turkiye-ile-afrika-arasindaki-ticaret-hacmine-thy-dopingi-41300257> (Erişim: 24.12.2019).

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/tsknin-mali-ve-orta-afrikada-gorev-suresi-uzatildi-40974752> (Erişim: 23.12.2019).

http://www.mfa.gov.tr/biyo-yakitlar_-brezilya-ornegi-.tr.mfa (Erişim: 21.01.2020).

<http://www.mfa.gov.tr/ulkemizin--yurtdisinda-tanitimi.tr.mfa> (Erişim: 15.10.2019).

<http://www.milliyet.com.tr/gundem/hulusi-akar-afrika-stratejimiz-butuncul-bir-anlayisla-gerceklesmektedir-6069357> (Erişim: 23.12.2019).

<http://www.milliyet.com.tr/gundem/trt-world-dunyanin-her-yerinden-izlenebilecek-2412184> (Erişim: 24.12.2019).

https://www.tika.gov.tr/tr/haber/afrika_kitasi_dini_liderler_zirvesi_basladi-1171(Erişim: 24.12.2019).

<http://www.turkeyafricaforum.org/tabef/tr/turkey-discover.html> (Erişim: 15.10.2019).

<https://archive.defense.gov/Speeches/Speech.aspx?SpeechID=943> (Erişim: 21.01.2020).

<https://itb.org.tr/img/userfiles/files/AFRIKA-Sonuc-Raporu-ec6.pdf?v=1578228386297> (Erişim: 23.12.2019).

https://mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Pan_African_e_docx_for_xp.pdf (Erişim: 05.01.2020).

https://tasam.org/tr-TR/Icerik/5144/brezilyanin_afrika_politikasi (Erişim: 21.01.2020).

<https://ticaret.gov.tr/data/5d2467fb13b87617fcd15ade/Ticaret%20M%C3%BC%C5%9Favirliklerimiz%20ve%20Ata%C5%9Feliklerimiz.pdf> (Erişim: 23.12.2019).

<https://ticaret.gov.tr/haberler/turkiye-afrika-2-ekonomi-ve-is-forumu> (Erişim: 23.12.2019).

[https://turkiyemaarif.org/uploads/web-infografik-ust%20\(8\).jpeg](https://turkiyemaarif.org/uploads/web-infografik-ust%20(8).jpeg) (Erişim: 23.12.2019).

<https://wits.worldbank.org/>

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/almanyanin-afrikada-tutunma-cabalari/1414697> (Erişim: 21.01.2020).

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/beklentiler-ve-gercekler-arasinda-trump-yonetiminin-afrika-politikasi/1628417> (Erişim: 21.01.2020).

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/askeri-usler-afrikanin-istikrarini-hedef-alabilir/1579170> (Erişim: 23.12.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cocuklarin-hayallerini-de-vurdular/276787> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-kore-savasindaki-yardimi-olmasaydi-guney-kore-olmazdi/1214293> (Erişim: 15.10.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turk-kizilayi-sudan-kizilayi-ile-is-birligi-protokolu-imzaladi/771083> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/afrika-turk-firmalarina-firsatlar-sunacak/1538984> (Erişim: 23.12.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-afrika-is-dunyasini-istanbulda-agirlayacak/1272452> (Erişim: 23.12.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/haberakademisi/haberler/afrika-medya-temsilcileri-egitim-programi-basladi/533048> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/haberakademisi/yayin-haberleri/aadan-kitaya-derinlemesine-bakis-yukselen-afrika-kitabi-yayinda/532948> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/afrikali-medya-temsilcilerine-turkiyede-egitim/1567334> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/politika/ticaret-bakani-pekcan-afrikaya-butuncul-bir-yaklasim-benimsemeliyiz/1278750> (Erişim: 23.12.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/afrikadaki-dini-kuruluslar-arasinda-birliğin-tesisi-icin-calisiyoruz/1620047> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/diyanet-ten-afrika-acilimi/237411> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyeden-afrikaya-saglik-acilimi/535850> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.aa.com.tr/tr/yasam/turk-kizilayindan-orta-afrika-acilimi/160772> (Erişim: 24.12.2019)

<https://www.afad.gov.tr/afet-raporu---somalı> (Erişim: 11.10.2019).

<https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2402/files/afadsp2013-2017.pdf> (Erişim: 11.08.2018).

<https://www.afam.org.tr/50-yilini-kutlayan-uluslararası-frankofoni-orgütünün-yapısı/> (Erişim: 23.01.2020).

<https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2010/05/201051216450683494.html> (Erişim: 10.10.2019).

<https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiyenin-afrikadaki-varlığı-buyuyor/4107732.html> (Erişim: 23.12.2019).

<https://www.brandfinance.com/>

<https://www.deik.org.tr/basin-aciklamalari-deik-ten-milyonluk-ticari-diplomasi-atagi> (Erişim: 23.12.2019).

<https://www.diyamet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/26040/3-afrika-musulman-dini-liderler-zirvesi-istanbulda-basliyor> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.diyamet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/26049/3-afrika-musulman-dini-liderler-zirvesi-sonuc-bildirgesinin-okunmasıyla-sona-erdi> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.diyamethaber.com.tr/diyamet-haber/turkiye-diyamet-vakfindan-afrika-ulkelerine-44-yilda-1116-milyon-h7821.html> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.diyamethaber.com.tr/tdv/diyamet-ten-afrika-daki-musulmanlara-yerel-dilde-mealli-h2675.html> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.dunya.com/gundem/afrikada-62-milyar-dolar-turk-yatirimi-haberi-429646> (Erişim: 10.10.2019).

https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=225&dil=1&tdgg=1 (Erişim: 23.12.2019).

<https://www.ft.com/content/562692b0-898c-11e2-ad3f-00144feabdc0> (Erişim: 05.01.2020).

<https://www.gov.uk/government/news/uk-aid-to-boost-access-to-finance-for-sub-saharan-africa> (Erişim: 21.01.2020).

<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/kurum-hakkında> (Erişim: 10.10.2019).

<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/teskilat-semasi> (Erişim: 10.10.2019).

<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/vizyon-misyon> (Erişim: 10.10.2019).

https://www.itohaber.com/koseyazisi/210671/3_turkiye-afrika_zirvesi_2020_de_istanbul_da.html (Erişim: 10.10.2019).

https://www.jica.go.jp/english/publications/brochures/c8h0vm0000avs7w2-att/initiatives_africa_en.pdf (Erişim: 21.01.2020).

<https://www.kizilay.org.tr/Haber/KurumsalHaberDetay/3704> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.ktb.gov.tr/>

<https://www.ktb.gov.tr/TR-96130/kurulus-amaci-ve-gorevleri.html> (Erişim: 23.12.2019).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.14.pdf>

<https://www.nato.int/docu/review/tr/articles/2016/02/24/iranin-boelgesel-guec-olarak-yuekselisi-siilerin-gueclendirilmesi-ve-buna-bagli-kisitlamalar/index.html> (Erişim: 21.01.2020).

<https://www.nepad.org/>

<https://www.trthaber.com/haber/yasam/trt-worldden-gorkemli-acilis-284284.html> (Erişim: 24.12.2019).

<https://www.uscpublicdiplomacy.org/blog/public-diplomacy-gullion-evolution-phrase>

<https://www.wsj.com/articles/with-iran-backed-conversions-shiites-gain-ground-in-africa-1463046768> (Erişim: 05.01.2020).

https://www.yee.org.tr/sites/default/files/yayin/nisan_2013.pdf (Erişim: 10.10.2019).

<https://www.yee.org.tr/tr/haber/kuresel-kamu-diplomasi-agi-temsilcileri-istanbulda-bulustu-0> (Erişim: 12.10.2019).

<https://www.youtube.com/watch?v=bCLIt-3xfAU&t=1279s> (Erişim: 24.12.2019).

Idriss Deby, 26-28 Şubat 2019 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=E2bylRh-dfY> (Erişim: 21.12.2019).

Ibrahim Boubacar Keita, 3 Şubat 2015 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=C2Xob7F99I> (Erişim: 21.12.2019).

İbrahim Kalın, “Kamu Diplomasisi için mola!”, 27 Mart 2010, https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ibrahim_kalin/2010/03/27/kamu_diplomasisi_ic_in_mola (Erişim: 16.09.2019).

Ismail Omar Guelleh, 19 Aralık 2017 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=BUEWiNs0cTY> (Erişim: 21.12.2019).

Kızılay, “2016-2020 Stratejik Planı”, s. 9, [https://kizilay.org.tr/Upload/Editor/files/T%3%bcrk%20K%4%b1z%4%b1lay%4%b1%20Stratejik%20Plan%4%b1%20\(2016-2020\)%20TUR.pdf](https://kizilay.org.tr/Upload/Editor/files/T%3%bcrk%20K%4%b1z%4%b1lay%4%b1%20Stratejik%20Plan%4%b1%20(2016-2020)%20TUR.pdf) (Erişim: 08.07.2019).

Muhammed Buhari, 19 Ekim 2017 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, https://www.youtube.com/watch?v=u-nQROO_xkM (Erişim: 21.12.2019).

Mulatu Teshome Wirtu, 7 Şubat 2017 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=MZ7jMFUBvj0&t=1482s> (Erişim: 21.12.2019).

News Releases www.whitehouse.gov White House, 2001.

Ömer Turan, “Two Modelities of Foreign and Domestic Policies in Turkey: From Soft Power to War Rhetoric”, <https://caucasusedition.net/foreign-and-domestic-policies-in-turkey-from-soft-power-to-war-rhetoric/> (Erişim: 16.10.2019).

Patrice Talon, 6 Eylül 2018 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=oBMM0Pb0vbs> (Erişim: 21.12.2019).

Paul Wolfowitz, Remarks on 13 Mart 2002, https://www.esd.whs.mil/Portals/54/Documents/FOID/Reading%20Room/International_Security_Affairs/twn_us_council.pdf (Erişim: 16.10.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 1 Haziran 2016 tarihli Uganda ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=HZ8N-K9-CiM> (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 1 Mart 2018 tarihli Senegal ziyaretindeki açıklaması, https://www.youtube.com/watch?v=A1bHxuMpZ_c (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 2 Haziran 2016 tarihli Kenya ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=cAqwzR0P01Q&t=267s> (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 2 Mart 2016 tarihli Nijerya ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=zz7BiOKww8s> (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 2 Mart 2018 tarihli Mali ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=vvG1MZrho2Y&t=149s> (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 20-21 Kasım 2014 tarihli Ekvator Ginesi ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=mfhpsrROfSA> (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 21-23 Ocak 2015 tarihli Etiyopya ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=kyFaSxsIJck> (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 22-23 Ocak 2017 tarihli Tanzanya ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=e5SBmYiUTvU&t=8s> (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 23-25 Ocak 2015 tarihli Cibuti ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=XztjlZyU1z8> (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 24 Ocak 2017 tarihli Mozambik ziyaretindeki açıklaması, https://www.youtube.com/watch?v=_T889jsDwk8 (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 25 Ocak 2017 tarihli Madagaskar ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=hkpN5B-Nzzk> (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 25-27 Temmuz 2018 tarihli Güney Afrika ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=-Ogbm2wX2s0> (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 26 Aralık 2017 tarihli Çad ziyaretindeki açıklaması, https://www.youtube.com/watch?v=q5sVGx9xE_U (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 28 Temmuz 2018 tarihli Zambiya ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=0lEzzPayxJY&t=572s> (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 28-29 Şubat 2016 tarihli Fildişi Sahili ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=2UyKvMWdAXQ> (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, 3 Mart 2016 tarihli Gine ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=mUUIXBdZ6LA> (Erişim: 01.04.2019).

Recep Tayyip Erdoğan, The Tears of Somalia, Foreign Policy, 10 October 2011 <https://foreignpolicy.com/2011/10/10/the-tears-of-somalia/> (Erişim: 10.06.2019).

Roch Marc Christian Kabore, 9-11 Nisan 2019 tarihli Türkiye ziyaretindeki açıklaması, <https://www.youtube.com/watch?v=WzHLmM5xiHw> (Erişim: 21.12.2019).

Transcript of Clinton's Confirmation Hearing, NPR, 13 January 2009, <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=99290981> (Erişim: 17.10.2019).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "Türkiye-Afrika İlişkileri", <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa> (Erişim: 17.10.2019).

www.turkiyeburslari.gov.tr

YTB, Burs Olanakları, <https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler/turkiye-burslari> (Erişim: 10.10.2019).

EKLER

EK 1: Afrika Haritası

EK 2: Görüşme Soruları ve Görüşülen Kurumlar

- 1) Sahraaltı Afrika bölgesi ülkelerine yönelik temel olarak hangi alanlarda faaliyet yürütmektesiniz, önceliğiniz nedir?
- 2) Sahraaltı Afrika bölgesine yönelik faaliyetlerinizin kamu diplomasisi ve Türkiye ile bölge ülkeleri ilişkileri açısından önemi nedir?
- 3) Sahraaltı Afrika bölgesine yönelik faaliyetlerinizde karşılaştığınız sorunlar hakkında bilgi verebilir misiniz?
- 4) Sahraaltı Afrika bölgesine yönelik faaliyetlerinizle ilgili geri bildirimleri nasıl alıyorsunuz?
- 5) Sahraaltı Afrika bölgesine yönelik faaliyetlerinizin güçlü ve zayıf yönleriyle ilgili bilgi verebilir misiniz?
- 6) Sahraaltı Afrika bölgesine yönelik faaliyetlerinizi dönemsel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz ve çalışmalarınızla ilgili gelecek planlamanız nedir?

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü	Yunus Yalçın ve Necmi Aktürk (Personel)	22.01.2018
Dışişleri Bakanlığı	Ahmet Rıza Demirer (Afrika Genel Müdürü)	22.01.2018
Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı	Keman Özdemir (Ortadoğu ve Afrika Dairesi Başkanı)	24.01.2018
Yunus Emre Enstitüsü	Bülent Üçpunar (Strateji Geliştirme Müdürü)	23.01.2018
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı	Burhan Başoğlu (Afrika Koordinatörü)	22.01.2018

EK 3: Söylem ve İçerik Analizi Yapılan Ziyaretler (Türkiye'den SAA'ya)

Tarih	Ziyaret Edilen Ülke	Kaynak
20-21 Kasım 2014	Ekvator Ginesi	https://www.youtube.com/watch?v=mfhpsrROfSA
21-23 Ocak 2015	Etiyopya	https://www.youtube.com/watch?v=kyFaSxsIJck
23-25 Ocak 2015	Cibuti	https://www.youtube.com/watch?v=XztjIZyU1z8
25 Ocak 2015	Somali	https://www.youtube.com/watch?v=wcPluh7kYHs
5 Şubat 2016	Senegal	https://www.youtube.com/watch?v=cW4afodVYZw
28-29 Şubat 2016	Fildişi Sahili	https://www.youtube.com/watch?v=2UyKvMWdAXQ
1 Mart 2016	Gana	https://www.youtube.com/watch?v=kE-X4kraDmE
2 Mart 2016	Nijerya	https://www.youtube.com/watch?v=zz7BiOKww8s
3 Mart 2016	Gine	https://www.youtube.com/watch?v=mUUIXBdZ6LA
1 Haziran 2016	Uganda	https://www.youtube.com/watch?v=HZ8N-K9-CiM
2 Haziran 2016	Kenya	https://www.youtube.com/watch?v=cAqwzR0P01Q&t=267s
22-23 Ocak 2017	Tanzanya	https://www.youtube.com/watch?v=e5SBmYiUTvU&t=8s
24 Ocak 2017	Mozambik	https://www.youtube.com/watch?v=T889jsDwk8
25 Ocak 2017	Madagaskar	https://www.youtube.com/watch?v=hkpN5B-Nzzk
24-25 Aralık 2017	Sudan	https://www.youtube.com/watch?v=IiprjHJ2whU
26 Aralık 2017	Çad	https://www.youtube.com/watch?v=q5sVGx9xE_U
28 Şubat 2018	Moritanya	https://www.youtube.com/watch?v=OMU3yWyyfwI&t=484s
1 Mart 2018	Senegal	https://www.youtube.com/watch?v=A1bHxuMpZ_c
2 Mart 2018	Mali	https://www.youtube.com/watch?v=vvG1MZrho2Y&t=149s
25-27 Tem. 2018	Güney Afrika	https://www.youtube.com/watch?v=-Ogbm2wX2s0
28 Temmuz 2018	Zambiya	https://www.youtube.com/watch?v=0IEzzPayxJY&t=572s

EK 4: Söylem ve İçerik Analizi Yapılan Ziyaretler (SAA'dan Türkiye'ye)

Tarih	Ziyareti Gerçekleştiren Devlet Başkanı	Kaynak
03.02.2015	Ibrahim Boubacar Keita	https://www.youtube.com/watch?v=C2Xob7F99I
26.03.2015	Alassane Vattara	https://www.youtube.com/watch?v=HlcZWvghPM0&t=1267s
12.05.2015	Ali Bongo Ondimba	https://www.youtube.com/watch?v=C9Qme3--P6U
27.12.2016	Alpha Conde	https://www.youtube.com/watch?v=Ut57Yaaibhw&t=1050s
07.02.2017	Mulatu Teshome Wirtu	https://www.youtube.com/watch?v=MZ7jMFUBvj0&t=1482s
10.05.2017	Ernest Bai Koroma	https://www.youtube.com/watch?v=DnQJScv7Wu0
19.10.2017	Muhammed Buhari	https://www.youtube.com/watch?v=u-nQRO0_xkM
19.12.2017	Ismail Omar Guelleh	https://www.youtube.com/watch?v=BUEWiNs0cTY
14.02.2018	Adama Barrow	https://www.youtube.com/watch?v=rFTIGy2ZaY8&t=518s
06.09.2018	Patrice Talon	https://www.youtube.com/watch?v=oBMM0Pb0vbs
27.02.2019	Idriss Deby	https://www.youtube.com/watch?v=E2bylRh-dfY
11.04.2019	Roch Marc Christian Kabore	https://www.youtube.com/watch?v=WzHLmM5xiHw